

GEYLAME

Xasan Maxamuud Qorane

Muqdisho.

June 2024.

Email: mig@miyipaper.com

Xuquuqda © Xasan Maxamuud Qorane 2024

Xuquuqda oo dhan way dhowran tahay. Buuggan ama qayb ka mid ah lama daabaci karo, lamana tarjuman karo la'aanta idan qoran oo laga helo qoraha.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَحْسِبُ امْرِيءٌ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ
رَوَاهُ مُسْلِمٌ. حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِزُّهُ»

Suubbanuhu (NNKH) waxa uu yiri: “Qof waxaa shar ugu filan in uu xaqiro walaalkiisa Muslimka ah. Muslim kasta Muslimka kale waa ka xaaraan dhiiggiisa, maalkiisa iyo sharaftiisu ba.

Imaam Muslim ayaa wariyay.

HIBAYN

Buuggan waxa aan u hibeeyay, Qof kasta oo hayb lagu fogeeyay, isir lagu faquuqay, ama abtir loogu faanay.

MAHADNAQ

Mahad idilkeed Eebbe Weyne ayaa leh, naxariis iyo nabadgalyo na rasuulkiisii Muxammad ahaa korkiisa ha ahaato. Intaa ka dib waxa aan u mahadcelinayaa Xildhibaan Yuusuf Xayle, oo fikradda buuggu ay ka dhalatay kulamadii xiriirka ahaa ee nagu dhexmaray Xamar iyo Nayroobi. Sidoo kale waxa aan u mahadcelinayaa Xildhibaan Cali Xaaji Daahir, oo igu biiriyay talo iyo tusale buugga lafdhabar u ah. Waxaan iyagana mahad ballaaran u jeedinayaa Muxammad Yuusuf oo naqshadeeyay jaldiga buugga, Maxamuud Cali Aadam (Hoorri) iyo Bilaal Qaasim Fiqi oo ka qeybqaatay tifaftirka iyo turxaan bixinta buugga. Maxammed-saadiq Cabdiqaadir, isagu waxa uu ila hareer taagnaa guubaabo igu tirtirsiday gabagabaynta Geylame oo ku soo beegmay xilli ay noloshu ii labo boglaysay. Ugu danbayn waxa aan u mahadcelinayaa dad badan oo aan kulannay muddadii aan buuggan qorayay, kuwaa oo iyaga oo og ama aan ogayn, siyaabo kala gaddisan iigu biiriyay aragti ka qeybqaadatay qorridda, qaabaynta, qurxinta iyo quraaridda qisada.

GOGOLDHIG

Muddo dheer ayay beelo aan ab ood iyo isir ba wadaagno, la daalaa dhacayeen haybsooc ku reebay umal iyo utun. Inkasta oo aan weli la haynnin guurti ka garowda, bulsho ka gadoodda, iyo indheergarad ka gilgisha gabood falladii loo gaystay -walina loo gaysanayo- beelahaa lafdhabarta u ah Soomaalida, haddana waxaa socda dadaallo lagu doonayo, soo bandhigidda iyo dhaleecaynta sooyaalkii dalabta lahaa ee saameeyay nafta iyo nolosha malaayiin Soomaaliyeed oo lagu xad gudbay, xaqoodii na la duudsiyay. Buuganna, waxa uu celalyo u yahay dhaqdhaqaaq ay wadaan jiil aaminsan in qabiilladan ku caanbaxay kartida, hal-abuurka, farsamada iyo isku fillaanshaha, ay mudnaayeen bogaadin iyo kudayasho e, aysan mudnayn in ay karaamadooda ku waayaan sheeko baraleey, diinta iyo dadnimada ba lid ku ah. Jiil kan cusub ee wadarta iyo waaxidka ba u abaabulan, waxa uu ku howllanyahay joojinta falalka gurracan iyo jeexidda jid cusub oo dadkeena u horseeda caddaalad iyo sinnaan.

Sheekada Geylame, waa tagto tabaalo badan, taagan taws leh, iyo timaaddo aan tabiino lahayn. Waa jacayl, jirrab iyo jibaad nolol. Waa gocasho iyo geeddi dheer. Waa aragti ka soo horjeedda yasidda, isir takoorka iyo kala qaybinta Soomaalida. Waa qaylo dhaan ka dhan ah qof diidka iyo islawaynida. Waa qiso aan ku rejo waynahay in ay ka qeybqaadato dib-u-qaabaynta hab-fikirka bulshadeenna, kuna guubaabiso midnimo iyo is oggolaansho.

Xasan Maxamuud Qorane

Muqdisho.

June 2024.

**“Kob la taabto ama lays tusaad,
tab u dawaysaaye
Sidee loo tadaawili karaa,
tows caqliga haysa”**

(Dhoodaan)

I

Waxa aan ku jiraa qol qabow oo ciriiri ah. Garka iyo labada low ayaa isku kay dheggan, sacabbada na waa aan isku lisayaa, si aan u helo diirrimaad. Qolku mar walba qabow ma aha. Maalmaha qaar waxa uu u kululaadaa sida foorno ku taalla magaala-xeebeed dhirtu ku yartahay, joogga badda na ka hoosaysa. Isbadbaddalka heerkulka qolka aan ku xirnahay waxaa sabab u ah kala duwanaanta qaab ciqaabeedka labada sargaal ee jeelka isaga hooseeya. Ciqaabta Kaamil oo ah laba-xiddigle sankiisu circa ku tolanyahay, waa qabow aan loo babacdhigi karin, halka Nasteex uu jecelyahay in dadku ay dhalaalaan, dhidid iyo dhaacaanna dhex dabbaashaan. Nasteex iyo Kaamil magacooda iyo ficilkoodu kala dheer! Naruuro laguma oga, dhimrin iyo dhamaystir garaad na ha sheegin.

Hadal haynta qaab jirrabaadda labada sargaal iyo kala duwanaanta magacyadooda laga magaato, waxa ay ahayd sheeko aan ka maqnaannin carrabka maxaabiista. Bishaar Khayre oo sagaal sano u xirnaa denbi uusan garanaynin ayaa dhihi jiray: “Waxa aan u malaynayaa in si loo qariyo dhaqankooda silloon loo bixiyay magac dhawaaq iyo dhihid wanaagsan.” Anigu se sidaa ma qabin. Waxa aan ku doodi jiray in aysan jirin caddayn loo hayo xiriir toos ah oo ka dhexeeya magaca iyo milgaha qofka. Magacu waa uu ka horreeyaa dabeecadda uu aadanuhu waynida ku qaato. Dhanka kale, waa muush ruux magac silloon oo macno san, iyo mid magac suubban oo miciyo Libaax leh. Imisa ayaan aragnay Jamaal, aan foolxumadiisa indhaha loo dhamaystiri karin, Nuur qadiid la moodo, iyo Colaad caano ma daadshe ah!

Waxa aan soo qaadan jiray xikmad aan waa hore maqlnay, dadka

na la masayn jirtay buugta. Dadku, sida buugta oo kale ayay afar nooc u qaybsamaan: Ruux muuqaal qurxoon oo aan macno lahayn, mid muuq xun asii milgo leh, mid muuq iyo milgo ba ka maran, iyo mid labada ba la isugu daray. Eebbe ayaa siiyay muuq qurux badan iyo macaani nafeed oo ay dadku ku jeclaadaan. Haddii aniga iyo inta badan maxaabiistu aan ku kala duwanayn aragtida hore, waxa aan isku raacsanayn in qofka lagu qiimeeyo dul, deeq, dabeecad, diin iyo dad la dhaqanka uu leeyahay.

Waa aan gariirayaa. Jir dalkii la iigaystay ayaa oogadayda ka dhigay nugul aan adkaysan karin. Saaka waxa aan tufay xinjiro dhiig ah, iyo gabal gowsahayga ka mid ah. Dhegaha jaw ayaa iga baxaya, feeruhana waa ay is dhaafeen. Jabaqda gowsaha aan isla dhacayo waxa aad mooddaa dubbe culus oo oday farsamo xumi uu bir ku garaacayo. Ilkahaygu ma aha kuwii aan Xabsiga la soo galay, sidii aad ogayd na uma cadda umana sinna. Ma filayo in aad dib u dhihi doontid: “Geylamoow, ii qosol. Waxa aad leedahay ilko qosol loo sameeyay e.” Gowsahaygu waxa ay isugu jiraan kuwo daatay iyo kuwo ligliganaya. Labada Dhool mid ayaa maqan. Foolka bidixna gan ayuu yeeshay. Kulligood waa ay doorsoomeen, dalayskoodu na waxa uu u daadanayaa sida nuurad tayo xun oo uu roob helay, ama tiir uu xar galay.

Waa kaligay. Boggu beerka ayuu baahi darteed ku dhegay. Muddo dheer ayaan la noolaa wehel la aan iyo gaajo aan iskala qabsaday. Waxa aan se la qabsan la ahay maqnaanta hooyaday, muuqasho la aanta walaalladay, iyo hulka na kala qariyay haybad badne aabbahay. Dhan walba waxaa ka soo dhabanaysa dhaxan aad igaga dayrnaydeen, xiisuhu na xarkaha ayuu goostay. Xusuus ayaa geel lagu xero geeyaaye, nafta iyo saantu isma aysan surnaadeen haddii aanan lahayn nolol hore oo hodan ah. Xabsigan

ruuxii gala Yaasiinka loo soo akhriyo, waxaa maciin iigu ah maalmihii wacnaa ee aan la soo qaatay waalid, walaal, walad iyo wehelka nafta. Inkasta oo aan jirrab iyo jujuub dhamaystay, haddana ma cabsado mana cataabo, saa ma garanayo ciqaab ii dhimman oo aan ka baqo iyo ruux ii haray oo aan u cawdo.

Shamhaadeey, sanadihii badnaa ee aan xirnaa waxa ay i bareen maaweelinta nafta iyo maaraynta baahiyaha. Inkasta oo aan nafta laylyay, haddana si buuxda uguma aanan guulaysannin maaro u helidda wakhtiga. Jeelka dhexdiisa wakhtigu waa uu dheeryahay, isu egyahay, waxa la qaban karo na waa ay koobanyihiin. Halkan wakhtiga laguma xisaabiyo sanad, bil, toddobaad ama xataa saacad! Waxaa lagu xisaabiyaa daqiiqad iyo ilbiriqsi. Daqiiqad aad xabsi nacab ah ku qaadatay, ayaa ka dheer bil aad dibadda si xor ah ugu noolayd. Dadku waxa ay Xabsiga ka soo weriyaan, ciqaab, nolol-xumo, gobannimo la aan, gaajo iyo is addoonsi, ma se arkin ruux soo hadalqaada wakhtiga furan ee Jeelka. Ma jiro qof kuu sheegaya maaraynta wakhtiga dheer ee haddii aadan xal u helin xabaasha kuu diri kara. Maxaabiistu, waxa ay u kala farxad badanyihiin sida ay wakhtiga xal ugu helaan. Anigu inta badan waxa aan wakhtiga kula dagaallamaa qoraal i siiya adkaysi, yididiilo, iyo jimicsi aan jirka ku dhiso, maankana kaga dhowro dhaawaca iyo dheelliga. Waxa aanan sidoo kale illaawiynin doorka ay (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ) ku leedahay dhiirrigalinta nafta iyo adkaysiga jirka. Isu dhiibidda Eebbe iyo cuskashadiisa, qiridda in aadanuhu aysan lahayn itaal dhib la isaga celiyo iyo awood dheef lagu keensado, waa dhiirrigalin wayn oo rejo abuurta.

Gacaliso, inkasta oo ay labadeenna naf isku sidkanyihiin, haddana jirkenna waa la kala teeday. Waxaa inoo dhexeeya mugdi qaro wayn iyo lakabyo rejo la aan ah. Waxaa ina kala qariyay afar

darbi, toban silig, labo wabi, sagaal buurood, saddex boqol afartan iyo siddeed kiilomitir, iyo rasaas ku gingiman qoryaha askar ay fartoodu fargadda saarantahay.

Waxa aan seexdaa dhul aan derin iyo dugsi lahayn. Dariishad daxalaysatay, waayuhu na daaliyeen ayaa igu xirta noloshee aan ka soo tagay. Sidayda oo kale ayay murugaysantahay, nasiibkeeduna xunyahay. Ma aysan dooranin in ay ku taallo jeel aan laga soo noqonin, maragna ka ahaato naf la jarayo, jir la ciqaabay, iyo cimri lagu gaboodfalayo. Waxa ay jeclaan lahayd in ay ahaato dariishad ay lammaane is jecel subax walba ka daawadaan fallaaraha cadceed dul hoganaysa bad iyo barri is kulaalaya. Ama daaqad ay ubad farxsan ka eegtaan doog ku dul ciyaaraya dhul ay dhibicdu noolaysay. Waxba kama arko daaqadda oo waa ay iga sarraaysaa. Qiyaastii labo mitir ayay dhulka ka korraaysaa, anigu na adiga oo 170.23 sintimitir ah, ayaan saddex iyo toban sintimitir kaa dheerahay. Sidaa darted in aan faraha iyo suulka ku istaago, ama aan boodo mooyee si kale kuma gaari karo. Si kastaba; waa xarigga igu xira dadkii iyo duunyadii aan xabsiga dibaddiisa kaga imid.

Muddo dheer cadceed ma arkin, dayax kuma hoos cawaynin, xiddigaha na lama haasaawin. Indhahaygu ma aysan qabannin hogol dul heehaabaysa dhul roob u oomman. Waxaa laga yaabaa in dadka xorta ah aysan Dayax, cadceed iyo daruur wax weyn u arkin, aniga se nolol ayay iila midyihiin. Shamhaadeey, ma garan kartaa xanuunka ay leedahay in ay maalmahaagu isu ekaadaan, indhahaagu na afar darbi dhaafi waayaan? Ma qiyaasi kartaa saamaynta ay leedahay in aadan jirkaaga u dhigin ilayska Cadceedda oo na siiyaa fiitamiinno ka hortaga murugada? Marka aadan muddo arkin qorraxda waxaa sare u kacaya walwalka nafta oo kicinaya dhiigga, haddii uu dhiiggu dhaafo heerka dabiiciga

ahna, waxa aad halis ugu jirtaa xanuunno ku dhaca xubnaha laf dhabrta u ah nolosha. Qorrax la aanteed, jirkeenu ma soo saarayo unugyada cadcad, haddii uu soo saari waaya na uma adkaysan karro cudurrada, iskacaabbintu na waa ay naga dhammaanaysaa, dabadeed Duray ayaa na soo ridanaya. Hal habeen oon qandhanno ayaan qabri qarka u fuulaynaa. Marka aad in badan ka baaddo qorraxda Fiitamiin D-gu na jirkaaga ku yaraado, timaha ayaa kaa buubaya, booguhu dhayal u bogsanmaayaan, laf iyo muruq walba na waa uu ku xanuunayaan.

Wajigayga hortiisa waxaa iiga muuqda biro adag oo is dhaafsan iyo duleel yar oo cuntada la iga siiyo, caagga aan ku xaajo guto na la iiga soo dhiibo, marna candhuuf la igaga tufo! Haa candhuuf iyo waliba waxyaabo kale oo aan sheegiddooda kaaga ba'ayo ayaa iga soo gaara. Duleelkan dhib kaliya iguma hayo e, dheef na waa uu ii leeyahay! Dhowr shaqo oo la aantii aanan heleen ayuu ii qabtaa. Ta kowaad, waa il aan kala socodo dhaqdhaqaaqa askarta ku kallaytama xanuujinta maxaabiista. Mar na waa baaqiga yar ee aan ka haysto xorriyad aan waa ku naalloon jirey! Sidoo kale waa rejo ii soo kaa dhawaysa. Habeen walba waxa aan ku seexdaa in mar uun aan irriddaa ka bixi doono, nolol aayatiin leh na wadaagi doonno. Labada saac ee ay maalin walba furanatahay waxaa iiga soo gasha hawo ay ku dhafantahay neeftaada iyo midda malaayiin Soomaali ah oo ku nool dal ay isu biirsadeen abaar diirato ah iyo talis dad dil ah. Waa aan ogahay in Ogsijiinta aan qaadanayo aysan qof ahaan kuu soo marin, laakiin mar ayay is moodsiintu dhabta ka wanaagsantahay, noqotaana daawo aan laga maarmin.

Walow aan weli haysto xarigga rejada, haddana ruuxii loo gudbiyo qeybta aan hadda farriinta kaaga soo dirayo, dib iftiin uma arko. Waa laga samaraa! Iga horreeye kama soo laabannin qolka

lix iyo tobnaad, aniguna ma sugayo. Inkasta oo aan niyadda ku dhisto riyadii uu Sheekh Cabdisanay ku fasiray: “Geylamoow, daal dabadii waad doogi” hadadana meesha aan ku jiro ma aha meel uu Sheekhu suuraysan karo. Rejadaa waxa ay ku dhex dhimatay qolalkii aan muddada dheer kaligay ku xirnaa. Gacaliso, xabsi kaligu waa nacab aan loo dulqaadan karin. Jirka ka hor nafta ayaa daxalaysanaysa dabadeed na dhimanaysa. Xabsi kaliga, waxa aan ku waayay faa’iido badan oo aan ku qabay xabsigii ay dadku igula jireen. Waxa aan u darsaday, Sheekadii, xusuustii, xantii iyo dooddii maxaabiista. Marka Xabsi nacab ah la joogo, arrimahaa aan soo sheegay, waa daawaada ka hortagga isla hadalka.

Shamhaadeey, jihooyinku waa ay isu ekaadeen. Ma garanayo darbiga aan ku dangiigo jihada uu xigo, dhanka aad iga jirto se waa aan garanayaa. Qalbiga ayaa ii jiidaya. Waxa aad ku beegantahay daaqadda bidixdeeda. Hadda oo aan ku qiyaasayo fiid dambe, lagana yaabo in ay tahay waaberi agtii, calaacalihii habeen hore la iga garaacay ayaa i xanuunaya, adigana waa aan kaa fikirayaa. Wadne ku jecel ayaa ii sheegaya in aad fadhido balakoonka gurigiina, dabayshuna ay tidac timo ah dhabankaaga ku dheelsiinayso. Afarta calaacalood iyo sankaba waa aad ka dhididaysaa. Dibnahaaga qallalan ee aad kolba carrabka ku qoynayso, waxaa naxariis salaaxaya darafka garbasaar aad kolba garabkaaga ku celinayso. Naftaadu waxa ay la ciyaaraysaa barrinka bilicda wanaagsan ee hortaada ka muuqda, wadnahaagu na waxa uu u oomanyahay jecayl kaa fog oo aadan garaneyn goob uu joogo! Soo la yaab ma aha in aan dhambaal ka soo dirayo jeel mugdi ah dhexdii, aniga oo rajeynaya nolol aanan hubin, adigu na aad diidantahay nolol aad hubto, una hanqaltaagayso mid mudutuul ah? Soo amakaag ma aha in rag xor ah, xil iyo xoolo na haysta, ay indhahaaga buuxin waayaan, mustaqbalkaaga na aad ku xirto nin

jeeb maran, oo jeel ku jira?

Shamhaadeey, ma hubo in ay farriintaydu ku soo gaarayso, waxaan se hubaa in aan anigu ku nafisayo. Gacaliso waxa aan ku jiraa qalcaddii geerida. Derbi walba murugo ayaa ku dahaaran. Meel walba waxaa ku qoran xusuuso qalbi taabad ah. Maalinkii kowaad ee aan soo galay halkan waxa la igu soo dhoweeyay dhambaallo ay ka tageen halyeeyo aakhiro u hoyday. Waxaa la yaab ah in askartu ay mararaka qaar maxaabiista u keenaan farriimihii ay ka tageen maxaabiistii soo martay qolka lix iyo tobnaad. Waxa uu ahaa fal aan ka marnayn cabsiin iyo niyad jabin. Nasteex ayaa subax Talaado ah ii keenay qoraalkii uu Jaabir ku macasalaameeyay hooyaddii Hinda Xayi. Ma wada akhriyi karin oo indhahaygu sidii aad ogeyd ma aha. Waa ay arag yareeyeen. Dadaal iyo daal ka dib ayaan qayb ka mid ah akhriyay, sidan ayay na u qornayd:

“Hooyaday macaaneey, inkasta oo aanan ku arkin sanado badan, haddana marnaba maankayga kama baxdid. Wehel ayaad ii tahay goob iyo goor walba. Hooyo; Sida ay u badantahay tani waa farriintii ugu dambaysay ee aan qoro. Barri ayaa xukunkayga lagu dhawaaqayaa. Waa aan ogahay. Waa dil toogasho. Waxa aan marayaa halkii ay mareen Jaamac iyo Maxamuud oo aan isku eed ahayn. Waa aan ogahay in dhambaalkan uu kugu adkaan doono, ma se rabo maanta ka dib in aan been kugu maaweeliyo. Hooyo xanuunka runtu waa hal mar, midka beentuna waa boqol mar. Hooyo anigu kama cabsanayo geeri, saa waa loo dhashaa. Waxa aan ka cabsanayaa socdaal aan soo noqosho lahayn, sahay igu filanna aanan u sidannin. Hooyo anigu uma nooleyn jacaylka naftayda e, waxa aan u noolaa dadka aan jeclahay dartood, iyagiina waa la iga fogeeyay. Hooyo, waa sabab loo noolaan karo, jacaylka aan absaxan iyo abtirwadaag ba u qabo.

Hooyo ma aan ahayn denbiile gabood-fallo waaweyn galay. Sidoo kale, ma ahayn nin u nool sida ay diintu na fartay. Hadda oo aan qarka u saarnahay macasalaameynta duni aan afartan iyo labo sano ku noolaa, waxa aan isku hallaynayaa naxariista Eebbe iyo iimaan dhab ah oo wadaag ka barax la. Hooyo waxaa cabsi igu haya u hayaanka meel aadan iiga horraynin! Ma jeclaadeen dunida haddii aadan igagasoo horeynin, haddana waa la igu dirqiyayaye kaama durkeen. Hooyo waa ay i dhibaysaa in aan indhahaaga ka keeno oohin aanan ka tiri karin. Hooyo ma doonayo in aan cabsado ama aan calaacalo. Waxa aan hirgalinayaa waanadaadii ahayd: “Marka aad rag is haysaan, weligaa gorodda ha laadlaadinnin, gommooddaadana ha eegin. Indhahaaga ku tol wajiga kuwa kaa soo horjeeda.” Hooyo waxa aan geerida wajahayaa aniga oo aan libiqsanaynin, madaxaygu na kor fiirinayo. Haddii uu adduunku na kala geeyay caddaaladda Ilaahay iyo Jannadiisa ayaa na kulmin doonta insha Allaah. Hooyooy noqo ammaanada Ilaahay. Waa aan ku jeclahay.”

Wiilkaaga Jaabir Sayid,

Sabti, 07 Abriil,

Shamhaadeey farriintaa ka dib labo habeen biyo iyo baad midna igama degin, hurdana ma ladin. Waxaa maankayga ka go’iwaayay is waydiinta dareenkii ay hooyo Hinda ku qaabishay geerida wiilkeeda. Waxaa sidoo kale igu soo noqnoqnayay sababta uu Nasteex iigu keenay farriintan quusta ah. Ma jidkii uu Jaabir maray ayaa la i marsiinayaa? Shamhaadeey waa ciidda camaarreey qisooyinka uurkutaallada iyo urugada leh ee xabsiga dhex yaalla. Sanad ka hor ayay ahayd markii aan akhriyay qoraal uu Fayruus Nasraddiin saqafka kore ku qoray. Waxa uu ahaa qoraalka kaliya ee qolka ku yaallay ee si dhib yar loo akhriyi karay. Waxa uu

Fayruus qoraalkaa ku sheegay in uu saddex maalmood ifka sii joogi doono, sugayo na geeri uuna geyin. Waxa uu ku eedaysnaa dhowr denbi oo mid walba gaarkii dil u yahay.

Sida uu Mahad Faacuul oo arrimo siyaasadeed u xirnaa ii sheegay, Fayruus waxa uu ahaa askari dalkiisa jecel dadkiisana daacad u ah. Faacuul oo sida muuqata aad ugu saamoobay nolosha iyo shakhsiyadda Fayruus oo ay jeelka isku soo gaareen, ayaa igu dul akhriyay farriin dhiillo xambaarsanayd oo uu Fayruus wiilkiisa u diray asii aan gaarin:

“Xuseenoow wiilkaygiyoow, inkasta oo aanan ku arkin, hooyadaa oo caloosha kugu sidda na aan jeel galay, haddana maalintii dhalashadaada la ii soo sheegay waxa ay ahayd maalintii iigu farxad badneyd intii aan noolaa. Waa aan xusuustaa. Isniin ayay aheyd. Qolalka jeelk ayaan nadiifiyay. Waxa aan dharka ka dhaqay labo iyo toban oday, toddoba kalena waa aan caawiyay. Xuseenoow waxa aan ka guulallowsanaa in aan geeriyoodo aniga oo aan dunida kaga tagin wiil buuxiya booskayga, hooyadiina wehel u noqda. Hadda walwalkaa waa uu i daayay, qabriga waan qabanayaa.

Wiilkaygiyoow waxa aan jeelka galay aniga oo lix iyo labaatan jir halab leh ah, haddana waxa aan ahay afartan-gaad ay hiiro hooshay. Timahaygu sal iyo baar waa ay caddaadeen! Da’na ma aha e, waa dacdarro. Xuseenoow inkasta oo aan caddaalad la aan geeri ka doorrey, qabkuna ii quuriwaayay in aan gondaha qabsado nin qayrkay ah, haddana adigu kuma qasbanid, kugulamana talinayo higsiga jid habaas iyo halaq badan. Taladaydu waa in aadan isku dheerarinnin dowladda iyo dadka kaa awoodda badan. Xeeladaysi kula nooloow dhinacyada is diidan ee is diriraya. Xuseenoow kama xumi in cimrigayga aan siistay mabaadi’ aan

aamminsanahay, waxa aan se ka xumahay in aanan dhabta ku saarin, ku dhunkannin, ku dheelsiinnin, kaana dheeraaday adiga oo aan dhalannin. Ma qabannin gacantaada udugga dhallaanimada leh. Hortayda kuma aadan ooyin, qoslin, gurguurannin, kufin, kicin, soconnin, kumana aadan hanaqaadin. Kuguma hagin hilinka hagaagsan, haddana maankayga maalinna kama aadan maqnaannin.

Wiilkaygiyoow cafis ayaan ku weydiisanayaa, waano na waan kuu wadaa. Eebbe ku xirnoow isaga ayaa ku ilaaline. Dadka dul, deeq iyo dabeecad wanaagsan kula dhaqan, hooyadaa na u dhega nugloow. Xuseenoow waayahayga wax ka baro. Ha ku dagmin kacdoon ay danlay hogaaminayso. Ha ku qatalmin urur nooca uu doono ha haaado e. Inta badan ururradu waxa ay sitaan magacyo qurux badan iyo yoolal aan xaqiijintooda daacad laga ahayn. Ha ku sirmin halkudhigyada quruxda badan. Ha ku danseegin aragti aan bislayn ama aan wakhtigeedii joogin. Ha hor boodin dhaqdhaqaaq isu xilqaamay in uu bulshada u horseedo xorriyad, xukun dabacsan iyo xayaato wanaagsan. Sababtu ma aha in qodobada aan soo sheegay ay xunyihiin ama aan la xaqiijin karin e, waa in aysan bulshadu gayin garaadkeedu na u bislayn. Ruuxii naftiisa u hura bulsho aan wacyi lahayn waa sida shumac ku dhex gubanaya qol cidlo ah. Isna dhammaa cidna waxba ma tarin! Qofka ku dhex nool bulsho xusuus Kalluun leh, waxa uu maamuus iyo hadalhayn helayaa inta uu muuqado. Haddii uu xanuunsado, xijaabato ama uu xabsi galo, ma jiro ruux xusuusanaya, ama xil iska saaraya xaaskii iyo maxastii uu ka tagtay. Waxaa caddayn kuugu filan, in markii la i waayay ay kumannaankii aan qaddiyad wadaagga ahayn faryaro bidix ka baxeen. Ma aragtay qof wax ku taarta, kuu tara ama ku toyda?

Xuseenoow waxa aan dardaarankayga ku gunaanadayaa, isku hawl dantaada gaarka ah. Dadka wax u tar waxbana ha ka sugin. Curadkayga aan cidleeyoow gacan aad hoo tiri kaama hor imaato e, gacantaadu ha fidsanaato. Raq geel, rag la aan ayaa kaa qadisee, tolkaa ugu dhex jir sida aad kabtaada ugu dhex jirto. Qaaraan iyo quud ba sii. Gar iyo geed fadhi na ha ka maqnaanin.”

Aabahaa Fayruus,

Isniin, 16 Sabteembar,

Shamhaadeey labadaa dhambaal ee ay murugadu ka da’ayso, waa kuwa ugu sahlan ee aan la wadaagi karo gabar qalbi jilicsan, damiirkeedu na noolyahay. Kuwa kale waa utun iyo unuun-goys. Waa walbahaar gingiman oo aadan u gagsan karin. Eebbe naxariistii janno ha ka waraabiyo inta dulmiga lagu dilay, caruurtoodu agoontowday, waalidkood gablamay, haweenkoodiina la dumaalay. Annagana ha naga samata bixiyo. Ammiin. Ammiin. Ammiin.

Gacaliso cabsida ayaa ka daran ciqaabta aan kaaga sheekeeyay. Gabbal dhaca iyo waa barya waa ay na cabsigaliyaan. Huqdii ayaa naga dhigtay biin cad oo aan buruud lahayn. Ma hello nolol u qalanta aadanaha. Nolosha halkan taalla uma suubbanto duunyo dad iska daaye. Qaanuunka kaynta ayaa toos uga hirgalay. Ruuxa awoodda leh ayaa ku tunta inta kale. Haddii aan doono in aan tilmaamo nolosha jeelka ma helayo oraah ka mugweyn middii uu nooga tagay halgamaa muddo dheer ku jirey gacanta cadow aan nixin: “Xabsigu waa uu ka adagyahay wax walba oo qof aan gelin uu suuraysto. Jeelku, nagama qaado xorriyadda oo kaliya e, waxa uu naga xayuubiyaa dadnimada. Dhammaan maxaabiistu waxa ay wada xiranyihiin dhar isku mid ah, waxa ay cunaan cunto qur ah,

waxa ay wada raacaan hal jadwal iyo hal shaqo oo aan is baddallaynin. Intaa waxaa dheer caburin iyo maquunin joogto ah. Jeelku waa nidaam kaligiitalis jujuub ah. Ma oggola gobonnimo iyo kala duwanaan. Waxaa maamula askar awooddoodu hagto, aqligooda na lagu gardaadiyay, qori iyo xabsi.”

Habeen hore Kaamil ayaa i waraystay. Af iyo addin wax uu igu cabsi galin karo kama uusan tagin. Waxa uu doonayay in aan iibsado dareenkayga. Ka diga rogto aragtayahaa aan gows dambeedka ku haysto! Diyaar uma ihi umana ahaan doono in aan noloshayda ka been sheego. Waxa ay i dilayaan aniga oo mabda’ayga haysta, ama xorriyaddayda ayay i siinayaan aniga oo ku mintidaya xaqayga. Awoodda ka jirta dunida oo idil iguma qasbi karto qaayibaadda quursiga. Maanta haddii aanan lahayn cudud ciidan, cawo adduun iyo caawimaad qabiil, waxa aan leeyahay naf hal-adayg iyo han sare leh. Shamhaadeey haddii aan hanyaraan lahaa, kuna qanci lahaa waxa uu Kaamil ii sheegayo, kor ayaa la ii hayn lahaa. Waxa aan ka sii mid ahaan lahaa ciidankii aan ka tirsanaa. Halkan ma imaadeene, xaafadda Hiyaali ayaan hoy aan ku bardooddanno ku lahaan lahaa!

Markii aan diidey taladoodii, ballanqaadyadoodii na dheg jalaq u siin waayay, kana cabsan waayay gooddigoodii ayay isaga iyo askartii la soccotay billaabeen in ay i jir dilaan. Jirku wuu i damqanayaa, naftu na way xanuunsanaysaa, go’aankaygu se waa kii. Waxa ay damceen in ay iga helaan caddaynta ugu fiican uguna dhibka yar ee ay askari maxbuus ka hesho: “Qirasho.” Gacaliso, in eedayane uu denbi qirto, ha galo ama yuusan gelin e, wax ay u baahantahay cadaadis, ciqaab iyo culays, keliya.

Inkasta oo aysan aniga waxba iga gurin, haddana lama yaabo qofka denbi uusan lahayn qirta, naftiisa na been ku furta. Dadku

isku dul iyo dareen ma'aha. Waxa ay in badan ku celceliyeen: "Geylamoow run iska sheeg aad badbaaddide!" Ma garanaynin runta ay rabaan iyo sida loo sheego. Yaa se wanaagsan been aan ku badbaado iyo run aan ku baxo. Waxa ay haysteen awood ay runtayda ku diidaan, beentoodana ku meel mariyaan.

Garaacii xalay dhaawac xun ayuu i gaarsiiyay. Saaka dhiig ayaan kaadiyay. Xiniinyaha mid ayaa i barartay midna waa ay i bururtey ama waa ay u dhawaatay. Laxow ayaana xalay la ladin. Isha bidix araggeedu waa gabaabsi, illinna waa ay ka da'aysaa. Neefta ayaa i dhibaysa. Qabowga iyo kulaylka la isugu kay baddalayo ayaa Sambabada dhaawacay. Farihii gacanta midig waa la is raaciyay. Cumaacum iyo Suul kaliya ayaa igu soo haray. Labadii sano ee la soo dhaafay ciqaabtu sidaa ayay igu socotay. Isma dhiibin e, waa aan dhiidhiyay, nolosha na kama rejo beelin. Waligay ma quusanin. Quustu waa geeri innaga oo nool na disha.

Shamhaadeey, toddobaadkan waxa aan la halgamayaa dareen igu cusub. Waa mowjado quus ah oo i soo weerara habeenkii! Waxaa la ii sawiraa in aan halkan ku dhiman doono aniga oo ka fog dhinaacaaga iyo dhabta hooyaday. Waxa ay u muuqataa in aan is dhiibi doono. Uma gagsan karo korontada la igaga qabanyo Saxaaxa, si aan u qirto denbi aanan gelin, ama aan uga tanaasulo xaq aan leeyahay. La ima qabannin aniga oo gacmo cas, haddana waxaa la iila dhaqmaa sidii qof gumaad gaystay! Ma been aan ku badbaado ayaan sheegaa, mise run i galaafata? Ma jirka ayaan u hiiliyaa mise jiritaanka? Illaa intee ayaan sii adkaysan karaa? Maskaxdu waa ay wareersantahay, jirku na waa uu daallanyahay.

Shamhaadeey, Warqaddan waxa aan kaaga soo qorayaa afaafka qabriga! Waxa aan taagnahay gabagabada cimrigaygii gaabnaa ee aanan garaneynin wax ii qabsoomay oo ka weyn jacaylkaaga.

Waxaa la igu wargeliyay in Arbacada la i marin doono ciqaabtii aan mudnaa. Waxbana kama harin. Labo su'aal ayaa i xanuujinaya: "Maxaa kaa horreeya? Iyo maxaad ka tagaysaa? Maalmo kooban ayaa ka dhiman noloshayda ay go'aamiyeen duul aan iga cabsanaynin iina naxariisanaynin. Ma hubo in ay farriintaydu ku soo gaarayso, hasayeeshee waa aan ku qasbanahay in aan qoro. Rejo ayaan ka qabaa in ay sheekadan bannaanka u baxdo, magacygu na uu waaro. Shimbir ha qaado, haad ha xambaaro, idaacad ha tabiso, ama xabsiiluhu ba ha soo gudbiyo e.

***

Shamhaadeey, waa Sabti kale. Mayee waa nolol cusub. Markii aan ciyaalka ahayn waa aan necbayn Sabtida ay usha macallimiintu qooqanaanjirtay. Arbacadii hore ayay ahayd in la i geeyo godka geerida, mase dhicin. La ima dilin e jeel cusub ayaa la ii wareejiyay. Waxa uu iila muuqdaa mid ka xun kii hore. Waxaa lagayaabaa aadanuhu waa uu necebyahay is baddalka e, in uu jeelkii hore ka fiicanyahay, la qabsigu se waa balo. Helidda sababta halkan la ii keenay ayaa maankayga daalisay. Jawaab uma helo su'aashu na ima dayso. Waxa aan ku wareegayaa goobaabin xiran oo aan meelna i gaynaynin. Kow iyo toban caana-maal ayaa ka soo wareegay markii la iga soo baddalay qolkii lix iyo tobnaad, Jeelkanna la i keenay. Jirkeygu waa uu is baddalay, maskaxdu waa ay daallantahay, cidladu na waa ay igu sii badanaysaa. Ruuxii Xabsigan hal bil ku jira nolosha quus ayuu ka istaagaa, ruux sanad ku jiray oo bad qab kaga baxayna lama arag. Kutaan, Dhiqle, Jiir, Injir, Baraanbaro iyo cayayaan ilma-aragtay ah ayaan weheshadaa. Jirkayga ayay ka quutaan, anigu na la dagaallankooda ayaan wakhtiga isaga dhumiyaa. Aniga iyo Xasharaadku waa aan isu baahannahay! Ma doonayo in la buufiyo oo la dabar-jaro. Waa daris dhib badan asii

aan weheshado. Injirtu waxa ay jirkayga u dul siqdaa sidii ciidan u ruqaansanaya goob ay ku ogyihiin cadow ka itaal yar.

Afarta god ee igu xiga; qol ma dhihi karo e, waxaa ka dhex jibaadayay rag rejo bel ah. Kolleey waa aniga oo kale. Han iyo himilo ayay la haayeen. Qoys ay jecelyihiinna waa ay la noolaayeen. Habeen hore ayaan u dhawaaqay nin ka dhex taahayay “B3” oo ah qolka igu xiga. Dhowr eray ayaa na dhexmaray. Boqol toban iyo sagaal maalmood ka hor ayaa banaan uu arko ugu dambaysay! Shalay ayaa dibadda na loo bixiyay. Afartan iyo labo daqiiqo ayaan xammaalaynay raashinkii maxaabiista loogu talaggalay oo loo rarayo taliye Nasteex!

Shalay ayaa iigu horraysay wajiyada afarta nin. Labo waa ay indho la yihiin, da’ahaanna waa ay yaryihiin. Mid cidladii uu ku xirnaa ayaa dhimirkiisa dhaawacday. Mid kale na waa uu dhakanyahay dhego culusyahay. Marka uu askarta caayayo (Cayda ciidanka iyo ceebaynta dowladdu, waa nooc ka mid ah iskacaabinta iyo aarsiga), ama uu rabo in dibadda looga saaro caagga lagu xaajo guto, ama uu gaajoodo ee uu doono cunto uusan helaynin, waxa uu u dhawaaqaa sida Geel-jire raadgoobaya Hal uu jeclyahay oo fool hallowday. Raggan dhammaantood waxa ay xiranyihiin in ka badan toban sano. Kolba meel ayaa loo baddalaa, illaa ay mareen inta badan Xabsiyada dalka. Xarigga iyo xorriyad la aanta ayay la qabsadeen, dunidii ay waa hore ka soo tageenna waa ay illaaween! Sida aan maqlay, lix bilood ka hor ayaa labo iyaga ka mid ah loo soo bandhigay in la sii daayo, ka dib markii ay xanuunsadeen, dowladduna u aragtay in dilkooda aysan duxi ka raacaynin, waa ayse diideen. Waxa ay sheegeen in aysan jirin meel ay ku noqdaan. “Kuma dhiirran karno nolol aannaan garaneyn sida ay u egtahay, iyo duni aan waa hore kala baadnay.” Ayay dhaheen.

Marka aan eego dhaqdhaqaaqa igu gadaaman, sida ay ilaalada jeelku iila dhaqmayso, dadka kala duwan ee maalin walba wax iga qoraya, waxa aan u qaataa in xukunkaygu dhowyahay, berri na la i marsiin doono ciqaab aanan mudneyn. Haddana nafta waxa aan ku dejiyaa in uu joogo Eebbihii kal hore i badbaadiyay. Marka aan cabsado waxa aan ku cararaa noloshee aan soo maray. Hooyaday ayaan u hiloobaa, adigana waan kuu buseelaa. Ciidanku xusuus aan tirmaynin ayuu igu leeyahay. Waloow dilka la ii qorsheeyay aniga oo aan denbi galin, uu maankayga ka dhigay mudacyo caaraddood, haddana haddii dib la ii celiyo waxa aan mari lahaa jidkii aan soo maray aniga oo aan ka walbahaarsanayn.

Shamhaadeey, haddii ay warqaddan ku soo gaarto ha ooyin. Ha dareemin in aad denbiile tahay oo dartaa la ii diley. Ha ka walbahaarin in uu aabbahaa sabab u yahay daldalkayga. La nooloow xusuusihii aan soo wada qaadanay. Xusuuso is araggeenii kowaad. Sidii uu wadnuhu noo garaacmay habeenkii aan jacaylka kuu sheegtay. Dib ugu laabo kaydka maskaxda oo daawo habeennadii aan barxadda gurigiina ku caweyn jiray innaga oo Dahabo iska ilaalinayna. La nooloow ayaamihii billaa ee Yanaakul. Isu diyaari kulankayga. Xiro diracii uu Manku ku xardhanaa. Maskaxdaada ha ka tallowdo il-qabadka kugu hareeraysan. Jirkaaga ka xoree xabsiga goobta iyo goorta. Siiddaa keenada ruuxda. La midow hummaagayga, u fur kashiyo laabtaada. U oggoloow nafteyda ku jecel in ay ku gama'do goshaada.

Macaaneey, waxa aan doonayaa in aan qoraalka sii wado, hasayeeshee ma awoodo. Dhammbaalkan waxa aan ku qorayaa dhiiggeyga oo gabaabsi ah. Indhaha ayaa i madoobaanaya, aragtidu na waa ay igu yartahay. Uma aabayeelayo dhiiggayga qubanaya, saa waxba iima gooyo. Waa iskumid in aan dhinto aniga oo jirkayga

uu ku jiro 5.6 litir oo dhiig ah, ama 1.8 Litir. Indhahaaga ayaan u diidayaa daalka. Waxa aan kaaga ba'ayaa akhrinta warqad lagu qoray qalin ay hayso gacan gariiraysa, qaddiisu na aad u yartahay. Markasta oo dhiiggu yaraado muuqashada xarfaha ayaa sii daciifaya. Ma lihi dhiig xinjirooba oo suurta galiya qoraal badan oo muuqda. Dhiiggaygu waa “O”. Waa dareere aan xinjiroobin, istaagaynin oo durba dhammaanaya.

Shamhaadeey, dad ayaa soo socda mana garanayo waxa ay yihiin. Albaab garaac soo xoogaysanaysa ayaan ka maqlaa qolka igu xiga. Waa aan cabsanayaa, ma se doonayo in aan joojiyo qoraalka. Hadda xaggayga ayaa loo soo socdaa. Jaqaf jaqafta kabaha iyo Xamxamtooda ayaa i soo gaaraysa. Waa ay soo dhowaadeen. Hadalkooda si dhab ah ayaan u maqlaa. Albaabkayga ayay taaganyihiin. Duleelkii yaraa ayaan isha saaray. Waa afar nin oo xoog wayn. Wajigoodu iima muuqdo naxariis se kama filayo. Albaabkii ayaa la furay. Waa ay soo galeen qoraalka se ma joojinnin. Waxa aan arkaa xariggii madoobaa ee la igu daldali lahaa. Kaligii ayaa meel ka soo lusha. Ayaan darro ayuu dareemayaa. Afkiisa furan waxa uu u egyahay qof murugaysan. Ma jirto maxkamad la i saaray iyo qareen ii dooday. La ima siinnin fursad aan isku difaaco.

Dhaayaha u rooneey, waxaa ii muuqata in riyadii hooyaday ay hirgashay. Habeen hore ayaan ku riyoodey aniga oo hooyo dhabteeda ku jiifa, adiguna aad madaxayga fadhido. Dhallaan ayaad dhabta ku haysay. Biyo qabow oo aan waligay cabbin ayay hooyaday i siisay. Laga billaabo dibnaha illaa caloosha ayay biyihii qaboojiyeen. Waxa ay igu tiri: “Hooyo miyaad cabsanaysaa? Waxa aan ugu jawaabay: “Haa Hooyo.” “Ha cabsanin e adkayso wiilkaygiyow” ayay i tiri hooyo iyada oo faraxsan. Waxa ay intaa ii

raacisay xikmad aan soo kacay iyada oo carrabkayga saaran: “Jirka ayay dilayaan, naftu se raalli ahaanshaha Eebbe iyo jannooyinkiisa ayay ku raaxaysan insha Allaah. Hadda oo ay afartii nin ku dhexjiraan qolka aan ku xirnahay, si ay iigu kaxeeyaan goobta geerida, weli waa aan sii dareemayaa gacantii ay hooyaday dhabnaka midig igaga haysay. Waxa aan ka helay awood aanan horay u lahayn! Waxaa wehel ii ah dagganaantii iyo naxariistii ay hooyaday labada cirkuduud iigu duceyn jirtay. Haddii aad farriin kale iga waydo samir oo dulqaado. Guurso oo noloshaada sii wado, anigana ii soo ducee. Waa aan ku jeclahay.

Geylame,

Talaado, 24 Juun,

Shamhaadeey waa nolol kale iyo waa cusub! Alla dile ayaa dhinta e, weli waa aan noolahay! Mar kale ayaan fursad u helay in aan qoraalkii sii wado. Waxa ay u muuqataa in aan haysto kansho aan ku diiwaan geliyo dareenkayga iyo wixii aan soo maray maalmihii aan kaa maqnaa. Laba toddobaad ka hor ayay ahayd markii la iga kaxeeyay qolkii aan ku xirnaa si xukunkii dilka ahaa la iigu fuliyo, ma se dhicin e, waa ka aan weli qorayo waayahayga iyo argaggixii geeri aan indhaha saaray. Fursad ayaan u haystaa in aan sii wado dhambaallada ka sheekaynaya noloshayda cusub. Ma sahlaya in aan kuu wada sheego wixii i soo maray. Qalinku ma qori karo, qalbigu ma weelayn karo, xarafku na ma koobi karo, waxaan se isku dayayaa in aan kuu sawiro ama kuu soo dhaweeyo wixii I qabsaday.

Qolkii ciriiriga ahaa ee aan farriimihii hore kuugu sheegay ayaa la iga soo saaray aniga oo indhaha iyo gacmaha ba ka xiran. Lugaha silsilad adag ayaa la igaga seeteeyay. Waa aan siriqsanayay sidii riti

dabran. Silsiladda lugaha igaga xiran waxa ay goysay jirkayga, lafta ayay in yar u jirtay, haddii aysan ba gaarin. Addimada dhiig iyo malax ayaa ka daadanayay. Waxa aan siriqsado ba waxa aan gaaray goobtii geerida. Indhaha ayaa la ii furey! Sanado badan, waa markii kowaad ee aan indhaha ku kala qaado goob ay joogaan dad aan askar iyo maxaabiis ahayn. Waxa aan hortaagnaa geeri afka kala hays aiyo cabsi aan la cabbiri karin. baqdintii ayaa baddashay muuqaalladii dadka. Qaab samaysaka madaxa iyo bishimaha ayaan la dhaygayay! Sanku -sida ay ila ahayd- wax yar ayuu meeshiisii hore ka durkay, dheguhu na waa ay waynaadeen. Caleen Barde ayay u ekaayeen. Waxa aan ahaa sida ruux caalam kale ka yimid, aadanuhu na u hor leeyahay. Nin ka mid ah dadkii meesha taagnaa ayaa igu waaniyay: “Geylamoow, halkan ayuu adduun ku dhammaadaa, aakhiro na ka billaabataaye, Eebbe u noqo, denbi dhaaf na waydiiso.” Hadal uma celinin. Xaal waa uu ka cuslaa ku mashquulidda howraar nin kansha ladan.

Sheekh gaaban oo calool weyn ayaa agtaagnaa tiirkii uu xariggu ka soo lalmaday. Wacdi iyo waano ayuu billaabay! Ma aniga ayaa waano mudan mise kuwa eexda, tuugnimada, dhiig-miiradnimada, iyo musuqmaasuqa ku maamulaya dalka? Kama aamusin e waa aan canaantay: “Anigu wacdigaaga uma baahniye kuwa dulmiga igu dilaya waani sheekhoow” ayaan ku iri. Intaa kuma daynine, waxa aan raaciyay in uu yahay sheekh diinta ugu adeega talis isku darsaday talo xumo, tayo la aan iyo tuugnimo. Hadal kulul oo markii dambe aan ka shallaayay ayaan sheekhii is waydaarsannay. Waxaa laga yaabaa in sheekhu qasbanyahay oo uusan shaqadan jeclayn, ayaan ugu cudur daaray. Yaa jeclaan kara ka marag noqoshada naf gardarro lagu goynayo? Waano iyo waxsheeg ka dib sheekh Dacar ayaa i waydiiyay: “Muxuu yahay codsigaaga u dambeeya? Waxa ay ahayd su’aal la yaab leh. Ma indhaha ayuu la

yahay mise damiirkiisa ayaa dhintay? “Codsigaygu waa xorriyad, caddaalad iyo Soomaalida oo siman. Waa adiga oo hela shaqo tan ka wanaagsan. Ku dhac yeesha. Maya iyo haa na dhihi kara.”

Mar kale ayuu sheekhii i waydiiyay: “Dad iyo duunyo waxa aan ka tagayo, daynta la igu leeyahay iyo dardaarankii u dambeeyay.” Waxa aan ugu jawaabay: “Dad ii ooya waa buux, dayn se la iguma laha.” Aamus yar ka dib fariintan aan hadda dhamaystirayo ayaan jeebka ka soo bixiyay una dhiibay sheekhii si uu kuugu keeno. “Warqad jajaban, wasakh badan meel ciriir ah na laga soobixiyay ayaan u dhiibay sheekh Dacar, kulana dardaarmay: “Dhayal iguma aha dhambaalkane ha dhuminin Sheekhoo.”

Intaa ka dib maro madow ayaa madaxa la ii geliyay, surguntii xarigga na waa la igu dhuujiyay. Guntinta xarigga xagga danbe ee qoorta ayaa la mariyay, si loo siyaadiyo cadaadiska uu xariggu ku hayo labada dhinac ee luqunta, durbana naftu iiga baxdo. Xam-xam hoose iyo hadal hummaag ah ayaa bilowday. Jawigii waa uu is baddalay! Soomaali gobannimo kama dhammaato e, waa laguu jiir naxayaa ayaan is iri, dhado se roob noqon wayday. Qof ii damqada waa aan waayay! Qosol aan dibnaha dhaafsanayn ayaan ku maaweeliyay naf gariiraysa. In aan Shahiid ahay, marka ay naftu baxaysana aanan dareemaynin, ayaan ugu sheekeeyay. Waxa aan ku calool adkaysiiyay in aysan waxba ahayn afar ama shan daqiiqo oo intooda badan aan suuxsanahay. Kaadi ayaa i soo dhaaftay, timihii aan markii horeba hagaajisnayn ayaa istaagay, dhuunta ayaa i ingagtay, indhaha ayaa kor u jallaadmay. Allaah ayaan isu dhiibay kalimada xaq ah na afka saaray (أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله)

Nin ayaa xaggayga u soo dhaqaaqay si uu iiga hoos qaado safiitadii aan ku taagnaa. Mar kale ayaan ashahaatay, Eebbana u gudbiyay

gardarrada la igu dilayo. Ruux aan ku sasabay in ay noqon doonto shahiid loo mashxarado ayaa i waydiisay: “Xaggee ayaad Shamhaad kaga tagaysaa?” Waxa aan ugu jawaabay: “Iyada oo xuural-cayn ah ayaan nolol dambe oo aan xanuun iyo xasarad lahayn kula naalloon doonaa.”

Wax walba muuqaal geeri ayuu lahaa. Hayeeshee hal mar ayay xaaladdii si degdeg ah isu baddashay. Lama sugaynin Korneyl i badbaadiya e, waxaa laga dhur sugayay dhawaqa Lafo burburaya iyo shanqarta margiyada ay xarguhu goynayaan. Ukaadi... Ukaadi... Jooji! Ha dilin! Kaddaa! Kaddaa! Ayaa soo yeertay! Ninkii u xilsaarnaa daldalidda ayaa xaggii xariga isu sii daayay. Waa uu ku adkaystay in uu i dilo. Ma arkaynin asii dagdagta orodkiisa ayaan qiyaasay. Meeraysi iyo miririgleyn ayaa billaabatay. Xabbado aan badnayn ayaa dhacay. Ninkii oo ordaya ayaa igu dul kufay xarigiina sii daayay! Meeshii aan ku taagnaa ayaa ila go'day! Qacdii hore ba xarigii ayaa dhuuntayda ku rooray. Indhaha ayaa bannaanka i imaaday. Naqaska ayaa is xiray. Xaadda ayaa istaagtay. Xididadii maskaxda, wadnaha iyo qaybaha kale ee jirka dhiigga waraabinayay ayaa shaqadii gabay. “Hiig... Hiig” ayaan billaabay. Aniga oo naf ka samray, ayaan dareemay ruux lugaha i haya oo kor ii qaadaya. Ma mucjiso iyo malag lagu soo diraybaa ayaan is iri, haddana waxa aan garwaaqsaday in xilligii mucjisadu uu dhammaaday. Gacmo xoog badan ayaa sare ii qaaday, ilana raadiyay naf igu daba yar. Tunka ayan kaga fariistay, labada lugoodna ka kala ritay kurka nin aanan garanaynin, aniga oo marada aan qabo hoos ka qoyantahay. Xariggii ayuu iga furay. Isha ayaan qac ku siiyay, mise waa Sakariye! Halkii ayaan ku miyir beelay.

Waxa aan soo kacay aniga oo isbitaal jiifa, iguna hareeraysanyihiin askar aan soo wada shaqaynnay, qayb ka mid ah

na aan tababarka ciidanka soo wada qaadannay! In badan oo dhallinyaradaa ka mid ah ma aysan ogayn waxa halkan i keenay, kuwa ogna ma aysan haynin xog waafi ah. Arrintayda waxaa lagu moosay mugdi iyo mudutuul. Wax kasta oo aan soo maray, iyo dhib walba oo aan denbi la aan mutay ba, ma jirto farxad ka weyn in geeri, la iigu baddalay isbitaal ay dowladdu u hagar baxday, saraakiisha awoodda bandanna lagu daweeyo.

Sakariye oo aan in badan la taliyay, dabinno badanna ka badbaadiyay ayaa naftayda geeri ka soo furtay. Waxa aan u ahaa walaal daacad ah, haddii aanan la joogi lahayna waxa uu ku dhex milmi lahaa gabdhihii indhaha buluugga ah lahaa ee quruxdooda dariiqyada ku soo bandhigi jirey. Imisa wiil oo loo hanwaynaa ayaa ku dhex dayacmay saddex xagalka ragga dila; Dumar, Daroogo iyo duunyo dedaal la aan la helay. Ma illaawo habeenkii macallimadda, iyo subixii badda aan ku kallahnay annaga oo xallinayna xaajadii Kaatriin. Dadku waa hanti abaalka aad gasho na lama waayo ruux guda.

Mid mid ayaan u eegay wajiyada saraakiisha. Intooda badan waxa ay ahaayeen rag aan waayaha nolosha soo wada wadaagnay. Afar ka mid ah waxa ay ahaayeen dhallinyaradii waayahooda ciidannimo ka soo billaabay xerada Tisqaad 1. Illin ayaa ka qubanaysay indhahooda, murugo xoog leh na waa ay ka muuqatay. Warsame Mukhtaar, Cabdiraxmaan Digaale, Axmed Calasoow, Jimcaale Fiidoow, Jeessare, iyo Sakariye oo garaaddo aanan ku ogayn garbaha ku sita ayaa ugu sarreeyay raggii sidii giraanta iigu wareegsanaa. Sakariye inkasta oo uu ahaa askari tababar sare leh, edeb iyo digtoonii na ku darsaday, haddana muddada aan ka tirsannahay ciidanka kuma uusan gaari karin garaaddihii garbaha u saarnaa, haddii uusan garab helin. Haybtu waa awoodda ugu weyn

ee ruux Soomaali ah cagta u saarta sallaanka guusha. Giddigood salaan ayay isla baaciyeen, digtoonina waa ay galeen, markii ay arkeen in aan indhaha kala qaaday, fadhina u mohday. Xataa Sakariye oo iga darajo sarreeyay salaan ayuu is giijiyay. Waa aan ku diirsaday salaantooda ii soo celisay qayb ka mid ah qaddarin aan waayay. Sakariye ayaa ii dhiibay agabkii la iga qaaday lix sano iyo siddeed bilood ka hor. Suun, Lacag aan badnayn oo qiimo beeshay, Shaati, Sarwaal, Garan, Nigis iyo Kabo, ayaa la ii keenay.

Dharkii dhowr sano ka hor ila ekaa, markii aan xirtay waa aan ku dhex dhacay. Waxa aan u ekaaday wiil kuray ah oo dharkii aabbbihiis qaba. Waxa aan soo xusuustay dharkii awoowgay ee aan xiran jiray aniga oo lix jir ah. Marka laga reebo sawirkii Shamhaad, alaabtii aan jeelka la soo galay waxba kama maqnayn. Filasho waagii ugu waynaa waxa uu ahaa in aan helay dhammaan dhambaalladii aan qoray ee aan dhammaystiray, ama ay askartu iga qaadeen aniga oo qoraya. Wax aan markiiba raadiyay warqaddii dardaaranka ahayd ee aan Sheekh Dacar u dhiibay. Nasiib wanaag waa ay ku jirtay. Waan naxay markii aan akhriyay dareenkii cabsida lahaa ee aan dhambaalka ku dhigay. Waxa aan ku fikiray in aan tiro, haddana waa aan daayay, sababtu tahay waa “Taariikh mudan in la akhriyo”.

Muddo dheer ka dib waxa aan u dhaqmayaa sidii aadane caadi ah. Carrabkaygu hadalka ayuu ku raaxaysanayaa, dibnuhu na macaanka qosolka ayay dhadhaminayaan. Lix sano iyo kabbadan, waa markii kowaad ee aan ruux si cabsi la aan ah ula hadlo, ama aan ugu dhoolla caddeeyo. Weli ma arkin dadkaygii, mana filayo in aan dhawaan idin arki doono! Eedaynta la ii heysto ma aha mid sahlan. Sakariye waxa uu ii sheegay in xaajadaydu ay ka gudubtay Wasaaradda iyo xafiiska Kaydsane. Weli xorriyad buuxda ma

helin, xabsiga na waa aan ku siijayaa, haddii uusan dhicin is baddal aan ii muuqannin. Ma jiro wax loo dhigo ka soo bixidda qolalkii mugdiga ahaa ee aan sanadaha badan kaligay ku xirnaa. Hadda waxa aan awoodaa in aan idaacad dhegaysto, buug akhriyo, joornaal daalacdo, dad la sheekaysto, dibadda wareego, cadceedda na ku diirsado.

Dad badan ayaa toddobaadkii la soo dhaafay i soo booqday. Saaka oo u dambaysay Sakariye ayaan dib u wada xusuusanay waayihii nolosha iyo wixii na soo maray. Waxba kama aysan baddalin sanadihii badnaa ee aan kala maqnayn. Waa nin u adkaystay xagxagashada waayaha. weli waa uduufaa ay kalxantiisu muuqato. Aamusnaantii murugada u ekayd kama uusan weynaanin e, waa uu la waynaaday. Daacadnimadii iyo xoog furnaantii weli waa uu leeyahay. Sidoo kale aabayeel la aantii nolosha ayaa ka muuqata. Ardeynimadanadii aad ayaan ula yaabi jirey dabecadda Sakariye! Wax walba oo dhaca murugo kuma reebi jirin! Maalinta ay xaajo calowsantahay, habeenkeeda ayuu ugu hurdo weynaa. Sheeko saacado qaadatay ka dib waxa aan Sakariye ku kala tagtay farxad iyo rejo. Isaga oo sii baxaya yuu igu yiri: “Geylamoow Illahaay idamkii waa aad ka baxaysaa jeelka e, maxaa kaaga qorshaysan nolosha?” Waxa ay ahayd su’aal aanan meesha soo dhigannin, walwalna igu beertay. Waxba iima qorshaysnayn, saa maba aaminsanayn in aan ilays danbe arakayo.

Sakariye ayaa qolkii aan ku jiray bannaanka uga baxay isaga oo gacanta midig ku haya dhowr bashqadood. Shan daqiiqo ku dhowaad markii uu iga maqnaa ayuu dib iigu soo laabtay. Waa aan naxay. Waxa aan ku noolaa dal wax walba dhakhso isu baddalo. Wixii aan ka cabsanayay ma dhicin e, Sakariye oo hadalka qaatay muuqaalkiisana aan ka gartay in uu wax illaaway ayaa yiri:

“Warqadihii aad Shamhaad u qortay adiga oo aan ii fasixin ayaan akhriyay. Geylamoow, waan ogaa in aad tahay sargaal tababar sare leh, mase ogayn in aad tahay qoraa qalin macaan. Runtii dardaarankaagu waa uu iga oohisiiyay. Inkasta oo aanan waligay qaadannin aragti dumar in ay tayda waafaqdo mooyee, haddana dumaashidaa Najmo oo iyaduba hal-abuur ah, waxa ay ku talisay markii aan qoraalkaaga tusay in aadan Shamhaad kaliya u qorin e, ka dhigtid dhigane ay bulshadu dhaxasho. Aniga na fikirka Najmo ilama xuma. Geylamoow dhaxal reeb, oo dhitee xusuusihii ku soo maray. Waxaa kale oo ay Najmo ii soo dhiibatay saddexdan bashqadood oo ay ku jiraan sheeko faneed ay kal hore qortay. Markii ay aragtay hibadaada qoraaleed, ayay iga codsatay in aan kuu keeno sheekadan. Saaxiib waad ka wayntahay qof wakhtigiisa ku dila buug dumar e, bal haddii aad u kansho hesho isha mari.”

Aniga oo la yaabban aragtida uu Sakariye ka qabo dumarka ay xaaskiisu ugu horrayso, una qaadan la in sargaalkan soo maray tobannaanka dal, uu aaminsanyahay in ay dumarku yihiin noole ragga ka hooseeya, ayaan midigta u fidiyay kana qaaday bashqadihii oo aanan dib u furin, akhrin iska daaye.

II

Qof walba waxaa noloshiisa soo marta dhacdo saamaynteedu aysan ka harin inta uu madaxiisu saan leeyahay. Aniga safarkii Rubadaale ayaa sidaa ii ahaa. Inkasta oo magaaladii aan Shamhaad ku bartay, Shaatiga ciidanka ku xirtay, shalowgii Jeelkana ii horseedday, ay midabaysay jiritaankayga, haddana noloshaydu iyada kama aysan billaabannin e, ka hor inta aanan hayaamin, waxa aan lahaa nolol in ay xurmad yeelan waydo mooyee aan xumaan kale laga fisheen. Haddii aan ku qanci lahaa in haybtaydu ay hagto hankayga, ama sidii mire Barde aan nolosha duuduub u liqi lahaa, ugu yaraan ma aanan waayeen aqoon inta aan doono, dukaan camiran iyo gabar qurux loo gingimay oo aan guursado, sidaa se ma yeelin. Aniga oo yar -aragti intaa la egna la iga filaynin- ayaan go'aansaday ka weecashada wadiiqadii ay waalidkay qaadeen. Saluugidda qaab nololeedkii qoyskayga lagu yaqiinnay, ma ahayn fikrad meel cidlo ah ka dhalataye, waxa ay salka ku haysay uurkutaallo ila fac tirsatay iyo dhegxumo aan u dhabar adaygi waayay.

Inkasta oo ay noloshaydu ciwaan u ahayd quursiga ay la noolyihiin qoysaska aan isku haybta nahay, haddana gu'gii caanka ahaa ee Dirir-wayne, ayaan si dhab ah dhaadka u saaray dhimbisha cunsuriyadda. Dirir-wayne waxa uu ahaa gu' burwaaqo ah, oo ay Suugaanleydu tix iyo tiraabba ku ammaaneen, anigu na waxa aan ahaa toddobo iyo toban jir ku nool gollanka hooyadii, sanaduhu na aysan wax badan jirkiisa ku kordhinnin. Dheeftu dherar iyo dhumuc midna iima aysan siyaadin jirin. Ma ahayn gaashaanqaad turuqyo waaweyne, waxa aan ahaa gubin soohan oo uusan hilib

qabatimin, caanna ku ah wayd ka mid noqotay tilmaamaha lagaga sooco dhalinyarada aynigiisa ah. Inkasta oo markii aan aan saddex iyo labaatan jir ahaa, haddana wayd kaliya ma ahane, waayo-aragnimadaydu na waa ay yarayd. Haddii ay da'du tahay tirinta sanadihii aan noolaa, waxa aan ahaa nin wayn, haddiise ay tahay waaya-aragnimo, iyo karti na dhexalsiisa nolol aan raalli ku nahay, waxa aan ahaa kuray ay wax walba u horleeyihiin.

Sida hooyaday iyo haweenka la Shaaha ay ku sheekaysan jireen marka ay il-yartu is qabato, waxaa igu dhex noolaa duulal dhiigga iyo dhaacaanka iga miirta, dhuuniga ila wadaaga, So' iyo saanna isku soohay! Dhuubnidaydu hooyaday kali ah kurbo kuma aysan haynine, awoowgay Xirsi na guulallow ayay ku ahayd. Dhowr goor ayaan aniga iyo awoowgay booqannay goobaha caafimaadka oo hal jawaab ka midaysnaa: "Waxba ma qabo. Wiilku waa wayd caafimaad qabta. Isaga ayaa iskii jir iyo jurmiba u yeelan doona e ha ka walabahaarina"! Awoowgay oon ku qancin jawaabtooda ayaa dhakhaatiirta ku dhihi jirey: "Waxba ma taqaanaane isbitaallada iska xira oo shaqo kale raadsada. Ugu yaraan Timajare furta, ama Tamaandho beega!" Deyro la aanta dhakhaatiirtu waxa ay sii xoojin jirtay aragtidii hooyaday ee ahayd in ay quruumo iyo qoon igu tacalluqaan. Kasokow in duulal ili-ma-argatay ah ila noolyihiin, waxaa aniga xiiso gaar ah ii lahayd weedha "Tacalluq" oo igu cusbeyd. Dhallaanimadaydii waxa aan ahaa wiil la koolkooliyo oo dhabta mooyee dhulka laga dhowro. hooyaday oo kalgacayl igu ababisay, waxa ay igu dhooldhoollin jirtay magacyo ay ka mid yihiin: "Hanad, Halyeey, Hoodaale, Maan-daweeye, Indha-u-roone" iyo kuwa kale oo ka buuxa qaamuuska ammaanta hooyada Soomaaliyeed. Dumarku -ha noo soo wareegaan ama qoyska ha ka tirsanaadaane- waxa ay hooyaday ku dhalliili jireen jacaylka xad dhaafka ah ee ay ii qabto. Waxa ay ku cabsigalin jireen in fahanka

adduunku igu adkaan doono inta ay sidaa ii dhooldhoolinayso, saxarkana iga ilaalinayso. Ruux walba oo aan ahayn hooyadey, awoowgay iyo ubadkii aan wada dheelli jiray, waxa ay ii arkayeen wiil kalgacayl lagu asqeeyay oo aan tabaalaha nolosha u babacdhigi karin. , halka saddexdoodu ii arkayeen wiil saameyn leh, hormuud ah, adkaysi badan.

Hooyaday Xurmo Cabdi waxa ay ahayd haweenay uu Eebbe siiyay aftahannimo iyo karti dabooshay gol-duleeladeedii aqoon la aantu ugu weynayd, aabbahay na waxa uu ahaa aqoonyahan afgaaban oo aan gogosha reeraha lagaynin, helidda hilimada hadalkana lagaga wacanyahay. Dayib Xirsi, waxa uu ahaa waayo-arag aan hal seegin hal na aadan ku diideynin, ku na qanacsan in uu nolosha ka qaato inta ugu yar ee suurtagalka ah.

Sanaduhu waa ay i baddalayaan, gu' walbana waxa uu iga reebayay dabeecad iguna biirinayay mid kale, illaa aan qaangaaray aniga oo aamusan qof qalaadna ula muuqda dadkii aan la noolaa. Gugaygii afar iyo tobnaad oo aan ku jiray xilli la iga filan karay faduul, fadqalallenimo iyo ficillo dhallinyaranimo, ma lahayn hiwaayad aan daacad u ahay, iyo saaxiib dhow. Inkasta oo isbaddelkaa uu hooyaday ku dheliyay walaac la mid ah kii ay waydnimadaydu ku haysay, haddana durba waa ay la qabsatay, halka aabbahay iyo walaaladay ay u arkeen dib u gurasho aan loo baahnayn. Waxa ay la ahayd in aan ka baqayo wajihidda nolosha. Sidaa na ma ahayne "Huqdii" iyo noloshi ka baxsanayd guriga hooyaday ayaa i saamaysay dabeecaddaydiina baddashay. Goobaha waxbarashada, golaha ciyaaraha, geedaha kaftanka iyo gayaan la sheekaysigaba, waxa aan kala kulmi jiray, dhaqan guracan oo uusan u babacdhigi karin wiil kuray ah. Marka uu aabbahay igu waaniyo in aysan aflagaaddadu i saamaynin, dhegna

aanan jalaq u siinin naxliga bulshada iga soo gaaraya, waxa aan u arki jiray waalid wiilkiisa ku dhiirrigelinaya is dhiibid.

Is baddalka kowaad waxa uu igaga dhacay la dhaqanka dadka, gaar ahaan dumarka gayaankayga ah. Marka la joogo madal lab iyo dheddig ku haasaawayaan ma ahayn ragga afkooda la dhowro. Waligay ma noqonnin dookha gabar uu haasaawe na kulmiyay! Iguma aysan diidi jirin fool xumo foodda igaga taalla e, fahan darradayda ayay ka fiigi jireen dumarku. Waxa ay ii arkayeen wiil mutaxan, barbaar adadag iyo nin dadka oo dhan ka shakisan, dumarka na u jajabnayn! Qaar waxa ay igu xaman jireen in aan ahay maqane-jooge maahsan. Waa runtood oo dumarka uma aan caad bixi jirin! Waxa ay ila ahaayeen duul dhagar iyo dhib badan, aad u duryama, qofkii baddooda galana maansheeya. Maalin ayaan iskudayay u bareeridda haasaawe furan, maalintiina waji-gabax ayaa iga soo gaaray. Waxa uu noqday howl-gal dhicisoobay dib danbe na loogu laabanin! Layla Cumar ayaan ku kulannay dukaan uu Sheekh Ciise kulahaa xaafadda, da'yartu na ku kulmi jireen. Bannaanka dukaanka ayaan la istaagay gabar aan muddo dheer daris ahayn asii aanan weligay la hadlin. Layla in aan indhaha iska dhowrno mooyee weli dibnaha isuma anaan furin. Habeenkaa waa aan isa soo canaantay. Salaan ka dib, haddalo kaftan ah ayaan is waydaarsanay annaga oo kala xishoonayna wajiyadana isa siin la .

Sidee ayaad tahay? Xaaladdaada ka sheekee? iyo hooyo iiga waran? ayaan ku banjaray oo aan dhinac na u dhaafi waayay! Gabadhu waxa ay iga sugaysay in aan sheekeeyo, hadalku na uu hooyo iyo guriga dhaafo, waa aan se ku dhici waayay. Dhuunta ayaa i ingagtay. Sacabbada ayaa i qoyay. Dibnaha ayaa i qallalay, indhahana mirigmirig ayaan ka siiyay, dabeed na maraanmaray. Ma jiro wax ka xun in aad gonde dumar ku jabto. Muddo markii aan

halkii taagnayn annaga oo aan hal tallaabo horay u wada qaadin ayaa waxaa nasoo ag maray Shaakir Garaad. Shaakir waxa uu ahaa barbaar aad iiga weyn marka la eego magaca uu ku dhex leeyahay suuqa shukaansiga iyo miisaanka beesha ba! Garaad oo hayb ahaanna i yasayay, waaya-aragnimo ahaanna i liidayay ayaa qaadan waayay in gabadha ila taagan ay Layla Cumar tahay. Layla uma aysan taagneyn in ay ii sheegto dareen kalgacayl oo ay ii qaadday, aniguna uma sidin dhambaal caashaq, balse anigu waxa aan damacsanaa in aan doob dillaacsado, iyaduna waxa ay doonaysay taabashada gunta hoose ee nafta Gaylame oo hal-xiraale uu ku hareeraysnaa.

Shaakir Garaad iima uusan arkeynin Layla gayaankeeda! Ina Cumar Waranle in aan hawaysto ayaa ka degi wayday. Waxa aan ula muuqdey Biryad doolaalo fog! Cay iyo quursi ayuu igu halgaaday. “Biryadkan aan ku geyin maxaad ula taagantahay ina Cumareey” ayuu cod dheer roo ay wada maqleen dadkii goobta taagnaa ku yiri. Hush ayaan isku iri! Waa aan qoyay, inantii oo yaxyaxday maradeedna afka saaratay ayaa ugu jawaabtay: “Shaakiroow miyaadan xishooneyn? Waa maxay waxa aad ku hadlayso.” Waa ay ogeyd in uusan hadalkeedu soleynin wiilkaa isla baxay e, aniga ayay ii booga dhayaysay. Ma uusan garaabin, hadalkiisii dalabta lahaana kama uusan noqonnin e xanjo uu ruugayay ayuu u afuufay sidii carruur biriwx iyo birikinnaas ku ciidaysa, dabadeed na ku howraaray: “Haddii aan iri ina Dayib waa Riti laacdin dheer, gef kuma hadlin.” Caro ayaan labada dibnood ruugay. Waxa aan isu bannaanaanay wiil isu arka in uu xaq u leeyahay aflagaadeyntayda. Waxaa foodda is daray laba qab. Isagu waxa uu ii arkayay Biryad caydiisu caado ab ka soo gaar ah tahay, halka aan anigu isaga u arkayay maan-gaab jaahil ah oo aan waxba ku turnayn. Muhim ma ahayn waxa aan labadanadu isu arkaynay

e, waxaa muhim ahaa sida ay bulshadu noo arkaysay. Bulshadu barbarkiisa ayay taagnayd sooyaalka la wariyana isaga ayuu u hiilinayay.

Shaakir shakhsiyadda qur ah kuma aanaan kala duwanayne qoyska iyo qabiilka na waa aan ku kala gaddisnayn. Isagu waxa uu barkisanaa abtir la qaddariyo, waxa uu na ka soo jeeday qoys qalalaase badan, bil walbana xaajadooda la galo. Awoowe lagu faano mooyee qoyskoodu magac iyo maamuus bulshada kuma aysan dhex lahayn, anigu na waxa aan ka soo jeedaa qabiil aan tiro iyo tayo midna laga badinnin, saas oo ay tahayna xaqiisa la duudsiyo. Reerka aan ka soo jeedo xil, xilo iyo xoola ba waa lagu dhibaa. Marka laga tago abtirka iinta la iigu yeelay, waxa aan ka soo jeeday qoys la qaddariyo bulshadana hormuud u ah. Qoyskaygu waxa ay ahaayeen dad dun macaan, dadnimo leh, soo halgamay illaa ay harsadeen hanti iyo haybad ay tabceen.

Hanaqaadkaygii kuma dayanin aabbahay iyo hooyaday midna e, waxa aan hiddo raacayay awoowgay. Waxaa ii muuqatay in ku dayashada labadayda waalid ay tahay raad arooryo oo dib loo raacay. Gu’gii ii kordhaba waxa uu ii ekaysiinayay Xirsi Cabdiqaadir oo xiriirka naga dhexeeya uu i ilowsiiyay aabbihii i dhalay. Waxyaabaha awoowgay i jeclaysiiyay waxaa ka mid ahaa in uusan ahayn ruux waano badan wax walbana ka hadla. Halka aabbahay uu ahaa nin faallo ka bixiya fal walba oo iga dhaca. Dhallinyaradu ma jecla ruuxa mar walba waaniya, tallaabo kasta oo uu qaadana hadal daba dhiga. Ma ogi in awoowgay uu arrintaa ku baraarugsanaa iyo inkale e, waligii ima dhihin: “Gaylamoow, maxaad sidaa u samaysay ama aad u samayn wayday? Hebel ka har iyo raac midna.” Waxa uu i siin jiray tilmaamo iyo tusaale aan nolosha u kaashado. Marka ay joogto saaxiibnimada oo nolosha

da'yarta lafdhabar u ah, ima uusan dhihi jirin hebel la saaxiib ama ha la saaxiibine, waxa uu ii sheegi jiray tilmaamaha saaxiibka wanaagsan. Khalad haddii uu iga dhacana isla markaa kama uusan fal celin jirine, muddo ka dib ayuu sheekada soo dhex galin jiray in dhaqamada qaar aysan u fiicnayn wiil loo hanwaynyahay, bulshadiisuna sugayso.

Isu ekaanshaha aniga iyo awoowgay waxaa ogaalkeeda kowaad lahayd ayeyday Barni Cabdiqaadir oo Xirsi-yare iigu yeeri jirtay. Aad ayaan shabbihidda awoowgay ugu farxi jirey, saa waxa uu ila ahaa waalid ku dayashadiisu ay darajo sare tahay. In aan u ekaado awoowgay waxa ay ahayd fursad aan ku yeelan karo shakhsiyad madaxbanaan, howl-kar ah, hadal macaan, asii aan cafiyin ciddii ku khaldanta. Waxaa la iga filan karay noqoshada ruux aan raadinin wax aan isaga khusaynin, dantiisa kaliya na ku daala. Sidoo kale waxa uu gaashaan iiga ahaa “Baahida xogta” oo iiga soo dusi kartay reer abtigay. Waxa ay hooyaday ka dhalatay qoys jecel in ay ogaadaan wax walba. Waxa ay ku dadaali jireen helidda xog kasta oo suurtagal ah, hooyaday na kama aysan duwanayn qoyskeeda. Waxa ay si dhow ula socon jortey xaaladda magaalada, xogta dariska, iyo xuuraanka dalka iyo dibadda. Arrintaa waxa ay lahayd dhinac wanaagsan. Waxa ay hooyo Xurmo si hoose ula socon jirtay duruufaha dariska aan dabka shidannin, qaraabada qalalaahusu galo, masaakiinta bayhoofka ah, iyo qoyskeeda qofkii qandhada, qaamooba, ama qaxar nolol gala.

Deyrtii aan kow iyo toban jirsaday ayaan ka weynaaday wax walba oo ay caruurtu ku mammanyihiin ama ay ku maaweeshaan. Ma ahayn dadka qosla, ee faraxsan nolosha ka arka dhanka dabacsan. Waxa ay iigu muuqatay mid adag, miciyo leh, dadkuna waxa ay ii ahaayeen jilayaal mardabo badan. Waligey ma yeelanin

saaxiib ama sheeko-wadaag lab iyo dheddig midna! Waxa aan saaxiib la ahaa buugta iyo awoowgay Xirsi. Ma fududa in adiga oo kuray koraya ah aad ku dhex noolaatid bulsho kuu miiseysa cay iyo culaab. Dhiganayaashii aan sida dhaayahayga u dhowri jiray waxa ay iga caawiyeen ka maarmidda dadka. Waxa ay igu gacanqabteen in aan wakhtigayga geliyo la haasaawidda falaasifo, dhaqaaleyahanno, mufakiriin, suugaan-maal, qalinleey iyo culimo nooleyd xilliyo kala duwan, dunnida na wax badan ku soo kordhiyey. Buugtu waxa ay ii suuragaliyeen la noolaanshaha labeenta aadanaha ee casri walba. Waxa ay ii fureen albaabada aqoonta iyo waliba helidda naftayda. Is helidduna waa bilowga guusha. Ma qoslijirin, dhoolacadeyntuna waa ay igu adkayd. Xafladaha iyo kulamada bulshada ee aan ka qeyb gali jirey in badan oo ka mid ah waxaa qasab ahayd in la qoslo, ha lagu qoslo haybadda fanka, kulanka asxaabta iyo kaftanka gayaanka. Ama ha lagu maadsado dhacdooyinka ka dhaca goobta e. Aniga dhoolacadayn iyo dhexgal bulsho waa la igala quustay, aamuskana waa la iiga maara waayay.

Hooyaday markii ay bixin weydey xaaladdayda ayay ii geysay Dr. Faadil Saciid oo weli ay ka sii muuqatay murugadii dhibkii ka soo gaaray gumaadkii Sansibaar. Faadil iyo qoyskiisu waxa ay ka mid ahaayeen boqollaal qoys oo dalka soo galay ka dib dagaalkii lagu qaaday Muslimiintii ku dhaqnay Jasiiradaha bari ee qaaradda Afrika. Tirakoobyada qaar ayaa sheega in xasuuqaa ku wajahnaa Carabta iyo Hindida lagu dilay 20 kun oo qof. Faadil waxa uu xasuuqii ka dhacay Jasiiradda Pempa ku waayay walaalkii Shamsu-diin iyo dad badan oo ay ehel ahaayeen. Digtoorka oo Af Soomaaliga jajabsan jiray, Sawaaxiliga iyo Carabiguna -sida ay u kala horreeyaan- ugu ahaayeen afkiisa hooyo, waxaa uu ka sheekayn jiray Ayaxdadowgii sumaysnaa ee ku habsaday barqo ay

bulshada Jasiiraddu bad qab ku waabariisteen. Ma illaawo beertoodii ay ka bixi jireen Qurfaha, Haylka, noocyada kala duwan ee khudaarta iyo geedaha Qumbaha ah. Waxaa u sii muuqday il-baxnimadii iyo sarihi xambaarsanaa dhaqanka, ee ay Haaweydu ku habsatay 12-kii Janawari 1964. Diktoorka oo dood adag la geli jirey dadka ku tilmaama wixii ka dhacay Sansibaar kacdoon bulsho iyo halgan caddaalad raadin ah, waxa uu aad u dhegaysan jirey heeso sawaaxili ah oo ay ugu yeeri jireen “Mashaa’iri” oo aan filayo in asalkiisu yahay erayga carabiga ah ee “Mashaacir” oo la falgalay carrab Afrikaan dabadeed na dhalan rogmay.

Dr. Faadil markii uu wax jirro ah iga waayay, ayuu ii qoray daawo uu hooyaday ku qancinayay, iyaduna ma aysan qancin e toddobo dhakhtar oo kale ayay i gaysay si aan u qoslo, waxba se kama soo naasa caddaanin. Weligeed hooyaday waxa ay moodeysay in uu i hayo cudur aan dab iyo sarid toonaa lahayn, hase ahaatee markii aan weynaaday ayay garwaaqsatay in wayddu abuur tahay, aamuska iyo farxad la aantu na yihiin dabeecad ku tolan naftayda oo aan dhayal iiga go’i karin!

Ma illaawo Xaaji-garas oo ahaa dhakhtarkii ugu dambeeyay ee ay hooyaday ii geysay. Xaajigu waxa uu ahaa dhakhtar da’a ah dadkuna aaminsanaayeen in uu waaya-aragnimada ku darsaday naxariis. Waxa uu ahaa nin dheer oo madow culay ah, qol ciriiri ah oo daawo ka soo urayso na dhex fadhiya. Timihiisa cirrada u badan waxa ay qariyeen in badan oo ka mid ah wajigiisa! Arrintaa waxa ay ahayd tilmaan ka duwan middii aan dhakhaatiirta ka haystay! Waxa aan dhakhaatiirta u malayn jiray in ay wada cadyihiin ama maarriin Canbar ah yihiin. Bidaartu waxa ay ahayd astaanta kowaad ee maskaxdayda ku soo dhacda marka aan dhakhtar maqlo. Dr Garas ayaa hadal uu hooyaday ula dan lahaa naga soo

daba tuuray annaga oo ka sii dhaadhacayna kaabadda dheer ee qolkiisa: “Xurmooy u sheeg wiilkaaga in ay dadku yihiin xayawaan qosla. Wiiloow ogoow in, qosolka, cabbiridda dareenka, sheegidda baahiyaha, iyo tibaaxidda himilooyinka, ay yihiin farqiga u dhexeeya aadanaha iyo uunka kale. Haddii aadan dhoollacadeynin, dibnahaaga na barin qosolka, waxa aad noqonaysaa dugaag.” Indho daallan oo toddobaatan sano lagu soo shaqeynayay ayuu igu soo eegay, anigu na waxa aan ka horgeeyay kuwo cadcad oo cartamaya noloshu na u hor leedahay. Hal mar ma aan libiqsanin, hadalkiisii na waxba kama soo qaadin. Socodkii ayaan iska sii wadannay aniga iyo hooyaday oo la yaabban waxa wiilkeeda iyo xayawaanna isu keenay! Hadalkii diktoorka iyo tusaalihii dugaagga aniga iyo hooyaday waliganno ma aanaan illaawin. Waa dambe oo aan hirarka nolosha la haad-haadayay ayaan jeclaystay in maantaa aan garanayo, waxa aan maanta ogahay. Waa se adduun iyo xaalkii. Marna maankeenna ayaan buuxin, marna muruqa ayaa liita. Maanta jawaabteydu waxa ay ahaan lahayd: “Dr. In aan dugaag noqdo iyo in aan dad ahaado ma kala jecli, xilli in badan oo bulshada ka mid ah ay dugaagga ka liidato.”

Jidkii ayaan cagta saarnay aniga oo weli ka sii fikiraya dhakhtarka aan bidaarta lahayn. Aamus daqiiqado qaatay ka dib ayaan hooyaday waydiiyay: “Hooyo, maxay dowladdu odaygan dhakhtar uga dhigtay? Hooyo iima aysan jawaabine socodkii ayay iska sii wadatay. Waxa aan u heystay in ay dowladdu go’amiso mustaqbalka dadka iyo waxa ay noqonayaan. Maadaama uu awoowgay rabitaankiisa kula sinnaan waayay odayaasha kale, ma aaminsanayn in ruuxu uu rabitaankiisa wax ku noqon karo! Hooyadey oo malaha jawaabteeda ka baaraandegaysay ayaa tiri: “Hooyo cidina dhakhtar kama dhigin e isaga ayaa noqday.” Muddo markii ay aamusneyd ayay ii raacisey: “Sida la sheego

magaaladeenna isaga ayaa ugu khibrad badan, uguna badiya daaweynta bukaanka, gaar ahaan kuwo nafta ka buka ee la tiicaya jirro aan muuqannin dhinacoodana dhulka dhigin.”

Toban tallaabo ayaan horay u soo qaadnay aniga iyo hooyo Xurmo Cabdiqaadir oo murugo hoose la daalaa-dhacaysa. Waxa aan soo ag marnay meherad shaaha lagu cabbo. Sheeko la kala boobayo ayaa ka socotay. Nin dhididku labada dhafoor ka tifqayo ayaa ku luuqaynayay maanso aan ka qabtay: “*Shir wanaagsan sheekiyo xarrago shaahow adigaa leh.*” Odayaal ayaa Shax ku ciyaarayay hooska waab yar oo ay gabar madow shaah ku karinaysay. Odayaasha kuwo ayaa gar casaa, qayb na waa ay gar caddaayeen, kuwo gar madow na waa ay jireen mase badneyn. Giddigood waa ay wada buuqayeen, murmayeen, dhaaranayeen haddana is maqlayeen! Marka aan maqaaxidii la simannahay ayay hooyaday i soo jallecday, il naxariis leh na igu eegtay. Malaha dareenka lixaad ee hooyanimada ayaa u sheegay in aan nasasho iyo biyo ba u baahnahay. “Hooyo fariiso oo biyo cab” ayay igu tiri. Inta aan hadlin ayuu nin tuur leh cod dheer ku yiri: “Naga ag kac Biryadyohow.” Mid gudaha balbalada ku jiray ayaa cod hoose oo aan dhiirranayn ku dhawaaqay: “War xishoo oo wiilka iskaddaa. Soo kii yaraa ee uu Xirsi awowga u ahaa ma aha? Mid kale oo gaandho sigaar ah gacanta u sii taagaya ayaa ku jawaabay: “Haa waa isagii. Ma wax uusan ahayn ayaa lagu sheegay?” Anigu uma jawaabi karin, hooyaday na waa ay amakaagtay! Jirka ayaa i xanuunay. Hadalkii Goobbe meel aan waligeed bogsannin ayuu iga taabtay. Hooyaday oo aan cad-quureed qaadannin, sida dumarkana aan hadal la gaabbanine xaqeeda cod dheer ku dhacsata ayaa Goobbe ku gaydhatay. Indho xanaaq ka buuxaan ayay ku eegtay. Xagga maqaaxidii ayay u soo dhaqaaqday. Intii ay Goobbe eegtay ayay tiri: “Alla! Dhoodaan garaad badnaayaa. Kan

oo kale ayuu arkay markii uu lahaa:

*“Kob la taabto ama lays tusaad,
tab u dawaysaaye*

Sidee loo tadaawili karaa,

tows caqliga baysa”

Goobboow, fahanka Eebbe ayaa bixiya dadnimaduna waa dhalasho. Abuur Eebbe eed malaha e ishi ku argataa ayaan daran. Waxyohow saaqidka ah naftaada liidata layli oo edeb u yeel inta uusan waabiye ku helin. Aan kula taliyee ilkahaaga huruudda u eg huurada ka rumay”! Eray kale kuma aysan celinin. Waa aandhaqaanay. Waxa aan dhexqaadnay dadkii shaaha cabayay iyo kuwii shaxda ciyaarayay oo qosol lugta wadhay.

Maalinkaa ka dib, aniga iyo bulshadu waa aan sii kala durkaynnay. Aragtiyihii aan qaatay waalidkay iguma aysan taageerine waxa ay u qaateen jirro cusub oo waydda iyo aamuska ii wehelin doonta. Ruux kale iska daaye, hooyaday Xurmo oo dadka ugu dhiirranayd xataa waa ay iga hortimid. Waxa ay u arkaysay arrin bulshada iga dhex saaraysa. Hooyaday oo kaliya dhib kuma haynin aqbalid la aanta xaaladda nolol ee aan ku jiro e, awoowgey Xirsi Cabdiraxmaanna waa uu ka biyo diiday. In badan ayuu iskudayay in uu ii aqli celiyo, qaab-fikirkayga na wax ka badalo, waa uu se ka quustay. Awoowgay waxaa u muuqanayay in aan ku sii socdo halis aanan dhayal uga soo noqon karin. Xirsi Cabdiraxmaan oo in uu awoowe noqdo in badan sugayay aad ayuu ii jeclaa iiguna han waynaa.

Awoowgay yaraantiisii waxa uu ahaa farsama-yaqaan tiraab ku reebay dadkii iyo dalkii uu ku noolaa. Waxa uu la soo hanaqaaday haybad iyo

hal-adayg aysan lahayn inta badan da'yarta beeshiisu. Waxaa xirfad u ahayd sida dadkii la haybta ahaa u badnaayeen qoridda xeerada, fandhaalka, haamaha, looxa, gaawaha, darka oo dhowr nooc ah, koorta iyo boodaanka loo xiro geela rimman, irmaan, dhalay ama la jecelyaha. Markii uu magaalada soo galay dabayaaqadii Kontomeeyadii, waxa uu la tagay sancadiisii. Muddo ka dib ayuu garwaaqsaday in sancadiisu aysan la jaanqaadi karin magaalada. Isma uusan dhiibin e, waxa uu u xuubsiiibtay farsama-yaqaan sameeya sariiraha, kuraasta, iyo miisaska kaladuwan. Muddo yar ka dib waxa uu billaabay samaynta kabo danyarta uga ciidmay cagaagga iyo caga-gubta. Kabahaa lagaga maarmay kiwii ka soo gudbi jiray badaha aad ayaa loo jeclaa. U adkaysiga dabecadda dhulka Soomaalida iyo qiimo jaban ayaa ka dhigay kabo miyi iyo magaalo isku si looga daneeyo. Awoowgay muddo yar ayuu ku tabcay dhaqaale ishu qabatay. Waxa uu sameeyay magac loo istaago. Bulsho ka geddisan middii miyiga na waxa uu ka helay maamuus iyo ku tix gelin farsamadiisa loo baahanyahay. Runtii ixtiraamka awoowgay ku filnaa ma ahayn mid weyn. Waxa uu ahaa inta ay Soomaali u ogoshahay xoogsade Biryad ah.

Muddo dhowr iyo toban sano ah ka dib, Xirsi waxa uu noqday ganacsade magaciisu caan baxay. Inkasta oo uu dhaqan magaalo qaatay, haddana kuma uusan dhiirranin ka bixidda guntiga reerkii ay aabbayaashii la qaaraanka ahaayeen. Isaga iyo ganacsigiisuba waxa ay ku tiirsanaayeen qoyska saaxiibkii Liibaan oo ay nolosha ka soo wada billaabeen banka Cillaan. Waa gu'yaal badan ka hor iyo ciyaalnimo aysan noloshu xanaf u yeelin maskaxdooda dihin. Xirsi dhiig iyo dheef ba waxa uu ka tirsanaa reer Yadeed oo iyaga iyo reer Dhidaad oo ay isugu imaadaan Waceys, aan lagaga daba dhufannin. Cidi na hadalka ugama dambayso gartooda na geed ma gaarto. Markii aan waynaaday

garaadkaygu na kobcay aad ayay ii dhibi jirta in awoowgay uu awoodi waayay sheegashada qabiilkiisa, maganna u noqdo qoys kale oo Soomaaliyeed. Awoowgay oo iskudayay in uu igu qanciyo saxnimada go'aankiisa ayaa dhihi jirey: “Geylamoow is sheegashada, iska mid noqoshada, isku tiirsanaanta beelaha, iyo dhiig isla-bixintu ma aha xaajo ugub aha e, waa caado soo jireen ah. Waxa ay ahayd welina tahay dhaqan xidoddoo adag oo ay Soomaalidu leedahay. Qoyska aan is difaaci karin, ama tirada yar ee aan mag iyo qaaraan kaligii la bixi karin, waxa uu ku biiraa, reer intaaba leh.”

Beel kale ka tirsanidu awoowgay Xirsi kali kuma aheyn. Ina-adeerkii Dubbad oo maalgabeen ahaa isaguna waxa uu dabada kula jirey reer Birsood oo sida ay isku wadaan aan reer Waceys waxba u ogayn. Awoowgay iyo ina adeerkii ba sidaas ayay Soomaalida wax walba kula qaybsan jeeen kulana noolaayeen. Waligood ma aysan sheegannin reerka ay yihiin. Goor dambe oo uu guxushaa noqday ayuu awoowgay ka shallaayay go'aankii uu qaatay isaga oo gihin ah. Waxa uu garwaaqsaday in sheegashadu aysan u hiilinaynin jiilasha soo kacaya. Maalin aan isbitaal geeyay waxa uu sheeko iiga billaabay: “Intii aan dunida guudkeeda saarnaa kama shallaayin wax aan sameeyay oo aan ahayn in aan ku dhici waayay u bareeridda qoyska aan ka dhashay. Waxa aan aaminsanaa in aan horumar gaari karin haddii aan sheegto reerkayga, hasayeeshee Geylamoow maanta idinku waxa aad nooshihiin xilli ay dadku waxbarteen, wacyigoodu kobcay, fahmeen dowladimada ka ballaaran qabiilka, dunidana la jaanqaadeen. Saas oo ay tahay isir nacaybku ma dhammaanin!

Awoowe xilligii aan anigu hanaqaaday qabiilka ayaa ahaa waxa kaliya ee qofka sare u qaada ama salka dhulka ugu dhufata, sidaa darteed in

aan isku gadaamo xayndaab adag waa uu ila saxnaa. Sheeko dheer oo dhinacyo badan taabatay ka dib ayuu hadalkiisii ku soo gunaanaday: “Geylamoow af labo daan leh baan hadal dayneyne, waxa aan loo duceynin oo tarmana hadal ayaa jira e, aniga oo aan ku daalinnin, waxa aan aaminsanaa in dhaqaaluhu yahay isha kaliya ee quursiga lagaga bixi karo. Ma ahayn aragti sax ah. Waxa ay ahayd in aan dhiso dad wacyi iyo ku dhiirrasho leh. Awoowe kontonkii sano ee la soo dhaafay waxa aan aaminsanaa, in qoys walba oo beesha ka mid ah uu helo hanti ku filan oo ay dadka kaga maarmaan, kaga baxaan saboolnimada iyo shaqooyinka ay ku caanbaxeen ee aysan duxi ka raacaynin. Aniga oo yoolkaa fog ka duulaya ayaan wakhtigaygii geliyay samaynta hanti sare u qaadda booska aan bulshada ka joogo. Waxa aan tabcay hanti mood iyo nool ba leh, hasayeeshee waa ay baddali wayday aragtidi bulshada. In ay hantidaydu qayrkay ila sinto, waxaa diiday dhaqan ay Soomaalidu bulshooyinka kale kaga duwantahay. Soomaalidu waa bulshada uu abtirku kala weynyahay wax walba! Ruux maskax iyo maalba ka arradan ayaa isu arka in uu dadka kaga sarreeyo magaca awoowgii! Ninkaa caydha ah ee arradan waa uu iskala weynyahay in uu noqdo hantiile ka soo jeeda reeraha la haybsooco! Waxaa halhays u ah: “Gun hanti leh waxaa dhaanta gob sabool ah! Waa se yaabe waa maxay gobannimo? Yaa bixiya shahaadada gobonimada? Maxaa ruux gob ka dhiga midna gun? Wa su’aalo aan jawaab lahayn. Gun iyo gob waa erayo waa hore baxay oo wax macno ah ku fadhiyin, gaar ahaan duni ilbaxday soohdimihii oo dhanna isu furmeen, dadkuna ku kala horreeyaan dadaal iyo dadnimo.”

Sanado badan oo uu Xirsi Cabdiraxmaan ganacsi ku mashquulsanaa ka dib, guur ayuu u dhiilqaaday. Guurku waa mid ka mid ah xaaladaha ugu adag ee soo food saara dhalinyarada aan isku haybta nahay. Inkasta oo

beelaha xaqooda la duudsiyay ay tiro badanyihiin, barbaar walbana uu ka dhex heli karo inan dookhiisa ah, haddana noloshu ma oggola xayndaab aan laga tallaabi karin. Ruuxii lagu dhaho toban beelood kaliya gayaankaaga ka xulo, guurku ciriiri ayuu ku noqonayaa. Waxa uu dareemayaa in uusan dookh iyo doorasho badan lahayn. Intaa waxaa dheer marka aad ku hanaqaado in aadan gayin gabdhaha reer hebel, guursigooda iyo xero soo gelintoodu waxa ay kuu noqonaysaa hadaf dartii loo noolaan karo. Habeenka aad la cawayso gabar ka soo jeedda reeraha sheegta laandheerenimada, waxa aad dareemaysaa nin karmeednimo. Waxa aad ogaanaysaa in aad dibada uga baxdey mooradii aad ku xannibneyd! Taas macnaheedu ma aha in hablaha ka dhashay reeraha ay Soomaalidu gacan-bidixeeyaan la dheeryahay dhaban, dheeh iyo dheddignimo, waa se xaalad la xiriirta nafta aadanaha oo horay loo yiri, waxa laga celiyo ayay u carartaa. Wax walba oo la isu diido waa la doonaa.

Mar haddii Xirsi Cabdiraxmaan sheegtay beel waynta Yadeed, dhiig iyo dhaqasho na iyaga ka tirsanyahay guurkii iyo geed fariisigiiba wax dhib ah kalama uusan kulmin. Dhowr bilood oo uu ku jirey kala xulashada hablaha waxa uu guursaday Cambaro Carraale. Cambaro aabbaheed Carraale waxa ay ilma-abati ahaayeen Cabdi Bakayle oo ka mid ahaa saaxibada dhow ee awoowgay. Bakayle oo lagu bartay ammaano iyo gacan-adayg waxa uu xisaabiye ka ahaa bakhaarka Alle-Aamin oo uu awoowe Xirsi ka furay faras magaalaha. Carraale waxa uu lahaa itaal dhexe, haybad suldaan iyo go'aan askari, Cambaro na waxa ay ahayd gashaanti ilqabad ah dumarka sanadkaa kacayna bilic u sidata. Aabbaheed Carraale waxa uu caruurtiisa inta badan ku soo koriyay saboolnimo, hasayeeshee iyadu noloshaa hore waxba kama oga. Waxa ay ku dhalatay guri heeshi ah. Waxa ay indhaha kala qaadday cagta

qoyskeeda oo rays ku taagan, biil la aan iyo busaaraddii waayo ka jirtayna ka baxay. Hantida aabbaheed kama uusan tabcin ganacsi, cambar ma uusan helin, dahab ma qodin, cirkana jawaanno lacag ah ugama soo daadanin e, waxa uu ka tabcay furdadda dalka ugu wayn oo uu shan sano madaxa ka ahaa.

Guurkii ka dib awoowgay waa cusub ayaa u baryay. Haddii uu kaligii ahaa waxaa ku soo biirey xaas u nasab sheegata mid ka mid ah laamaha geedka uu guntiisa barkisanyahay. Xidid na waa xandhow. Labadii sano ee hore noloshu waxa ay u socotay si dabiici ah, lammaanahii is doortay na waxa ay u muuqdeen kuwo cagta saaray dhabbaha is fahanka iyo wada-noolaanshaha. Hasayeeshee muddo ka dib waxaa soo ifbaxay khilaaf maaro loo waayay. Dhowr jeer ayaa gartooda la galay, waase lagu guuldarraystay. Dadka inta garaadka durugsan leh iyo xigtadu ba waa ay arkayeen in farqiga da'da ee u dhexeeya Cambaro iyo saygeeda aysan ahayn waxa kaliya ee guriga duminaya. Waxaa muuqatay in gabadhu ay odaygeeda u arkaysay nin ka hooseeya oo aan geyin! Marka ay soo martiyaan dadka Xirsi bud-dhigaha u ah waxa ay si bareer ah u dhihi jirta iyada oo hadalka maqashiinaysa: “Xirsiyoow Eebbe ku xamdi. Ma aadan heli lahayn inan ka dhalatay baarka sare ee Soomaalida haddii aadan qoyskanaga sheegan lahayn.” Wax lala yaabo ma ahayn in gabar ku soo kortay nacayb ay ka sarriigan waydo erayadaa foosha xun, waxaase af-kalaqaad ahayd in ay Cambaro xurmayn wayday Xirsi. Waxaa ugu darnaa markii ay codsatay in uu qabto shaqada guriga. Ma aysan codsanin caawin. Ma aysan dalbanin in uu Xirsi ku kaalmeeyo xaaskiisa gudashada waajibaadka guriga. Waxa ay doontay in fadhigeeda loogu adeego. Waxa ay ceeb u arkaysay in ina Carraale ay u adeegto nin Biryad ah!

Aragtida Cambaro ma ahayn mid u qalmi kartay awoowgay oo gowsdambeedka ku haystay dhaqan uu ka soo gaaray awoowyaashii. Inkasta oo Xirsi ahaa nin naxariis badan dumarkana dul iyo deeq u leh, haddana amar ku taagleynta ooridiisu ma ahayn wax qabta. Tallaabooyinkii xaaskiisa ee ka baxsanaa dhaqanka Soomaalida, waxa uu u horseeday in aysan noqonnin raas buuxa. Toddoba sano oo ay wada joogeen ka dib iyada iyo dhammaan ubadkii ay dhashay oo afar ahaaba si lama filaan ah ayay u le'deen! Xirsi oo barbaarnimadiisii caan ku ahaa dulqaad sii yaraanayay mar walba oo uu gu' u kordho, waxaa soo maray ayaamo guhaad badan. Ooridii ku xumaatay utun ayay kaga tagtay.

Ubadkii hooyadood la god galayna uurkutaallo ayay ku reebbeen. Awoowgay Xirsi oo u dulqaadan waayay cidlada ayaa niyadda ka jantay in lagu xigsiiisimo Baar oo ahayd guri-dambaysta Carraale Yuusuf. Dad badan ayaa u arkayay in tallaabada Xirsi laga saxanyahay, saa qabrigii xaaskiisa ayaa weli qoyan, isagu se waa uu ku adkaystay. Taladii ayuu u bandhigay soddogii oo caan ku ahaa naxariis darro, dadkuna ay ku xaman jireen in xoolihii boolida ahaa ee uu Furdadda ka dhacay ay wax u dhimeen. Jawaabtii Carraale ma aysan noqonnin sidii uu awoowgay filayay. Waxa uu ahaa hadal aan ku habooneyn xidid. Waxa uu is raaciyay rejadii yarayd ee awoowgay uu ka qabay bulshada: “Xirsiyoow in Cambaro aysan ubad ka tagin kama nixn e waa aan ku farxay. Markii aan kuu meheriyay ba waa aan gartay in aan gaf galay, ma se jirin meel aan ka soo noqdo. Adigu waxa aad ka rejo qabtaa in aan Baar kuu dhiso, aniguna subixii uu dhacay nikaaxii Cambaro illaa iyo habeenkii dhabankeeda aan dhulka dhigay, hurdo ma ladin! Waxa aan ka guulallowsanaa sida aan awoowe ugu nooqn doono ubad aan nasab aheyn. Ilaahay ayaa ceebtayda asturay!

Hadalkaa aan loo meeldayin lama filaan ayuu ku noqotay Xirsi Cabdiraxmaan . Ruux kalaba yeelkiisee in weedhaa gamaska la moodo ay Carraale ka soo baxdo ma ahayn wax la sugayay. Mar waxa uu la yaabay sida uu ugu abaal dhacay, una qaddarin waayay garab istaagiisii xilligii ay noloshu ku adkayd. Mar kale waxa uu is weydiiyay away diintii, dabarkii dhaqanka, iyo waaya-aragnimadii? Waxa uu soo xusuustay sheekadii dadka. Carraale waa habaar qabe, hooyadii Cutiya ceel dushii kaga guurey, waraabe na u loogay! Dhacdadaa waxa ay ahayd mid qoyska reer Yuusuf oo idil u diiday nolol dabiici ah, sabab na u noqotay in Carraale uu magaalo soo galo. Magaalo waa uu soo galay waligii se ma liibaanin. Xalaal ma uusan quudannin. Shaqo uu billaabay ma dhammaynin, ganacsi kiisa ma bulaalin, talo uu gaarayna kuma uusan tanaadin. Dhibkaa oo dhan se waxa uu ka maydhay markii uu galay dowladda, si lama filaan ah na u noqday madaxa meel qofkii dhowr bilood maamula ay calooshiisu guluusyada shaatiga goosato. Dharbaaxadii Carraale waxa ay awoowgay ka tirtirtay riyadii Baar iyo hawo guur. Waxa uu u banbaxay ganacsi la taraaray illaa ay cirro madaxiisa turuqday. Guurka xun waa kuftin laga kaco e mar kale ayuu hawooday, lana noqotay in waayuhu ay bogsiiyeen boogihii Carraale.

Hadii guurkii hore uu saleelo ahaa kii danbe sidaa ma noqonnin. Awoowgay waxa uu sanado badan ku howlanaa raadinta qoys dun macaan, xidid wanaagsan, bulshada na magac ku leh. Gabadha uu rabo in uu guursado kuma uusan dooraneynin dhaqaale, dhaban, dherar iyo dhumuc midna. Yoolkiisu waxa uu ahaa helidda inan edeb lagu ababiyay, dhowrida dhaqanka ku kortay, dadkeeda ku dhex jirta, kana soo jeedda qoys sarriigasho leh. Sidaa darteed ayeyday Saynab ma aysan ahayn hablaha quruxda badane, waxa ay ahayd gabar dhaqan wanaagsan iyo diin ku caanbaxday. Muddo dheer ka dib saaxiibkii

Qorane ayaa u soo helay reer musdanbeed diineed leh, gabdhahoodana lagu tartamo. Inkasta oo ay Xirsi Cabdiraxmaan la qumanaatay soo jeedinta saaxiibkii, haddana duuduub uma uusan liqine, waxa uu u safray degelkii gabadhu ay ku dhaqnayd, si uu inanta iyo golaha rerkooda ba ugu kuurgalo. Saddex bilood ayuu fadhiyay magaalada Qori-madoow oo waligii uusan arkin. Dadka waxa uu u sheegay in uu indha-indheyn ganacsi u aadayo magaalada caanka ku ah geela, gammaanka iyo gabdhaha dhabanka leh, dhabtu se waxa ay ahayd Saynb Sheekh oo u noqota oori illowsiisa Canbaro Carraale. Raas buuxa iyo reer negi.

Gu’gii uu dhashay aabbahay Dayib, waxaa weli awoowgay ku taagnaa xanuunkii ubadkiisii le’day. Sidaa darteed waa uu ku wayraxay, dhul na waa uu dhigi waayay. Waxa uu ka dugsanayay waayaha aan u dhoollacadaynin iyo tabaalada sabanka aan u turin. Isaga oo raacaya manaam la tusay Sheekha Nadiir, ayuu awoowgay qalay toddobo Orgi oo afar madowdahay, saddex kolmo leeyihiin, mid na sayntu go’antahay. Saddex dibi, laba geeso leh iyo mid seenyo ah. Sidoo kale waxaa la loogay labo koran oo kuruskooda duddun la moodo. Labo Wan oo dhufaan ah iyo Ri’ heyl leh na dhegta ayaa dhiigga loo daray. Culimo ayaa la fariisiyay illaa ay degel jabiyeen. Waxa ay Qur’aanka dhammeeyeen toddoba kun toddoba boqol toddobaatan iyo toddaba jeer. Waxa ay akhriyeen boqol kun oo Yaasiin. Boqol iyo labaatan kun oo Faataxo. Malaayiin jeerna Salliga Nabiga ayay ku digriyeen. Waxa ay ugu duceeyeen in: “Ilaaha weyn ee cirka tiir la aanta taagay, uu wiilka ka dhigo mid Rabbigii ka yaaba, waalidkii addeeca, walaaladii caawiya, ummaddiisa anfaca, Islaamkana kayd u noqda.”

Ka dib dhowr bilood oo si aan kala go' lahayn wardiga loo hayay culimadu na Qur'aanka u ruugayeen, waxa ay awoowgay la noqotay in ducadii gar-casta la aqbalay. Inta uu jeebasha dirham iyo diinaar uga buuxiyay, farqahana hanti iyo hadiyad ugu guntay ayuu Culimadii anbabixiyay. Culimadii oo dhoosha ka qoslaya, kuna faraxsan hantida lagu asqeeyay ayaa ducadii sii laba jibaartay. Waxa ay ku celceliyeen: "Allow yaysan ducadu Xirsoow adiga iyo qoyskaaga ba jiirin." Bulxan oo Xirsi walaalkii ka yar ahaa, kuma uusan faraxsaneyn deeqsinimada duubcadda lagu sooray iyo hantida la siiyay. Waxa uu u arkayay hanti lagu ciyaaray.

Dhowr goor ayuu soo jeediyay in Shuyuukhda la siiyo lacag kooban, hasa ahaatee Xirsi ayaa gaashaanka u daruuray. Mar uu ka quustay in hadalkiisa la maqlo ayuu Bulxan oo gacan adayg lagu xaman jirey ku cataabay: "Xirsiyoow, Eebbe cidina inagama xigto, umana baahnin aadane isku kaaya xira e, innaguba toos waa aan u baryi karnaa." Xirsi oo culimada iyo karaamada awliyada aad u aaminsanaa oo la yaabay hadalka walaalkii ayaa sida la sheego ku jawaabay: "Ma waxaad leedahay innaga iyo awaliyada daahirtay ayaa maso ah?" Bulxan ayaa ku afgobaadsaday: "Anigu hadda ma rabo in aan walaalkay iga weyn la doodo e, wixii kula qumman samee." Xirsi jawaabta Bulxan waxa uu u arkay raalli ahaansho la aan iyo run ka carar. Mar kale ayuu ku celiyay: "Ma waxad leedahay innaga iyo awaliyadaa daahirtay ayaa Ilaahay u siman?" Bulxan oo u arkay in afka laga qoryeeyay ayaa yiri: "Haa. Eebbe waa aan u simannahay. Nin walba iyo camalkii weeye. Qof qof wakiil ka ah ma jiro. Ruux ruux Eebbe ka xigana lama arko." Aragtidaa uma aysan cuntamin Xirsi. Waxa uu u fahmay gocornimadii Bulxan. "Walaal intaa dhib malaha, waxbana na yeeli mayso e niyadda khayr u sheeg, Iimaan Alle ayaa uur buuxshee" Xirsi oo furayaashii bakhaarka wareejinaya ayaa hadakii ku soo af meeray.

Ilma Cabdiqaadir aad ayay u kala duwanaayeen. Haddii uu Xirsi aaminsanaa in nolosha dhaqaale lagu dhiso, Bulxan waxa uu ku qanacsanaa in waxbarashadu ay tahay seeska nolol dhab ah. Waxa uu in badan igu waaniyay: “Awoowe, tacliin tiigso. Si aad u baddasho booska aad bulshada kaga jirto qalinka iyo buugga jaal la noqo.” Mabda’ ahaan waxa uu aaminsanaa in qofka aan waxba baranin uu arradanyahay si kasta oo uu magac iyo maalba u sameeyo. Bulxan intii badnayd noloshiisa waxbarasho ayuu ku qaatay. Waxa uu ahaa buuni ku xeeldheer afka iyo hiddaha. Bulxan oo ka mid ahaa dadka fara kutirska ah ee la jaanqadaay billowgii dowladda Soomaalida iyaga oo sita Shahaado jaamacadeed, waxa uu isku howli jirey sidii uu bulshada ugu gudbin lahaa hodantinimada afkeenna hooyo.

Arrintaa meel wanaagsna ayuu gaarsiiyay Waxa uu ku guuleystay in hay’ado hormuud ah u aqoonsadaan af Soomaaliga luqad mug-weyn oo weelaysay suugaan dhexalgal ah. Bulxan waxa uu ahaa aqoonyahan hiddo raac ah, ku xeel dheer isu talloowga iyo xiriirka ka dhexeeya afafka. Sidoo kale waxa uu ahaa indheergarad ay u fadhido siyaasadda dunida, dhug u leh dhaqaalaha, seeska dowladnimo iyo aragtiyaha haga is-bahaysiyada. Anigu waxa aan aqliyaystay isaga oo jimcada gurigiisa ku qabta dood la xiriira afka iyo dhaqanka. Bulxan, waxa ay dadku ku sheegi jireen aqoonyahan maan furan, isaguna waxa uu isu addeege u darban horumarinta afkiisa. Inkasta oo bulshadu ay jeclayd haddana waxa uu lahaa aragti aan xaabqaadnayn. Aragtiyihii awoowgay Bulxan ee dadku ay kabiya-diideen, waxaa ka mid ahaa in luqadda maanta Soomaalidu ku hadasho aysan ahayn tii shan boqol oo sano ka hor lagu hadli jiray. Waxa uu aaminsanaa in afkii hodanka ahaa ee boqolaal sano ka hor la adeegsan jiray uu gabaabsi yahay. Waxaa

halhays u ahaa: “Afafka waxaa baddala wakhtiga iyo is diga-riixa jiilasha. Sidoo kale waxaa saameeya Juquraafiga, siyaasadda iyo dhaqaalaha.”

Awoowyaashay, waxa ay kala qaadeen laba wadiiqo oo ay ku raadinayeen nolol loo riyaqo, nasiib darro se uma rumoobin. Xirsi dhaqaalihii uu tabcay waxba uma tarin, Bulxanna aqoontii kama aysan tuurin heeryada takoorka. Mid waxa ay dadkii la noolaa u arkayeen Biryad maal qabeen ah, ka kale na Biryad aqoon badan! Hanti, haybad iyo aqoon wixii ay tabceen noloshooda kuma aysan soo kordhin qaddarintii ay mudnaayeen. Ammintaa sii horreeysay ee aanan nolosha aragti ku darsan karin, waxa aan la yaabi jiray labada jid ee ay Bulxan iyo Xirsi kala qaadeen. Ilama ahayn in aan u baahannahay awood iga baxsan oo i bisha, laakiin markii aan waynaaday waayaha ayaa i baddalay. Waxa aan maciin biday buudka ciidanka, ka dib markii aan garwaaqsaday in tabaca hanti hodantinimo keenta, taabbogelinta tacliin rukummo adag iyo tuutaha ciidanku nagu biirin karaan awood aan nolosha ku maarayno.

Xirsi ma ahayn ganacsade ku howllan shilin mid kale kudar kaliya e, waxa uu lahaa tilmaamo wanaagsan oo aan jeclaa in aan kaga daydo. Waxa uu ahaa dhaqan-yaqaan murtida weeleeya. Nin dul iyo deeq leh, jecel hoggaaminta iyo ka dhex-muuqashada bulshada. Sida dhaqanka u ah aadanaha, waxa uu lahaa dhalliilo isugu jirey kuwo muuqda iyo kuwo dahsoon. Kuwiisa muuqday ee cid waliba arki kartay waxaa ka mid ahaa in uusan ahayn geesi ku faana asalkiisa, ama fagaarayaasha ka sheegi kara qabiilka uu ka soo jeedo. Sidoo kale waxa uu lahaa calool-kugunud aan filayo in ay sabab u ahayd haybta lagu dhibay. Aabbahay Dayib dhinac walba waa uu ka duwanaa awoowgay. Ma abuurin dhaqaale, dhib na kuma uusan qabin haybtiisa. Ma uusan jeclayn ammaanta,

haddii la caayana caadi ayuu u arkayay. Lama uusan yaabi jirin in la af-lagaadeeyo ama xaqiisa la duudsiyo e, waxa uu la yaabi jirey in loo caddaalad sameeyo. Farqiga kowaad ee aabbahay iyo aabbihii u dhexeeya waxa uu ahaa, adkaysiga iyo gooni-u-socodka. Aabbahay hadalkiisa haddiiba uu soo baxo waxa uu ahaa sarbeeb maldahan. Hadal aad loo hubiyay sidii in laga dayay kitaab Qur'aan ah. Sheekadiisu waxa ay ahayd erayo laga baaraandagay cod hoosena lagu soo gudbiyay. Dhowr jeer ayaa sida la ii sheegay awoowgay loogu maahmaahay: "Xirsiyoow illeen mas ayaa abur dhala!" Dadku waxa ay filayeen wiilka Xirsi in uu noqdo nin dhiirran oo hal-adayg iyo hibo leh. Mase noqonnin sidaa e, waxa uu aabbahay la soo weynaaday aamusnaan, u fiirsasho iyo ka baaraan dag uusana awoowgay ama ruux qoyskannaga ahi lahayn. Mar kasta oo aabbahay uu ku sii durko wadiiqooyinka nolosha waxaa dibadda u soo bixi jirtay kala-duwanaanta isaga iyo aabbihii.

Si aan uga gudo jidkii aabbahay, Markii aan lix jirsaday ba awoowgay ayaa gacanta igu dhigay. Aad ayaan ugu faraxsanaa la joogidda awoowe. Ma jiro ilmo dhallaan ah oo furfurnaan, ciyaar, kaftan iyo hadiyad, ku doorsanaya aamusnaan iyo xirxirnaan. Waxa uu awoowgay ibaray aniga oo yar sida loo noolaado. Waxa uu i tusay hillinka halganka. Waxa uu i siiyay kalgacayl uu u qabay curad booskiisii gabay. Xirsi oo indheer-garad ahaa waxa uu iga dhex arkayay shakhsiyaddiisii. Waxa maankiisa ku jiray in aan xaqiijin doono hankii ay duruufuhu u diideen. Jacaylka uu awoowgay i siiyay waxa uu i hilmaansiyyay aabbahay iyo giddi qoyskayga marka laga reebo hooyaday. Laga soo billaabo markii aan ku wareegay gurigii awoowgay aniga oo lix jir ah illaa maalintii uu go'ay waxa aan ahaa baarri dhega nugul, awoowgiina u heellan. Marar badan ayuu iga waanin jirey dadaalka dheeriga ah iyo sida aan ugu jeellannahay

u adeegiddtiisa. Waxa uu igu dhihi jirey: “Baarrinimadu marar ayay caaqnimo noqotaa. Waa marka ay xadkeeda dhaafto. Wax walba oo heerkiiisa dhaafa waa uu xumaadaa, awoowe.”

Ilaa maanta oo jibaadka jilbahayga ka baxaya marka aan jaraanjar fuulayo, uu ii sheego in aan gu’yaal badan noolaa, waxa aan ku meelmaraa xikmaddii awoowgay oo ii ahaa tusaale aan ku deydo. Mar la i weydiiyay aniga oo dugsiga sare dhiganaya sheeg ruuxa aad nolosha kaga dayato? Waxa aan si dhib yar ugu jawaabay: “Waa awoowgey.” Inta badan ardaydii aan isku fasalka ahayn, waxa ay sheegeen hoggaamiyaal, Saynisyahanno, maansayahanno, qalinleey, ciyaartooy, cirbixiyeenno, iyo fannaaniin shisheeye. Mid ayaa sheegay in ay ku daydo Madaxweynaha dalka. Mid gadaal fariisan jirey badanaana soo daahi jirey ayaa yiri: “Waxaan ku daydaa wasiir shirwac. Ma daalaha maskaxda badan. Ku kale ayaa doc fog ka dhawaaqay: “Anigu waxa aan ku daydaa taliye xagla-gaab. Waa nin neceb muuqashada, haddana jecel in la hadal hayo, wax uusan qabanninna lagu ammaano. Hal mar ayaa la wada eegay. Waa lalayaabay. Ma waxa uu ku dayanayaa nin aan hal ruux hor istaagi karin, haddana jecel in halyeey loo maleeyo. Shire oo agtayda fadhiyay ayaa yiri: “Anigu Calidiyeeshe ayaan ku deydaa.” Diyeeshe waxa uu ahaa ciyaartooy aad ugu caanbaxay kubbadda cagta. Fardowsa oo ka mid ahayd hablaha kubbadda ka war haya ayaa tiri: “Oo haddaad ciyaartooy ku dayanayso maad Biibaaye ku dayatid, isaga ayaa orod badan, xirfad leh, gool dhalintana u dhashaye. Wax kale iska daaye sida uu Xanjada u ruugo ayaaba ashqaraar ah”! Aragtida inanta ee aan la isku raacsaneyn hugun ayay fasalkii ka dhex dhalisay. Kuwo ayaa u dhigay in Fardowsa ay boholyoow u qaadday Biibaaye oo iskuulka afar sano ka hor ka qalin-jabiyay!

Ismaaciil oo gadaal fadhiyay ayaa cod dheer ku yiri: “Anigu waxa aan ku daydaa adeer Caaqil oo iskuulka agtiis ku leh daash yar oo uu kabaha ku sameeyo. Waxa uu caawiyaa qof walba oo kaba la aan ah, isaga oo aan dhaqaale ku xirin. Dareen gaar ah ayuu abuuray hadalkii Ismaaciil. Qaylo ayaa baxday. Foodhi ayaa raacdey, haddana hal mar ayaa la wada aamusay. Nuxnux ayaa is qabsatay! Xaad Faarax ayaa farta taagay, dhegaha na loo raariciyay: “Ismaaciiloow hadda ma waxa aad na leedahay Biryad ayaan ku dayadaa oo tusaale ii ah”? Macallinkii oo la fajacay hadalka Xaad, ayaa xaaladdii caadi ku soo celiyay. Markii la wada aamusay ayuu macallinkii hadalkii qaatay: “Mar haddii ubadkii soo kacayay ay weli qabaan aragtii duugowday ee ay taariikhdu ka tagtay, xaalka dalkaan ma dhawa.” Istaag waryaa Xaad. Dibadda u bax oo dhegaha qabso” ayuu xiisaddii ku soo xiray.

Dhalinyaradii fasalka fadhiday iyo anigu waa aan islayaabbanayn! Mid ba kan kale ayuu u arkayay qof aan fahansanayn waxa ay kudayasho tahay. Geylame ahaan waxa aan la fajacay in uusan jirin hal ruux oo sheegay in waalidkii u yahay halyeey uu ku daydo! Markii aan celceliyay waxa aan xaajo dhaafin waayay in caruurta aysan lahayn awoow. Saa haddii ay leeyihiin waa ay ku dayan lahaayeen! Halka ardaydii kale aniga igu qoslayeen. Sidee ayuu oday Soomaaliyeed oo ay maalin walba ku arkaan jidadka magaalada ku noqon karaa tusaale lagu daydo? Ninka ku dayanaya wadaadkan garka guduudan, bakooradda weyn, ookiyaallaha na ku wata sankaa caaraddiisa, waa mid aan fayooobeyn ayay hadal ku gooyeen. Waa gartay in uu Xirsi waxa walba ii ahaado. Awoowgey waxa uu ka qaybqaatay in aan fahmo sida lakabyada nolosha isu saaranyihiin. Waxa uu iiga jawaabi jirey su’aalo badan oo ay adagtahay in ay dadka kale ka jawaabaan. La yaab ayay ahayd sida nin miyi ku dhashay u fahmi jiray falsafadda reer Galbeedka, dhaqanka

Carabta, diimaha dunida, loolanka Quwadaha waawayn, dib u dhaca Afrikaanka iyo boobka lagu hayo dhulkooda iyaga oo mindiyo isu lisanaya! Waa aan hubaayoo dugsi uma uusan galine ma waayahaa baray mise walaalkii Bulxan ayuu ka bowsaday? Midkay ahayd ba awoowe Xirsi waxa uu si wacan iigu sheegi jiray sababta aniga oo midab, muuq, magac, mansab iyo milgaba la siman caruurta aan wax isla barano ay haddana ii caayaan.

Maalin ayaan awoowe weydiiday su'aal uu ka murugooday: "Awoowe haddii aan guuleysto macallimiintu uma dabbaaldagaan sida marka ay dadka kale guulaystaan! Haddii aan su'aal ka jawaabo la iima mashxarado. Haddii aan gef gaysto waa la i xanuujiyaa. Marka macallimiintu ay qaybinayaan abaalmarin ama ay ammaanayaan ardeyda mar walba waxa aan qaataa cad quureed! Waa maxay sababtu?" Awoowgay habeenkaa aad ayuu u xanuunsaday. Waxa uu dareemay in aan ku gubtay dabkii uu ku taagnaa. Waagii danbe ee uu hadalkaygu yaraaday sida aabbahay, isbitaalladana la igaynayay si caatada iyo aamuska la iiga daweeyo, ayuu awoowgay dhihi jiray: "Geylamoow, su'aashii Iskuulka lagaagama horraynin." Su'aashii aan weydiinayay awoowe Xirsi dhayal ayay ahayd marka la eego wixii dhacay labadii Juun saandkii aan ka qalin jabiyay dugsiga sare. Waxa ay ahayd dhacdo badashay aragtidayda.

Iskuulkii Rufaaci ee aan dhigan jirey waxa aan galay kaalinta kowaad. Waalid iyo walaalba waa lagu farxay guusha lagasii war hayay. Waxa aan ahaa ardey ku dadaala in uu darejo sare keeno si uu waalidkii u farxad galiyo. Haddii uusan jirin awoowe aan jeclahay isaguna jecel guusha iyo gelidda kaalinta kowaad, kuma aan dedaaleen waxbarshada. Yoolkaygu waxa uu ahaan lahaa u gudbidda fasalka xiga. Intaa kaliya ma ahayn

yoolka aan kalahaa dedaalka. Waxaa jirta fursad ardayda kaalimaha hore gala ay ku aadi jireen jaamacdaha dibadda. Ma dhici karin in aan helo waxbarasho dibadeed, aniga oo aan dadaalin, safka horena galin, waxaa se jirey dhalinyaro iyaga oo ka faaii'deysanaya haybtooda heli jirey jaamacdaha ugu qaalisan adduunka iyaga oo aan xataa imtixaan dugsi sare galin.

Sanadkii aan fasalka labaad ee dugsiga sare u gudbey ayuu awoowgay xanuunsaday. Wadnaha ayaa laga qabtay. Xanuunkaa aad ayaan uga naxnay haddii aannahay qoyska reer Cabdiraxmaan. Dabiici ayay ahayd in laga wada murugoodo udub-dhexaadka qoyska. Sidaa darteed hadal haynta tacliintu waa ay nagu yarayd, aniguna waxa aan u banbaxay baxnaaninta awoowgay. Subax walba isbitaal ayaan geyn jirey, dawooyinka loo qora na waa aan siin jirey. Walaalkay Cabdijabbaar se waxbarashadiisa ayuu iska sii watay. Cabdi-waayeel aad ayuu u jeclaa tacliinta. Hadafkiiis waxa uu ahaa in uu noqdo Saynis-yahan nolosha dadka wax san ku biiriya. Saddexdii sano ee aan dugsiga sare dhiganaynay waxa uu ku mashquulsanaa curinta qaanuun cusub oo is baddal weyn ku soo kordhiya nolosha noolaha. Maankiisa kama bixi jirin qaanuunkii caanka ahaa ee Tamarta. Waxa uu Cabadijabbaar aaminsanaa haddii uu fursad helo in uu u babac dhigi karo Albert Einstein iyo gididi culimada Sayniska. Habeennada qaar waxa uu waagu ugu baryi jirey isaga oo is barbar dhigaya qaanuunka Haas iyo qaanuunka Heneri. Wakhti badan ayuu galin jirey helidda tabab cusub oo koronto loo dhalin karo. Sidoo kale waxa uu in badan is dul taagi jirey curinta qaabab aan xisaab ahayn oo dadka loogu qancin karo jiritaanka Atamka. Maalin ayuu igula kaftan ciyaaray Geylamoow haddii uu Atamku yahay il ma argatay, sidee ayay dadku u ogaan karaan ama u aammini karaan wax aysan taaban karin? Iskuma aanan howlin

u helidda jawaab uu ku qanco, saa waxa aan ogaa in ay tahay su'aal ku wareegaysa maankiisa, xalna uu u raadinayo.

Cabdijabbaar waxa uu aaminsanaa in maskxadu tahay mashiin awood badan, wax walba na aan xallin karno haddii aan si sax ah u adeegsanno. Marka ay joogto curin iyo Saynis garaadka aadanaha ayuu siin jirey awood baaxad weyn oo dadka badankii aan u muuqanin. Waxaa dhici jirta in mararka qaar iyada oo la hurdo ama la soo jeedo uu ku celceliyo: “Garaadkeenna oo aan u adeegsanno sidii uu Eebbe ugu talaggalay, ayaa gundhig u ah nolol raandhis macaan. Ma jiro cilmi uusan aqligu gaari karin marka laga reebo culuumta uu Eebbe la kali noqday.” Cabdijabbaar waxa uu ahaa farxaan ciyaar badan nolosha dhib ku heynin. Dhallaanimadiisii waxa lagu naaneysi jirey Waayeel. Oohin ma lahayn, is bihinbihinta ubadka na ma uusan aqoonin. Meelo yaan isaga ekayn in bandanna waa aan ku kala duwanayn. Guriga waxa uu ku lahaa qol yar oo ay u yaallaan dareere midabyo badan. Warqado kala duwan. Walxo gubta, kuwo milma, kuwo dhallaala, iyo kuwo fariista. Caagado yaryar. Mastarado. Kibriid. Masaamiir, iyo Taygasyo. Darbiyada qolkiisa waxaa ku sharraxnaa sawirrada culimadii hindistay aaladaha nolosha noo fududeeyay. Qolkiisu uma ekayn meel la seexdo e, waxa uu ahaa bandhig koobay sooyaalka sayniska iyo jidkii dheeraa ee cilmigu soo maray.

Inkasta oo uu Sayniska ku mammanaa, haddana Cabdijabbaar ma uusan jeclayn Bayolajiga. In badan ayaan ka maqlay isaga oo leh: “Haddii uusan Robert Brown (1773-1858) ku abtirsanlahayn bahda Bayolajiga, waaban ka saari lahaa cilmiga Sayniska.” Brown oo ahaa ninkii helay unugyada ay nooluhu ka samaysanyihiin, waxa uu Cabdi-

waayeel u arki jirey saynisyahan indhaha u faray culimo badan oo jidkii uu jeexay qaadday.

Hibooyinka Cabdijabbaar waa ay badnaayeen. Weli waa aan xusuustaa markii uu iskudayay in uu awoowgay u sameeyo bakooraad koronto ku shaqaysa. Laan qoyan oo uu geed ka soo gooyay, ayuu labo dhinac u kala jeexay. Dhexda ayuu ka galiyay silig uu afkiisa ku xiray batariyo u baahan mar walba in la dabeeyo. Afka Bakooraadda waxa uu ku dhajiyay bir yar oo gariir aan weyneyn bixinaysa marka uu ruuxu jidka ka leexdo. Inkasta oo sidii uu rabay aysan u shaqeynin, haddana waxa uu ahaa iskuday wanaagsan. Farsamada waayeel rejo weyn ayayay awoowgay gelisay. Markii kowaad ayuu arkay isaga oo nool wiil uu dhalay oo buuxin kara booskiisa farsamada gacanta. Awoowgay uma kala soocnayn farsamada Soomaalida iyo curinta Sayniska. Wax walba oo gacanta laga qabto isugu mid ayay u ahaayeen. Runtii farqi weyn ayaa u dhexeeyay fahanka Xirsi iyo farsamada Cabdijabbaar. Haddii awoowgay uu caan ku ahaa sanca-soomaali, Cabdi-waayeel waa saynisyahan raba in uu xaqiijiyo guulo waaweyn isaga oo maraya isla eg xisaabeed. Waxa uu ku riyoodaa magaciisa oo lagu daro buugga lagu kaydiyo culimadii dunida ku soo biirisay hal-abuur loo aayay. Aniga ayuu awoowgay jeclaa in aan sancaale noqdo, hayeeshee rejadaa ma aan rumeynin. Shaqadii awoowgay ima aysan xamaasad galinin, tii aabbahayna ima xiiso gelinin. Maalin aan awoowgay kala sheekaystay noloshayda waxa uu ii tibaaxay sida uu uga guulallowsanyahay mustaqbalkayga! Sheekadan gaaban ayaa na dhexmartay:

Xirsi: Geylamoow waxa aan kugu barbaariyay aragtiyahayga toosan ee saxda ah, adiguna waxa aad weli ku adkaysanaysaa aragti ciyaalnimo.

Aniga oo la yaabban qaabka cusub ee awoowgay u fikirayo ayaan ku iri: “Awoowe waxaa tahay qof afkaaraha cusub jecel, dhiirrigaliya aragtiyaha ugubka ah. Waxaa tahay nin waaya-arag ah oo aan is dhiibidda oggolyn. Waxa aan in badan kaa maqlay adiga oo leh waa in ruuxu uu jeexo jid cusub. Laakiin marka ay shaqo taagantahay waxa aad aamminsantahay qofku in uu ka shaqeeyo wixii uu waalidkii qabana jirey! Haddii aan anigu shaqadii aad konton sano ka hor bilowday halkeedii ka sii wado, yaa ku dhiirranaya jebinta xayndaabka ay Soomaalidu na dul dhigtay? awoowe in wiil walba shaqadii uu aabbihii hayay qabto waa dhaqan dool ah, loogana danlahaay kala teedidda bulshada, iyo in aysan waligeed isa soo gaarin. awoowe waxa aan bilow u ahey jiil cusub oo aan oggolayn quusta, is dhiibidda iyo kala sararaynta.

Xirsi : haye awoowe. Haye awoowe.

Awoowgay Xirsi sida ay Soomaalidu u badantahay waxa uu ahaa oday jecel ubadkiisa, dantoodana u arka sida ay isaga la tahay. Ma dhicin in uu waligii waydiiyay cunug uu dhalay waxa uu rabo ama xaajo sida ay la tahay illaa la gaaro sanadihii dambe ee uu itaal yareeyay. Isaga ayaa caruurtiisa qaab nololeedka u jaangoyn jirey iyagu na waa ay ku raaci jireen. Jawaabtaydii lama filaan ayay ku noqotay awoowgay Xirsi, in uu ka buubsanyahay na indhihiisa ayay ka muuqatay. Kala aragti duwanaanta aniga iyo qoyskayga waxa ay igu noqotay maradaadu kugu gubatay.

III

Gu’gii aan labo iyo labaatan jirsadey ayuu awowgey go’ay, lana god galay himilooyin aan la hanannin. Aabbahay ayaa gunaanadey, ehelkiisuna waa ay ku hareeraysnaayeen. Aniga oo madaxiisa fadhiya ayuu kor ii soo jalleecay, hadal uu carrabku kari waayay na u mohday. Markii uu hadli waayay ayuu gacantayda midig qabtay, dabadeed na muusooday. Indhihiisu Samada ayay ku tollaayeen, sidii uu dhuganayo wax ka dheer, ama dad ka durugsan la haysto. Malaa’igta iyo Jannooyinka Eebbe ayuu daalacanayaa ayay lahaayeen dadkii yaqaannay Dikriga Alle iyo deeqdii uu Xirsi ku caanbaxay. Uma uusan baahannin jibaadgaabis e, afka ayuu laba jeer kala qaaday, ka dib na naftii u dhiibay Ilaahii lahaa. Xanuun daran iyo sakaraad kulul midna kama muuqanin. Baroor ayaa is qabsatay. Eeddaday Sagal Xirsi oo laba sano ka hor ninkeedii ku wayday shil gaari, ayaa ku barooratay: “Aabbahay macaanoow agoontoobayeey.” Ayaydey Asmo Faarax oo ahayd gabadha kaliya ee ka nool warasadii Cudbi Wayrax, ayaa ku catowday: “Garabkay go’yoo gaashaan beelayeey.” Asma waxa ay ahayd awoowgay walaashii xagga hooyo. Xirsi Cabdiraxmaan waxa uu ahaa geeri iyo nolol ba nin la jecelyahaye, daqiiqado gudahood xaafaddii oo dhan ayaa dad la ciirciirtay. Madaxa ayaa la wada foorariyay. Illin ayaa qubatay. Waxaa wajiyada ka muuqday in aysan noloshu sideedii hore ahaanaynin. Geeridu waa hal-xiraale yaab leh. Waa sir aan salkeeda la gaari karin. Waa aaf qof ku dhacda midda ugu xanuunka badan. Eebbe Weyne ayaa Musiibo ku tilmaamay.

Aabbahay oo la taagan dhowr nin oo ay walaal iyo ilma-adeer ba ahaayeen, ayaa madaxa ii salaaxay. Aaska maydka, iyo qaybinta

dhaxalka ayay ka sheekaynayeen. Durba magacii awoowgay waxa uu isu baddalay ‘Mayd.’ maamuuskiisa ugu wanaagsan uu yahay in god madow la geliyo! Anigu kuma jirin ragga ka tashanaya duugta, tacsida iyo dhaxalka, waxa aan se kow ka ahaa inta ay saamaysay geerida awoowgay Xirsi. Dadku aniga ayay ii tacsiiyeynayeen. Waxa ay aaminsanaayeen in aan agoon noqday aabbahay oo nool. Waxa dumay darbi igaga teednaa laqdabada iyo luggooyada aadanaha. Boos cidina aysan owdi karin ayaa igu soo bannaanaaday. Geerida awoowgay garaadkayga ayay bisleysay aniga oo gihin yar ah. Waxa uu ahaa dubbe dhalada la igaga dhuftay, dhooroo na ii yeelay.

Kaabadda guriga ayaan fariistay. Noloshii awoowgay inta aan shaahidka u ahaa ama la iiga sheekeeyay ayaa la i hor mariyay. Sida giraantii ayay wareegtay. Dhacdo dhacdo... Sanad sanad... iyo sheeko sheeko, ayaan u dul istaagay. Waxa aan sheedda ka dheehday maalamo qurux badan iyo kuwo murugo weyn leh. Labadu ba waa ay bisleeyeen awoowgay. Waxa aan daawaday nolol uu u maareeyay sidii ugu wanaagsanayd ee uu garanayay ama uu awooday. Waxa aan si dhow u dhugtey dhibaatooyinkii ka soo gaaray hayb-beegsiga. Gagsigiisii ayaan u madax ruxay. Sidoo kale waxa aan is weydiyay aniga oo ilmada iga da’aysa ay dhulka qoysay, in quursigu uu qayb ka yahay geerida awoowgay? Inta aan jawaab helin ayaan niyadda ka jeclaaday in illintaydu ay noqoto daad dulmiga xaaqa! “Ma noqonayso e istaag Geylamoow, oo duugta awoowgaa ka qayb qaado” ayuu haatuf hoose iigu baaqay. Inta aan kacay oo aan salka boorka ka dhabaandhabay ayaan isu rajeeyay in aanan marin noloshii awoowgay oo kale. “Eebboow dushii iyo deeqdii Xirsi Cabdiraxmaan midna ma lihiye dariiqayga ka dhig mid aan daranyo lahayn” ayaan ku ducaystay aniga oo madaxa kala gabanaya, laamo foodda iskula jira oo ka soo

laadlaada geed wayn oo guriga ku hor yaallay. Geedow muxuu awoowgay subax iyo galabba ku waraabiyay. Muxuu ku daneeyay, ku deyray, ku daryeelay, kaa dhowray naxli iyo nacabba. Adigu se hadda maxaad ka ogtahay geeridiisa? Adeerkay Dhaqane oo inta badan isagu dalka ka maqnaa, xanuunka awoowna u imaaday ayaa hoos iigu waaniyay: “Geylamoow, samir iyo adkeysii yeelo.” Kor uma eegin, hadalkiisiina kama jawaabin e, waxa aan weydiiyay xaggee ayaa awoowe lagu xabaalayaa? Waxaa uu iigu jawaabay: “Qubuuraha Xaaji Geeddan, halka ay ku aasanyihiin dhammaan qoyskiisii akhiro uga hormaray.”

Awoowgay waa la dhaqay, la kafnay, loona diyaariyay u gelbinta godkii uu inta badan ka sheekayn jirey. Ka sokoow addeecidda Rabi, cabsida qabriga ayaa sabab u ahayd gacantiisii furnayd. Afka kama uusan dhigi jirin hadalkii suubanaha Naxariis iyo Nabad-geliyo Korkiisa ha ahaatee: “Qabrigu waa beer ka mid ah beeraha Jannada, ama waa god ka mid ah godadka Naarta.” Qolkii uu maydku yaallay ayaan galay. Waa markii kowaad ee awoowgay uusan ila hadli karin. Sunniyihii caddaa iyo garkii xinnaha loogu roonaaday, waa sidoodii. Dibnaha ayuu isugu hayaa sidii qof baraad li’i u hurda. Sujuudda ayaan ka dhunkaday uguna duceeyay in uu Eebbe naxariistiisa ugu deeqo. Dad badan lama aysan socon xanuunka uu awoowgay u god galay, anigu se waan ogaa. Waa aan ka dharagsanaa in uu u dhintey naxdintii wadna go’a lahayd ee ka soo gaartay dhacdadii xagaa hore! Huqdii uu yiri subaxdaa kama uusan soo kicin. Jal iyo juuqba waa uu gabay illaa uu xijaabtay.

Waxa ay ahayd barqo bilicsan. Dhulka waxa nooleeyay guulaamo roob. Daad ayaa meel walba mulacleeyay. Dad iyo duunyo na, deeqdii Eebbe ayaa lagu diirsaday. Waxaa loo wada mashxaraday dhibicda roobka oo Soomaalida dareen gooni ah u

leh. Inkasta oo doog soo saareynin, dalag laga abuureynin, xareeddiisana cidi cabbaynin, haddana Soomaalida ku nool Mbarara, Monza, Manhattan, Maba illaa iyo Moosko, waxa ay roobka ugu farxaan sida Soomaalida ku dhaqan Moqokori, Maraacaato, Murcanyo, Maydh, Mandheera ilaa iyo Mooyaale. Magaalowga, ilbaxnimada iyo la jaanqaadka nolosha casriga ah, wax badan Soomaalida kama baddalin. Roobka iyo caanahana waxa ay ugu farxaan si ummadaha kale ka duwan, inta aysan magacyada casriga ah maansheyninna, gabadha xariirta ah waxa ay u bixin jireen xareedo, wiilka na xareed. Markii kowaad ee ay Soomaalidu wax macaan dhadhamiyaan, waxa ay is waydiiyeen: “Ma caanaa?” Illeen caanaha ayaa ugu dhadhan wacnaa wax ay carrabka saaraane.

Wax ka yar boqol tallaabo ayaan aniga iy awoowgay u soo qaadnay dhinaca guriga. Bidix waxaa nagaga beeganaa xarun dhallinyaro, dhabarka na Isbitaalka Hoyga Daryeelka ee Dr. Saciid, oo uu awoowe rukunka u ahayn bilihii danbe. Xanuunka uu subaxaa ka soo kacay awoowe Xirsi, waxa uu ahaa Wadnaha. Si degdeg ah ayaan ula cararnay. Ilaahay waxa uu nagu caymiyay diktoor Saciid, oo islamarkiiba qalliin lagu guulaystay u sameeyay awoowe Xirsi. Saddex iyo toban caana-maal, ayaan qolka labaad ee qalliinka sariirtiisa toddobaad ku hayay awoowgay oo aan dartii waxbarashadii uga haray. Kaligay ma ahayne waxaa odayga ila hayay ina-adeerkay Kayse, oo murqa-weyne loo bixiyay markii uu magalada soo galay. Ma aannaan is fahmi jirin aniga iyo Murqa-wayne. Farqiga da’da iyo nacayb midna ma ahayne kala duwanaanta nolosha ayaa sabab u ahayd. Anigu magaalo ayaan ku dhashay, ku koray, ku hanaqaaday, isaguna miyiga ayaa wax walba u ahaa. Kayse waxa uu bartay qoridda Af Soomaaliga, Xisaabta asaasiga ah, iyo salaanta luuqadaha, dabadeed na waxa uu shaqo

ka helay Wasaaradda Maaliyadda. Han aan dhaqaale iyo dhi**o ahayn waligii ma yeelanin. Yoolka uu u noolyahay waa in uu helo lacag uu ku tunto. Si ka duwan dhammaan qayskannaga isagu waxa uu ku caanbaxay is daba marin, inqidid, iyo musuqmaasuq. Waa nin u toog haya waayaha adduunka, aad na ugu fara-dhuudhuuban xallinta arrimaha foodda isla gala. Marwadiisa Caasha oo aad u saluugtay damaciisa duunyada iyo dumarka, ayaa mar walba kula talin jirtay in uu is xakameeyo xaaraanta na iska daayo. Markii ay war iyo waano kala quusatay ayay iyada iyo labadeedii wiil u daldasheen xaafadda Mulac-wayne, oo uu walaalakeed degganaa. Waxa uu Kayse ku taagnaa jidkii ay awoowe ku kala go'een. Awoowe Xirsi waxaa hal-hays u ahaa mar walba oo uu Kayse arko: "Aakhira-moog adduun u tafa xaytay."

Laba toddobaad oo ay dhakhaatiirtu la daalaadhacayeen awoowgey waxa uu u muuqdey inuu caafimaadey. Xididadii ayaa samashaqeeay, garaaca wadnuhu na caadi ayuu noqday. Go' adduunoow! Ma wadnihii Xirsi ee afartanka meyl saacadaha yar ku jari jirey ayaa saaka kiniin iyo irbad ku shaqeynaya? Waa da' iyo camalkeed. Waa gabow iyo geddii! Haddii ay geeri na deyso gabow ayaa nadeyneynin. Isbitaalkii ayaan ka soo baxnay. Jid haloosi ah ayaan afka saarney. Kayse iyo eeddaday Sagal ayaa naga dambeeyay aniga iyo awoowe na waa aan isla soconnay. Waa aan luudinaya. Garabka ayaan hayay. Si kedis ah ayaa waxa nooga hor imaaday laba nin oo ay daba socdaan laba askari oo dharka Bilayska ku labisan. Labada nin midi waa nin aanan garanaynin, ka kale na waxa uu ahaa Amiin Garaad oo ay aabbahay isku fil ahaayeen, maalintii uu dabka ka gudey illaa maanta na aan dhaafin indhaha Xirsi Cabdiraxmaan. Samo mooye xumaan kama aannaa fileynin adeer Ammiin. Bariido, booqasho iyo baryo Eebbe ayaan maanka ku heyney, waxayse arrintu is badashey markii ay labadii nin ee

bilayska ahaa garbadaub ii qabteen, Katiinad na igu jabiyeen. Kayse ayaa soo tallaabsaday oo damcay in uu iga dhiciyo raggan i jeebbeeyay. Waxa uu isku dhereriyay awood uusan u babac dhigi karin. Waxa uu illaaway in awoodda dowladdu ay tahay wadarta awoodihii ay dadku ka tanaasuleen. Taa macnaheedu waa ma jiro qof dowlad u babac dhigi kara si kasta oo uu murqo u leeyahay. Anigaa gardaduubka u xiran, Kayse ha yaabban, Sagasha ooyaysa, labada nin ee bilayska ah, Amiin Garaad ka i dulminaya, dhammaantayo waxa aan ka tagnay awood aan lahayn, oo aan ku baddalanay adeeg, ilaalin iyo caddaalad, aannaan helin.

Kayse waxa uu ka yimid Miyi, ay reeruhu leeyihiin xeerar aan qornayn oo ay ku kala baxaan. Miyiga waxa xigto iyo xigaal lagu yahay ilaalinta sharafta, dhowrida magaca guud, difaaca xubnaha qabiilka, iyo waliba ceelasha iyo carshinta. Sidaa darteed Kayse ma uusan oggolaannin in walaalkii hortiisa lagu dulaysto. Dibnaha ayuu ruugay. In yar markii uu taagnaa ayuu nin Boolis ah feer isula baaciyay. Tawaadda ayuu kala helay, afka na ciidda u daray. Abur ayuu labada qowlal ka sii daayay. Dhiig ayaa labada dul ka diliqleeyay. Dhabankiisa ayay carro ka buuxsantay dabadeed na daryeel caafimaad loola cararay. Bilayskii oo boorka iska jafaya ayaa xabbad kor u riday. Awoowgay oo aan garabka midig hayay ayaa ku turunturooday Yahan kuusan oo dhulka ku dhegganaa, dabadeena labada low dhul adag oo dhiiqo leh ku dhuftay. Jagtii ayay koofiyaddii aan waligii madaxiisa ka bixin ka duushay. Bidaartii ayaa dhalaashay sidii biladaye cadceed loo dhigay. Cimaamaddii garabka u saarnayd ayaa qoyday. Garkii weynaa ee aan shalay xinnaha mariyay ayaa dhiiqadii dhex dabbaashay. Biyo dhiiqo wata ayaa ka da'ay wajigiisa. Sankii dheeraa ayaa biyo tifiqleeyay sida buul ay inan baali ah dhistay oo daroorrimaynaya. Barqadaa baas awoowgay oo qur ah ma dhicine waxaa dhacday

haybaddii iyo kalgacaylkii aan dowladda u hayay. Waxa aan mooday in awoowgay labadiisa jilib ay wadnahayga ku dhaceen god weynna ka qoteen.

Gacanta ayuu ii sootaagay aniga oo jeebbaysan, ma se aanan caawin karin. Ookiyaallihii ayuu haahaabtay, waa se uu waayay. Gacan dhiigo leh xaaddeedu na cirrowday ayuu isha ku maraanmaray. Waxba waa uu arki wayay. Isha bidix laba jeer ayaa laga qalay oo biyo laga miiray. Isha midig na caad ayaa ka saarnaa, araggeedu na waa uu liitay. Saddex toddobaad ka dib ayaan la ballansanayn dhakhtar ka imanayay dalka UKreyn oo Oleksander la oran jiray, si uu u qalo ama dawo ugu qoro indhaha awoowgay ee loo maara waayay. Muddo yar ka dib gacantiisii ayaa dhulka ku dhacdey. Ma uusan helin wax u gargaara. Dulmigii isaga oo carruur ah la soobilowday ayaa hadda oo uu cirroole yahay na daba socda. Gacantii awoowe ee dhulka ku dhacday waxa ay jirkayga ku dhajisey dhimbil aan weli damin. Waa boog i gubaysa tan iyo maanta aan qorayo farriintan. Nin qalaad ayaa awoowgay garabka qabtay oo kiciyay, halka Amiin Garaad oo ay is yaqaanneenna uu ku wiirsanayay! Awoowgay markii garabka la sii daayay, ma uusan awoodin istaage waa uu dhacay. Waa ay ku qosleen. Qax...qah...hahaha! Waxa aan xusuustay awoowgay markii uu dhihi jirey maradaa iga dhacdey, isaga oo ka wada waa aan ceeboobay ama meel aan ii suubbanin ayaan istaagay. Waa ay iska caddayd in uu dhaawac xoog leh gaaray. Isuma dhiibin mowqifkaa adag e, waxa aan iskudayay in aan iskacaabbiyo dulmigaa la ii gaysanayo, asii laba nin oo iga awood badan ayaa labada dhinac i hayay, dhaqaaq na ii diiday. Ugu dambeyn waxa aan u hoggaansamay dhabta, dhaqdhaqaaqii na waa aan joojiyay. Waxa aan garwaaqsaday in aan is dejiyo, ka dib na aan xaqayga u raadsado miyirqab. Fikirkaa ayaana noloshaydii danbe oo dhan ku

saleeyay. Dadka kama wada adkaan karo, xoog kuma wada maquunin karo, waxa aan se wax kaga baddali karaa kaadsiinyo, aragti toosan, dood maangal ah iyo dhisidda wacyi-wadareedka bulshada. Ma doonaynin in aan noqdo Gurdanraac iyo kaligii garaad le.

Awoowgay oo markan isaga kaligii is tahbiibay ayaa nimankii waydiiyay: “War maxaad naga rabtaan? soo taan idiin sheegay in wiilkaygu uu ceeb-ka-saliin yahay. Amiin Garaad ayaa ugu jawaabay: “Xirsoow xaalku sida aad moodayso ka culus. Waa ay jirtaa in aan Khamiistii garta isku fahmi waynay, laakiin wiilku waa denbiile, sidaa fudud eeddu kaga harimayso. Xirsoow, noloshaan aabbaheed wa**tada ah, ayaa igu sintay in hablahannagii dheemmanka ahaa wiil Biryad ah looga maaro waayo, dadkii isa soo gaari lahaa ma nihiin. Alla maan miyi iyo meelaha dhaqanku ka jiro joogo. Uma aanan baahdeen askari iyo dowlad e, xaqayga calaacashaa ayaan ku qaadan lahaa! Illeen nin aysan shani kaa reebin sharci kaama reebo.” Garaad ayaa kor u taagay calaacal seenyo ah oo wada cad xarriiq na aan lahayn. Maantaa ka hor ma arkin calaacal aan lahayn calaamad iyo xarriiqda aadanaha lagu yaqaanno. Garaad intaa hadalka kuma uusan daynin e, weedho waranka ka kulul ayuu ku sii xanuujinayay wadnaha awoowgay: “Wiilkan waraabe-dharlaha ah ee miskiinka aan waxba bi’inin iska dhigaya, waan hubaa in uu kufsaday inanta aan adeerka u ahay. Xirsiyoow, in ay Amran Xaaji saaka uur xaaraan ah leedahay, wiilkaaguna sabab u yahay ma wax i qabtaa? Adeer, labo arrimood oo culus ayaa yaala, xaajaduna waa ugub! Wiil Biryad ah -oo nasab iyo milgo qabiil ba aan geyin- ayaa garciyay Amran oo baarsare ka dhalatay. Haddii uu gayaan ahaan lahaa xaajo ma murugsanaateen. Waa gar horay loo galay. Nolosha labada qof ayaa la midayn lahaa. Haddase fal fool xun iyo gayaan la aan ayaa is biirsaday.” Hadalkii

ayuu soo af meeray isaga oo afka abur ka kicinaya sidii rati gulguladillaacsanaya.

Amakaag iyo afkalaqaad ayuu igu noqdey waxa uu ninku tirinayo, meel aan joogana waa aan garan waayay. Lughii ayaa i hayn waayay. Dhulkii ayaa ila wareegay. Tunka ayaan culays ka dareemay. Waxa aan mooday in toddobada cir dusha la iga saaray. Naxdin darteed ayay saracdu i gariirtay. Dad badan oo xog raadis ah ayaa isa soo tubay. Afka ayay isa saarsaareen. Waa ay is toyanayeen, xog aan xaqiiqo aheynna isu wariyeen, kala warinayeen. Xanuun walba oo aan dareemayay waxaa iiga darnaa sheekada beenta ah in ay magaalada ku faafto, illeen been fakatay runi ma gaartee. Isha ayaan kolba dhan ula raacayay labaatameeyo ruux oo jidka dhex tuban. Afkooda ayaan eegayay. Sheekada dhex maraysana dhegta ayaan u dhigayay. Ma aysan wada heli karin sheekada oo dhan sidaa darteed ayay eray walba oo ay maqleen mid kale ku fiidsooheen, sidii Shayaadiintii la yiri Samada ayay hal eray ka maqlaan dabadeedna boqol been ku biiriyaan.

Koox si gaar ah ugu xoonsanayd Garaad walaalkii ayaa durba isu gudbiyay sheeko daba go'an. Wiil dhallinyaro ah ayaa waydiiyay islaan u soo dhaashatay sidii carmal ku xumaynaysa ninkii furey: "Habaryar maxaa dhacay? Iyada oo ka biya-diidsan habaryarnimada isuna aragta in ay ka yartahay xilli ay labaatan jir waalid u noqoto, ayay ugu jawaabtay: "Ninkaa madoow ee xoogga badan ayaa odaygaa miskiinka ah dilay." Cabdicasiis oo ay awoowgay macrifo ahaayeen dariiquna na kulmiyay ayay farta ku fiqday. Wiilkiisii oo xamaasad caraysan ayaa ku celiyay oo muxuu u dilay? Indho aan raalli ahayn intay ku eegtay ayay: "Mooyi walaal. Anigu ma ogiye dadka waydii!" kaga tagtay. Gabar ookiyaalle weyn wadata, boorsana qarqarka u surantahay ayaa sheekadii isku soo

maqiigday: “Wax kaleba yeelkiye ma oggolanayno in hablaha lagu xadgudbo. Ragoow dumarka dulmiga ka daaya. Sidee ayuu dammiirkiinnu idiin siiyay in aad kufsataan gabar? Miyaysan idin dhalin, idinla dhalan, idiin dhixin oo aydaan dhalin?” Taa waxaa ka daran sidee ayay gabar oori ugu noqon kartaa ninkii kufsaday? Soomaaliyeey, haddii aan dhaqankaa xun la baddalin, waxaa idin qaban doona xeerka caalamiga ah ee xaqdhowrka haweenka iyo sinnaanta labka iyo dheddigga! Wiil malaha la yaabay doodda gabadha ayaa si jeesjees leh ugu tuuray: “Naa ha xuquuq laynine dib u istaag. Waa maxay sinnaanta aad ka hadlayso? Soo ma ogid in dumar iyo alif ba aysan waxba lahayn, keen iyo kaalay mooyee wax kalena aysan ku turnayn? Dadkii ayaa wada jalleecay wiilka aan hadalkiisa u meel dayin. Dooddii oo meel kulul maraysa ayay gabadhii isaga huleeshay goobta, iyada oo sidii gabar gudan ama arw dabran siriqsanaysa, boorsadu na sinta ka salaaxayso sidii gacan wiil barbaar ah oo taataabashada bartay.

Ma jirin qof na caawiyay, ama na siiyay dareen garab-istaag. Waxa ay dadku ka sinnaayeen raadinta xog aysan waxba ku xallinaynin. Awoowgay waa uu xammili waayay haddalada Garaad oo aan garannin u turidda waayeel uu wadnihiisu gabay. Hadal xanaf leh xurmo na ka arradan, ayuu miisay Garaad oo ka soo jeeday qoys qamaame mooyee aan is qabasho lagu aqoonnin. Markaa ayaa awoowgay nolol ugu dambaysay. Istaagga ayuu ka dhacay, saddex habeen iyo saddex maalmood oo aan xabsiga ku jiray na waa uu miyir la aa. Afar habeen ka dib markii uu indhaha kala qaaday su’aashii kowaad ee uu eeddaday Sagal oo kor fadhiday waydiiyay waxa ay aheyd: “Away Geylame”? Subixii dambe oo damiin la igu soo daayayna waa uu go’ay. Waxa aan Eebbe ku mahadiyaa in aan soo gaaray isaga oo ay naftu ku jirto, indhaha kala haya dadkana garanaya. Xirsi waxa uu la godgalay caro, iyo

ciil, noloshiisa na ma uusan helin caddaalad.

Amran, waxa ay ahayd gabar dhaban iyo dhawrsanaan kala soo tagtay qoyskooda oo miyiga yaallay. Lix iyo toban jir la moodo hoobaan bislaatay ayay ahayd markii ay ku soo biirtay nolol ku cusub aadna ay u xiisaynayso. Maaddaama aan isku deegaan iyo dugsi ba ahayn, waxa aan ka mid ahaa dadkii ugu horreeyay ee ay Amran is barten. Billowgii hore waxbarashada kuma aysan fiicneyn. Aad ayay cashirradu ugu adkaayeen, gaar ahaan Xisaabta iyo Sayniska. Amran, ma aysan madax adkayn, fahmadeeduna ma xumayne, waxaa la geeyay fasal aysan u qalmin iyada oo magaalada iyo waxbarashadaba ku cusub. Adeerkeed oo saamayn weyn ku lahaa iskuulka ayaa suurtagaliyay in looga billaabo fasalka toddobaad iyada oo aan bidix iyo midig midna wax u qori karin. Muddo markii ay dhiganaysay iskuulkii, sanad walbana iyada oo aan imtixaan gelin la siiyo dhibcaha ugu badan fasalka, ayaa ay is waydiisay: “Amraneey, haddii aad joogid iyo maqaanshaba lagu siinayo dhibco sare, maxaad isaga daalinaysaa iskuulka? Maxaa kugu xaqsaday, kallahaad iyo saacado badan oo kursiga salka lagu hayo? Sidaa ayay iskuulkii uga hartay, una baasaysay iyada oo aan imtixaan gelin. Durba waxa ay dhex jibaaxday togagga is waayidda. Waa dhaqan magaalo e, waxaa markiiba u gacan haatayay duul ku dhex dayacnaa dhaldhalaalka nolosha baararka, ee niikada iyo muusikada lagu maamuuso. Si fudud ayay Amran uga mid noqotay hablo looga haray qoob-ka-ciyaarka, habeenkii na marti u noqda huteelada waaweyn ee magaalada, halkaa oo ay is qabtaan; Jaanta, jibta, jilidda jecayl aan habeenkaa dhaafsanayn, iyo jeeska.

Amran oo baadiyaha ka soo carartay ka dib markii godob-reeb loo bixiyay, waxa ay rukun ka noqotay masraxyada ciyaaraha iyo sariiraha diirran ee dhex yaalla fillooyinka ay dhirtu qarisay. Amran

oo diidday u hoggaansanka maahmaahda dhahda: “Halkii xinjiro lagu daadiyo xab ayaa lagu bururiyaa” waxa ay isu arkaysay in ay ka wayntahay dab damis iyo wax aano loo kala qaato. Magaalada - oo ay la gashay wacyi ka sarreeya midka reer miyiga- waxa ay ka heshay xorriyad ay isaga furto dabarrada diinta iyo dhaqanka. Yoolkeedu waxa uu ahaa hanti samayne ma ahayn yeelashada asxaab ay isku shushubtaan. Amran muddadii ay huteellada rukunka ka ahayd, kama aysan ciyaari jirin dookh e, duunyo ayay danayn jirtay. Raggu sida ay rumaysanayd waa ay kala jeeb roonyihiin e makala jaad duwana. Waxa ay lahayd rag ku xiran oo ku doortey kasokoow jirkeeda, nadaafadda, carafta iyo naagnimada kale ee uu Eebbe ku galladaystay. Inkasta oo ay dad badani dayriyeen, haddana waxaa la isla dhex mari jiray in Garaad Amiin uu ogyahay dhaqanka gabadha uu adeerka u yahay. Dad ayaa -iyaga iyo Ilaahoodde- intaa ku dari jiray, in uu waliba ku dhiirrigeliyo barashada madaxda dowladda, gaar ahaan wasiirrada iyo taliyaasha ciidanka. Ma ahayn fikrad la fogayn karo, saa Garaad waxa uu ahaa baantookh uusan jirin darbi soo celiya, adduun dartii na ubadkiisa u dooxi kara.

Sanado badan markii ay sidaa ahayd ayaa waxaa ku dhacay xanuun nafsi ah. Waxaa la soo dersay guulallow iyo walwal ay u dheertahay ka biyo diididda shaqadii ay ku jirtay. Ma Diin iyo damiir ayaa dabray, mise derbiga ay soo taabata? Xaaladdii Amran waa la bixin waayay. Xaajo waxaa la dhaafin waayay in baadiye iyo halkii ay ka timid loo diro. Sanado ka dib, oo ay Amran magaalada dib ugu soo laabatay ayay safarkaa iyo wixii ay miyiga ku aragtay iigasheekaysay. Casargaabad ayay carraabe ku tagtay aqal labadaryaale ah oo ay hooyadeed ka soo jeeddo. Ardaaga waxaa jeesgogol ku fadhiday walaasheed Naado oo uu wiil nuugayo. Wiilku dhoor ayuu lahaa, Qardhaas weynna waa uu qabay.

Gacanta waxaa ugu xirnaa Baab uu Sheekh u dhigay. Afaafka aqalka waxaa dhiil ku cugaysay Xaliimo oo ay qaraabo kore ahaayeen. Jeeskii degganaa Yooqaale, waxa ay ku naaloonayeen heeshi aan sabannadaa soo marin. Lo' dhashay ayaa barqo fadhiday, marmar na banaaxiyaysay. Weylo baacug ah ayaa goojinayay, kolba na dhan u boodayay. Nirgo hadda dhashay ayaa ka dhex yuusayay xero ay ku dul dabranyihiin qaalmo luqmaliigle ah. Awrtu na waa doobinaysay. Caddo-loolku ma istaagi jirin illaa waberiga, barbaartu na bowdka reeraha ayay ciyaarta ku tumi jireen.

Ka dib shan bilood oo ay dhamaysay dhayda geela, cunaysay dhaylo, isku fuuqsanaysay subag idaad iyo malab saafi ah, Sheekh Maxamed Ismaaciil na uu Qur'aanka saarayay, waa ay caafimaadday. Markii kowaad ayay dhabta hooyadeed ugu gama'day sidii dhallaanka oo kale. denbi iyo diihaal ba ka raysatay. Burcad ayay ku dhaashatay. Timihii ayay sheexaysatay, marna tidcatay. Midabkeedii ay waayuhu aaseen ayaa soo baxay. Ma geenyo cosob ku nool baa? Ma jeegaan casar joogtaa? Ma dhafaruur barwaaqo baxday baa? Mise waa hohob bislaatay? Mar qura ayaa la is wada gaarsiiyay roob-ladhac mas ciideed la moodo oo deegaanka lagu sheegay. Fanaxdeeda ku gaaran ilkaha siman iyo jamaalka Eebbe ku manaystay ayaa lala ashqaraaray. Qotonkeeda geenyada la moodo ayaa lala dhacay. Codkeeda baxsan ayaa madaxa loo wada lulay. Barbaar oo dhan ayaa halacsaday. Kuwo badan ayaa ka walbahaaray in aysan abaartii u roonaanin oo aysan maanta haynin meesi ay geeyaan xerada Xaaji Muuse. Kuwo ayaa u soo xodxodasho tagay, lama se arkin nin ay u furto ama ay ka hesho! Noloshii magaalada ee ay baratay ayaa u dacaraysay midda miyiga. Inkasta oo ay muddo miyigii ku noolayd haddana kama aysan rejo beelin in ay ku noqoto habeenadii casaa

ee ay ku qaadan jirta qolal ay ka babanayaan daahyo midabyo badan. Xaaji Muuse waxa ay ula muuqatay in uu gabadhiisii dib u helay. Hurdo ayuu ka haqab beelay. Golayaashii ragga ee uu ka caagay ayuu u haasaawe tagay! Nasiibdarro se xaajigu farxaddii kuma uusan waarin. Amran oo maqashay in uu aabbaheed damacsanyahay in uu ku daro Mursal Xasan oo uu abti u yahay, ayaa magaalada ka samaysatay gaashaanbuur iyada oo golohoodii joogta. Waxa ay isku dubaridatay tobaneeyo gabdhood oo magaalada dhabankooda ku joogay. Sir dumar lama salgaaro. Sidee ayay farriinteeda u gaarsiisay gabdhaha magaalada jooga iyada oo aan haysannin wax is gaarsiin ah?

Gamashi ayaa afka la saaray, baad iyo biyo na waa ay gabaabsiyeen. Noloshii dhabta ahayd ee miyiga ayaa cagta la saaray. Dhaan dheer, suudi kulul, gaajo, oon, caga-gub, iyo durufo kale oo adag ayaa jeesaskii Yoocaale yaallay la soo gudboonaaday. Waxaa soo cusboonaatay colaaddii ceelasha, ciilkii aanada iyo culaabtii daaqa. Waxa ay Amran xusuusatay dagaalkii ay diidday damintiisa ee toban sano ka hor ka aloosmay ceelka Dowlis dheere. Colaaddii nolosheeda baddashay, magaalo na ka tuurtay. Waalid. walaal iyo walad ba waa la habaaray. Gowska ayaa lagu qabtay. Hokh... Hah... iyo hankaag ba waa la yiri. Waxa loo arkay gabar habaarqabto ah, kana gaabisay baajinta xinjirihii daatay iyo xurguftii dhex martay labada reer ee muddada dheer xarig isaga istaaggu ka dhexeeyay. Amran go'aankeeda kuma aysan niyo samayn. Waxa ay is weydiin jirtay: "Toloow, dhiiggu ma baaqan lahaa haddii aan guursan lahaa Haaruun Cabdi oo ay walaalo ahaayeen labadii wiil ee lagu dilay ceelka Dowlis-dheere iyaga oo shubaya Geel-ka-reeb ah, ama la ii dhisi lahaa Cabdi Caagane oo wiilasha dhalay?" Ilma-adeerradaa Sanqoole, Cali Fanax, Cawil, iyo Kureed ma dhiman lahaayeen?

Dadka miyiga ku dhaqan ee aan qoyskeeda ahayn, waxa ay u arkayeen gabar ayaan daran, darteedna ay colaad u socoto toban gu' oo gamas leh. Iyaduna waxa ay isu arkaysay qof denbiile ah oo dhimashada dad badan sabab u ah. Maalinba maalinta ka danbaysa waxa ay ina Xaaji Muuse ku sii qancaysay in iyada iyo miyi aysan is keenaynin. Baadiye kuma qanci karo jir loo uumay in lagu dhaasho, kareen, huruud, qasil, iyo shumburo. Dib-u-noqosho ayay u qalab qaadatay, xaggee ayay se ka bilowdaa? Niyo mooyee nooli ma haysato. Dad iyo dariiq ma taqaano. Ma aysan qabin rejo aan ahayn faragodka saaxiibbadeed. Rejadaa oo rumowda na waxa ay ahayd gacan uur ku jirta.

Muddadii ay Amran miyiga ku meehannaabaysay, saaxiibbadeed na cajis iyo halaaqyo ayay ku dhamaysteen goobihii cawayska. Waxaa la sheegaa in ay habeen Furre, Dakharre, Haybe iyo Hibo, ku sheekaysteen qol ka mid ah huteelka Hayuul. Furre oo ka mid ahaa saraakiisha madaxtooyada ayaa ku cataabay: “Waxaan u xiisay miskihii waafiga ahaa, kubkii dhaylada lahaa, iyo qosolkii u macaanaa sida xabag Murkudda. Cabdi oo huteelkana ka shaqayn jiray, saaxiibbbana ay ahaayeen, ayaa hadalkii ku soo biirey: “Ninyohow, Haddii aad noqotay sargaal sare oo dal iyo dibad ba maray, nin magaalo waqti dheer ku noolaa, ma illowdid miyaa baadiye iyo xabagtiisa? Yeelkadaadee, aan ku noqdo sheekada Amran. Inta aad sheegtay waxaa u dheer itaal bilay muuqaalkeeda. Si guudna Furroow, dumarka dhaadheer kalsooni ayay naftooda ku qabaan. Guur iyo gaabsi ba ku wacan!

Dakharre ayaa hadalkii boobay: “Waa runtaa Cabdoow. Maarsasho waa mooyee, gabar gaaban muunad ma leh”!

Hibo ayaa af labadii dhawaaqday: “Oo gabdhaha gaagaaban xaggee ayay la yihiin? Waaya-aragnimo la aan ayaa idin haysee

warkayga dhegaysta. Kalsooni, kaadsiinyo, kasma iyo kartiba gabar gaaban ayay idinka jirtaa.”

Cabdi oo naxdin darteed caloosha loo dhaafay ayaa hadalkii qaatay: “Alla walaal! Meella ma la ee waa gob hablaha gaagaabani. Deegaannada qaar na haddii ay gaabnida guduud ku darsato waaba dahab aan la goynin. Dakharre ayaa hadalka hilinkii toosnaa ka duwaye anigu sidaa uma wadin. Waxa aan ka hadlayay sida loogu wada hiloobey shakhsiyaddii kaftankii, quruxdii, iyo soo dhaweyntii Amarn.”

Koox dhallinyaro ah oo go’ansatay in ay saaxiibtood xog dhab ah ka keenaan, ayaa is abaabushay. Waxa ay dun ba dun u dhiibto, waxa ay heleen xogteeda iyo deegaanka ay ku nooshahay. Saddex qof oo dalka iyo dadka ba yaqiinnay ayaa ku dhaqaale qaatay sidii ay Amran magaalada ugu soo celin lahaayen. Bil ka dib waxa ay soo istaagtay magaaladii. Sidii la filayay ma aysan dhicin. Amran kuma aysan bururin saaxiibbadeed, calaacal iyo caloolgubyo na kama aysan sheegan qoyskeedii. Layaab ayay dadkii ku noqotay, waxa ayse isku qanciyeen in diihaalku uu dabray Amran, mar dhowna sideedii hore ku soo laaban doonto. Ma dhicin arrintaa. Amrantii miyiga ka soo gashay ma aha tii ay yaqaanneen. Waxa dib u soo laabtay iyada oo aan xiiso u qabin gogosha ragga iyo golayaasha maandooriyaha. Goobihii ay caanka ka ahayd ayaa la geeyay. Is-uruurin ayay bilowday. In yar ka dib na waa ay ka go’day kulamadii kooxihii ay ka tirsanayd. Muddo ayay bixinwaayeen asxaabteedii. Wax walba waa ay ku dayeen. Goob kasta oo nolosheeda saamayn ku lahayd na waa ay geeyeen. Maalinkii dambe waxa ay u sameeyeen xaflad bal in ay maankeeda dib u rogaan. In ay xusuusato haasaawihii ragga. Dhadhansato Diskoogii. Dheeshii ka dhici jirta qolalkii huteellada shanta

xiddigood ah. Ma aysan dareemin wax aan nacayb aheyn! Oohin ayay afka furatay. Baroor ayay dhan isula buustay. Hiqdii ayay gabtay. Degdeg ayay meeshii uga baxday. Waxa ay is waydiiyeen: “Maxaa miyi ka keenayay haddii aysan na maaweelinaynin? Intaa kagama aysan harine, cadaawad iyo aargoosi ayay caloosha ugu gunteen.

Xilligaa ay Amran ka soo diga-rogatay duulkii hore ayaan anigu xiriir dhow yeelannay, buugga sheekadeedana ii marisay. Wax ay dib ugu soolaabatay waxbarashadii iyada oo iga codsatay in aan caawiyoo. Aad ayaan ugu farxay in Amran ay doonayso nolol ka duwan dhiiqadii ay dhex dabbaalanaysay. Mararka qaar waxa aan ugu tegi jiray gurigooda si aan ugu geeyo buug ay iga codsatay ama aan ugu mariyo cashir ku adkaaday. Muddadaa waxa ay aad u akhriyi jirta buugta qoraagii weynaa ee reer Norway Kunt Humsson (1859-1952) oo ay sheekooyinkiisa iska dhex aragtay. Waxa ay dhowr goor dhamaysay buugga “Gaajo” iyada oo waliba baalashiisa hoose ku qortay aragtiyo maangal ah. Waxa ay warqadda u dambaysa ee buugga ku qortey: “Qoraagan u dhashay dalka Norway, waxa uu dunida dib u xusuusiyay qoraagii caanka ahaa, Fyodor Dostoevsky (1821-1881). Waa labo suugaanyahayn oo si gundheer u dhex maaxaa nafta aadanaha. Qalinkoodu waxa uu gaaraa dareennada ku dhex duugan nafta iyo jirka, suugaantoodu na waxa ay taabataa boog aysan inta badan danqin qalinlayda kale.

Amran waxa ay galab iiga sheekaysay sida uu Kunt u dhaliilay Raasamaaliyadda hororarka ah. Waxa ay dul istaagtay foolxumada in ay gabar sharafteda hanti ku baddalato bulshaduna u sacabtunto. In jirka dumarka laga dhigo badeeco suuqa taalla, la gorgoriyo, lana kala gato. Uurkutaallada Waalidka xurmada laga

qaaday, ee lagu yiri talo kuma lihid nolosha ubadkaada. Waxa ay tiri: “Dumarka, garaadkooda laguma tixgeliyo. Si walba oo ay u tahay aqoonyahanad aragti wanaagsan, haddii uusan labiskeedu muujinin jirkeeda, wax ka-sooqaad malaha. Ilbaxnimada reer Galbeedku waxa ay baddashay halbeeggii dhaqanka iyo akhlaaqda lagu cabbiri jiray. Xumaan iyo samaan midna ma jirto. Waxaa jira wax aan rabno iyo wax aannaan rabin, hodan iyo sabool. Waa in aad yeelato hanti sida aad doonto ku keen e! Muhim ma aha in aad jirkaaga ka ganacsatid, dad gumaadid, ama aad hanti dad-wayne boobtid. Muhimaddu waa in aad hanti leedahay. Yoolku waa dhaqaale. Dhaqaale. Dhaqaale oo qur ah.” Aad uma fahmeynin, ama sidii ay rabtay ulama jiiabinaynin sheekadeeda ay ka muuqtey biseyl aanan weli gaarin. Waxa ay ahayd gabar ay noloshee baadiyuhu kurtumo tirtay, magaaladu indhaha u furtay, siyaasiyiintii ay inta badan u adeegi jirtay na ka korodhsatay wacyi iyo waayo la socod.

Shan sano ayuu ka tallaabay xiriirkannagii isaga oo weli buug taagan. Anigu ma garanaynin jidka ay noloshu ila qaadayso dugsi sare ka dib, iyadu se jidka ay qaadayso waa uu u caddaa. Maalin aan sheekaysannay waxa ay ii sheegtay in loo helay jaamacad ku taalla magaalada Marikolla ee wadanka Antamia oo aan horay u maqlin. Marka aad dhegaysato xogta ay Amran ka hayso dalka Antamia, waxa aad moodaysaa in ay ku dhalatay ama ay in badan ku noolayd. Waxa ay dhihi jirtay: “Marikolla, Waa jaamacadda labaad ee ugu wayn dalka Antamia. Waxaa la aasaasay 1854-tii. Waa jaamacadda hoggaamisa galbeedka dunida. Caalamka ilbaxa ahna waa u hormuud. Markii kowaad magaceeda waxaa i baray Cabdi-sanguunni oo Kuliyadda Siyaasadda ee jaamacadda ka soo baxay. Sanguunni waxa aan ku kulannay gogol ay gobanimadu ku yartahay mooyee, waxa uu ahaa wiil nafta la siin karo, nolosha na

loo hibeyn karo. Marka aan jaamacadda billaabo waxa aan soo booqan doonaa qalcadda qaddiimka ah ee Zamayka. Waxa aan maalmo dalxiis u joogi doonaa Qasriga “P” oo ah mucjisada dhisamaha dalka. Waa guri lagu indha diraandiraayo oo la dhisay 1919.”

Amran adeerkeed Amiin Garaad, waxa u dhaxday gabar uu dhalay Hantidhowrka Guud ee Qaranka oo marayay xilli uu haybad lahaa. Waddanku waxa uu u xuubsibtay Hantigoosi, qasnadaha dowladda ee haawanayana waxaa la doonayay in laga buuxiyo amaah laga qaato hay’adaha Reer Galbeedka, oo si dayn loo qaato shardi ka dhiga hoos u dhigga qiimaha lacagta dalka, sare u qaadista canshuuraha, la dagaallanka musuqmaasuqa iyo kuwo kale oo inta badan aan dan u ahayn dalka amaahda qaadanaaya. Xeer-ilaaliye Cabdi-malabsade waxa uu ahaa wajiga kaliya ee Imbiryaaaliyadda Reer Galbeedka xiriirka dhow la leh, waxna ay ka dhegaystaan. Awooddaa ayaa siisay in uu noqdo nin “Odayga” aad ugu dhow. Malabsade waxa uu ahaa Hantidhowre tigaadiya tuugada waawayn, kuwa yaryar na kabaha la dulmara. Iskadaa in uu is daba-marinta la dagaallamo e, waxa uu hormuud u ahaa Carrab wayn caano baratay. Murti waa nin ay ku timid iyo nin ay ku taallo e, ruux walba oo Malabsade indhaha saara waxa uu soo xusuusan jirey “Musuqmaasuq Soomaali waa meheraddeediye.” Waxa uu ahaa musuqii oo muuq aadane leh.

Labo bilood ayaan Amran kala mashquullay. Anigu aabbahay ayaan baadiye u raacay, iyadu na waxa ay dalxiis u aaday dalka Safalia. Waxa ay sugi la ayd aragtida maqaayaddii uu fariisan jiray qoraagii weynaa ee Mascuud Zeytuuni, geeridiisii ka dibna, laga dhigay goob dalxiis oo laga dheehdo farshaxankii uu Mascuud ku qori jirey buugtiisa inta badan xambaarsan nolosha danyarta,

dulmiga dowladda, daalaa-dhaca dabaqadda hoose iyo taariikhda dalkiisa. Markii ay ka soo laabatay tamashalayntii Safaliya ayaan maalin ku kulanney xaflad lagu maamuusayay ardaydii kaalimaha hore ka galay iskuulka. Iyada oo aad u faraxsan ayaan is garab fariisannay. Waxa ay isiisay koofiyad iyo qalin ay iigu sheegtay in ay qorayaashu u adeegsadaan saxiixa buugtooda. Sidoo kale waxa ay ii keentay laba buug. Mid waxa uu ka hadlayay sida ay isula falgalaan bulshada iyo sheekada, dabadeed sheekadu u noqoto dhacdooyin iyo sooyaal saamayn leh. Midka kale na waxa uu ka hadlayay hab-curinta tolmoon ee sheeka-faneed taabba-gal ah.

Annaga oo halkii fadhina ayaa waxa dhinaca bidix Amran uga dhawaaqay nin afartan gaad ah. Waxa uu fadhiyay kuraasta hore ee martida muuqata lagu maamuuso. Dharkiisu aad ayay u qurux badnaayeen ugana duwanaayeen dadka kale ee xafladda ka soo qeybgalay. Indho kuuskuusan oo wareeg ah ayuu lahaa. Dumarkii xafladda inta ay gacantiisu gaari kartay waa uu laacay, inta ishiisu arki kartayna waa uu u iljabiyay! In badan ayuu iskudayay in uu Amran ugu baaqo: .”Halkan soo fariiso. Kaalay agtayda.” dheg jalaq uma aysan siinin e halkeedii ayay iska fadhiday! Markii ay xafladdii dhamaatay ayuu si caro leh ugu yiri: “Maxaad iigu imaanweyday? Miyaad illowday in aad tahay maaweeliso farxad-galintayda ku nool? Markii uu is yiri in ku filan waad cayday, ceebeheedii horena waad xusuusisay ayuu codkii xanaaqa lahaa baddalay, calaacal ayuu af labadii dhawaaqay: “Waan kuu xiisay. Xaggee ayaad aadday? Hal mar ayaa lagu waayay.” Iyo hadallo kale oo iska cantarabaqash ah ayuu miisay. Dhoollacaddayn aan dhab ahayn ayaa uu isku qasbay. Amran ayaa ka cudurdaaratay una sheegtay in ay waa hore iska daysay waxa uu sheegayo. Macasalaama ayay kaga tagtay. Isaga oo jinta gacanta bidix haya, suulkiisa na xabadkeeda xoog ugu riixaya ayuu ku yiri: “Waan

tabay ciyaartaadii. Huteelladii waa ay dameen. Kulammadii farxadda iyo raaxada lahaa na waa lagu kala tagay. Nuurkii caweyskaay nabad ku soo noqo.”

Kab ayay afka ka qabadsiiisay. Laad na xiniinyaha ayay u galisay. Yeelankii kabaha ayaa ku sawrimay dhabnakiisa aan garka lahayn. Aa... Aaa, Alla! Qaxb**ddu way i dishay ayuu ku celceliyay. Filanwaa ayay gacantu afku ku dhegtay. Ninkii meeshaa ay ishu galacleedahay dharbaaxadu ku gaartay, isaga oo aan falcelinnin ayuu gaarigiisii Land roverka ahaa orod ku galay, dabadeed na sheelareeyay. Ina Xaaji Muuse waa ay ogayd in dharbaaxadaa aysan meel la aan dhacaynin. Waa ay ka dheregsanayd in ninka ay kabaysay uu aarsan ogyahay, garaad iyo gobannimo celisana uusan lahayn. Walwal ayaa wadneheeda loo tuurey, labo biloodna kama aysan soo bixin guriga. Mar ay is tiri waa uu illaaway dhacdadii, caradii na waxaa damiyay waayaha ayay nolosheedii caadiga ahayd dib u bilowday.

Ninka ay kabta foolka kaga dhufatay waxa uu ahaa Kamaal oo ka dhashay qoys hodan ah magaaladana laga yaqaano. Tan iyo yarantiisii dhinacaa u gud cidiba ma aysan dhihin. Inkasta oo marka uu ragga la joogo uu u muuqdo nin caadi ah, haddana haweenku waxa ay ku sheegaan qurux iyo soo jiidasho. Isha dumarku ma gafto xattaa haddii uu ku dhexjiro boqol nin. Waa nin sida haweenka jirkiisa ku mashquula. Wakhtigiisu waa mar uu murqa dhisayo, mar uu timaha kolba nooc u jarayo, iyo wakhti uu wajigiisa mariyo kareemmo waagaa gayiga ku cusbaa. Xaafadda waa lagaga sheekaysan jiray. Waxa uu ahaa nin xagga xarragada dumarka xisaabsan. Intaa waxaa u dheeraa deeqsinimo og hanti aan dhammaanayn. Gabadhii dhaban ku dhalliisha dhaqaale ayaysan ku diidi jirin. Waxa uu ahaa waraabe dharle aan waligii is

dhihin inan ayaa maya ku dhihi karta.

Sanad ka dib ayay Kamaal iyo labo saaxiibbaddii ah habeen madow Amran ka afduubeen meel aan gurigooda ka fogeyn. Gaari dheereeya ayay ku riteen. Waxa ay geeyeen guri dumay oo dhinaca ku haya dhismo weyn oo qabyo ah. Waa ay dacayeen, afka na maro ayay kaga cufeen. Dhowr saacadood ayay meeshii ku haysteen oo ay isu daba marayeen. Goor saq dhexe ah ayay ka tageen iyada oo laf iyo lud ba kala dhaceen. Xanuun iyo tiiraanyo ayay la kici wayday. Iyada oo saanta jiidaysa ayay u dugdugtey xagga gurigooda. Dhowr saacadood oo ay sii udullubaysay ka dib gurigii ayay tagtay iyada oo la la yahay. Caasha oo adeerkeed dhalay si gaar ahna saaxiib u ahaayeen ayaa ku naxday: “Alla! Waata. Naa xageed jirtay?” Amran oo afka saaratay marada si ay u qariso nabar weyn oo bishinta kaga yaallay ayaa cod hoose ugu jawaabtay: “Meel fog ma aadin.” Biyo foosto ku jiray ayay koob darsatay wajigana isaga shubtay si ay oohinta u qariso. Hadalkii ayay sii wadatay: “Caawa waan daahay. Tii Raxmo ahayd ayaa i daahisay.” Hooyo Xaawo oo ahayd minweynta Amiin ayaa si shaki leh ugu tiri: “Haye. Bal kac oo dharka iska baddal. Wax aad cuntana raadso. Maxaa kaa si ah, dhafoorxumidaada lama eegi karo e?”. Ma farxad ayaa u taalla gabar ay jirkeeda cuneen horror dub aadane iyo damiir Shaydaan leh?

Amran, intii ay socotay jidkii dheeraa ee u dhexeeyay guriga iyo goobtii foosha xumayd, waxa ay ka fikiraysay ciribta dhacdadan. Tolow maxaa ka dhalan doona? Qoyskaaga ma u sheegtaa? Ma ka qarisa? Saacado badan oo naf la showr ah ka dib waxa ay ku adkaysatay in intii la caayi lahaa ay iska qarsato dhibkeeda. Waxa ay isku dhiirrigalisay in waaya-aragnimo ku filan ay galmada u leedahay, markii hore aysan bikro ahayn, wax walba oo soo baxa

na ay maarayn karto. Haddaad is qariso shan ayaan ku qarinnay ayay Soomaalidu dhahdaaye, Amran oo aad uga feejigan uur iyo ceeb la darista ayaa soo gadatay kiniini ay hore u isticmaali jirtay. Iyada oo caloosheeda ka caloolyow qabta ayay bilowday cunidda daawadii oo ku keentay lalabbo, madax-xanuun, naasa-olol, dabeecad guur, sarena u qaadday garaaca wadnaha illaa ay marar badan ka baqday in uu istaago.

Toddobaadyo ayaa ka soo wareegay xilligii la kufsaday welina dhiig ma aysan helin! Nafted waxa ay ku qancisay in shantii sano ee la soo dhaafay ay la noleyd caada-wareer ba'an oo ay dhakhaatiirtu u maarawaayeen. Bishii labaad markii ay dhammaatay, tii saddexaad na billow tahay ayay isku aragtay isbaddal muuqda oo aysan lahaan jirin. Yaqyaqsi, wareer yar, iyo caro. Gumaar ka korkiisa ayay calooshii ka soo kuusantay. Mararka qaar ayay qarqari jirta iyada oo maalin joogta, dadkuna dhididayaan. Cuntooyin aan guriga laga karinin ayay iska calmatay. Waxa ay sanko la raacdaa caraf cunto meel fog ka imanaysa. Malaha dariska ayaa karsanaya ama niyadda ayay ka jamatay! Walwal ayaa loo tuurey. Dareentay in ay wallactahay. Isla markiiba mantag ayaa soo gujiyay. Qaaq... Qaaq... Qaaq. Hunqaaco iyo qufac midna lama qarin karo e la ogaa in ay gabadhu xanuunsatahay. Dhakhtar ayaa loola cararay. Meella lagama hayo ayaa la soo yiri. Xanuunkeedu waa uu ka sii daray. Isbitaal kale ayaa la geeyay. Hooyo Xaawo ayaa dhakhtarkii afka Dhegta u saartay: "War bal inanta waa aan bixin la ahaye uur ka baar" kaadida ayaa laga qaaday. Amran waa uur!

Yaab ayay reerkii ku noqotay, riyadii Amranna waa aay duntay. Waxa ay ku taamaysay tacliin iyo nolol tayo leh. Waxaa u qorshaysnaa tirtiridda sooyaalkeedii foosha xumaa. Waxa ay

cindiga ku haysay in ay magaalada ka tagto, oo ay aaddo meel aan laga aqoonnin. Guur ayay naawilaysay. Taasi se waxa ay Kamaal iyo saaxiibbaddii ka dhigeen riya-maalmeed aan maankeeda dhaafsanayn. Amran ayaa maalin aan jidka isaga hor immaanay iyada oo hoos fiirinaysa igu tiri: “Geylamoow, dib xumaantii uguma aanan laabannin. Waa amar Alle iyo qaddar naga wayn, in boggaygu uu laalnaa markii aan suuqa ku jiray, hadda oo aan isa saxayna aan xaamilo ahay.”

Habeen ka mid ah habeenada aan la mahadinnin ayaa la isu wada imaaday. Wajiyada caro ayaa dabooshay, dibnaha na ciil ayaa lala ruugayay. Fadeexdadda taalla ayuu qof walba ka gilgishay. Aabbeheed Xaaji Muuse ayaa baadiye looga yeeray, si uu goobjoog uga ahaado ceebta ay inantiisu ku kacday. Gabar garcisay, waa xaajo ugub ah oo aan qoyska horay u soo marin. Xaaji Muuse oo ilmadiisa ku qabaystay ayaa horteeda fadhiyay. Waa uu doonyaysnaa, gorodda na laadlaadinayay. Garkiisii yaraa ayuu timo ka rifayay. Lahan ayuu la gorrosayay. Dhanka midig waxa fadhiyay Garaad oo garka labada low ku hayay. Waxaa Amran gadaasheeda madaxa gacanta ku haysay hooyo Xaawo oo garan la si ay ceebta uga dabbaalato. Amran kama aysan naxsanayne, waxa ay maanka ku haysay in haddii ay arrintan dibedda u baxdo gabdheheedu guumaysoobayaan. Habeenkaa Amran ma aysan cabsanin e dhacdadii ayay bar bilow illaa dhammaad ka sheekaysay. Sidii ay aniga iigu sheegtay ayay dhammaan dadkii meesha joogayna ugu sheegtay. Hadalkii ayay dadkii oo dhan deeqsiisay. Inkasta oo ay run raad leh sheegtay, hadal madow oo dhanna ka dheeraatay, haddana hal qof oo rumeeyay ma jirin! Waxaa arrinta sii murjiyay oo weji naxdin leh u yeelay magacii ay sheegtay. Waxa ay ku far fiqday Kamaal oo ay hooyo Xaawo walaalo ahaayeen, dhabteeda na ku soo koray. Xaawo ma aysan aqbalin in walaalkeed uu

kufsaday gabar gurigeeda ku nool! “Oo kufsigaaga muxuu ku falayaa isaga ayaaba dumar meel uu ka galo la e”? Hooyo Xaawo oo gambada xiranaysa ayaa tiri. Muran, dhaliil, cay iyo canaan ayay sheekadii noqotay. Xaawo oo xanaaqsan ayaa mar kale hadalkii qaadatay: “Wecelka aad meelahaa kala timid walaalkay ha ku masabbidin ina Xaajiyeey.” Amran huq ayay naxdin la tiri. Waxa ay dareentay hooyo la aan. Dadkii fadhiyay ayay ka sugtey in ay hooyo Xaawo u jawaabaan. Ruux aamusay lama xujeeyee dibnaha ayaa la isa saaray. Markii ay weyday wax hadla ayay tiri iyada oo aan u ekayn qofta xaajadeeda loo fadhiyo: “Waa gartiin. Soomaalidu uma naxaan gabar re...” Iyada oo aan hadalkii dhammaynin ayuu Cabdiwali oo dowdar ahaa hadalkii qaatay: “Naa naga aamus. Naga xishoo. Il adaygu waa waxa aad wecelka u rintaye.”

Maalinba maalinta ka dambeysa caloosha Amran waa ay sii waynaanaysay. Muddo yar waxa ay nooqtay xaamilo ishu dhib yari u qabto. Aniga oo ka mid ahaa dadkii ay dhegtu u taagnayd, kana dhursugayay dhinaca ay xaajadu u dhacdo, ayay Amran iga codsatay in aan buug u keeno! La yaab ayay igu noqotay ruux xaaladdaa maraya oo haddana buug dalbanaya! Qacdii aan isha ku siiyay ayaan qarracmay. Waan qaadan waayay in Amran oo aan Bilan ku naanaysi jirnay ay sidaa u ekaatay. Mugdi iyo haaro ayaa labada dhaban ka saarnaa. Dibnuhu waa ay dildillaaceen. Mayee biiro ayayba yeelatay! Afkeedii qosolka quruxda badanaa, waxaa ka soo haray ilko geed Jiic ah la moodo, marka la sii dhugatana u muuqda lafo cadcad oo cirrad suran. Naxdin ayay araxdu ikala go'day. Iistaaggii ayaan ku ingagay. Maxaa sidan kuu galay aniga oo soo wada ayay afka gacanta saartay, waa ay ogayd in mararka qaar aan iska dhaho hadal aan loo meel dayin. Waxa ay dirqi u tiri: “Sharraxaad waan ka daalaye, buugga i sii oo iska laabo.” Buuggii

ayaan u dhiibay aniga oo murugo asqaysan. Buuggu waxa uu ahaa “Aramida Waayaha” oo uu qoray Barafasoor Jimcaale Faahiye. Maalinkaa wixii ka dambeeyay waan kala go’nay dib na uma aan wada xiriirin, walow aan akhbaarteeda helayay, xogteedu na igu soo duulaysay.

Buuggii iyo is araggii halka mar ahaa waa aan eeday! waxa uu reerka u furay xaajo ibo beeshay. Xaajo walba xal ayay leedahaye, waxa ay qoyskii is tuseen in aan uurka Bilan xal u noqon karo. Go’aankooda waxa ay ku dhiseen dhowr arrimood. Mar waa in aan Biryad ahay, mar na xiriir muuqda gabadha laleeyahay, mar kale na waa in guurkeedu ii yahay fursad aan la dayici karin. Waxa ay is tuseen in asturidda Amran ay aniga dan ii tahay.

Barqin kulul ayaa waxaa igu soo dhalandhoolay wiil igu wargeliyay in ay Amran ii baahantahay, waliba si degdeg ah. Gabar dhibban oo laga soo dayriyay waxa ay iga mudnayd ayaan sameeyay. Inta aan dhexda sii marayay oo dhan walbahaar iyo walaac ayaan la tacaalayay. Gurigii ayaan u soo dhawaaday. Dad badan ayaa tuban! Irridda waxaa sida qodkii qotoma Sulaymaan oo qosolkiisu uu muujiyay cirrid dhallaan iyo dhamxalag dhaawacan. Gudaha ayaan galay. Waxaa ardaaga fadhiyay Amran iyo dhowr adeerradeed ah. Meel aan ka fogaynna walaalkeed iyo aabbaheed oo kursi ku dangiiga ayaa ku tashanayay. Jawigu waxa uu ahaa mid murugadiisa wata. Cabsi ayaa la ii tuurey. Naftayda ayaan u baqay. Salka dhulka lama helin markii la igu salaamay: “Geylamoow, naga soo gar baxo. Aniga oo la yaabban gafka aan galay ee gartiisa la iiga fadhiyo, ayuu Xaaji Muuse si walbahaar leh ugu calaalay: “Gabadhu waa ay ku aammintay. Qofkii ku arka miskiin ayuu ku moodayaa, musiibo ayaad se tahay.” Wiil food dheer maleegaya ayaa igu handaday: “Hawada ayaan kaa qarir

lahayn, haddii aysan gabadhanadu ku jeclayn. Eebbe u mahadnaq, gabadha na guurso adigaa garciyaye! Ma sawiri karo cabsi, yaab iyo dhakafaar wixii aan daqiiqaddaa dareemay. Hadal kuma aan celinine waa aan iska baxay, dibna uma soo eegin gurigii balaayo.

Sida aan ogaan doono inta aan aniga la ii soo bandhigin, Amran ayaa arrintaa foosha xun loo la tagay, hasayeeshee gaashaanka ayay u daruurtey. Waxa ay hadalkeeda ku soo koobtay: “Anigu been ka sheegi maayo wiilkaa yar ee mustaqbalka quruxda badani sugayo. Waad ogtihiin ninka i kufsaday, waadse ka gabanaysaan, sababtu tahay waxa uu ka soo jeedaa qoyskiinna. Waxa uu leeyahay walaalo iyo qabiil ka difaaca ciqaabta ka dhalanaysa gefka uu galay, halka ina Dayib uusan haysan awood aad kaga cabsataan. Waa su’aale ninka aad sidaa u ilaalinaysaan yaa ciqaabta Ilaahay ka badbaadin doona? Looma garaabine, waxaa lagu guulguulay: “Kamaal waa labo xiddigle loo hanweynayahay, suurtagal na ma aha in la ceebeeyo. Ma dhacayso in aad labadiinu iksu dul ceebowdaan. Adiga ayaa hadda fadeexdda ku jira, adiga umbayna kugu ekaanaysaa. Waxa aad doonayso waa gar, guur iyo guri, kulli na Geylame ayaad ka helaysaa. Aannaga ayaa ku qancinayna! Haddii uu diidana ku qasbaynna!” Bilan waa uu la qaldanaa go’aanka ay qoyskeedu qaateen. Waxa ay u arkaysay gaf lagula kacayo aadane aan khalad lahayn. Xaajada oo halkaa maraysa ayaan Amran ka helay dhambbaal dhiillo sida, nuxurkiisu na ahaa: “Geylamoow, dabin ayaa lagula damacsanyahaye isaga bax magaalada.” Nin yar oo uusan garaadkiisu kala go’ in ayaan ahaaye, ma qaadannin taladii gabadha. Waxa aan isu sheegay in haddii aan cararo aan u ekaanayo denbiile. Aqli waa xaaside, waxa ay ahayd in aan kabaha gacanta ku qaato, dibna soo dayin.

Weli xaajadu uma aysan gudbin inta badan qoyskayga. Kaligay

ayaa la daalaa-dhacaya. Markii ay suubaan-salaax igala quusteen ayay go'aansadeen in ay xoog iyo sumcad dil adeegsadaan! Maalin ayaan Cabdiqaadir Amiin ku kulanya maqaayadda Baarcaleen horteeda. Maqaayaddu waa ay buuxday. Dhallinyaro ayaa ku daawanayay ciyaaraha Olombikada adduunka oo aad loo xiiseynayay sanadkaa. Waxa ay Soomaalidu si gaar ah isha ugu haysay tartanka orodka oo Soomaali dhowr ahi ka qaybgalayaan. Dhallinyaradu dhalo yar oo boor qariyay ayaa ay indhaha ku caddaynayaan, muuqaallada ay daawanyeen midba ma lahayn. Sawaxanka ka baxaya waxa aad moodaysay in iyagu ay ciyaarayaan. Gacanta ayuu i qabtay Cabdiqaadir Amiin, ka dib na i fariisiiyay kursi raarta maqaaxida yaallay. Iska waran? Iyo waa nabad, ayaan is weydarsannay. Indhihiisa godka ku jira ee qiiq ku barxanyahay. Itaalkiisa cir turuqa ah iyo ilkihiisa leh dahaarka jaallaha ah, ayaan ka baqay. Waxa uu ahaa dhowr iyo konton jir uu Eebbe ku mannaystay awood jir, asii aanan hubin awooddiisa garasho. Annaga oo salaantii dhammaynin ayaa waxaa dhanka midig isa soo taagay wiil yar oo gacanna maro qoyan oo uu miisaska ku tirtirayay ku wata, gacanna koobab maran ku sita. Maxaan idiin keenaa? Iyo saddex Shaah ah. Labo Bigays ah iyo mid Caddays ah, ayay wiilkii iyo Cabdiqaadir is dhaafsadeen.

Muddadii yarayd ee aan wada fadhinaay ayaa kumannaan sano ila noqotay. Haddii aan surmaseegto ka cabsaneyninna waxa aan ku maseyn lahaa maalintii aakhiro. Wax yar ka dib Garaad ayaa nagu soo biiray. Gartay in Shaaha isaga loo sii dalbay. Naftayda ayaan ku foofay: "Tolow, labadan maxaa isa soo raaciyay? Ma isku day kale ayay wadaan mise? Sheekadii naftu ma aysan dheeraanin. Durba waxa kulanka ciwaan u yeelay Garaad oo hadalkii ku furey: "Geylamoow adeer salaan iyo marxabayn ma jirto. Kama war li'id xaaladdu meesha ay marayso, waxa aad sameysay na waa wax rag

isku dilo. Haddii aanan qiimeyneyn awoowgaa Xirsi waa aan kugu aakhiro seegi lahaa. Hasayeeshee hadda iyo dan. Waad ogtahay in aan dun iyo digilba wadaagno, gacmo geel jirena hoos loo dhaqo. Horta Geylamoow, ma aadan gaysannin xaajo ugub ahe is deji. In gabar lagu fududaado, waa fal dhaca oo ay raggu ka xaalaan.” Hadalkii ayaan xammili waayay. Waxa ay labadaa nin ee cirradu madaxoota turuqdey la soo gole fariisteen ayaan la yaabay! Illeen hadal i daa kuma dhaho, garaadka na la isma amaahiyo. Waxa aan xusuustey xikmad dhihi jirtey: “In jirka aadanuhu madax leeyahay waa arrin biya-kama-dhibcaan ah, in madaxaasi aqli iyo garasho ku jiraan se waa arrin dood geli karta. Garaadku waa nal aan madaxa ku sidanno. Qaar ayaa daarta oo ku meel mara, kuwo na waa ay iska damiyaan oo mugdi ayay hagabsadaan.”

guulallow ayay ubucdu i dhaqaaqdey. Dhaxan ayaa jirkayga saaqdey. Qadaadka illaa indhaha ayuu xanuun turqin u eg igaga fiday. Feeraha ayaa waran la igaga muday. Daruuro murugo ah ayaa maankayga daboolay dabadeed sidii roobkii ugu da’ay. Waxa ay iila ekaatay in ay samadu soo duntay! Carrabkaygii waa uu guntamay, garaaca wadnahayga na waxaa laga maqlayay giddi maqaaxida - waa sida ay ila ahayd e -. Hadalkii ayaan ku margaday. Ma tabin aabbahay, qof kale na ma xusuusanin e, waxa aan doonay in uu Xirsi i garab fadhiyo. Yaqyaqsi ayaan golihii la fadhiyi waayay. Hunqaaco ayaa i soo dhaaftey. Meeshii oo dhan ayaan mantag ka buuxiyay! Itaal darri badan ayaan muujiyay. Maxaa se laga sugayay wiil yar oo ay noloshu u miciyo lisatay? Waa uun oohin iyo adkaysi la aan. Waan ka xumaadaa marka aan xusuusto habeenkaa. Waxa ay ahayd in aan si raganimo leh garta u galo, ma yeelin e, mantag iyo hiqlayn ayaan maciinsaday. Ka dib Daqiiqado aan la gabi dhaclaynayay guulallow uusan qalin suureyn karin, ayaan nimankii u sheegay in aanan keligay xaajada ku filnayn

awoowgay na lagama maarmaan yahay.

Cabdiqaadir oo koobkii uu shaaha ka dhamaystay heemaarsanaya ayaa yiri: “Geylamoow nin weyn oo labataan jir ah ayaa tahay. Inta awoowgaaga xanuunsan aad buuq galin lahayd, soo ma wanaagsana in aad dhibkaaga xallisatid? Garaad oo u madax ruxay howraarta walaalkii ayaa hadalkii boobay: “Annagu kuma dilayno, kuma handadayno, waxbana kuu geysan mayno. Halkan waxa aan u fadhinaa in aan adiga iyo Amran ceebtiinnu aysan dibadda u soo bixin. Geylamoow annagu adeerradaa ayaan nahay, adiga iyo gabadhu na nama kala xigtaan. Hal wax kaliya ayaan kaa doonaynaa. Denbigaaga qiro.” Cabdiqaadir oo hadalkii dib ugu soonoqdey ayaa yiri: “Waxaan rabnaa asturidda gabdhii aad mustaqbal seejisay. Sida aan soo sheegnay waa arrin horay loo soo arki jirey. Waliba haddee ogoow oo Amran xaalad caaddi ah kuma aadan hesheen. Waa baarka sare ee Soomaalida. Waxa ay ku taalla halka timaha kurusku geela kaga yaallaan. Lama gaaro iyada iyo gabdhaha la midka ahe, waa uun la daawadaa guurkoodana la jantaa.” Cabdiqaadir isaga oo iska dhigaya qof xanaaqsan ayuu kacay. Darbi ayuu feer qabadsiiyay. Isaga oo dibnaha ruugaya ayuu ku qayliyay: “In badan ayaan Garaadoow ku iri, wiilkan gabadha buugta u keenaya indhihiisa waan ka shakiyay. Mar qur ah ma aan aamminin in wiilkaa gabdha buug kaliya u keeno. Waan dareensanaa in Amran iyo Geylame ay wadaagaan xiriir aan toosnayn. Wallee aniga ayuu ciyaal suuq ii gabbannin.”

Waa argagax leh ayaa igu baryay. Xanuun weynaa, oo itaal darriyaa. Sidii afku-xuuble ayaan tallaabo aan dhamaystirnayn kolba dhan ula dhacay. Wiilkii maqaaxida ka shaqaynayay ayaan u dhawaaqay: “Walaal... Walaal... Walaal ii imoow! Si degdeg ah ayuu u soo ordey, isaga oo yaabban. Dhexda ayuu ku kufey. Saddex

bakeeri ayaa ka jabay. Dhash. Calaacasha gacanta midig ayaa dillaacday. Wac. Dhiig ayaa durba oogadiisa qariyay. Waxa ay ahayd goob baas iyo maalin aan qurux badneyn. Hadal ma aan soo roganin e, gurigii reer Garaad ayaan toos u aaday. Caruurnimadayda waxa aan moodayaa in xaajadu ay ku dhammaanayso “Bilaneey ma aniga ayaa ku kufsaday iyo maya.” Dad iyo duur ba wax aadan filaynin ayaa kaaga soo baxa e, isma lahayn qoyska inantii aan darteed habeennada u dhafray, ayaa xumaan kuula soo bareeraya.

Gartay in ay xaajdu iga wayntahay, waaya-aragnimo na laga fursanaynin. Awoowgay waa uu bukaa, aabbahay na waa gorayciil garta lagu mooso. Toloow yaan u ciirsadaa? Waxaa lama huraan noqday aabbe noloshayda ku darsaday, “Habeenkii aan caloolgalay kaliya”. Aabbahay waa nin afgaaban (Jilicsan hal-beegga Soomaalida). Ma jeclo doodaha iyo goobaha ay dadku isugu imaadaan. Waxa uu u dhexayn jiray; guriga, Masjidka iyo iskuulkii uu dhigi jiray. Aabbahay kam aan helin hiilkii aan doonayay! Hiil iska daaye, aniga ayuu canaan iigu kacay. Waxa uu dhalliilay dabeecaddayda ka duwan middii lagu yaqaanay barbaarta beesha. Waxa uu hadal iigu soo koobay: “Waxa aad doonaysaa in aad ka booddid dhaqamo guun ah. Waxa aad samaynayso cawaaqib xumo ayaad kala kulmi doontaa! Ka joog! Haddana anigu raggaa ma hortagayo e, awoowgaa ama adeerkaa midkii aad hesho ha ku raaco, iyaga ayaa yaqaanna garranka, wada-xaajoodka, iyo xeer Soomaaliga e.” Lama aan irkigin aabbahay. Waxaa sidaa u qaabeeyay dhaqanka dadkiisa oo ka dhigay nin oggoladay in xaqiisa la duudsiyo. Waa aan ku hungoobay aabbahay oohin ayaana kala soo laabtay. Alla maxaad oohineey i caawisay. Maxaad iga bixisay ciil kaambi iyo calool xumo. Nin garaad badnaa ayaa laga wariyaa in uu yiri: “Markii aan dunida ku soo biiray waa aan

ooyay, markii aan weynaaday na waxa aan la yaabi jirey oohinta dhallaanka dhalanaya, maalmaha ayaa se i baray sababta aan u oyno. Waxa aan soo dhexgelnay duni biyaha isu wada makhuursan, seefo na isu haysata.”

Gurigii Garaad ayan soo gaaray aniga oo daallan, diihaalna iga muuqato, qalbigayguse uu degganyahay. Hal mar ayaan fudeyd iyo faraj Eebbe dareemay. Geesinimo ayaan yeeshay. Waxa aan ogaa in mugdiga aan dhex hagabsanayo uu u dhexeeyo labo wadiiqo oo nolosha loo maro; mid aan labaatan sano ku soo noolaa iyo mid aan inta noloshayda ka dhimman ku noolaan doono. Irriiddii guriga ayaan isasoo taagay. Mar kale ayaan cabsi dareemay. Jabaqda wadnahayga ka baxaysa waxa aad mooddaa matoorka magaalada korontada siiya! Garaac, guux, iyo gariir dhaxan wata ayaa la igu sii daayay. Albaabkii ayaan laba farood oo ay awooddii ka dhamaatay ku garaacay. Dhag...dhag...dhag. La ilama hadlin. Garaacii ayaan ku celiyay. Cidi igama aysan furin. Mar saddexaad ayaan garaacii ku celiyay gaw...gaw...gow...goow.. Marka saddexaad kuma garaacaynin farahayga e waxa aan ku garaacayaa bir yar oo ganjeelka ku dhegan. Albaabkii ayaan Dhegta saaray bal in aan wax uun maqlo. Waxa aad mooddaa xero saban hore laga guuray. Waa shib iyo shanqar la . Isha ayaan saaray meel yar oo furan oo u dhexaysay albaabka iyo darbiga. Waan ogaa in waxa aan samaynayo uu diin iyo dhaqan ba ka fogyahay, waan se qasbanaa. Nasiib darro geed weyn ayaa ku owdnaa meeshii aan isha saaray! Ma maqlin wax aan ahayn mashxaradda laamaha ay dabayshu dhaban salaaxayso iyo muusiga caleenta daadanaysa.

Hal saac ka dib ayaan go'aansaday in aan gurigaygii ku laabto. Inta aan dhaqaaqin ayaan duleelkii isha ku celiyay. Isha kuma aanan dhamaystirin markii aan dareemay gacan culus oo qadaadka

i haysa! Waan baqdin jalleecay. Saa waa Garaad. Dharbaaxo dhulka igu dhufatay ayuu igu walwaalay. Waan gagabay. Intaan istaagay ayaan haddana kufay. Ugu dambayn orod ayaan tafaha xayatay illeen nafi orod ayay kugu aammintaaye. Aniga oo aan dheg la qabto lehyn ayaan awoowgay Xirsi abbaaray. Mar haddii ay xaajadu awoowgay soo gaartay waa aan ogaa in ay dhan u dhacayso, ma se ogeyn in ay noloshiisa galaafan doonto. Awoowgay furka ayuu tuuray. Waxa uu dareemay dhayalsi iyo in ubadkiisa hoostiisa lagala baxayo. Waa uu xilo furay go'aanna ku gaaray in marnaba aan aqbalin dulmiga inta la eg. “Adkayso awoowe. Ogoowna geesinimadu waa uun dulqaad” ayuu igula dardaarmay. Waxa uu u dharqaatay in uu u baqoolo guriga Garaad Amiin. Saaxiibkii Mowliid oo booqasho kula joogay ayaa awoowgay ku yiri: “Xirsoow waa xilli ay cadceeddu kulushahay e iska harso oo carraabe qabow aad nimanka” ma uusan yeelin. Bakoorraddii ayuu qaatay. Gurigii ayuu afka isaga shubay. Dood adag ayaa dhex martay isaga iyo qoyskii dulmiga isu kaashaday. Car iyo wir ayay ku soo kala tageen. Nin walboow taagtaada tallaabso ayaa la is yiri. Tallaabadii annaga ayaa eednay oo waa midda uu awoowgay u geeriyooday. Waxaan se hellay qadarin, bulshadu na waxa ay ogaatay in aan nahay qoys ku dhiirran kara “Maya”, iskana galaal-xoori kara dhaqamada xun ee ku dhegan noloshooda. Inkasta oo aan dhabar-adayg muujinnay haddana sahal ma ahayn in aan ka hortagno qoysas burjuwaasi ah, awood dowladdeed na barkanaa. Waxa uu dalku marayay xilli ay dowladdu u ekayd shirkad gaar ah, oo shacabka dhex dhigtay dubaajo iyo dabaqado.

Qasabkii Garaad iyo gaashaan u daruuriddaydii, waxaa ka dhashay dhaawac iyo hanti-burbur. Qoyskayga oo ka kacay geeridii awoowgay ayaa gubay ganacsiyo dhowr ah. Labo waardiye ayuu dhaawac adag gaaray, aniga iyo saddex dhallinyaro ahna xabsi

ayaa naloo taxaabay. Kama galiilyoonin jeelka, jirdilkana ma diidin. Markii kowaad ayaan noqday halyeey ka hor yimid qoys laga haybaysto. Dad badan ayaa la irkigay diidmada la xididka reer hanti, awood siyaasadeed iyo saameyn ba leh. Kuwo ayaa qaadan waayay u babcdhigga Garaad Amiin. Duul kale ayaa i bogaadiyay garab istaagna ii muujiyay. Waxa aan bilow u ahaa gadood bulsha doonaysa galaal-xoor.

Intii aan jeelka dhiqlaha badan ku jiray wax badan ayaa dibadda iyo gudaha jeelkaba iska baddalay. Ciqaab aan dhammaad lahayn ayaa la i mariyay. Calaacalaha lugaha oo garaacii uu boog ka dhigay, ayaa inta milix lagu shubo, lagu casuumayay orgi xaaluuq ah oo loo tababaray xanuujinta maxbuuska. Xanuun ma uusan arkin, nin aan lagu ciqaabin, Cusbo, boog iyo carrab orgi oo xanaf leh. Xabsigii naftayda ayuu i baray. Shakhsiyaddayda ayaan u kuurgalay. Waxa aan ogaaday meesha aan ku wacnahay iyo halka toosin iiga baahan. Xabsiga dhexdiisa ayaan ku go'aansaday in aan noqdo midka usha haya, ee aanan noqonnin midka loo haytso. Waxa aan uurkayga ku guntay gelidda safar ii horseeda nolol dhaanta middii aan ku jiray. Waxaa se i hortaagnaa dhowr su'aalood oo aanan jawaab u haynin: Goorma sidee iyo xaggee?

Ka dib laba toddobaad oo murugo badan, Talaado ay bisha Sagaalaad afar iyo toban tahay ayaan ka soo baxay godkii madoobaa. Madaxa ayaa aad ii xanuunayay. Lahan gaamurtay ayaa igu noqotay jirro ku faaftay xubnaha jirkayga. Cirka ayaan kor u eegay. Alla qurux weynaa! Daruuro ayaa ku gaarnaa. Waxa dushayda duulayay Galayr baalasha xoog u kala fidiyay. Waxa uu ku raaxaysanayay xorriyad aan waayay! Berri kama walwalsana, beri danbe na kama baqayo. Waa uu duulaa illaa uu daalo ama dantiisa gaaro. Baad iyo biyo ma waayo, sababtuna waa dhab utala-

saarashada Eebbe. Lugta midig ayaan qaaday. Dibadda ayaan u saaray. Ta bidix ayaan haddana dibadda u soo qaaday. Markii aan labada lugood soo dhigay banaanka jeelka ayaan Eebbe u mahad naqay. Waxa ay dibnahaygu ku celcelinayeen: “Eebboow si khayr qabta iiga saar magaaladan, iguna hanuuni in aan qaado dhabbaha guusha.”

Waxa aan ku soo noqday nolol uusan Xirsi ku jirin. Duni iiga baahan dulqaad, iyo jeexidda dhabbe cusub. Weydiin weyn ayaa noloshayda haraysay! Ma garanaynin sida iyo dhinaca aan u qaadayo tallaabada xigta, la noolaanshaha bulshadii horena suurtagal ma aysan ahayn. Dulmigii la igula kacay ayaa i dhaawacay, kalsoonidii aan aadanaha ku qabayna waa ay tirtirantay ama sigtay. Waxaa dhashay Geylame cusub oo qaatay go’aan uu kii hore ku hagaagi la aa. Ka bixidda hooska awoowe iyo harka aabbe.

Gurigii ayaan tagay. Waa cidla. Shanqar ma leh! Illeen dadka ayaa guryaha bila, haddii la waayo dadkii wehelka ahaa, deegaanku wax uu isu baddalaa meel cabsi iyo argagax leh. Waxa aan isha ku dhufatay sariirtii uu awoowe ku seexan jirey. Waa ay haawanaysay. Waxaa sheedda iiga muuqday kursigii uu ku dangiigsan jirey isaga oo maanka kala nool xusuusihiisii hore. Meel aan iga fogayn ayay dharkiisii saarnaayeen. Macwistii uu Cabdiqafaar Yaman ka keenay ayaa ii soo eegaysay sidii qof agoon ah. Khamiiskii uu jeclaa ee uu Jimcda ku tukan jirey ayaa katabbaan madow saarnaa. Ookiyaallihii uu Qur’aanka ku akhrisan jirey ayaa sariirta dhankeeda bidix yaallay. Wataa koofiyaddiisii ay ilmeynayso. Waxaa miis Rarabtii awoowgay u dhow ka dul ooyaya Tusbax yustur ah. Illaa dhulka ayuu raaracsanaa. Ma jiro wax ka xanuun badan aragtida dharka qof dhintay. Sida dadka ayay dharku

dhintaan! Murugo iyo macno la aan ayaa disha! Hugii bilicda lahaa, ilqabadka ahaa, waxa ay isu baddalaan mugdi aan indheheenna ka dheereyno. Guriga oo dhan waxa ka soo carfaya cadarkii uu awoowgay marsan jiray goor iyo ayaan. Markii aan yaraa awoowgay waxa uu ii lahaa caraf gaar ah oo aan ku garto.

Raadiye Baanasoonic ah, noociisu na ahaa: (Rf-562Dgc1-K) ayaa murugo la kuududay meel aan katabbaanka ka durugsanayn. Waxaa shaashadda Raadiyaha ka muuqaday magacyo, xuruuf iyo tiro. Dhanka bidix waxa ku qornaa F M, MW, S W, ay ku xigaan tiro hoos iyo gudubba u teedsan. Dhammaadka shaashadda waxa ka muuqday: MHz, K Hz, MHz. Astaanta casaanka ah ee tusaysa mowjadda uu qofku dhegaysanayo waxa ay saarneyd: 88, 530, 5.0. Waan dareensanaa in halka ay taagantahay aysan ahayn meeshii uu awowgay ka dhegaysan jirey codadkii waaweynaa ee wariyaashii markii aan yaraa aan la yaabi jirey sida ay ugu dhex jiraan raadiyaha yar. Ma hubo, waxaanse filayaa in Dalmar oo toddobaatameeyadii Ruushka ku soo qaatay tabbar ciidan, uu halkaa ka dhegaysanayay Radio Moskava, oo toddobaatan luqadood ku hadli jiray. Marka uusan awowgay joogin, waxaa Raadiyaha ku toogaysan jiray Dalmar iyo Saahid oo dalka Masar Jaamacad kaga soo baxay. Waxa uu Saahid aad u jeclaa idaacad la oran jirey “Codka Carabta” oo uu Jamaal Cabdinaasir u adeegsan jiray gudbinta aragtidiisa ku qotonta Midnimada Carabta iyo Geylanka Gumaysiga. Waxaa Saahid halyeey uu ku daydo u ahaa xagga wariyenimada, Axmed Saciid oo caan ku ahaa halgan-afeedka. Saciid codkiisa baxsan iyo haybadda war-tabintiisa ayuu guuldarrada Carabta ugu baddali jirey guul. Waxaa lagu xusuustaa in uu ciidamada Carabta gaar ahaan kuwa Masar ka dhigi jirey halyeeyo aan soo jeedsannin, saacado ka dib na qaban doona magaalada Qudus, iyada oo dhabtu tahay in ay ciidamada Yahuuddu haystaan qaybo badan oo Masar

ka mid ah! Waxa uu ahaa nin borobagaandada dagaalka buundooyin sare ka keenay.

Naxdin ayaa i haraysay, murugona waa ay i maanshaysay. Sidii qof dhimbil dab ah ku taagan ayaan meelna qaban waayay. Dhankii aan u dhaqaaqaba waa cidla. Waa cabsi. Waa ciirsi la . Saddex tallaabo ayaan horay u qaaday. Tiir kalabarka qolka ka dhisnaa ayaan ka leexday. Sarriirtaydii ayaan qoomaalka kaga fariistay. Miiskaygii ayaan laacay. Labo buug oo dulsaarnaa ayaan midigaystay. Mid waxaa qoray cirbixiyeenkii waynaa Maxamed Halab. Waa buuggii caanbaxay ee magaciisa sida johoradda la wada baadi goobay waagii uu soo baxay, dhowr billadood na uu qoraagu ku qaatay. Waa buuggii aan gaboobin ee “Hillinka cirka” loogu wanqalay. Buugga labaad waxa uu ahaa “Haleelo” oo uu qoray Faarax Sheekeeye. Haleelo magaca ayuu buug ka ahaaye, waxaa uu ahaa welinayahay aqoon iyo xikmad is huwan. Waa dhigane marka aad akhrido aadan ahaanaynin sidaadii hore. Marnaba isku mid ma ahaanaysid “Haleelo” ka hor iyo ka dib. Buugtii ayaan galiyay jeebka boorsada dharka. Suddada ayaan qabtay aniga oo dibadda u soo baxaya. Bannaanka intii aan istaagay ayaan neef weyn qaatay, sacabaddana kor u taagay. Eebboow awoowgay Qur’aankii uu jeclaa ugu naxariiso. Casaa wajalloow Xaraf xaraf u gaarsii, Xarako xarako u gaarsii, Xariiq Naareed na kaga dheeree. Aammiin iyo tallaabo ayaan isku daray.

Waan yeelan waayay geesinnimo aan ugu hoydo gurigii aan sanadaha badan ku noolaa. Waxa aan u hoyday huteel Kulmiye oo aan kharashkiisa ka bixi karay. Boorsadii ayaan dhigtay, dhinaca na dhulka saaray. Miyaan ladaa! Kolba dhan isu geddi, dhinac u seexo, bal in ay hurdo ku qabato. Aniga oo aan labada indhood is gelinnin ayuu diiqii ciyay. Waxaa ii beryay waa hoos u dhigay qiimihii aan u

hayay dadka iyo dalka. Waxa aan ku sigtay in ay nolosha lafteedu macno beesho. Rejo iyo adkaysi ayaan kula dagaallamay dareennada xanuunka kulul. Dhib kasta oo aan mutay codkaygu qofna ma gaarin. Cidna uma sheegin xanuunkayga. Inta badan dadku waa ay kugu wiirsanayaan. Qofka ugu roon ayaa ku dhegaysanaya dabadeedna kaa dhaqaaqaya isaga oo aan isku taxallujin xallinta xaajadaada murugsan. Waa ay yaryihiin dadka gaashaanka kaaga noqonaya maalmaha mindida kuu soofeysanaya. Waxa aan ogaa in hayaanka noloshu habeen ba meel yahay, dadkuna u qaybsamaan mid kugu dan ah, mid kugu dariiq ah iyo mid kugu dareen ah. Danta iyo dariiqu waa ay dhammaadaan, dareenku se waa uu waaraa.

Muddo yar gudeheed wax walba macno la aan ayuu noqday. Subax walba waxa aan is weydiin jirey su'aalo maan daalis ah. Inkasta oo geyid-waaga nolol wanaagsan ay xanuun kulushahay, waliba marka aad eersato sheeko baraleey, haddana dow uma arkaynin luminta awoodaha uu Eebbe i siiyay. Ma doonaynin in aan dhayalsado caafimaaadka, dhallinyaranimada iyo guud ahaan nolosha qaddarinta mudan ee aan ku naalloonayo. Abaal dhaca galladaha Ilaahay waxaa ka mid ah in, deeqihiisa aan la qabsanno, oo aan moodno in dadku ay wada haystaan.

Kaligay isma aanan baddaline magaaladiina waa ay is baddashay. Muuqaalkeedii ifayay waxa baddalay mugdi. Ma indho aan kuwii hore ahayn ayaan ku eegay, mise dar alle ayay u dantay? Darbi, dariiq, dad iyo duunyo, waxa magaalada ku dhaqan oo dhan waa ay bukeen. Sida aadanaha ayay magaaladu xanuunsataa, faraxdaa, ooydaa, gabowdaa. Is baddallada magaalo ku dhaca waxaa fahmi kara dadka sida dhabta ah u jecel. Waxaa ogaada ruux fagaarayaasheedu ay weeleeeyeen waayihiisa nolosha,

dhallaannimadiisu na dhex taallo jidadkeeda. Qof la nool muuqaallada iyo sooyaalka magaalada, ulana sheekaysta sida dadka oo kale. Inkasta oo ay dadkeedu i ciileen, haddana magaaladii aan ku dhashay, waxa ay naftayda ku leedahay saameyn laxaad leh. Xiriirka naga dhexeeya waa sida cunug iyo hooyadii. Markii aan dunida u soo baxay hawadeeda cuddoon ayaa sambabdayda buuxiyay. Waxaa caloosheyda galay caanaha hooyaday oo asal ka dhashay biyo iyo baad ka soo baxay magaalada. Markii aan weynaaday na waxa ay i siisay fursado aysan helin dad badan oo ila fil ah. Kama tageen haddii aan deebaaq iyo dacar la i dhadhansiinin. Mar walba oo aan isku qanciyo joogidda magaalada waxaa igu soo dhacayay xikmad uu lahaa gabayaagii Ingiriis ka ahaa ee la oran jirey Wystan Hugh Auden (1907-1973) “Aadanuhu sida uu cunto iyo hurdo tayo leh ugu baahanyahay ayuu cararkana ugu baahanyahay.” Waa aan cararay dib na ma soo eegin.

IV

Waa waaberi. Qorraxdii ayaa baal dahab la moodo la soo baxday. Qof kasta waxa uu la soo toosay han iyo himilo. Shimbiruhu waa ay heesayaan, baduhu waa ay gurxamayaan, ardeydu na goobaha waxbarashada ayay raxan raxan ugu qulqulayaan. Jidka waxaa marayay dad kala dan ah. Oday dhutinaya ayaa saaxiibkii uga sheekaynayay sida caafimaadkiisu u sii xumaanayo. Nin da' xoog ah oo sida muuqata u jarmaadayay shaqo uusan jeclayn ayaa isagana naftiisa kula hadlayay geed qaawan hoostii. Yaa Fataax yaa Rasaaq ayaan magaalada ku galay. Waxa aan fariistay meherad laga cabbo khudaar la shiiday. Qaraha oo aan aad u jeclaa ayaan waydiiyay. Waa la igu qoslay inta aan la ii jawaabin! “Ma yaallo walaal” ayuu mid shaqaale ah oo wasakh badan meel shishe ka yiri. Waxa aan fuuqsaday koob Cambe ah. Sida bir daxalaysatay ayuu dhadhamayay. Muddo ayuu malaha bakhaar ku qabirnaa?

Maqaayadda waxaa dukaan ku ag haysatay gashaanti il-qabad ah. Dhankeeda ayaan u dhaqaaqay aniga oo niyadda iska leh: “Waa hoobaan bislaatay, haddiise ay sanado yar sii joogto waxa aan uga baqayaa, dheeh duul, gardhaallo gura, iyo dhallaalka oo dhuma.” Faduul badaniyaa! Maxaa iga galay gabar dukaankeeda gadanaysa, dhegaysanaysa na Suuradda Saad (ص) oo uu cod dheer ku akhrinayay Sheekh Cabdullaahi Gaaruf. Gabadhii ayaan isa soo ag taagay, “Warran walaal?” ayaan ku salaamay. “Waa nabad” ayay hadal iigu koobtay, dabadeed na xishood ku hagoogatay. Muddo markii aan taagnaa ayaan mar kale waydiiyay: “Waa halkee boosteejada gawaarida laga raaco? Ma aysan is dhibine qun yar

ayay u tiri: “Ma foga. Horay u soco, luuqaa dhegaxyadu daadsanyihiin ka leexo waad arki doontaaye.” ka dib na dukaankeedii gashay, danaheeda na raacatay.

Qiyaastii saddex boqol oo tallaabo ayaan horay u qaaday. Waxa aan maray jid dhuuban oo ciriiri ah. Hareerihisa saxaro ayaa karoornayd kaadina waa ay ka soo kamkamaysay. Malaha duul darbi jiif ah ayuu suuli u yahay! Sanka ayaan qabsaday orod na cuskaday. Durba waddadii waynayd ayaan ku dhacay. Toos ayaan u tagay astaantii gawaarida aniga oo qofna tooyanin. Ishaydu waxa ay qabatay gaari dusha sare ay u saarantahay sameecad weyn oo ay ka baxayso hees dhaawacaygii cusbo ku shubtay. Waxa ay ahayd hees ammaan huwisay gobannimo na ku sheegtay Soomaalida. Toloow Amiin Garaad iyo inta la jaalka ah ma ku jiraan gobta la sheegayo?

Labo wiil ayaa taagnaa gaariga shishadiisa. Daal iyo daranyo ayay dibnohoodu la duubnaayeen, indhahooduna qadaadka ayay ku tollaayeen. Dhar ma aysan qabin. Labo karimood ayay cwrada ku asturteen, inta kalana suudiga iyo siigada ayay u daayeen. Cagahooda boor ayaa qariyay. Sida muuqata waligood kabo ma aysan xirannin. Agtooda waxaa taagnaa nin tuurleh. Geed jirriddii ayuu ku dangiigay, garkiisa teelteelka ahna waa uu tifayay. Tinta uu gooyo inta uu eego ayuu xoog dhulka ugu tuurayay sidii isaga oo ka aargoosanaya! Qorrax-sin waxaa iga xigay gabar yar. Indho hurda oo murugaysan ayay lahayd. Bac yar oo ay ku jiraan xanjo, nacnac, ciddiya-jar, iyo agabka ay caruurtu ku ciyaaraan ayay dariiqa la taagnayd. Ma jirin ruux ku leexday ama wax ka gatay. Waa la iska ag marayay.

Waxaa gaariga ka horreeyay mid kale, oo marka tankiisa la raro dhowr iyo toban qof qaada, hadda se labaatameeyo ruux ay dhex

fadhiyaan. Gaarigii ayaan u soo dhawaaday, daaqadda na ka qooraansaday. Dhidid iyo baasiin isku milmay, ayaa gaarigii ku baahiyay ur u eg Asal Sarmaan. Oday qufacayay ayaa cumaamaddiisa afka saartay, halka gabar ag fadhidey nin u eg walaalkeed sida uu u hawadinayo, ay darfaha garbasaarteeda neecaw ka raadinaysay. Hooyo ilmo yar dhabta ku haysay ayaa babis bullad leh isku babinaysay. Waxaa gaariga waday nin gar weyn oo garbo godan, labadiisa fool na ay kala dheeryihiin. Diin iyo daacadnimo ayaa ka muuqatay. Sameecad yar oo aad mooddo in ay xishoonayso ayaa waxa uu ka dhegaysanayay aayadaha ugu horreeya suuradda Nuun (ن). Akhriye cod wanaagsan ayaa dhegaha dadka ugu raaxaynayay aayado ka sheekaynaya gobannimadii Suubbanaha (N.N.K.H).

Boosteejada waxaa susumayay tuugo ayaan daran oo mooro duuga ruuxii ay haad ka helaan. Ilkhoodu waa huruud. Indhohoodu waa holac. Timohoodu waa duful, dharkoodu na dhaqme aan dhibicda roobka ahayn ma yaqaano. Waxa aan ag istaagay nin naadinaya magaalooyinka ay gawaaridu u baxayaan. Waxa uu cod dheer ku lahaa: “Magaalo hebla waxa aadaya gaariga madoow ee dheereeya. Magaala hebla na midka cad ee raaxada. Magaalada indhuhu wada hayaan ee Rakado waxaa u socda gaarigaa Toyotada ah ee hadda uun ka soo baxay warshadda dalka Jabbaan. Tijaabi safar raaxo leh oo aadan weligaa illaawaynin. Rubadaale waxaa u raran Bas ka dheeriya Diyaarad kana raaxa macaan sariirta hurdada.” Waa uu xabeebtay. Oomay. Daalay nacfi badanna ma helo, waxa uuse dhaamay malaayiinta guryaha iyo gidaarada fadhiya ee sugaya hodantinimo aan loo halhayanin.

Dhegax afkiisa soofaha ahi aad ii xanuujiyay ayaan salka saaray, boorsadii na dhigtay meel labadayda lugood ku beegan. Shaah

ayaan dalbaday. Koob weyn oo caddays ah ayaa la ii keenay iyada oo aysan cidina i waydiinin nooca Shaaha aan rabo; caddays iyo bigays. Firiqsi iyo marxabayn ayaan ku cabbay. Aniga oo aysan iga qasneyn macaanka shaaha na sii malabsanaya ayaan is iri lacagtii soo bixi. Lacagta durba kama soo saarin jeebka sarwaal ciriiri igu ahaaye waan la raftay. Waxa uu ahaa Jeemis jirkayga ku tolan. Markii aan soo bixiyay lacagtii ayaan boorsadii eegay, mise maba taallo! “Alla! Alla. Away boorsadeydii? Alla ma tuugadii ayaa qaadatay?” Ayaan ku habar-wacday! Inan agteyda fadhidey ayaa i tiri: “Walaal adiga na miyaa lagaa xaday boorsadii? Aniga shalay ayaan safar ahaa boorsadii ayaa la iga xaday oo waan baaqday. Shalay illaa hadda oo maalinku kala bar marayo waan raadinayaa, jid iyo jaho na iima bixin. Baadi-fur xataa waa aan u sheegay tuugada, welise boorsadaydii ma aysan soo galin gacantayda.” Sheekadeeda dheg jalaq uma aan siinin e muusannowgii ayaan iska sii watay. “Alla yaa qaaday boorsadii. Alla jiscintii ayaa iigu jirtay. War miyayadaan Islaam aheyn. Walaalayaaloow ila raadiya.”

Qofna iskuma uusan howlin caawintayda e indhaha ayaa la iga eegay. Askari agtayda taagnaa ayaa yiri: “Boorsadaada waa la heli karaaye wax oggoolow adigu! Waan yaabay! Oo ma dowladda ayaa qayb ka ah tuugnimada xarkaha goosatay mise iyada ayaa ba i dhacday? Hadalkii gabadha ayaa igu soo maaxday. Aniga iyo askarigii bilayska ahaa ayuu midba kan kale la yaabay! Dood ayaan galnay ka dib markii uu si lama filaan ah ii weydiyay: “Madaxda dowladdu ba soo tuugo sharciyaysan ma aha? Ma ogi ayaan hadal ugu gaabiyay aniga oo cabsanaya. Ma doonaynnin in carrabkaygu i galaafto god madoow na ii horseedo. Isaga ayaa hadalkii ku soo noqoday: “Kulama yaabayo, saa waxaad ka mid tahay bulsho cabsi lagu ababiyay, argagaxna lagu anqariyay. Bulsho aan loo tababarin dood furan iyo kala aragti duwanaan. Bulsho dhiirranaanta laga

dilay, miisaanka caddaaladdana laga samriyay. Bulsho ninka furin xadana xabaasha ka fooq jeexdana ammaanta.”

Aniga oo is diidsiinaya dooddiisa yoolbaarka iila muuqatay ayaan weydiiyay: “Madaxda iyo maqaamkooda inta aad u kaadisid maad wax ila qabatid. Meeshii aad boorsada ila raadin lahayd ma bulshada ayaad dhalliilaysaa tuugadana waad dhiirragalinaysaa? Waa uu ila yaabay. Indhaha ayuu taagay. Shaarubaha ayuu maleegay: “Is deji walaal. Waxa ay dowladdu i siiso kuma filna labadayda cunug caanhooda kaliya, iska daa noloshee kale e. Mushaarka shaqaalaha rayidka ah ee dowladda si joogta ah ayuu u kordhaa saas oo ay tahayna musuqmaasuqa iyaga ayaa hormuud ah, halka mushaarka askarigu uusan is baddalin. Waa ay jirtaa in miisaaniyadda ciidanku shanti sanoba laba jibbaaranto, asii siyaadadaa ma soo dhaafto gaashaanbuurta dalka u Talisa iyo madaxya-waynta kuraasta sare ku fadhiya. Wiiloow, haddii aysan jiri lahayn tuugo aan jidadka isku eryano, wax aan ka daadsanno iyagu na naga daadsada, dad aan howl-maalmeedkooda u fududeyno dabadeed gacanta noo taaga, ma aannaan maarayn kari lahayn nolosha guryaheenna. Wax yar ayuu aamusay sidii ruux niyo jabsanna madaxa u salaaxaday, dabadeed na sheekadii oo dhan baddalay. Waxa uu i waydiiyay:

- Magacaa walaal?
- Geylame, ayaan ugu jawaabay.
- Geylamoow, ma taqaannaa ninka sawirkiisu halkaa ka muuqdo?
- Haa. Si kalsooni ku jirto ayaan u iri: Waa madaxweynaha dalka.
- laqan fariid ah ayaa tahay e ina ayo ayaa tahay?

- Ina Dayib Xirsi ayaa la i dhahaa ayaan ugu jawaabay.

-Xirsigee? i xusuusi nin wayn oo dal iyo dad yaqaan ah ayaan ahaye

- Ma filayo in aad taqaanno, ayaan ugu jawaabay aniga oo raba xiridda sheekada shalowga ii horseedi karta.

Kuma uusan adkaysannin garashada awowgay e sheekadiisii ayuu sii watay. “Geylamoow aniga iyo ninkaa isku deegaan ayaan ka soo jeednaa isku hayb se ma nihin. Maalinkii uu xilka qabnayay dhowr iyo toban sano ka hor qoyskiisu nolol maalmeedkooda ka badan ma aysan haysannin, haddana waxaa lagu tirayaa qoysaska ugu hodansan qaaradda Afrika! Waxa ay boobeen dhul ku yaalla faras magaalaha magaalooyinka waawayn ee dalka. Dhulka ay dhaceen waxa uu qiimihiisu joogaa saddex boqol iyo afartan Bilyan oo Doollaar. Waxa ay la wareegeen ganacsigii dalka oo dhan laga billaabo shirkadaha qaaradaha isaga gudba illaa iyo warshadaha barafka sameeya. Labo wiil oo uu dhalay ayaa kala maamula dekadada iyo garoonka diyaaradaha. Labadaa wiil mid ka mid ah arooskiisii waxaa ku baxay toban Milyan oo dollar. Qoyskan diiratada ah waxa ay xaraasheen xeryihii ciidanka, gacanta ayay mariyeen dantii guud, goobihii dowladda oo dhan waa ay kaasheysteen. Gabar uu madaxwaynuhu dhalay ayaa xiratay soo dajinta iyo ka ganacsiga waxyaabaha dumarka lagu qurxiyo. Dhammaan saaloonnada iyo koofeerrada dalka iyada ayaa leh. Xoogsatadii khadka waa ay ka baxeen. Gabdhihii ka shaqaysan jiray waxa ay noqdeen kuwo iyada u shaqeeya iyo qaar gadooday oo ganacsigii isaga baxay.

Afarta shirkadood ee ugu wayn gaadiidka dalka isaga goosha xaafaddaa ayaa leh. Iskadaa qoyska madaxwaynaha e, qaraabadiisa

kore ayaa dar jabisay. Waxa ay ku noolyihiin nolol aysan shacabku ku riyooinin. Waxaa la ii sheegay in ay reerku leeyihiin saddex diyaaraddood oo gaar ah, iyo lix doomood oo ay ku tamashleeyaan. Sanad walba saadex jeer ayay dalxiis u aadaan Jasiiradaha koonfureed ee dalka, mararka qaarna waaba ay dhaafaan oo waxa ay gaaraan waddamada Jasiiradaha ah ee ku dhex yaalla badwaynta Hindiya. Sanad ka hor waxa ay tageen waddanka Mauritius. Waxaa lix iyo toban cisho loo xiray Jasiiradda “Île Aux Cerf.” Shimbiro, shaqaale, Basho, Askar, iyo Ey mooyee noole kale Jasiiradda ma soo galin lix iyo tobankaa habeen. Su’aashu waxa ay tahay: “Xaggee ayay hantidaa ka keeneen? Goorma ayay tabceen? Geylamoow, ma kula qumantahay in carruurtaydu ay caano la aan la jaqaaqleeyaan, dibbira-dhacsiga caruurtiisana malaayiin lagu bixiyo? Sidee ayuu wiil aan dhalay ama adiguba aad dhashay uu u difaacayaa dal ay dad gaar ah leeyihiin” Wax hadal ah kuma aanan darsannin. Haa iyo maya toona ma dhihine waa aan iska dhaqaaqay aniga oo cindiga uga riyaaqaya runta uu ninku ku hadlay. horay iyo haddaba ma arkin Bilays ka bislaa, ka wacyi sarreeyay, oo ka xog-ogaalsanaa.

Markii hore ma aqbalin inqid bixin, diidmo dheer ka dib se oggoladay! “Tani waaa tuugnimo sharciyaysane, boorsada ii raadi ninyohow” ayaan askarigii ku iri. Inta aan hadalka dhammaynin ayay mar kale gabdhii ila hadashay: “Walaal ninkan aniga ayuu i luggooyay e iskaddaa warkiisa. Tuugadu wa kuwaa gidaarrada taagtaagan e u tag! Intaad labo kharash bixin lahayd iyaga toos u abbaar oo la xajoo. Maxaa se kuugu jirey boorsada? Walaal waxaa iigu jirey: “Shahaadadii dugsiga sare, dhar aan shalay carwada “Illaanto” ka soo gatay, iyo labo alban oo sawirro ah. Meeshii aan wax kale ka sugayay ayay tiri: ‘ooh! Oo ma waxa aad ka adeegataa carwada “Illaanto”? Markaa waxa aad ka soo jeedda qoys ladan!

Dhibkii aan tiriyay oo dhan waxa ka soo jiitay meesha aan dharka ka gataay! Qiimaynta magacyada iyo u tooghaynta Maarkada labbiska, waa dhaqan uu hanti-goosadku na baray. Waxa aan gadannaa tobanaan shay oo aannaan u baahnayn, hantideenuna waxa ay ku baxdaa wax aan ka maarmi karno. Kama aanan shakiyin in ay tahay ubadka ku hanaqaaday indho-diraandirka magacyada shirkadaha iyo dhaqamada badaha gadaashaado ka soo doolay.

Waan ka samray boorsadii ay iigu jireen xusuusahaygii oo idil. Barqo kulul ayaan soo raacay gaari ay saarnaayeen dad intooda badan is muuq yaqaanna asii aan is magac aqoonnin. Markii aan kursigii salka saaray aniga oo ka fikiraya toloow sidee ayay yeeli doonaan sawirrada awowe Xirsi ayaan dareemay jir dumar oo bowdyadeyda ku dheggan. Waxa aan ahaa barbaar caabboon oo aan waligii xiriir la sameynin dumare, waa aan booday sidii aniga oo ay koronto igu dhegtay ama halaq i qaniinay. Waan jalleecay, saa waa gabadhii haddaayay ila hadlaysay oo i saartey misig giigsan, cajar bikilan iyo jir diirranaan iyo dumarnimo lagu cabbeeyay. Qacdii aan indhaha isku dhufanay ba dhoolla-caddayn ayay igu laabqaadday. Waxaa soo baxay ilko xayga ka cad oo ku siman dibno isu dheelli tiran. Markii ay bishimaha furtay ee ay i waydiisay in aan boorsadii helay iyo in kale na codkeedu waxa uu ahaa laxan macaan oo aan doonay in uu daa'imo. Aniga oo weli sii fiirinaya indhaheeda waaweyn ee hurda ayuu gaarigii dhaqaaqay. Quruxda iyo qaabka bilan ee sunniya-biciidleey, waxaa ka dambeeyay murugo uu arki karay ruuxii dareen aadanenimo leh.

Gaarigii ayaa dhaqaaqay guux iyo qiiqna ku cabbiray culayska uu sido. Waxaa saarnaa xammuul laba jeer kabadan tankii loogu talaggalay. Kursiga iga horreeya waxaa ku wada fadhiyay wiil iyo

aabbihii. Wiilku baarri ma ahayn odayguna ba' yar ma dhigaynin. Doodda gaariga oo dhan gaartay ee dhex maraysay wiilka iyo aabbihii waxaa sees u ahaa kala duwanaan jiil iyo fikir. Cabdimajiid oo safarku iskaanno baray, waxa uu ahaa siddeed iyo toban jir la jaanqaadayay carra-edegeynta iyo isufuranka dhaqamada adduunka. Hadalkiisa, timihiisa iyo qaab-labiskiisa ba waxa ay la socdeen moodada casriga ah, aabbe Mire na waxa uu ahaa Soomaali asal ah, diinta iyo dhaqanka na gows-dambeedka ku haysta. Mire sida ay Soomaalidu u badantahay ubadkiisa lama saaxiibine waa uu maquuninayay.

Gabar marcurad iila muuqatay, ayaa dhinaca bidix ee gaariga cunug ay aad u kalgacayl dhunkanayso naas ku siinaysay. Waa ay koolkoolinaysay ku na faraxsanayd diliqa uu dhabteeda iyo diraceeda ba ka buuxiyay. Cod qurux iyo jecayl kulansaday ayay ugu heesaysay iyada oo gilgileysa hurdo na u diyaarinaysa, wiil coker oo ka dhergay caano iyo jacayl:

Hobeeya hobeey hobeeya

Ayaa diley ee dagaalay

Ayaa deyn u sheeganaaya

Ninkii diley dooni maayo

Dagaal baa naga dhexeeya

Dab iyo duur baan u qaadan!

Waxa ay ahayd hooyo aan dareensanayn dadka gaariga la saaran, haddii ay dareensaneyd na aan dan iyo aabo ka lahayn. Dunideedu waa wiilka, farxaddeedu na waa isaga.

Hooyo aan da'deeda dhowr iyo lixdan jir ku qiyaasay, cirrada madaxeeda dabooshayna cillaan kula dagaalantay ayaa xagga dambe ka dhawaaqday: "War Faataxda inoo mara. Aan ku ducaysanno in uu Eebbe nabad nagu geeyo. Eeddo derawaloow gaariga qunyar u wad, oo waxba ha dheeraynnin. Bedqabe ayaa gaaree." Faataxadii ayaa is qabatay. Sidii loo kala carrab fududaa ayaa loo kala horreeyay. Mid ayaa Bisinka billaabay, mid ayaa Alxamdulillaahi ruugayay, ku ayaa Al-caalamiina ku celcelinayay isaga oo candhuuf iyo calyo ba daadinaya, wiil carrab fudud ayaa durba dadkii maqashiiyay Waladdaalliin. Inta kale waxa ay u dhexeeyeen billowga iyo dhammaadka Suuradda. Boosteejadii ayaan ka fogaaney. Dhabbihii uu gaarigu marayay inta uusan laamiga weyn ku dhicin ayaan isha la raacay. Qofkii kor ka arka waxa u muuqanayay guryo gaagaaban, jidad boor badan iyo suuq saxmad ah, aniga se wax kale ayaa ii muuqanayay. Waxaan dhex qaadayay xusuus iyo jiritaan. Meel walba oo uu Basku taayirka dhigo, waxaa ku kaydsan xusuus dhallaannimo iyo xiise dhallinyaranimo.

Waxa aan billaabay in aan naftayda kala sheekaysto muuqaallada ay ishu arkayso. Gurigaa murugaysan ee ay albaabadiisu daxalaysteen, waa kii aan ku dhashay. Guriga labada dabaq ah ee dhinaca ka dunsan waa Iskuulkii u horreeyay ee la igeeyay. Qolka u midigeeya waa kii aan ku far bartay. Waa halkii (B.T.J.X) la iigu billaabay. Barxaddaa dhegaxyada badan waa halkii aan kubadda ku ciyaari jiray. Ma illaawo galabkii aan kaxanta ka jabay annaga oo la ciyaaraynaa kooxdii Darmaanleey ee qaabciyaareedkeeda loo bogay. Gurigaa rinjiga guduudan, waa bartii aan gurguuradka ku bartay, -kacay ee aan kufay-, kuray ordayana ku noqday. Bannaankaa wayn waa halkii ay dowladdu dadka bishiiba labo jeer ku Shirin jirtay, si loo wacyi galiyo (loo abaabulo looga na

dhaadhiciyo aragtida dowladda). Sekadaha qaar is baddal ayaa iiga muuqday. Alla! Geedkii halkan ku yaallay maxaa loo gooyay? Gurigii reer Saciid waa la dumiyay. Toloow ma gurigoodii hore ayay u guureen mise mid cusub ayay dhisteen? Waa laga yaabaa, ayaan is iri illeen waatii Cumar uu toddoba sano Carabaha shaqo ugu maqnaaye? Inantaa guriga hortaagan waa Fartuun. Alla! Maxay weynaatay! Shalay ayay gurguuranaysay maantana wataa dumarnimadii jirkeeda durba lagu xardhay. Aniga oo weli sii tirinaya goobaha iyo guryaha ayuu gaarigii ka baxay xaafaddii aan ku dhashay.

Gaarigii socodkii ayuu sii watay aniguna xusuustii. Waxa aan gaarnay xaafado ay sanado ka hor iigu dambaysay. Wax yar ayaan dhanka Bari u leexanay. Waa suuqii khudaarta. Waa kaa bakhaarkii mooska lagu dajin jirey. Kii cambaha, canuuniga, liinta, iyo qaraha jumlad ahaanta u gadi jirey na waa kaa. weli sidii ayuu suuqu ciriiri u yahay. Luuqa dhuuban ee mooska lagu gado waagii aan yarayn inta aan istaagno ayaan dadka meesha maraya qub u tuuri jirney. Kuwo waa ay ku kufi jireen nagana qoslin jireen, kuwo kale na waa ay ka tallaabsan jireen socodkooda na sii wadan jireen. Subaxii aan ambabaxa ahaa, boqollaal su'aal ayaan cindiga ku hayay, dhibaatooyin, yoolal, iyo dhacdooyinna waa ay iga dhex guuxayeen. Marka aan u gegsan waayo hirarka murugada iyo kalinimada waxa aan naftayda ku qancin jirey in mowjadaha fikirka ah ee i maansheeyay ay caddayn u yihiin garaad bislaaday iyo gu' ii kordhay. Fikirka iyo feejignaantu waa hanaqaad garaad, halka farxadda joogtada ah iyo fikir la aantu yihiin dhallaanimu iyo dhashaysi nololeed.

Walbahaar ayaan kaga baxay magaaladii aan ku dhashay. Haddii aanan ku qasbanayn kama tagi lahayn magaalo samaysay

shakhsiyaddeyda, saamaysay ruuxdayda, kobcisay garaadkayga, aqoontayda na kor u qaaddey. Waxa aan isku samirsiinayay hadal-hays aan ka maqli jirey awoowgay Xirsi -naxariistii Janno alla ha siiyee-: “Sida qorrax dhacday waa aan ka maqnaan karnaa degel iyo dad aan jecelnahay, wakhtiguna waa uu nagu qasbi karaa hayaan dheer, asii garaaca wadnaheennu ma illaawo dadka iyo dalka uu jecelyahay.” Ma illaawayo dadkayga si kasta oo aan u fogaado, dadkaygana kama raysanayo si kasta oo aan uga raaggo. Safarka ka hor ma garanaynin qiimaha ay leedahay magaaladaydu, quruxdeedu na iima muuqanin, markii aan gaariga guradiisa ka soo jeedsadayna waa aan ka hagaagi waayay. Gunta wadnaha ayaa i damqatay. Qiimeyn la aanta waxa aan haysano, iyo u hanqal taagga waxa naga maqan, waa dhaqan aadame oo ma guuraan ah.

Hirarka murugada ayaan mukhuursanaa, markii ay gabadhii agtayda fadhidey si dabacsan iigu tiri: “Walaal iga siko. Is toosi. Si fiican u fariiso. Waad i dhibaysaaye.” dheg jalaq uma aan siinine, fikirkaygii ayaan sii watay. Waxa aan ku howlanaa kala-shaandhaynta dhacdooyinkii i soo maray, iyo u diyaargarowga kuwa soo socda. Waxa aan maanka ku hayay in uusan guuleysan karin ruux xambaarsan guulallowga maalmihii tagay, kuwa soo socdana aan u tooko haynin. Tagtada kaliya ima aysan dhibaynine, timaaddadana cabsi ayaa iga haysay. Su’aasha ugu badan ee aan is waydiinayay waxa ay ahayd: “Xaggee ayaad ka billaabaysaa.” Noloshu waxa ay iila ekayd Ban wayn oo aan dhex hagabsanayo habeen dam ah, aniga oo aan dal aqoonnin daliil na haysannin.

Gibbays waxa aan ku noolaa aniga oo dhallaan faraxsan ah, ogeynna in qabiil dartii ay noloshaydu qiilqiil u geli doonto. Inkasta oo marar badan la i quursaday qayrkayna ay ii indha-guduudiyeen, haddana qabiilku ma ahayn qaddiyad aan la noolahay. Noloshii ii

hillaacaysay waa ay ka waynayd ka sheekaynta odayaal waa hore dhintay. Dhallinyarada jiilkayga ah waxa ay waalidkood ka dhaxleen jin tuurashada qabiilka iyo ku faanidda abtirka, anigu se waxa aan awoowgay ka dhaxlay nacaybka kala sarraynta iyo isla weynida, aabbahayna is daad-raacin iyo isu dhiibidda waaqica. Dhinaca hooyaday Xurmo Cabdiqaadir, waxa aan ka mid ahaa ubadka Soomaaliyeed ee lagu ciyaarsiiyo sarraynta isirkiisa, lagu koolkooliyo wanaagga abtirkiisa, loo sheego in aabbihii ragga ugu geesisanyahay, qabiilkiisuna reeraha ugu horreeyaan, isaguna caruurta ugu qurux badanyahay! Waxa aan ka mid ahaa ubad lagu anqariyay in qabiilkiisu Soomaali ugu geesisanyahay, ugu laandheeraysanyahay, ugu gobsanyahay, diinta ugu yaqaanno, ugu halgan badanyahay, mar walba na isaga laga gardaranyahay.

Anigu markii aan waynaaday ayaan ogaaday in koolkoolintii hooyaday wax badan ka soo noqdeen. Waxa aan garwaaqsaday in reerka aan ka dhashay aysan wada lahayn wanaaggii ay hooyaday ii sheegtay. Sidoo kale, ay leeyihiin wanaag badan oo aan la ii sheegin. Geylame garaye, yaa jiilasha la gabi-dhaclaynaya daroogada qabiilka ku karaya reerkiinu reeraha kale kama sarreeyee waa uu la simanyahay? Yaa ku qancin kara reerkiinu waa uu gardarraan karaa laga na gardarraan karaa? Yaa ka dhaadhicinaya in ay jiraan dad aan aqoonnin qabiilkiisa welina maqlin. Yaa ku karaya adduunka waxaa ku nool duul reerkiina iska daaye aan Soomaali ba aqoonnin. Yaa ka dhaadhicin kara qoyskiinu deeqsi ma wada aha sida uu geesi u wada aheyn! Marka ay jiilashu ku koraan aragtida ku dhisan sarraynta dhalanteedka ah, waxaa ay diidaan sinnaanta, caddaaladda ma oggoladaan, wada-noolaanshaha iyo is oggolanshuhu na waa ay dhibaan. Marka lagugu anqariyo in aad ka dhalatay baarka sare dadka kalana yihiin bahaa'im hadal baratay, ma oggolansidsid u hoggaansanka

qawaaniinta sima bulshada. Yeeli maysid in kursiga xukunka uu ku fariisto nin aan reerkiina aheyn. Saa ma gayo!

Goor dambe oo aan cabsidii geed adag ku xiray, ayaan gabadhii ku soo jeedsaday, mise kursigeedii ayaan ku wada fadhinaa! Xusuus ayaa sida daadkii i qaadday. Malaha marka aan sanad gudbaba xagga gabadha ayaan u durkayay. Marka aan guri daba maraba dhanka inanta ayaan u ruqaansanayay! Maxaa se isku beegay hayaanka ayaamaha iyo hillinka inanta? Ma dhibaataada aan ka cararayo ayay magan iiga noqon doontaa? Alleylehe waxbaa salag leh. Ma daacad ayaan ahaa mise dibjirnimo ayaa igu jirtay? Ma dumarnimada ayaa i soo jiidatay mise dan kale ayaan lahaa? Midkii ay tahayba, dumarku waa dalka dhabta ah ee ragga. Si kasta oo aan degel iyo deegaan gaar ah u jeclaanno, haddii aynaan dumar ku lahayn, duur cidlo ah kama duwana.

Markii aan arkay sida aan gabadhu ugu dhawahay, wixii kowaad ee igu soo dhaca waxa uu ahaa dhididkii daalka iyo rigaaxda ku milmay ee iga da'ayay. Waxa aan is waydiiyay toloow dhididkii iga gobo' lahaa inanta ma gaaray? Waxaa cabsidayda sii labo jibbaaray shaatiga aan qabay oo labada guluus ee kore u furnaayeen, iyo in aanan garan xirnayn. Timaha madaxa, kilkilaha iyo kuwa hoose ba maalmihii aan xirnaa ayay igu baxeen. Ma helin fursad aan isku nadiifiyo, ama waan ka gaabiyay. Runtii ma fadhiyin goob uu nin gob ah kula kulmo gaari qurux ku gingiman. Aniga oo geesaha iska eegaya ayaan shaatigii sanku saaray. waan cayntaa! Ma aha sidii aan moodayay. Waxaa weli ka soo carfaya barfuunkii uu awoowgey iiga keenay magaalada barakaysan ee Maka Al-mukarrama. Kouros, waxa uu ahaa barfuun waayadaa soo baxay aad na loo jeclaa. Ma garanayo sida awoowgey oo badeecada qaaliga ah necbaa, gorgorin adag na ku caan baxay, uu u gatey barfuun ay

jeeb-waynta kali ah gataan.

Marka aan Kouros marsado sanko ayaa la ila wada raaci jiray. Mararka qaar dhalada uu ku jiro ayaan jeebka ku soo qaadan jirey si ay dadku u arkaan. Waxa aan ahaa wiil yar oo quursi dareemaya, wax walba oo qiimo u yeeli karana ku mintida. Kouros markii uu dhammaaday sanad iyo bar ka hor ma aanan tuurin e xusuus ayaan u haystay. Si naxariis leh ayaan kolba meel u dhigi jirey. Mararka qaar waan la haldi jirey: “Alla maxaad in badan mid is qaadqaaday oo i hayboocay aad iga saramarisay oo uu ii baahday. Maxay dhegahaygu ku raaxaysteen walaal barfuunkaaga ii mari xaflad ayaan u socdaaye.” Markii aan soo tagayay ee aan xirxiray boorsadaydii ma illaawin Kouros oo aan anigu ula baxay kaalmeeye. Kagama aan tegin gurigiye inta aan xoogaa biyo ah ku shubay ayaan is mariyay. Ma duugoobo dahabku mana daxalaysto e, waxa uu markiiba jirkayga iyo dharkayga ku gedaamay udgoon aan u riyaaqay.

Shaatiga aan sanko saaray si aan u habsado urkiisa qaab-nololeedkayaga ayuu xiriir la lahaa. Tan iyo markii aan yaraa waan neebaa ruuxa aan nadaafadda lahayn. Qofkii afkiisa ka baadiyay rumay, jirkiisa biyo, dharkiisana dhaqid, waxa uu ila ahaa qof liita oo aan lala saaxiibi karin. Waxa aan la yaabi jiray qofka intuu suuli galo kaga soo taga xaajadii uu gutay. Intaba waxaa igala sii darnaa kuwa shiira ee dadka u dhow ku dila ur ay ka taxaddari kareen. Dhammaantood waxa ay ilaa hadda ilayihiin dad aan sarriigasho lahayn. Markii aan ogaaday in ciriiri ha joogee dhib kale aysan inantu igu qabin, ayaan ka durkay oo aan kursigaygii sal muggii u fariistay raalligalinna bixiyay.

Tartiib tartiib ayaan u kala durugnay aniga iyo dhulkii aan ku dhashay. Fogaan iyo dhaandabagaalle ayaa isku gudbay guryihii

dhaadheeraa ee Gibbays, annaga iyo gaarigii oo cagta saaray jid toobiye ah na waxa aan ku milannay jihada Waqooyi. Rakaabkii ayaa sheeko billaabay ka dib markii ay wajiyaadu is barteen naftuna xasishay. Is waraysi teel-teel ah iyo xogta safarka ayay ku bilaabatay sheekadu, durba se waxa ay u gudubtay laamaha nolosha, hirarka himilada iyo ka sheekaynta qof walba iyo dhibka haysta.

Nin ayaa mid ku xigay uga sheekeeyay xasaradda ka dhex aloosan isaga iyo xaaskiisa. Sida ay dumarku ragga uga adagyihiin iyo calaacal ayuu miisay! Ammaan ayuu huwiyay afadiisa oo uu ku tilmaamay gabar qalbi wanaagsan asii hooyadeed ku tolan xumaan iyo samaan ba, halka hoog iyo hankaag oo dhan uu u rajeeyay soddohdii oo uu ku tilmaamay miciyo abeeso iyo dab ololaya oo caws qallalan lala dhex socdo! “Duqdu waxa ay halis joogta ah ku tahay wada-noolaanshaha aniga iyo Rumaan” ayuu yiri isaga oo hareeraha iska fiirinaya, sida isaga oo soddohdii hadalka ka qarinaya, ama masuugaya hadal la wada maqlayay. Hoos u hadal iyo hareero eegid waxba uma tarin, saa waxa aan saarnayn gaari ay dadka neeftoodu is gaaraysa.

Waxaa sidoo kale dukaan laga jabsaday ka sheekeeyay sheekhii gaariga waday. Waxa uu isaga oo kolba gadaal soo daymoonaya ku cataabay: “Toddoba sano oo aan derawal ahaa wixii aan dhiteynayay tuug ayaa habeen madoow moora-duugay! Dukaankii aan tacab iyo tamarba ku waayay nin aan shaqaysan ayaa jabsaday oo wixii yiilba qaatay.” Wiil qaadiraysanaa ayaa jaadka aad u ammaanay. Inkasta oo uu ammaan huwiyay kuna tilmaamay: “Quud awliyo iyo shidaalka ay maanta dadku ku shaqeeyaan” haddana taageero ma uusan helin. Hal mar ayaa la wada eegay, lala yaabay, haddana laga aamusay. Gabar gadaal fadhiday ayaa ka sheekaysay kareemada oogada bila, dharka hablaha qurxiya,

xinnaha gacmaha iyo lugaha ba bilicda u yeela, iyo cambuur sanadkaa aad loo xiisaynayay. Waxa ay ahayd inan isla joogta, jirkeeda ka warqabta, Been iyo Baariis na la haysata.

Anigu intaa waa aan aamusnahay. Amakaag ayaa afkayga xiray! Hal qof oo dhibkayga ka sheekaynaya ma jiro. Hal ruux oo aan isku qaddiyad nahay laguma oga gaariga guradiisa! Waxa ay ka sheekaynayaan waa saleelo. Waa dhacdo maalinle ah. Hanti waa la helaa. Nabar muuqda waa la dhayaa. Laf jabtay waa la kabaa. Dhar waa la soo iibsadaa. Xaasku haddii ay kugu xumaato waad u dulqaadan kartaa, gogosha ayaad badsan kartaa, ama baddalan kartaa haddii maaro la waayo, yaaase dabiibi kara dadnimo dhimatay? Yaa dawayn kara qalbi holcay iyo damiir danqanaya? Waxa aan garwaaqsaday in uurkutaalladu ay aniga kali ii tahay! Ma suura galbaa in aan kaligay la noolahay haybsooc? Ma kaligay ayaa quursi dhibbane u ah? Maya dad badan ayaa la nool, waxaa se yar inta caddaysan karta, ka gilgilan karta, geesinnimo ay wax ku diidaanna leh. Yarida iyo wax iigu wacnaaba, waxa aan ahaa geesi marka ay ishu dhiigto aan gabbanin. Waxa aan aaminsanaa, haddii dhul gariirka lagu cabbiro Rekhtar, heerkulkana Selshiyaas ama Feranhayt, gobanimada in lagu cabbiro adkeysii, hal adayg iyo iska rogidda heeryada hoosaynta.

Quruxda gabadha ila fadhida kasokoow, waxaa igu xeerraa muuqaallo igu boorinayay illowga wixii i soo maray. Waxa aan u dhexaynay labo midab oo geesaha fog isaga qotoma sidii ay yihiin mucaashaqiin is dhunkanaya. Cagaar indhuhu ku doogsadaan iyo buluug naftu ku degto Gurada gaari dheeraynaya ayaan ka daawanayay dhul Eebbe ku galladaystay bilic iyo dugaal udgoon. Dhan walba waxaa iiga muuqday sagal iyo barrin uu markaa roob ka qaaday. Lo' daaqaaysa doog dhumuc wayn ayaa saynta kolba

dhan u tuuraysay. Weylo koboc ah, oo dhaylo la dhaqaaqi la na waxa ay ku baratamayeen hareeraha gal xareed ah. Qowsaarro ayaa codad qurux badan ugu foodhyayay meesi doog ku xasilay. Wiil kuray ah ayaa sac boore ah ugu heesayay:

San weyn gocosoo

Sanka xanan geli

Oo ku baar baar

Oo bar kaga imo

Wax yar markaan soconay ayaa waxa aan ku soo baxnay barbaar bootin dhisanaysa oo la joogta geel u badnaa halo tabiyay. Waxaa meel fog naga soo eegayay beeralay yaambadooda la dul taagan beero ku teedsan dooxo hodan ah. Gacmo maruubay iyo indho maahsan ayay cirka u taagayeen, cod dheer oo laxan iyo luuq ba leh na Eebbe ku baryayeen:

Rabbiyow ha ina beerin

Ha inna hooda xumaynin

Rabiyow bedelkeenna

Hadhuudh undle ka yeel!

Waxa aan dhex jibaaxaynay duni is ogol iyo beeralay aamminsan in waxa ay beeri ku siiso aysan bahdaa ku siin karin. Ma aysan sugaynnin hay'ad Reer Galbeed iyo hibo Carabeed e, muruqooda ayay ku kalsoonaayeen. Waxa ay aamminsanaayeen in biyo sacabbadaada lagaga dhergo.

Wax aan xawaaraynaba waxa aan soo gaarney magaalada

Raakub oo waagaa ahayd tuulo aysan safarku dhaafin'e ay ku hirtaan cadka iyo caanaha ay caanka ku tahay. Koox rakaabkii ka mid ah ayaa soo jeediyay in aan tuulada la istaagine socodka la wado inta ishu ay wax arkayso, kuwo kale ayaa codsaday in la nasto salaadaha na la tukado. Runtii waan u baahnayn nasasho iyo neefcelis, saa waxaa na sugayay daw nacab ah. Aniga oo gaariga iyo safarku ba igu cusbayeen wareer dartii ayuu dhulku ila guurayay, ladaadyo na bastey ayaan la ahaa. Bareeggii la qabtayba lugteydu dhulka ayay tiillay! Geed ayaan hoos fariistay, lugaha na mid ba meel dhigay. Dadkii oo isku raacay in la tukado ayaa gaarigii hal-kaliyaale uga soo degay si ay Salaadda u oogaan. Durba aaskii ayaa madoobaaday, dabadeed na degdeg ayaan Maqrib iyo Cishe isu raacinnay. Waxaa na tujiyay imaam uu Qur'aanku ku adkaa oo haddii uu ku daba tukan lahaa macallinkii Qur'aanka i baray uu dhangadayn lahaa. Ragcaddii kowaad Cabasa (عبس) ayuu ku mergaday, tii labaad na shan iyo tobanka aayadood ee Suurtu Al-mudathir (المدثر) ugu horreeya ayuu ku galgashay.

Wax yar ka dib ayaan u dhaqaaqay dhanka biibito ka soo horjeedday huteel ay dad badani ka cashaynayeen. Gaajada waxaa iiga darnaa oon mase helin biyo aan ku harraad baxo. Waxaa sankaa igaga soo booday hilib la shiilayo iyo bariis lagu iidaamay geedo iyo xawaash aad u udgoon. Hamuunyo ayaan gowsaha isla dhacay, calyana iga qubatay. Waxa aan jantay dadka ku jira jikada lagu karinayo raashinkaa udgoon. Bogdoox igu ridday toobiye ayaan qaaday bal in aan biyo helo. Cabbaar markii aan socday ayaan midig u leexday, jidkii aan haynnay ayaa meel duurgsan iiga muuqday. Waxa aad mooddaa gogol cagaaran oo dhul siman lagu fidiyay. Maqaayaddii ayaan galay. Salka aan dhulka dhigayay ba waxa aan maqlay baraar ka dhex ciyayay qab dhexdii! Aniga oo yaabban ayaan bidix eegay saa gabar gashaanti ah dibnaheedu na

la madoowyihiin dhuxul ay ruugtay ayaa tu kale oo dhul jiipto u eg timaha u tidcaysa iyada oo cod macaan ugu qaadaysa hees howleed aan hadda liqsanahay. Ma wallac ayay dhuxusha u cuntay mise waa ay ku rumayatay? Midkii ay ahayd ba waxa ay bishimeheeda ku reebtay diillin madoow. Saddex nin oo tirinaya lacag aan markii hore moodayay in ay ka heleen xoolo ay suuqa geeyeen ayaa fadhiyay afaafka maqaayadda.

Oday gar guduudan oo tusbox qoorta ugu jiro, kaatun dahabi ah na farta dhexe ee gacanta midig ku qaba ayaa daalacanayay Kitaabka Minhaajka ee lafdhabarta u ah Fiqiga Shaaficiga. Sheekhu waxa uu isha marinayay cutubka magta (باب موجبات) (الدية والعاقلة والكفارة) oo ah cutub dadkeenu aad ugu baahanyihiin goor walba, illeen waxaa nahay dad dil, dooxid, iyo dakhar lagu mashaqeyay e. Sheekadii ragga saddexda ah iyo sheekha dhex maraysay ayaan ka gartay in raggu aysan xisaabineynin lacag ay ka heleen xoolo ay gadeen e, ay u fadhiyeen guddoomidda mag ay muddo dheer sugayeen. Dagaal dhacay dhowr sano ka hor ayaa nin lagaga dilay, labo ilkaha laga daadiyay, mid gacanta laga gooyay, ku kale na madaxa gudun maskaxda u dhacday oo urintii iyo araggiiba tirtay lagaga dhuftay! Wadaadka mashaqo ayaa haysatay. Waxaa looga fadhiyay kala-xukunka laba beel oo daaqsin-wadaag ah Jiilaal walba na marka ay biyuha gabaabsiyaan baadkuna yaraado is dirira. Sheekhu hoos ayuu ka gunuunacayay mar uu codka kor u qaaday na waxaa dhegta igaga duulay: “Soomaalidu hirgalinta shareecada ma rabaan. Waxa ay ku dhegganyihiin xeer-jajab intiisa badan diinta waafaqsan asii mararka qaar si toos ah uga hor imaanaya diinta.”

Aniga oo weli fadhiya lana yaabban maqaayaddan yar ee dad iyo duunyo ba kulmisay ayaa waxaa i soo garab fariisatay gabadhii isku

wadday in ay Soomaalida ka horrayso ee Baariis iyo Baarliin maankeedu ku tolnaa. Sheekadii ayay durba la qabsatay, sheekhiina waydiisay sababta diyada dumarka iyo labeebka looga dhigay kala bar magta labka dhaawac iyo dhimasho ba. “Sheekhooow sidee ayay caddaalad ku tahay in laba naf oo uu Ilaahay abuuray ay kala qalisanaadaan? Maxaa labka boqol looga dhigay dheddiggana konton? Naftu miyaysan mid ahayn aadnuhuna wada karaamaysneyn? Gabadhii maqaaxida lahayd oo la yaabtay dhiirranaanta inanta ayaa afka goosatay oo tiri: “Naa naga aamu. Ma diinta Ilaahay ayaad dood ka keenaysaa? Alla maxaa dad lumay adduunka jooga”! Sheekhii ayaa labadii gabdhood kala dhexgalay xaaladdiina degenaansho dib ugu celiyay.

Sida culimada qaar ma uusan la irkigin inanta, mana uusan canaanane si dhibyari iyo dhimrin ku jirto ayuu mas’aladii u fahansiiyay: “Adeer marka kowaad marka kowaad dad muslin ah ayaa nahay, waa in aan u hoggaansanno wax allaale iyo wixii ay Shareecadu sheegtay. Waa in aan aqballo diinta iyo Axkaamta, aan garanno xikmadda uu Eebbe ka leeyahay ama yaannaan garannine. Adeer, diyadu waa magdhow ama baddalasho nacfigii ay qofka dhintay ku qabeen ehel, qaraabo, iyo ummadda oo idil e, ma aha qiimaha nafta uu Ilaahay abuuray ee siman. Maaddaama ay shareecada Islaamku ragg saartay biil, dabbarid nolol, bixinta meherka, geeridiisu waa ay ka xanuun iyo culys badantahay dumarka intaba aysan saarrayn ee noloshooda masuulka laga yahay, Ilaahay ragga iyo dumarka waxa uu u kala sameeyay shaqooyin, dhaddigu waa dhalmo, hooyanimo iyo ka niibkeenidda guriga, ragguna waa dhaqasho iyo reer dhaqid. Dhanka kale raggu way halgamayaan, waxa ay galayaan Jihaad iyo difaaca dalka iyo diinta oo waajib ku ah, dumarku se sidaa ma aha.

Dadkii ayaan ka durkay si aan nafta daallan ugu helo jawi deggan oo ka fog cida xoolaha iyo culaabta ragga magta xisaabsanaya. Waxa aan daawanayay carruur ku bardoodamaysa bowdka guryahooda markii ay i soo ag istaagtay gabadhii saacadaha bandan u adkaysaneysay daandaansigaygii dareen la aanta ahaa. Qacdii hore ba xusuus hore ayay i galisay. Sunniyaha indhaha ee isu haysta sida lammaane is jecel oo waayo kala baaday, midabka Soomaaliga ah iyo jirka giigsan ba waxa ay i xusuusiyeen Sahra oo sanad ka hor jacaylkeedii ku waday haybta ay ka soo jeeddo. Isha ayaan mar kale inantii la raacay, awood qarsoon ayaa ii jiidaysay xaggeeda. Si kasta oo aan isu diidsiiyo haddana dareen soofaysan ayaa i soo gujinayay. Shaahii i hoos yaallay ayaan aayar iska fiiqsaday, gabayna ku luuqeeyay aniga oo indhaha la raacaya bilicda deegaanka iyo biyaha waran inta ay ishu qabato.

Dhildhilada gacmibiyo shanshada; dhumucda loo yelay

Dhexda madaga dhaayaha Indhaa; dhaban wanaaggeeda

Dhudda qoorta iyo Faayabay Dhudi la soo jeeddo

Gabaygii oo ila taraaray ayaan soo gooyay xaggii gabadha na u soo dhaqaaqay. Waa aan ku dhici waayay in aan toos u dhugto ama u toydo. Socod rucle u dhow ayaan ku dhaafay gabadhii. Markii aan la sinnahay geedkii ugu dhowaa ee jirkayga qarin karey ayaan dib u eegay inantii maankayga lushay. Waxa ay ila ahayd in ay raadinaysay fursad ay igula hadasho. Layaab ma lahayn. Waxaa iga buuxay dareenka ay raggu isugu sheekeeyaan: ‘Waxa aan nahay udub-dhexaadka nolosha iyo xuddunta daneynta dumarka.’ Illeen aniga unbaa is qorayee, maanka gabadha kumaba jiro. Waxa ay u soo baxday in ay nafteeda wakhti la qaadato, lana kaliyoowdo dabecadda quruxda badan.

Dhowr tallaabo ayay si xallad leh u qaadday, dirac Baati ah oo xarriiqimo madoow leh oo ay qabtay ayay kor u qaadday, waxa ay soo saartey lugo bikilan oo surwaal adag lagu giijiyay. Balliga qarkiisa ayay sal muggii u fariisatay miskeheeduna dhulka kor uga kaceen. Inta aysan iska siibin kabihii yeelanka cad lahaa ayaan hoosta ka majeertay sida uu Eebbe u uumay inanta. Labada lugood ayay xareeddii la gashay sida caruurta na ugu ciyaartay. Hareeraha ayay iska eegtay dabadeed na garbasaartii iska qaadday masarkii na ku xijisey, timo madow oo garbaha ka daadagay ayaa dhabarkeeda ku daatay.

Doogga cagaaran, manka kala jaadka ah, baalalayda kala nooca ah, xayga cad ee cirka ku gaaran, ubadka ciyaaraya, iyo bilicda inanta ee is qabtey ayay naftu la qamandhacootay. Waxa ay gabadhii ka nasatay ciriirigii gaariga, sanbabada na ka buuxsatay hawo dihin. Markii ay tobaneeyo daqiiqo goobtii fadhiday ayay tartiib u soo kacday sarajoog hubqaad leh na is qotomisey. Jimicsi yar ayay jac ka siisay hugeedii na xiratay. Socod deggan iyo lugo miisaaman ayay is daba dhigtay! Markaa ayaan u garaabay shahiidkii jacaylka Cilmi Boodhari, si hor leh na u fahmay tixdiisii:

Jaabeeda iyo faayaha ay; jibo ku qaadayso

Jidhka labada qaaree sidii; jaraha loo soobay

Sida jeex intuu doog lahaa; jir u gadaaleeye

Oo ubaxyo kala jaad ah iyo; jimil ka soo boodey

Goortaad jalleeday qalbiga; jiidataa Hodane

Waa markii kowaad ee dunidan bahalowday aan ku arko muuqaal dumar oo i farxad geliya. Xaggeeda ayaan u dhaqaaqay. Mar kasta oo aan u dhawaado wadnaha ayaa i garaacmayay, guuxiisa banaanka ayaan ka maqlayay. Dhowr jeer ayaan gacanta ku qabtay xabadka aniga oo moodaya in uu dibadda u soo baxayo. Ugu dambeyn waan iska hor imaanay. Kol ayaan is iri sidii filin-hindiga aan ku arki jiray, ma ku dhacdaa, bilow ku dharbaaxday ayaan haddana is iri. Aniga oo indhaha ka mirigmirig siinaya ayay socod kalsooni iyo inkiraadi ka buuxdo igu dhaafaty. Salaan aan loo meel dayin ayaan ka daba tuuray iyada oo misko waafi ah sii walwaalaysa: “Yarta waa lagu salaamay.” Kor iyo hoos intii ay ii fiirisay dharka ay dabayshu jirkeeda ku dhejisayna iska durkisay ayay iigu jawaabtay: “Yaa i salaamay?” Fursad aan mar kale wax ku waydiiyo iyada oo aan isiinin ayay gurigii dhinaca kale ka martay igana tagtay! Meeshii aan taagnaa ayaan ka soo tagay una dhaqaaqay xaggii gaariga aniga oo hiyi kacay hilow muuqdana u qaaday qalanjo muuqeeda mooyee aanan magaceeda garaneynin.

Gaarigii oo ay ag taaganyihiin tuula-joog, farqaha, sacabbada iyo madaxa ba ku sita badeeco iib ah, ayaan gurada uga baxay. Gabdho yaryar ayaa markii ay i arkeen la soo kala orday caagado, denbiilo, baco iyo weelal kale oo ay caano iyo khudaar ka buuxaan. Mid yar ayaa dhinac isu buustay oo kor u soo taagtey bac weyn oo ay ku jiraan dhowr xabbo oo Cambe ah, kartoon Xanjo ah iyo Saytuun bisayl dhaafay. Gabadha yar waxaa ka muuqday indho qanacsan, weji xishoonaya, iyo dumarnimo curdan ah. Gacan yar oo duruufu ciishay ayay kor u soo taagtay iyada oo ku celcelinaysa: “Walaal iga gado.” Qalbiga ayaan ka ilmeeyay. Waxa ay maraysay xilligii waxbarashada. Xanjo iyo dhowr Cambe ah oo aanan

cuneynin ayaan ka gatay. Intaan jeebka gacanta galiyay ayaan u soo bixiyay lacag saddex jeer ka badan middii ay sugaysay. Ma aysan qaadanin e waa ay diiday! Saboolnimadu ma aysan illowsiinnin ilaalinta karaamadeeda, ma aysan ka dhigin qof u hanqaltaaga waxa dadka kale jeebkooda ku jira. Lacagteedii ayay qaadatay intii kalana ii soo celisay. Waxa aan isku dayay in aan ku qanciyo qaadashada lacagata dheg se jalaq iima aysan siinin.

Toban tallaabo ayay horay u qaadday. Hareeraha ayay iska fiirisay. Tafaha ayay xaydatay dabadeed na orod is qaadday si ay malaha qoyskeeda farxadda ula wadaagto. Dib ma aysan soo fiirinin, ilbiriqsiyo yar ka dib na waxaa liqay luuqluuqyada Tuulada. Waxa ay ku dhex libidhay jidad boor badan iyo guryo carshaan ah oo isu eg.

Inkasta oo aan joogay deegaan tiiraanyada lagu dawayn karay, haddana waxaa maankayga ku marnaa murugo i maahisay. Nafta ayaan ku tirtirsiiyay ku raaxaysiga dhulka tigaadda ah. Markii kowaad ayay noloshu ii dhadhantay, una ekaaday nin aan xambaarsanayn xanuun tagay, boog here na damqaneynin. Indhuhu waxa ay u furmeen daawashada quruxda, dheguhuna dhegaysiga laxamada kala duwan ee nolosha. Wax walba muuqaal cusub ayuu ila yeeshay! Dadkii aan wada soconay ayaan mid mid u eegay, saa maba aha kuwii saacadaha badan aan salka ku wada haynay kuraasta ciriiriga ah. Qurux iyo shacni ayaa dhabankooda ka muuqday. Waxa aan ogaaday in xaaladda nafeed ee aan marayno iyo afkaarta aan la noollahay ay fasiraan muuqaalladda aan arkayno. Haddii aan murugaysannahay wax walba foolxumo ayuu noqonayaa, haddii aan faraxsannahay na qurux iyo qaayo ayuu yeeshaa.

Derawalkii ayaa dhawaaqay: “War gaariga soo gala waa aan

dhaqaaqaynaaye. Rakaabow soo roor.” Hoon ayuu garaacay, biib biib, dhiidh dhiidh. Dadkii ayaa soo yaacay. Mid ayaa musqul ka soo booday isaga oo biyihii uu ku soo istijeystay ay weli ka qoyanyihiin, ku kale ayaa sinyeerka surwaalka banaanka ku xiranayay, islaan shilis ayaa dulaca googaradda dibadda kula xarbineysay, gabar gaariga tiigsaneysa ayaa kabaha gacmaha ku wadatay, oday banaanka fog ku soo kaadiyay na dhegax ayuu hoosta ku watay. Waxa uu ka dambeeyay odayaashii Mad-habka Shaaficiyada ee dahaarada ku adakaa, marka ay kaadida dhamaystaanna ximxim... Axaxa... xiix, dhihi jirey dabadeed na dhulka lugaha ku garaaci jirey rig rig... jig... jig... Nig... nig, haddana dhegaxa xubinta taranka ku qabsan jirey iyaga oo aaminsan in kaadidu aysan dhayal ku dhammaanin.

Gaarigii ayaa dhaqaaqay. Safar dheer ayaan galaynaaye ducada ha hilmaamina ayaa mar kale soo yeertay. Intii garanaysay ducadii safarka ayay akhriyeen, kuwii kalana afkooda hodanka ah ayay Eebbe Weyne ku baryeen. Kulligood waxa ay Ilaahay waydiisteen badbaado iyo bed qab. Waxa ay ku ducaysteen in uu Weynuhu nabad iyo caafimaad ku gaarsiiyo yoolkooda. Waxa la wada rajeeyay safar raaxo leh iyo rifqo suuban.

Muddo yar ka dib shanqartii ayaa yaraatay. Gowskii ayaa xasilay ilkihi na waa ay nasteen. Waxaa istaagay raamsigii buskudka, ruugiddii xanjada, cuniddii khudaarta, calaanjintii xalwada, cabbiddii biyaha, dhamiddii caanaha, dhuuqidii jallaatada, fiqsigii shaaha iyo muudsigii nacnaca. Waxaa la galay aamus macaan oo joogta ah. Shanqarta kaliya ee la maqlayay waxa ay ahayd guuxa gaariga, cartanka dhulka dihin iyo khuuro goosgoos ah. Indhaha ayaa la isku qabtay madaxa na la foorariyay. Awooddii lulmada ayaa qof walba ka adkaatay, dadkii na hurdo ayay galeen. Qaar ayaa

calyo daanka ka qubay, kuwo ayaa laamadooday, kuwa na waxa ay dhex xuleen waadiyada riyada.

Mid ayaa xagga dambe ee gaariga ka qayliyay, sas ayuu la soo booday, malaha hummaag cabsi badan ayaa isu sawiray, dhirta ayaa ula ekaatay cadow dhabbagal ah: “Gaarigu khatar ayuu ku jiraa. Istaaga magaciin jirye” ayuu dhowr jeer ku celceliyay. Intii jiftay hoosta ayay ka kohatay, kuwii soo jeedayna waa ay ku qosleen.

Geenyadii i ag fadhiday ayaan eegay. Waa ay soo jeeddaa wayna aamusantahay. Uma aysan muuqannin qof faraxsan, ama waxaa haysay hurdo ay iska celinaysay. Aad ayay u uruursanayd. Waa garteed. Qof dad soo jeeda dhex seexday wax aan lagu farxin ayaa ka suurtagal ah. Hurdo iyo habeen ayaa gabadhii haybad gaar ah huwiyay. Si aan u jabiyo derbiga aamuska ayaan waydiiyay: “Miyaadan seexanayn adigu? Indhaha ayay iiga jawaabtay iyada oo aan dibnaha furin, madaxana dhowr goor ayay midig iyo bidix u dhaqaajisay. “Maxaa dhacay oo aadan u seexanaynin?” ayaan ku celiyay aniga oo doonaya ballaarashada golaha haasaawaha. Si hoose ayay ii tiri iyada oo hareeraha fiirinaysa hubinaysa na in hadalkeedu uusan qof na dhibin: “Marka aan safarka ahay ma seexdo.” Ma arkin qof sidaa dadka u ixtiraama. Cindiga ayay ku sii waynaatay, indhahyga na waa ay deeqday. Ima aysan waydiinin aniga waxa aan la seexan la ahay, hadal dambana iguma aysan soo celinin. Sheekadii ayaan sii waday si hadalku isu furfuro. “Anigu waan kaa duwanahay. Taayirka gaariga iyo indhahaygu waa ay isku xiranyihiin. Markuu dhaqaaqoba waan seexdaa, laakiin caawa ma garanayo wax iga khaldan! Malaha quruxdaada ayaan la gami’ la ahay? Jaahaaga ayaa i jiidanaya.” Qosol aan ilkaha dhaafsanaynna wac ayaan ka siiyay “Hahahaha.” Dhoolla-cadeyn dibnaha ku siman ayay iigu jawaabtay. Waa aan kala aamusnay, mowjadaha

fikirkana isu dhiibnay. Mar dambe oo ay talo igu wareersantahay meel aan hadalka mar kale ka billaabana aan raadinayo ayay intii ay afka garbasaarteedii saaratay cod sida laxanka heesaha u dabacsan igu waydiisay: “Magacaa walaal?”

Aniga oo farxad dhalaali gaaray ayaa degdeg ugu jawaabay: “Geylame ayaa la i dhahaaye adigu magacaa?”

“Geylamoow magacaygu waa Shamhaad” ayay iigu jawaabtay.

Aniga oo naaxinaya sheekada ii furantay ayaan ku tuuray: “Maashaa’Allaah! Waa magac qurux badan asii aysan dad badani hadda la bixin.

Waa runtaa. Sida magacaaguba u gabaabsiyay, ayaa kaygana gibil loo saaray. Waa samaan-aakhir oo wax walba oo qiimo lahaa ama la yaqiinnay waa laga guuray. Waayadan ma maqashay magacyadii caanka ka ahaan jirey gayiga Soomaalida, sida: Sugulle, Looyaan, Gadiid, Hire, Mullaaxo, Dhudi, Dhool, Xaadsan, Tariig iyo kuwo kale?

Aamus ayaan galnay aniga iyo Shamhaad. Waxa aan u dheg raariciney taayirka canaananaya laamiga duugoobay.

Dib ayay Shamhaad hadalkii ugu soo nooqtay: “Yaa kuu deggan magaalada?”

Aniga: magaaladee?

Iyada: Rubadaale?

Aniga: Yaa kale? Soo adigu ma degganid?

Iyada: weli dhibkii ayaad waddaa miyaa?

Aniga: Maya... Maya... Dhib Ilaahay naguma keeno, laakiin gabdhaha quruxda badan ragga oo dhan ayaa jecel deegaanna u yihiin. Wixii nool naftaa jecel.

Qosol soo dhaafay dibanaha ayay isku celisay, su'aal kaftan ka weynna igu tuurtay: "Horta waxa aan qurux ahayn oo dumar lagu ammaano ma jiro miyaa? Miyaanay dumarku dadnimo, dul iyo deeqba lahayn? su'aasha lama irkigin e, waxaan la amakaagay aamuskeedii shalay iyo duryankeeda manta. Waa caado dumar in marka ay faraxsanyihiin ay hadlaan, qoslaan, una dhaqmaan sida dhallaanka. Aniga oo maanka kuhaya in mar walba oo ay haweenku hadlaan ay rabaan in la fahmo ama iyagu ba ay fahmaan ruuxa ay la hadlayaan, ama ay doonayaan unkidda xiriir dhumuc yeesha iyo degel lagu dago, ayaan horay sheekadii u galay. Si kasta oo ay ku sii socon kartayna sameeyay. Sidii lagu yaqaanay nin dumar iska gadaya ayaan hadalka meelo badan mariyay. Sheeko aan isku xirnayn nuxur loogu xishana lahayn ayaan jarar badan ka riday. Naftayda waan ka sheekeeyay. Diinta waan dhex dabbaashay. Dumarka iyo howlahooda waa aan tiimbaday. Siyaasadda iyo kalitalisnimada aniga oo cabsanaya ayaan yara tuujiyay. Dhaqanka Soomaalida ee eexda ku dhisan laftirkiisa waa aan dhalleecay. Fanka iyo suugaanta warkooda daa.

Gaarigu socodkii ayuu sii watay aniguna haasaawe i ilowsiisay daalkii safarka. Intii aan sheekada waday Shamhaad dareenno kala duwan ayay muujisay. Oggol diidmo ayaa u badnaa, irkig iyo farxadna kama marnayn. Miyi iyo magaalo ba gudubnay, saxare-xigeen iyo suubaan ba jarnay, doh iyo dow ba ka dhacnay. Wax uu wakhtigu is guro ba waxa aan hiirta waaberi ku dhowaannay Rubadaale. Salaaddii subax ayaan u sitaagnay annaga oo meel fog ka aragna ilayska magaalada. Waxa aan is weydiiyay toloow hadda

maxaa ka socda magaaladaa siraadaysa? Sidee ayuu xaal noqon doonaa markaan gudaha u galo? xaggee ayaan u jiheysan doonaa subaxa kowaad ee aan ka soo toosto guri ama darbi dugsi la aan ah?

Waagii ayaa baryay ishu na waxa ay kala garatay geed iyo guunyo. Waxa noo muuqday dhul qoslaya iyo dhir mashxardaysa. Sagal arooryaad ayaa isku ballaariyay Samada, laydh macaan oo baarka dhirta salaaxday ayaa dhabatay, saxansaxo dhanka Bari ka soo kacday na sankaa ayaan la raacnay. Gaarigii oo dhaqaaqay ayaan geeska qabsaday, shimbiro kallahaad ah oo geed Baar ah oo wabi cuskan dul maraya ayaan isha la raacay. Waxa aan ku taamay in dhaqankeenu uu u quruxbadnyahay sida dhulkeena! Daalacashada dabeecadda dihin ayaan indhiha ka soo celiyay, dadkii aan ka lalinayay na dib ayaan u dhugtay. Mid mid ayaan wajiyadooda u eegay hoos na isu weydiiyay: “Toloow ma ku jiraa ruux sidayda oo kale ka eed sheeganaya nacayb iyo haybsooc? Ma ku jiraa qof ku daalay difaaca xuquuqdiisa asaasiga ah? Ma ka mid yahay ruux in badan la cabsaday sheegidda abtirkiiisa? Maxaan kaga duwnahay dadka gaariga saaran? “Anigu” miyaanan “Iyaga” ka mid noqon karin dabeed na “Innaga” aanaan wada ahaan karin? Maxay iiga dhigayaan “Isaga”?” Caloolgubyo ayuu xawlal-mariidku i dillaaci gaaray. Nafta ayaan dejiyay xusuusiyay na in carada aan u kaydiyo goob ay wax iiga goyso iyo goor ay suuq leedahay!

Barqo qabow ayaan soo galney magaalo maansada huwata tixdana barkata. Rubadaale waxaa degganaa bulsho haasaaweheedu gabay yahay, sheekadeedu suugaan tahay, murtida iyo maahmaahdu na carrabka ka saarantahay. Waxaa wajiyada dadka ka muuqday hilow dahsoon iyo holac qarsoon. Sida la ii sheegay wax kale iskadaaye, Heesaha, Geeraarada iyo Buraanburka

aroosyada laga qaado waxay u badanyihiin murugo iyo ka baqidda nolosha. Waxaa ii caddaatay xantii ahayd: “Farxadda iyo Rubadaale waa lakala ilaaliyaa.” Inta badan dadku dhar hal midba ah ayay xirnaayeen, sheekadoodu na waxa ay u badanayd maldahaad iyo duur xul. Rubadaale oo idil, ku arki maysid ruux ku dhaca in uu si furan u sheekeeyo, nolosha na ku cabbiro tix ama tiraab aan tarjumaad u baahneyn. Waxa aan ka imaaday magaalo faraxsan, dhiirran, kala duwan madaninimaduna ka hirgashay, waxa aan imid magaalo inta badan dadkeedu is yaqaanaan, suugaan mooyee wax kelana aan la xiisaynin. Waxa aan magaalada la soo galay kalsooni iyo ka go’naansho aan isaga difaacayay saboolnimada iyo sacabbo marnaanta. Waxa aan ahaa labaatan jir aan maciinka Eebbe mooyee mid aadane sugaynin, Allaah na addoommadiisa waa ku filanyahay. Waxa aan isku howlay rogrogidda halka aan ka billaabi lahaa nolosha magaalada. Fikir dheer ka dib waxaa ii soo baxay in mar haddii aysan jirin dad iyo duunyo aan ku hiranayo, meesha aan ka billaaboba tahay halkii aan rabay! Ruux aan meella u soconnin ma habaabo.

Gaarigii ayaan ka degay dabadeed na sacabada kor u taagay: “Ilaahayoow magaaladan ii barakee, khayrkeeda i sii sharkeeda na iga xijaab” ayaan ku ducaystay. Dhowr tallaabo ayaan horay u qaaday, durba waxaa iga soo hor baxay Masjid minnaarad dheer oo aan salaaddii Duhur ku oogay. Eebbe ayaan ku baryay ducadii nabi Muuse (CS) oo aan isaga mid ahayn hayaanka qorshe la aanta ah, iyo orodka dhib ka baxsodka ah: “Eebboow wax walba oo wanaag ah oo aad i siisoo waan u baahnahay” . Gacmihii kor u taagnaa ayaan jirkayga ku masaxay dabadeed na kabihii gacanta ku qabsaday. Qasab ayay igu ahayd ka gudbidda dhib walba oo aan soo maray. Waxa aan nafta kula dardaarmay in ay ka xarig-furato dhaqamada xannibaya. Ma aha in aad bidde u ahaato waxa aad

jeceshahay, ama aad ka cabsato, amaba aad la qabsatay. Xorriyaddu waxa ay ka billaabataa in aad garanayso qofka aad tahay, waxa aad doonayso iyo waliba waxa aad diidantahay, dabadeedna aad raadiso sidii aad arrimahaa dhowrka ah u maareyn lahayd.

Mar haddii aan go'aankaa qaatay waxa i sugayay laba shaqo ama labo yool; yool gaaban iyo mid dheer. Yoolka dhow waxa uu ahaa diyaarinta naftayda iyo yeelashada xirfad aan qofnimadayda ku kabo, yoolka dheerna waa halgan dhisaya wacyiga bulshada aan abtir-wadaagganahay. Abaabulka dhallinyaro aan ku qancin fasiraadda taariikhda iyo sheeko xariirta Soomaalida. dhallinyaro aamminsana sinnaanta, kuna tilmaaman xoogsi iyo xirfad, baagamuuddada iyo shaxaadka na aan rukumannin. Diyaarinta jiil isku kalsoon oo naftooda aamminsana waxa ay ahayd howl dhib badan. Waxa ay ahayd arrin u baahan itaal dhaqaale oo aanan haynin, bisayl waaya-aragnimo aan ka arradnaa, iyo midda ugu daran oo ahayd aqbalaad la aanta odayaasha beeshayda oo cod walba oo iyaga ka duwan u arkayay khald in la aamusiyo ay tahay.

Midda naftayda ku saabsana dhib iguma aysana haynin. Waa aan garanayay meesha aan beegsanayo. Askarinimo aan ku soo booddo ahayn e waayo badan igu bariday ayaana la huraynin. In ciidannimo aan u suxul duubo layaab kuma aanan lahayn, saa waxaan garaadsaday Soomaalida oo ciidanka ammaanta una sacabbo tunta. Waxa aan ka mid ahaa malaayiin lagu ababiyay erayo ay ka mid yihiin: “Haddii ay jirto meel Soomaalida u fayow, kana bedqabta haybsooc iyo hunguri taraar, waa ciidamada qalabka sida. Ciidanka la iskuma tixgeliyo da', dareen ruux ama daanta aad ka soo jeeddo e, waxaa la isku tixgaliyaa garaaddada iyo darajada qofku sito” Aniguna waxa aan rabo waa intaa. Waa

caddaalad, sinnaan iyo in ruuxa qofnimadiisa lagu tixgaliyo, loona eegin ayo iyo ina ayo ayaad tahay. Iima baxsanayn jidka ciidannimo loo maro. Qoyskaygu ma lahayn taariikh ciidannimo, awood kale oo i caawisana meel kuma aanan ogayn. In reerkaygu i garabgalo iska daaye, waxa aan ka cabsanayay in ay caqabad igu noqdaan, igana hor istaagaan hanashada himilladayda.

Waxaa wakhti badan iga qaatay ka fikirka haybta aan ku galayo askarinimada. Ma qabiilkayga ayaan sheegtaa mise reerihii aan ood-wadaaga ahayn? Sidee ayaaa ugu dhici karaa arrin uu awoowgay u bareeri waayay aabbahay na ka maagtay? Ugu danbayn waxa aan isku qanciyay in si aan wax u baddalo aan yeesho ku dhac iyo kani-adayg qabiilkaygana kaga mid noqdo Ciidanka Xoogga Dalka. Maxaa se aniga iyo waalidkay isku xiray. Waxa aan noollahay waayo iyo wacyi kala duwan. Waxa aan ahayn saddex fac oo ku kala duwan sabanka, nolosha, shaqada, aragtida iyo la jaanqaadka bulshada. Awoowgay hanti waa uu tacbay, magac waa uu sameeyay, bulshadiisa na lafdhabar ayuu u ahaa, sidaas oo ay tahay waa uu ku dhici waayay sheegashada qabiilkiisa. Nus qarni ayuu ka tirsanaa reer kale oo uu awood biday. Aabbahay waxa uu ahaa aqoonyahan qaayibay jaranjarta nolosha iyo sida ay Soomaalidu u arkaan. Isagu waxa uu wakhtigiisii ku qaatay nolol aan tayo iyo tacab midna lahayn e tiiraanyo la tol ah.

Anigu labadoodaba waan ka duwanaa. Ma lahayn hanti sida Xirsi Cabdiraxmaan, aqoon la tilmaamana la iguma tuhmaaynin sida Dayib Xirsi. Sidoo kale waan ka buubsanaa aragtidooda nolosha. Go'aankaygu waxa uu ahaa in aanan aqbalin ka hoosaynta wiil ila mid ah. Mar haddii aan ogaa in sinaantu aysan iska imaannin e la sameeyo, waa in aan helo awood i gaarsiisa halka aan doonayo. Waa in aan fariisto kursi ii suuragaliya sara-u-qaadidda

sumcaddayda iyo tan qoyskayga aniga oo aan dad kale gardaraysannin dhiban u gaysanin. Jidkaasi ma ahayn mid sahlan e waxaa uu lahaa dhiig iyo dhidid badan. Waxa uu ahaa jid u baahnaa hal-adayg iyo himilo sare. Ma lahaa labadaa tilmaan? Waan filayaa. Hankaygu ma sarraynin marka la fiiriyo xuquuqda aan doonayo, waxa aanse ku dhex noolaa bulsho aan jeclaan lahayn in aan isku hawo neefsanno isku naf na nagu jirto. Bulsho neceb sinnaanta iyo kala duwanaanta. Bulsho jecel in indhahoodu ku raaxaystaan dabecad quruxda badan oo kala jaad ah; kaymo doog leh, buuro baar dheer, webiyo cartamaya, bad guuxaysa, bacaad dahabi ah, ubaxyo kala duwan, sidoo kale jecel raashin kala nooc ah, ubad kala magac muuq iyo mihnad ah. Waxa kaliya ee aysan oggolaynna uu yahay kala duwanaanta dadka.

Alaabtii ayaa dheegga sare iyo gaariga dhexdiisa ba lagala soo dagay, jidadkii Rubadaale na dhinac walba loo qaaday. Laba isla sooctay mooyee ma jirin ruux mid kale la hadlayay ama la jaanqaadayay. Daal ayaa lugaha la jiidayay, dhididku na dhafoorrada ayuu ka da'ayay dadka duhur baqoolka ah. Inta badan rakaabkii gaariga waxa ay la dhaadhaceen boors, bac iyo denbiil wixii ay wateen, iyaga oo tiigsanaya goobo ay garanayaan. Qaar ayaa la soo dhaweeyay oo gaariga hoostiisa laga qaaday. Qof walba oo xabadka la galiyo, haweenay walba oo lagu bururo aniguna qayb ayaan ka ahaa. Niyadda ayaan kala joogay dadkaa is muxubbo dhunkanaya. Dadka aniga oo kale ah ee aanan garaneynnin jiho ay u dhaqaaqaan, waxa ay kolba dhinac u eegayeen jidadka boosteejada ka baxa. Waxa ay ka fikirayeen halka ay u dhaqaaqi doonaan. Meel walba oo uu dhinacu qabto, milicda lagaga gabbado, jirkuna ku nasto, waa meeshii ay u socdeen.

Boorsadaydii ayaan jeeniqaarsaday. Wax yar markii aan socday

ayaan labada gacmood isugu geeyay shafka na gashaday sidii curad muddo dheer la sugayay! Xilo, xoolo iyo xil ba boorsada inaan ka hayay ka sokoow, waxaa Rubadaale la iigu sheegay tuugo aan gaadmo waxba ku qaadnin e dharaar cad jidka bartankiisa dadka ku diirta. Waxaa taa ka sii darnaa in aadan helaynin ruux hooy kaa dhaha! Cirka ayaan cabbaar eegay. Isha ayaan la raacay shimbir duulaya. Bal eeg sida uu baalasha u fidiyo. Ma jiro qof dhihi kara ree hebel ayaa tahaye ha dhex mushaaxin hawada! Meesha uu doono ayuu goorta uu doono iyo sida uu doono ugu haadaa. Alla muxuu xorriyad haystaa. Geylame ahaan, quruxda labo wax ayaanan ka daalin; daawashada gabbal dhaca iyo dhugashada shimbiraha kaynaanka ah.

Horay ayaan u dhaqaaqay, carruur macaluul ka muuqato ayaa guri iga soo eegayay. Calool weydnimo la weynaatay, xuddun soo taagan, indho god ku fogaadey, kalxamo u eg weelasha biyaha lagu shubto iyo ilko feenfeenan ayay lahaayeen. Lix ama toddobo tallaabo midkood ayaan dhaafay caruurtii dhafoorka xumeyd markii aan maqlay cod dumar oo mar ba marka ka danbaysa soo xoogaysanaya xaggaygana u soo dhawaanaya. “Geylamoow... Geylamoow... Geylame... Walaal... Yarka... Farxad ayaan dareemay nafta na ku koolkooliyay: “Ayaan badnidaa nafeey. Wacanaa aayahu cabdaay.” Waxa ay ila noqotay qof dumar ah oo i yaqaanna magaaladana ku nool. Niyadda ayaan iska iri waan ogaa in mar uun ay dumarku i danaynayaan, kumase wadin in Rubadaale cod dumar iiga dhex dhawaaqi doono. Waxa aan aaminsanaa welin aaanan ka iimaan bixin in xilliyada adag ay dumarku ragga u yihiin rukummo sugan oo la isku hallayn karo.

Gadaal ayaan si taxaddar leh u eegay mise waa Shamhaad! Gacanta ayay ii soo taagtay. Cod dabacsanaan iyo dumarnimo ka

buuxdo na iigu tiri: “Hoo qaado. Koofiyaddii ayaad ilowday e ” mahadsanid dheh ayaan is iri, ima aysan sugin e hadal ayay igu halgaaday: “Malaha waxa ay alaabtu kaaga kala dhumayso mar dhoof ayaa tahay?” waxa aan ugu jawaabay: “Shamhaadeey, sida xaqiiqda ah mar dhoofnimo xataa ma gaarin” . Hadalkii ayaan sii watay markaan arkay inay iga sheeko gurayso: “Safar waxa uu yahay ma garanayo. Haddii aysan waayuhu ii miciyo lisaninna maba safreen e saacaddan waxa aan gadi lahaa bakhaarkii awoowgay, ama sida aabbahay ayaan macallin ahaan lahaa. Sida ay sunniyaha indhaha u dhaqaajisay dibnaheeda na ugu muujisey la irkigga ayaan ka gartay in ay ku wareertay labada arrimood ee aadka u kala fog ee aan u wada sheegay. Yaraantaydii sida Shamhaad oo kale ayaan la irkigi jirey kala duwanaanshaha baaxadda wayn ee u dhaxeeya awoowgay Xirsi iyo walaalkii Bulxan. Waxa aan is waydiin jiray sidee ayay laba nin oo walaalo ah sidaa ugu kala fogaan karaan daneynta iyo dabciga?

Boorso culus oo ay gacanta ku wadday ayaan ka qaaday, kana codsaday in meesha ay rabto aan u geeyo. Haa. Meel walba waa aan gayn karay, saa ma degdegsanyn oo wakhti iguma soconn in, dhan walba oo aan u dhaqaaqo na ma dhumaynin oo meel bartilmaameed ii ahayd ma jirin. “Mahadsanid walaal”oo aan u qaatay waa aad i caawin kartaa, ayay iigu jawaabtay. Faduul ahaan ayaan u waydiiyay: “Horta dumarooow maxaa culayska iyo xafashka idiinku wacan? Miyaydaan alaab yar qaadan karin? Ma qasab baa in marka aad safraysaan aad magaalada oo dhan soo rartaan? Shamhaad oo dareentay in aan layaabbannahay culayska faraha badan iyo boorsooyinka waawayn ee ii muuqda ayaa ku jawaabtay: “Maya qasab ma aha, laakiin waxa aan nahay dad u socda ehel, asxaab, xigto, xigaal iyo xidid naga sugaya hadiyad ka farxisa. Sidee ayaan qof ugu tagi karaa aniga oo faro maran?” marka aan fiirinno

dabeccadaha dumarka, hadalka Shamhaad maangal ayuu ahaa. Dumarku waa ay ka xil kassanyihiin ragga, waa ay na ka qaraabo jecelyihiin, kagana fiicanyihiin is xiriirinta. jecayl iyo dareen wadno oo diirran dumar ayaa leh.

Gabadhii si dhib yar oo lama filaan ah ayaan isula jaan qaadnay, sheekaduna isugu kaana baxday. Waxa aan qirayaa in Shamhaad ay ka mid ahayd duulka durba la wareega dareemaha qofka iyaga oo aan wakhti badan gelinin. Waxaa jira dad sidaada aan u aragno aan u riyaaqno, dareenno in ay nolosheenna ka soo daaheen, Shamhaad na kuwaa ayay ka mid ahayd. Aamus iyo hadal ba ka duwan gabdhihii aan arki jiray. Ama damaca iyo indhaha aan ku fiirinayay ayaa ka duwaye la mid umbay ahayd. Aamuskeedu waa cashar mudan in la dhugto, qosolkeedu waa daawo ka awood badan kiniiniga iyo sharoobada ay dhakhaatiirtu qoraan, hadalkeedu na waa wehel aan u baahnaa waayo badan.

Wax walba sidii larabay ayuu u socday marka laga reebo wakhtiga aan marayay. Go'aan kama gaari karin nooca xiriir ee na dhex mari karay aniga iyo inanta durba wadnahayga dhex dagtay. Suurtagal ma ahayn qaadidda mashaqo nolol, xummad maxabbo iyo masuuliyad qoys. Duruufaha igu xeeran ayaa diidayay dul u ridasdhada culays baaxaddaa leh. Qalbigu se kula tashan maayo. Kuma aanan jirin jaceyl iyo wadne rugrugtiisa e, maan iyo muruq waxa aan isugu geeyay dhisidda mustaqbal loo aayo. Waa haddii uu jiro mustaqbal e. Qeexidda mustaqbalka iyo goorta la gaarayo waxaa ka taagan dood aan dhammaannin. Mustaqbalku waa wax dahsoon oo cidi gaari karin. Waa hawo u bildhaanta aadanaha iyada oo aan la gaarinna la god galo. Arrinta kale ee ii diidey in aan Shamhaad u qaado jecayl dibnaha dhaafa, waxa ay ahayd aamminaad aan sax ahayn oo waagaa maankayga biyo dhigatay.

Waxa aan iska dhaadhiciyay in aan ka soo daahay jecayl ama isaguba uu iga daahay. Waxa aan ku qanacsanaa in aanan unki karin jecayl rukummo adag ku taagan, nolosha adagna gabbaad iiga noqda.

Aniga iyo dadkii sidayda oo kale ku cusbaa mgaalada, ma aanaan garanayn sida ay noo soo dhawayn doonto. Marka aad tagto magaalo cusub, waxaa inta badan fikirkaaga qaadanaya qorshaynta sidii aad ula qabsan lahayd. Haddii aad tahay ruux is galaal-xoorayana waa ay ka sii darantahay. Waxaa ku sugaya halgan dheer. Inkasta oo duruufaha igu xeeran ay adkaayeen haddana dardar iyo dareen farxad ayaan Rubadaale la galay. Waxa aan naftayda kula dardaarmay ku raaxaysiga nolosha iyo is dareensiinta quruxda dalka iyo dadka. Waxa aan isu sheegay in si kasta oo ay noloshu u kharaartahay, u adagtahay, daris na ula tahay naxli iyo niyo jab, aanan helaynin dal midkayga ii dhaama iyo dad aan Soomaali ku doorsado.

Waxaan aaday huteel yar oo xarun boolis u dhow horay na aan u soo haybsaday. In huteelku uu saldhig bileys u dhowyahay kas ayay ahayd e kama kuma dhicin. Laga soo billaabo markaan huteeldegga billaabay illaa iyo hadda goobta aan degayo waxyaabaha aan ku doorto waxa ka mid ah in ay ka ag dhawdahay xarun ciidan! Dhaqankaa waxaa igu ababiyay awoowgay oo aan safarrada u raaci jirey ha ahaadaan shaqo ama tamashlayn e. Huteelku waxa uu ahaa guri gaaban oo cariisha ah. Qololka ciriiriga ah ee kulul waxaa habeenkii ifiya Faynuus liifad dheer oo an la daminnin, maalin iyo habeenna waxa ay ka laysadaan daaquad yar oo badankeedu qarsoontahay. Derbiyada waxaa ku xardhanaa sawirro kala jaad ah. Qaar waxa ay ammaanayeen madaxda dalka, kuwo kale na waxa ay u sacabba tumayaan siyaasiyiin dunida caan

ka ahaa qarniyadii la soo dhaafay, kuwo kalana waxa ay na tusayeen halgamayaashii dalka soo maray kuwaas oo in badan difaacay sharafta Soomaalida.

Waxa aan ku farxay in maamulka huteelkaa yar uu ka caafimaad qabay xanuunka is koobidda iyo is waaga ku dhacay qofka Soomaaliga ah. Masuulka leh huteelku kama uusan mid ahayn duulka laga dilay midnimada dhul, dhiig, dhaqan iyo dhaxalka Soomaaliyeed. Waxa uu ahaa nin ka gudbay xayndaabka qabiilka iyo gobolaysiga, una gudbay wada yeelashada taariikhda iyo halyeeyada. Kala dilka Soomaalida iyo kala goyntoodu aniga xanuun gaar ah ayay igu hayeen. In na lagu qeexo (Ummad wax walba wadaagta haddana aan waxba heshiis ku aheyn) waxa ay ahayd utun igu taagan.

Erayga “Wax walba wadaaga.” Waxa uu i soo xusuusiyay Salmaan Cabdiwali oo ku doodi jirey in aysan Soomaalidu walaalo ahayn waxba na wadaagin. Waxa uu si aan qarsi lahayn u dhihi jirey: “Soomaalidu wax weyn oo la sheego isagama sokeeyaan shucuubta kale ee geeska Afrika ku dhaqan, sida Cafarta, Oromada iyo Saho-ga. Salmaan waxaa aragtidaa gurracan ku beeray aabbihii Cabdiwali oo ka mid ahaa koox siyaasiyiin ah oo u ololeyn jirey furidda, ama dabcinta, haddii haad laga helana goynta dunta isku haysa isirika Soomaaliga.

Macallin Juquraafiga noo dhigi jiray oo la irkigay aragtida Salmaan ayaa maalin si caro leh ugu jawaabay: “Haddii aad aragtid Soomaali carrabkiisa ka ilaalinaya Soomaalinimada, kuna wardinaya sheegsheegidda geeska Afrika iyo dadyowga daga, ogoow waa Soomaali diid ku qanacsan mabda’ii gumaysiga; kala goynta, kala gaynta, iyo kala gaabinta ummadda Soomaaliyeed.

Gogosha taalla qolka ay madowga iyo kulaylku isu bahaysteen waxaa isugu darsantay duug iyo dacdarro aan lagu aqoonnin Soomaalida ku caan baxday qurxinta gudaha iyo dayeynta dibadda. Waxaa nahay bulsho ka taxadarta waxa gaarka loo leeyahay, waxa ka dhexeeyana aan u jajabnayn. Dhas ayaa qarisay oogada wax walba oo qolka yaallay! Aniga oo cabursan sanku na i cuncunayo ayaan isha la helay qoraal far qurux badan lagu qoray. Meelo badan oo Huteelka ka mid ah waxaa ku qornaa hal-haysyadii Karl Marx. Qolka aan dagganaa oo laftirkiisu watay magaca Maarkis, waxaa ku sharraxnaa hal-haysyadii uu Kaaral caanka ku ahaa:

1. Marka ay taariikhdu dib isu soo celiso, mar dhib ayay noqotaa marna dhalanteed.
2. Saboolnimadu ma samayso kacdoon e, wacyiga ay saboolnimadu dhaliso ayaa kacdoonka sameeya.
3. Xoogsatadu dal gaar ah malaha. Koox walba oo doonaysa in ay goob qabsato aragtideedana meel mariso, waa in ay gacanta ku dhigtaa awoodda siyaasadeed, si ay u hirgaliso danaheeda gaarka ah, iyada oo ka dhigaysa dan guud.
4. Shaqaalaha dunidoow midooba

Dibadda ayaan u soo baxay si aan u ogaado in qolka saddexaad kaliya magac leeyahay iyo in kale. Dhammaan qolalka waxaa ku qornaa magacyada dadkii taariikhda lahaa ee dunida soo maray. Ninka Huteelka iska leh oo degganaa magaalada Nizhny Novgorod ee ku taalla galbeedka Ruushka, gaar ahaan bar kulanka labada webi ee Volga iyo Oka, waxa uu ahaa bidix fog. Anigu ma aan arkine, waxaa ii sheegay Cabdishakuur Iftiin oo huteelka maamulayay, magacyada qolalkuna waa ay ii sii xaqiijiyeen. In yar oo uu ka mid ahaa madaxwaynihii soddon iyo labaad ee dalka

Maraykanka mudane Franklin Roosevelt (1882 - 1945) -oo dalkiisa hoggaamiyay xilli adag oo kala guur ah, dad bandanna u aqoonsanyihiin aabbaha maraykanka cusub- mooyee, magacyada ku qornaa qolalka huteelka waa wada bidix. Waa hoggaamiyaal aamminsana Hantiwadagga.

Qol igu beegan oo geed weyn noo dhexeeyo waxaa ku qoranaa Jamaal Cabdinaasir (1918 - 1970) oo aan yaraantaydii hooyaday ka maqli jirey suugaan lagu taageerayay kaligii-taliye aan dagaal waligii ku guulaysanin, haddana dadku ay ku sigteen in ay caabudaan! Naasir waxa uu Ilaahay awood u siiyay in fashilkiisa xataa ay dadku u arkaan guul isaga u qalanta! Qolka aan degay midka ku xiga waxaa ku qoran Maksim Gurky (1868 - 1936) oo ahaa qoraa, suugaanyahan, iyo siyaasigii hinddisay aragtida caanka ah ee “Hantiwadaagga waaqica (Loo qaateenka) ku qotoma.” Aragtida Gurky ee ku dhisan afartan qodob ee aan hoos ku sheegi doonno, waxa ay ubuc u tahay sida dowladaha hantiwadaagga ahi u arkayeen dhaqdhaqaaqa suugaanta iyo fanka oo sara-u kac awood leh sameynayay tan iyo qarnigii siddeed iyo tobnaad.

- *Suugaanta iyo guud ahaan hal-abuurku, waxaa ay ku bulaalaan koboca dhaqaalaha, sidaa darteed waxaa habboon in fanka iyo suugaantu u adeeggaan bulshada iyo horumarinteeda.*
- *Fanka iyo suugaantu waa in ay ka faalloodaan loollanka u dhexeeya dabaqadda itaalka yar (shaqaalaha iyo beeralayda) iyo tun weynta burjuwaasiyiinta ah, soona bandhigaan sida beeralayda iyo shaqaalaha -u taagan samaha iyo hal-abuurka togan- ay uga guuleysteen dib-u-socodka xuddunta u ah dhib walba oo dunida ka dhaca.*
- *Gaashaan-u-daruuridda wax walba oo aanaan indhabeenna ku*

arki karin, garaadkeennuna gaari karin (Cilmulqayb).

- *In fanka iyo suugaantu bud dhige u noqdaan faafinta Hantiwadaagga.*

Allaylehe qolkaa ay hawadu ku yartahay waa uu ku habboonyahay Kaaral Maarkis iyo aragtidiisa gabaabsiga ah. Toloow sidee ayay isu soo gaareen guriga cariishka ah ee saboolnimada iyo uskagga ku dhex qarsoomay iyo wiil qarnigii 19aad ka dhashay qoys Yahuud ah oo ku dhaqnaa magaalada Trier ee dalka Jarmalka. Dhalashada Maarkis ee Jarmalka ah, waa midda keentay doodda adag ee tibaaxaysa in Hantiwadaaggu yahay cunug ka maqan Jarmalka oo si khalad ah ugu koray Midowga Soofiyeeti iyo Bahwadaagtiisa. Kaaral oo ahaa indheergarad ka mid ah culimada rukumada u dhigay aragtida dhaqaale ee Hantiwadaagga, waxa uu rumaysnaa in bulshadu ay ku hormarto loollanka ka dhexeeya dabaqadda hodanka ah iyo bulsho waynta xoogsatada ah . Dunidu wax ay ku xusuusataa odaygaa dhaleecayn jirey Hantigoosadka, odorosi jirayna duni ka maran Raasamaaliyadda, in aragtidiisii ay fashilantay dunida ka sii dabar go'ayso. Anigu na waxa aan Huteelkii ku xusuustaa kaneeco iyo kulayl.

Gudaha al-beerkada waxaa ku yaallay dhowr geed oo iska ag baxay, laamohooda calleenta badanna isugu maranyihiin sidii mucaashaqiin ku haftay badweyn jecayl oo ay ku hor leeyihiin. Habeenkii, marka uu mugdigu u itaal sheegto ilayska, waxa ay geeduhu u ekaadaan keyn. Marka uu Dayax daruuraha korkooda ka dhoollacaddeynaya dul hogtana waxa aan soo xusuusan jiray waayihii aan awoowgay u raaci jiray baadiyaha tolka aniga oo cabsi iyo calwasaad midna qabin. Geed ka mid ah geedaha is baar salaaxaya, waxaa habeenkii kowaad ku hoos faqayay labo nin oo

wajigooda ku qariyay mugdiga sheekadooda na cod hoose. Xamxam iyo hummaag mooyee xaqiiqada sheekadooda ma maqlaynin, hasayeeshee mararka qaar ayay igu soo duulayeen hadallo marka aan isu geeyo macno samaynayay: “Awood... Ciidan... Xarig... Kaligii-taliye... Jeefaaf la aan... Siyaasad-xumo... Doonaya in kaligii loo sacabba-tumo... Iwm. Waa ay iska muuqatay in ay xukun ka hadlayaan, ha ahaado midka gurracan ee dalka ka jira ama mid iyaga u gaar ah e. Nin saddexaad oo in uu daahsanyahay u muuqday sida uu u kadalloobo, mar kastana u kacayo, iyagu na ay ku sasabayaan: “In yar na sug. Wax yar fadhi” ayaa fadhiyay meel aan ka fogeyn labadooda. Cod la wada maqlayo ayuu ku qaadayay ugu tixdii Raage Ugaas:

- *Rag kaa faqay rafiiq nimaad tibiin, talo lagaa reebay*

- *Meel aan lagaa rabin indhaba, lalama sii raaco*

- *Layskuma ridaan rido haddaan, ruuxu ku arkaynin*

Markii uu tixdii dhammeeyay ayuu raaciyay murti aanan habeenkaa ka hor maqlin: “Wallee, labadii Abeeso kala goosata, mid na cad macaan ma raacin.” Waan fahmi waayay waxa uu ula jeedo xikmaddaa cajiibka ah. Ma labada nin ayaa isku dhacsanaa oo kala irdhoobay, mid walbana gaarkii u xambaaray dhib iyo dhirif ku filan? Ma isaga ay ka faqayaan ayaa isula jeeday oo qeexayay in isaga iyo raggaa xaajada kala durkay ay kala dhinteen, dhan walba na dhinaca kale dan iyo darisnimo ku waayay ?

Saddexda nin ee kala faqayay waxa ay caddeyn u ahaayeen dhibka kala haysta Soomaalida iyo is xukunka. Waxaa isu kaashaday dabeecad ka durugsan nidaamka dowliga ah, iyo dowlad aan waligeed waxyeello mooyee wax tarin, sidaa darteed waxa ay badankoodu noqdeen shacab la qabsaday fowdada iyo maamul la

aanta. Shacabkeennu waxa ay si guud la noolyihiin is diidooyin badan. Marka aan dowlad ka hadleyno waxa aan jecelnahay sinnaan, caddaalad iyo hoggaansan la aan. Sidee ayay u jiraysaa dowlad aan loo hogaansamaynin? Maaddaama aysan isa soo gelin dowlad iyo kala danbayn la aan. Soomaaliga iyo dowladdu durba foodda ayay is darayaan. Judha horeba u kaadin maynee, waxa aan galaynaa halgan aan ku baadi goobayno dhaqankii aan baadiyaha ku naqaannay ee ahaa cidi cid kama adko mana hoggaamin karto, tiro iyo tabar ayaa lagu kala tagay.

Halganku mararka qaar waa uu nooga reeyaa oo waxa aan isaga qaadnaa gibil gumaysi iyo gamas gocor, inta badan se waa uu inooga daraa. Waxaa la yaab ah in marka ay xaajadu qabiil joogta aysan Soomaalidu oggolyn sinnaan iyo caddaalad. Waxa ay heshiis -aan qorneyn- ku yihiin in beeluhu kala sarreeyaan, jilibyadu isu jintuurtaan, lafuhu is yasaan, abtirna isugu itaal sheegtaan! Runtii waa aragti geddisan! Halkii sinnaanta – illeen cidina cid aabbo iyo abtir ma dheeree - laga rabay waa lagu kala sarreeyaa, halkii kala danbeyn, is maqal iyo is maamulid laga doonayayna waa la wada simanyahay qof na mid kale waxba uma sheegi karo.

Hoteelkii waxa aan ka helay deganaan naf iyo nasasho jir. Ma jirin ruux aan ka garanayay magaalada marka laga reebo Janaraal ay awoowgay saaxiibbbo ahaayeen. Habeennadii hore waxa aan ka seexan waayay xer Suufiyo ah oo codbaahiye dheer ku qaadayay qasiidooyinkii dariiqada Saalixiyada oo baac dheer ku leh geylanka Soomaalida.

Axmed yaa Xabiibi.

Axmed Yaa xabiibii

Yaa Rasuulallaah.

Buraaqadii tilmaannayd

Tunka kii ka fuulee

Samada u tallaabee

Ilaahay u tagayee

Ku tallimay diintee

Toogadiisa gaaroom...

Axmed yaa Xabiibi

Axmed Yaa xabiibii

Yaa Rasuulallaah

***

Sida aan mar danbe ogaadey, magaalada waxaa ka jiray loollan u dhexeeyay wadaaddo isku maandhaafsanaa masaa'il diini ah. Waxa aan is barbar dhigay goobtaa uu masjidku ka dhisanyahay iyo halka aan ku sugnahay ee Hantiwadaagga iyo Alla-diidnimada Maksiiim lagu xardhay. Mida waa masjid Eebbe lagu caabudo, mid na waa huteel wasakh badan oo ay dhinacyadiisa ka lushaan sawirro iyo aragtiyo dool ah, qaarkood na diinta ka hor imanayaan. Sida aadanuhu u kala cawo badanyahay ayuu dhulkuna u kala nasiib badanyahay. Meel waa guri Eebbe, meel waa Kaniisad Ilaahay wax

lagula wadaajiyo, meel waa xarun udug iyo ubax lagu gado, meel waa geerish oloyo badan, meel waa Kalaab lagu tunto. Meel waxaa ku nool dad is jecel, meel na duul is neceb. Meel waa jid culays la taahaya, meel na waa qashinqub ur iyo uur-ku-taallo la nool. Meel waa kayn ugbaad leh ishuna ku doogsato, meel na waa saxare lamadegaan ah.

Inkasta oo aan nastay haddana cabsi ayaa iga haysay magaalada gudaha weyn. Ma ahayn waaya-arag safarro hore galay, sida aanan u ahayn jeeb wayne nolosha dabberi kara. Waxaa maankayga mashquuliyay la qabsashada nolol aanan garanaynin sida ay noqon doonto. Markii aan joogay guriga hooyaday, waxa aan ahaa wiil la koolkooliyo oo aan lahayn rabitaan dhaafsan fasalka waxbarashada, la haasaawidda hablaha filkiisa ah iyo filimada oo waayahaa dhalinyaradu ay ku fallaayeen, hadda se waxa aan afka uga galay duni aan dhimrin aqoonnin hooyadayna aysan joogin. Saas oo ay tahay, noloshu mugdi ma wada ahayne, dhibka gudihiisa dheef ayaa iiga muuqatay. Waxa aan helay madaxbannaani aan ku tijaabiyo awooddayda, kuna hirgeliyo himiladayda. Waxa aan u banbaxay dhadhaminta macaanka guusha, murta fashilka, xanuunka kufidda, farxadda kicidda, niyo-jabka cidlada iyo qosolka wehelka. Mar haddii aan dagay degel cusub waa in aan nafta laylyo. Waa in aan iska furaa dabarrada i xannibaya. Ma dooneynin in aan illaawo dhaawacii la ii geystay taasi waa maangaabnimo, waxa aan se doonayay in aan dunida ku eego Il ka maran jiirnac iyo cabsi. Nacaybku waxa uu sida dabayl lamadagaan ka kacday daboolaa quruxda, cabsidu na waxa ay naga indha saabtaa fursadaha nagu hareeraysan. Eebbe fadligii isbaddalkii wakhti badan iguma uusan qaadanin.

Habeen ka mid ah habeennada ku xusan bogagga taariikhda

noloshayda, ayaan ladi waayay. Waxa aan ka fikirayay meesha aan u dhaqaaqi doono marka uu waagu baryo. Aad ayay xaaladdu iigu cakinayd, faraj dhowna iima uusan muuqannin. Fikir dheer dabadii waxa aan nafta ku dejiyay in aysan ku daalin kala doorashada wadiiqooyinka nolosha e, ay qaaddo jidka isagu iyada doorta. Waxa aan raali ku ahaa dhinac walba oo hirarka noloshu ay iila kacaan. Waa haddii uusan lahayn kala sarraayn, amar ku taagleyn, takoor iyo yasitaan. Haddii aan habeenkaa isku qufuli lahaa qaab nololeed jaan go'an, isaga na aan ku mintidi lahaa una garbadaubnaan lahaa, masiirkaygu waa uu is baddali lahaa. U badi in aan noqon lahaa will magaalo uu ku cusubyahay la qabsan waayaya, ka dib na qaaday labada jid ee ugu fudu; dibjirnimu ama dib-u-noqosho.

Walbahaarka i walwaalaya magaalada oo kaliya ma ahayn. Inkasta oo aragtidiis ugu danbaysay ee Shamhaad dhowr maalmood laga joogay, haddana niyaddayda kama aysan bixin. Waxa aan la murugaysnaa in aanan si diirran u sagootiyeen, wax walba se waxaa iiga darnaa ku dhiirran waaga sheegidda kalgacaylka aan u hayo. Markii aan gaariga ka degnay ayaan damcay wixii dhiciba ha dhaco e, in aan u sheego dareenka curdanka ah ee igu cartamay, haddana waa aan ka gaabsaday, saa waxa ay iila muuqatay gabar aan dan iyo aabbo ka lahayn wiil dhowr iyo labaatan jir ah oo doonida noloshu la sabaynayso magaalo kuleyl iyo barwaaqo caan ku ah. Magaalo ay dhinacyada webiyo ka maraan, barkisan khayraad dabiici ah, dadkeeduna gaajo la golangoleen.

Waxa aan dib u celiyay cajalkii xusuusta. Waxa aan dul tagay maalinkii isugu kaaya danbaysay aniga iyo inantii i maanqaadday. Wataa. Waxa ay daba-laxaadsanaysaa boorso uu nin xammaali ah xoog uga dafay isaga oo aan weydiinin in ay doonayso xammaali

iyo inkale. Diraca intii ay tafta qabsatay ayay ka daba qayliday: “War ii dhig boorsada... War dhig... Waryaa boorsada i sii... War dhig boorsada ma adigaa leh... Axadku ma dhegoolbaa?” Nasiib darro hadalkeedii kuma dhicin dhego laab u duleela. Xamaaligii uu dhididku wajigiisa qariyay waa uu sii labo laxaadsaday. Boorso konton kiilo ku dhow ayuu tunka u ritay, mid kale na waa uu midigaystay. Inkasta oo uu siday ku dhawaad konton kiilo haddana kama muuqannin culays e waa uu daansha daanshoonayay. Markii ay laxaadsii ku gaari wayday ayay rucle suxullada duubatay, ka dib na orod is taabatay. Jirka ayaaa xadreeyay, xubnihii dumarnimo ayaa xallad dhaqaaqay. Raggii ayaa indhaha la raacay, kuna hadaaqay (Sarajoog wacnaa oo suuro qurux badnaa! Subxaana man khalaqaki). Xishood ayay la socon wayday. Indhaha jirkeeda lagu mudayo iyo faallada laga bixinayo muuqaalkeeda ayaa dabray. Sidii qodkii ayay is qotomisay isu na miisaantay indhaha ragga iyo hantida uu xammaaligu la sii libdhayo. Waxaa u soo baxday in xurmada jirku ay ka horreyso lexjeclada xoolaha. Aayar ayay laafyootay socod miisaamanna ku dhaaftay raggii aan libiqsanaynin.

Garaadkaygu waxa uu ii sheegayay in dareenka curdanka ah ee Shamhaad uusan ahayn wax la sheego, marka la fiiriyo duruufaha iyo hubanti la aanta igu xeeran, naftu se maya ayay tiri. Sida uu Eebbe u uumay iyo meesha ay nafta ka taabatay ayaa igu tirtirsiyay raadinta gabar xiriirkeedu uusan ka gudbin jaranjarrada kowaad ee is barashada. Maalin ba maalinta ka dambaysa lahankii Shamhaad waa uu igu sii kordhayay. Waxaa maskaxdayda ka go’i waayay sidii ay ugu dhex libidhay hirar dad ah oo is daba maraya. Sidii ay ugu dhex dhuntay suuq wayn oo sidii Nibirigii liqay.

Walaaca ila soo darsay jecayl kaliya kuma uusan qotomine wax

ayaa ii dheeraa. Dareenka bilowga ah waxaa ii weheliyay quud-darreynta taageerada gabar in ay dhaqantahay u muuqatay. Waxaan aniga iyo dadkii Baska saarnaaba is waydiinaynay sababta gabar dhabankeeda laga dhaashan karo ku kalliftay safar nacab ah iyo gaari ciriiri ah. Waxa aan nafta kula sheekaystay, haddii aysan wax kale kuu qabannin bilaha hore wehel waa ay kuu noqon kartaa. Riyaadaa oo dhan waxa ay hirgali lahayd haddii aan gabadha la hadli lahaa inta aanan kala lumin. Markii iigu dambaysay waxa ay sii daba ordaysay xammaali turuqyo kuusan, murqo jarjaran, xoog badan oo tun weyn! Ma helin kansho aan ku waydiiyo meesha uu qoyskoodu daganyahay, ciwaanka laga heli karo, ama xataa sawir xusuus ah. Fursadda kaliya ee aan haystay waxa ay ahayd in aan indhaha kaga bogto, dhaayaha na ku dhamaystiro dhumucda jirkeeda. Sidaa darteed ayaan sal iyo baar isha la raacay, qalbiga na ku sawiray iyada oo diiftii safarku ka muuqato. Waxa aan ku kaydiyay meel aysan gaarin dumar kale. Ma hubin in aan Shamhaad dib u arki doono, ilmana ahayn in aan maqnaanshaheeda tebi doono, asii waa ay muuqatay in ay tahay gabadhii aan u baahnaa, gabalkii noloshayda ka maqnaa, iyo wehelkii ay naftu doonaysay.

Dareenkaa ayaan la seexday habeenkii sagaalaad aniga oo sugaya bal waxa uu waagu iigu baryo. Hurdo ayaan iska raadiyay, waxaa se iga gaagixiyay makarafoonnaddii dariiqada Saalixiyada. Ma aan qasbin hurdo aan i haynin, dhinacana dhulka kuma dhejinine, waxa aan la soo baxay buug ka mid ah dhowr aan qolkaygii ka soo qaatay. Ma jirin cinwaan aan si gaar ah u xiiseynayay, waxa aan se niyadda ka doonayay wehel, iyo dhabar aan ku tiirsado – buug na ha ahaadee- xilli ay noloshu xuurto igu haysay. Buugga “Pride and Prejudice” oo ay qortay Jane Auston (1775 - 1817), Mahdi Ismaaciil na af Soomaali u turjumay ayaa ay gacantaydu qabatay. Toloow waa maxay xiriirka ka dhexeeya Jannaayo, Jane iyo aniga?

Waa mar kale iyo buug la daabacay jannaayo 1813kii. In badan ayaan awoowgay Bulxan Cabdiqaadir ka maqlay in Jane Auston ay ahayd gabar hab qoraalka ku soo kordhisay wadiiqooyin cusub. Waxa ay curisay qaabqoraal is dhex geliyay maad iyo jacayl, aadna looga helay. Horay uma akhriyin buug ay leedahay Jane oo ay buugteeda rukuntaan dadka ka cararaya la falgalka waaqica adag.

Mar haddii aanan sidaa ugu xeel-dheerayn afafka qalaad ma jirin buundo aan u maro buugta Jane oo la iigu sheegay in dadka noloshu ku adagtahay ay sasab iyo samirsiin ka helayaan. Waxa aan duco u miisay Mahdi oo i gacan qabtay iina suurtagaliyay la sheekaysiga inan uu dhalay aabbo baadari ah kana mid ahaa dadkii ugu horreeyay ee la jaanqaaday casrigii warshadaha. Inkasta oo uu Mahdi i caawiyay, haddana kuma aanan niyad samayn in aniga iyo qoraaga naloo dhexeeyo. Waxa aan jeclaan lahaa in aan buugga ku akhriyo afkii asalka ahaa ee lagu qoray. In aan dhadhamiyo dareenka iyo dhumucda suugaanta qoraaga. In aan u kuurgalo qaabdhacqankeeda, fikirkeeda iyo himilooyinkii ay lahayd aniga oo aan sii maraynin qof iyo af kale.

Xamaasad ayaa i saaqday markii aan buugga kala furay. Abshir iyo Ijaabo ayaan u arkayay in buugga wehelka ii ah ka sheekaynayo jacayl, hasayeeshee waxa aan ka walwalsanaa sida uu nooqn doono jacaylku. Ma sareedo ayuu ku dhammaan doonaa mise saxariir? Buuggan oo ay khubarada suugaanta iyo sheeka faneedku xagga hore kaga daraan buugta guunka ah ee qaadaa dhigay jacaylka iyo duruufaha ku xeeran, qaar na ay ka dhigaan buugga ugu tayada badan ee ay qortay haweenaydaa u dhalatay dalka Ingiriiska, waxa aan isla gaarnay waaberigii! Aniga oo akhrinaya ayuu diiqii ciyay, masaaajiddii laga addimay, culimadii na xadradii joojiyeen oo ay sallaaddii u istaageen. Ma sii wadin akhrinta e waa aan joojiyay.

Waxa aan isu diyaariyay cibaadada Alla weynihii na abuuray, waa samaad na noo bariiyay. Subaxaa Masjidka ayaan ku soo tukaday aniga oo sheekadii buugga cindiga ku haya. Toloow aniga iyo Shamhaad ma waxa aan isu noqon doonaa sidii Elezepeth iyo Mr Darcy mise dariiq kale ayay dunidu nala mari doontaa?

Halkii ayaan buuggii ka sii billaabay markii aan soo tukaday. Koob shaah ah ayaan u soo qaatay, si hor leh na waa aan ula falgalay. Ma sharaysannin biya-dhaca sheekada. Isu imaatinka dambe ayaa i faraxd geliyay. Aayaha ayaan eegay, waxa aan se is waydiiyay: “Anigu uma qaboobi sidii Daarsiye ma laga yaabaa in labadanadu aan is baddelno? Ma se laga yaabaa meesha kibir, qab iyo islaweyni ay haraysay sheekada buugga in xiriirka aniga iyo Shamhaad ay harayso ogaansho la aan iyo aqoon darro? dabadeed na uu jacaylku dhinto inta uusan dhalannin? Haddii se jacaylku uu qalbigayga ku dhinto yaa ka mas’uul ah? Maxaanse u noqon haddii uu saqiiro? Su’aalaha oo madaxayga dubbe bir ah ku garaacaya ayaan buuggii isku laabay seexashana isu diyaariyay.

Saacaddu waxa ay dul hoganaysa afar saac oo subaxnimo, wadnahayguna waxa uu dul sabbaynayay badwayn caashaq. Ma helin hurdo tayo leh, kumana fogaannin moolka riyada. Waxaa maankayga ka guuxayay safarkii, dhacdooyinkii hore iyo waliba shakhsiyaadkaa buugga oo aan dhab u qaatay. Dhab u qaadashada waxa aan daawado ama aan akhriyo waxa ay ahayd cillad aan leeyahay. Haddii aan filin daawado, ama aan sheeka akhriyo, waxa aan ula dhaqmaa dadka iyo dhacdooyinka ku jira sidii ay dhab yihiin, mararka qaarna dad aan aqaanno ayayba iila ekaadaan. Waan la ooyaa, la farxaa, la murugoodaa, la qoslaa, mararka qaar na waa aan dhalleecayaa, la doodaa, diidaa, marnaba se kuma naco aragtiyaha ay gudbinayaan, mana faquuqo. Dood ayaan la

galaa aragtida buuggu ama filinku xambaarsanayhay, haddii ay i qanciyaan waa aan aqbalaa, haddii kale na waxa aan dhahaa waa buug ama filin kale oo aan taabannin jirrida nafta, sasabin cabsida ay qabto, u bixinnin ilays iyo hiraal, qancinnin hamuunta aadanenimo, ka jawaabin su'aalaha masiiriga ah ee ku xeeran.

Aad ayaan u basaasnaa. Indhahaygu daal iyo dhafar ayay la guduudnaayeen. Hurdadii qarowga lahayd waxa iga kiciyay mahiigaan cir iyo dhul is qabtay. Billowgii roobka jiingadda qolka aan hurdo waxa ay noqtay sidii Kaban uu nin farsama xumi garaacayo. Dhac... dhig... dhirir... dhaw... dhug... Markii dambe na waxa ay isu badahsay sidii hubka darandoorriga u dhaca! Roobkaa waxa uu iga maydhay xanuunkii kalinimada, iyo tabardarradii guud ee i haysatay. Waxa ay ila ahayd in ay magaaladu i soo dhawaysay mar haddii aan la kowsaday xareed Soomaalida qiimo gaar ah ugu fadhida. Dibadda ayaan u soo baxay si aan ugu il doogsado jawiga ashqaraarka leh. Waxa aan sanbabada ka buuxsaday Yal udgoon. Xareedda meel walba waran, ayaa ku dhawaad labaatan sano, dib ii celisay! Dhallaan awoowgii dhinaca ku haya, hooyadii dhabteeda na ku seexda ayaan ahay. Marka ay dhawaaqdo dhibacda roobku, waxa aan sii istaagaa daaradda guriga aniga oo feero qaawan. Anigu waan ku raaxaysan jirey roobka, hooyaday na way iga celin jirtey. Waxa ay aaminsanayd in aan xanuun ka qaadayo. weli waxa ii sii muuqda sidii uu dhulku u quruxbadnaan jirey marka uu raxmadda Eebbe helo. Hadda wax walba waa ay is baddleen. Roobku sidii hore uma udgoona, dooggu sidii uma cagaarna, dhulku na sidii ugbaad uma aha! Ma run baa oo waxaa is badaley dhammaan wixii aan aqaaney mise aniga ayaa is badaley oo waxaa iga dhintey dareenkii quruxda dhadhaminayay, bilicdana la falgalayay? Dib ayaan qolkii ugu laabtay. waxa aan la soo baxay alban sawirro ah. Durba waxa aan u xiisay dadkii aan darraad ka soo tagay. Illin ayaa

i soo dhaaftay marka aan arkay hooyaday oo aabbahay ag fadhida dhabta na igu haysa aniga oo siddeed bilood jira. Caf iyo saamax ayaan waydiistay dadka wadnahayga ku nool ee aan Gibbays kaga soo tagay. Gaar ahaan walaaladay oo aan ka soo dhuuntay aniga oo diidan oohinta sagootinta. Waxa aan ku celceliyay aniga oo iska tiraya illin i soo dhaaftay: “Waalidkii i dhalay waa aan jeclahay, waan ku dhaataa asxaabtii aan la soo koray, iyo ubadkii qoyska ee aadka ii jeclaa na waan tabayaa. Rabitaankayga kuma soo tagine waa la i qasbay. Waxa aan ku rejo weynahay in aad fahami doontaan sababta aan uga hayaamay deegaanka aan ugu jeclahay, ugana dheeraaday dadka aan ugu dhawahay.” Hilow aayaan la gabi-dhacleyay aniga oo aan geedba gaarin. Waa naf iyo xaalkeed e baradii aan hadda soo banneeyay ayaan durba u xiisay. Maalinkaa waxa aan ku dhamaystay walbahaar iyo walaahoow. Habeenkii toddobaad ayaan dhinaca dhulka dhiga aniga oo isku maaweelinaya war magaalo waa loo waabariistaa.

Waagii baa baryay walalac. Saxansaxada oogta waaberi iyo ilasyka qorraxda ayay ku diirsadeen noolihii dhibku u diiday hurdada. Goobihii ganacsiga ayaa la furay, shaqaalihii na waxa ay u jarmaadeen raadinta nolol maalmeed aan dhayal lagu soo dhicin. Wejiyada i hormaraya aad ayay u kala duwanaayeen muuq iyo miisaan ba. Aqoon durugsan uma lahayn culuumta nafta iyo akhrinta jirka aadanaha laakiin se wajiyada oo sabuurad la akhriyi karo isu baddalay ayaa muujinayay dareenka, danta iyo duruufaha kala duwan ee ay la soo kalleheen. Aadanuhu kala hoodo wacane, qaar farxad iyo firfircooni ayaa ka muuqatay. Ma raas macaan ayay ka soo kaceen, mise rays qabow ayay cagta ku hayeen? Ma hurdo wanaagsan ayay heleen, mise waa dabeecad oo iskuma howlaan dunida iyo guulallowgeeda?

Dadkii ayaan isha la raacayay aniga oo faraxsan sidii ruux yoolkiisii gaaray. Farxaddu waxa ay noo suurta gelisaa fahanka nolosha nagu xeeran, dhugashada quruxda nagu hareeraysan, iyo la dhaygagga dabeecadda bilicda san. Ma dhici jirin in ubax baxaya, shimbiro shiraya, ama dad jarmaadaya ay macno ii sameeyaan, hasayeeshee subixii Talaadada ee ka duwanaa maalmihii ka horreeyay waxa uu ahaa billowga nolol cusub. Man, ayaan soo gooyay sanko na saaray. Sidii marwo la jecelyahay baan u dhunkaday. Haatuf hoose ayaa igu yiri: “Geylamoow, shimbirahana ha u daymo la aanin.” Jalleeco durugsan ayaan qac ka siiyay, il-qabowso ayay ii noqdeen. Shimbirihii ayaan u heesay, kolna u foodhyay, mar na waxa aan jantey guulallow la aanta ay dhir baarkeed ugu sheekaysanayaan iyaga oo aan ka walwal qabin quudka barri iyo qaddar ku soo fool leh. Shimbirihii ayaan la sheekaystay. Waayahayga ayaan u guud maray, marna waa aan u xog warramay oo waxa aan uga sheekeeyay sida ay Soomaalidu geeska u galiyeen bulshada aan ka soo jeedo! Jawaab ima aysan siinin e jiiq jiiq...yalow yalow iyo qiiqiiq, doodii ayay iska wateen. Waa aan jeclaan lahaa in ay ila hadli karaan, ila na wadaagi karaan guulallowga aan la gebidhaclaynayo.

Goortii aan arkay in aysan waxba ii soo wadin ayaan weydiiyay bal in ay ka warrami karaan jidka aan ku socdo iyo meesha uu ku dhammaanayo! Ima se sheegi karaan waxa soo socda. Timaaddada iyo waxa aan mudan doono waa cilmi dahsoon oo uu Eebbe la keli noqday. Waxa ay ila ahayd in dareen hadalkaygu uu Shimbiraha walbahaar ku beeray, ubaxyadu na ka xumaadeen dhibka i gaaray. Waxa aan dareensanaa in dhibka Ubaxa lagu hayo uu ka waynyahay midka aan la daalaa dhacayo. Haddii uu hadli karo, waxa uu si murugo leh iigu sheegi lahaa in uu la il daranyahay gaboodfalka aadanaha. Waxa uu dhihi lahaa: “Waxa aan ashtako

ka ahay, duul inta ay iga gooyaan geedkii aan ku aallay, haddana aan igu farxine, dariiqyada iga tuura, iyaga oo aan udgoonkayga qiimaynaynnin, midabbadyada kala jaadka ah na la ashqaraarin.”

Haddii ay Shimbiraha iyo Man ku ii dub naxeen, calleemuhu ii ma aysan jixinjixin. Dan iyo aabo kama aysan lehyn sheekadayda! Daadashadooda ayay iska wateen. Kolba dhan ayay u dhabanayeen iyaga oo aan wax dabac ah muujin, marka laga reebo in ay si hoose ii lahaayeen ogaanshaha mustaqbalka iyo waxa aan mudan doono Eebbe Weyne kaliya ayaa oge isaga talasaaro oo ku kalsoonoow. Go’i waayayey maan sida shimbaraha oo kale noqdo. Iyaga oo bog laalan ayay kallahaan, cokonaanna waa ay la soo carraabaan.

Waxa ay ahayd Sabti aad u qurux badan oo u muuqatay in waa barkhad leh ii baryay. Waa Jannaayo; waa bishii kowaad ee sanadka cusub. Waa bil saamayn ku leh noloshayda. Waa bishii aan dhashay, la igeeyay dugsiga Qur’aanka, markii kowaad na aan la haasaaway gabar. Daruuraha gu’ga ayaa dul heehaabayay magaalada cirku na waxa uu ka arradnaa saamayn kasta oo ay qorraxi lahayd marka laga reebo ilayska. Hurdo wanaagsan oo aan helay ayaa diiftii iga maydhay. Ma walbahaarsanayn, kamana fikiraynin Shamhaad oo magaalo weyn dhexqaadday. U aabayeelid la aanta kalgacaylka ma ahayn dhaqan ugub igu aha. Waligay jecayl deeqsi kuma noqonin, sidaa darteed ma fileynin in maqnaanshaha Shamhaad deero mid kale u hardiyayso! Hooyaday iyo awoowgay mooyee waligay qof kale si qoto dheer uma aan jeclaanin! Haddii yididiilada helidda gabadha aysan lugo fiican ku taagnayn, rejada aan ka qabay is badalka noloshayda aad ayay u sarraysay.

Farxaddii aan la soo toosay waxaa iga dhabqinayay riyo naxdin leh oo aan ku riyooday mar aan duhurkii qayluushaday. Waxa aan u dhexeeyay gama' iyo soo jeed mar aan is arkay aniga oo kaligay adduunka jooga! Noolihii aan isku deegaanka ahayn, dadkii aan wada noolayn, duunyadii aan dhaqanaynay, dugaaggii na dugsanayay, xammaaratadii ilaa iyo xasharaadkii duulayay waa ay dabar go'een. Waxa ay u adkaysan waayeen isbaddallo waawayn oo dunida ka dhacay. Duufaan subax kacday ayaa geed iyo guri ba dumisay. Heerkulkii dunidu waa uu shanjibaarmay, muddo yar ka dib ayuu haddana tobanjibaar hoos u dhacay. Inyar ka dib waxaa billowday roobab iyo daadad, baddii iyo barrigii na waa ay isu furmeen.

Aniga oo cabsi buuxisay xubinkasta oo jirkayga ah ayaa waxaa soo dhabatay neecoow aan mooday in ay dunida wareertay warsan u sidde. Waa aan u riyaaqay. Waxa aan u haystay dabayl-nololeed mase aysan noqonnin e, wax ay ahayd duufaan tii hore ka xoog badan, wixii haray na cardaadiqaha ka dhigtay. Kaligay ayaa meel cidla ah soo istaagay sidii fiin cabsanaya. Waa shib iyo shanqar la . Dhankii aan u dhaqaaqo ba geeri ayaa ka soo miciyo lisatay. kownka oo idil kaligay ayaa kor saran. Biyo xuddunta ii jooga ayaan dhex socday aniga oo nolol ka samray dhan walba na qayla-dhaan u diraya bal in aan arko qof nool. Si kadis ah ayaan u arkay mas dhowr midab leh oo xaggayga u soo xammaaranaya, afka ayaan furtay orod na cuskaday. Ma biyo ayaad ku dhex ordi kartaa? Dhafuug-dhafuugtii biyaha ayaan indhaha ku kala qaaday, mise waxa aan hurdaa cariishkii ciriiriga ahaa! Waxaa la yaab lahayd in aan hurdada ka kacay aniga oo qoslaya!

Barqin ay cadceeddu la dagaallamayso qabowga ayaan riyadii kula dhalandhoolay sheekhii masjidka aan deriska la ahaa. Sheekh

Cabdi Saney oo waxbarashadiisa diiniga ah labaatan sano ugu maqnay deegaanka Geedabuurle oo saldhig u ahaan jiray buunigii weynaa ee Sheekh khalaf Muxumed Eebbe naxariistii janno ha siiyee, waxa uu caan ku ahaa fasiiridda riyada iyo fahanka funuunta Islaamka. Dadku waxa ay dhihi jireen Sheekhu waa ninka kaliya ee ku fariisan kara kursigii uu Sheekh Khalaf banneeyay, maaddaama uu Ijaaso “aqoonsi” ka haysto sagaal fan oo diinta Islaamka ku abtirsada. Isaga oo go’ cad ku doonyaysan, gar guduudan oo weynna salaaxaya ayaan hor fariistay. Waxa aan ka mid noqday xer dhowr ah oo uu mid walba dan gaar ahi keentay. Sheekh Saney ma uusan eegaynin dadka meesha fadhiya e waa uu wardinayay. Waxa uu ahaa Caalim si dhab ah u qaatay mabaadi’dii afarta ahayd ee Sheekh Khalaf uu dadka kula talin jiray: “Yaraysiga hurdada, hadalka, cuntada iyo dhexgalka dadka.”

Mar dambe ayuu soo jeedsaday qof walba na waydiiyay muraadkiisa. Haddalkii ayaan billaabay aniga oo ay haybadda Sheekhu carrabakyaga dabartay. Hadal aan dhammaystirnayn iyo howraar aan hillinkeedii la marinin ayaan warkaygii ku billaabay. Sheekha iyo intii la fadhiday ba waxa ay i moodeen kaalma doon. Cod hoose oo dadka kale uu ka qariyay ayuu sheekh Cabdi igu yiri: “Adeer jamaacada cibaadada iyo masjidka ba ha nacsiiin e baahidaada asturo in uu Eebbe ku asturo. Nin xoog leh ayaad tahaye shaqayso” yaxyax ayaan meelna la qaban waayay. Waa ay iska caddayd in Sheekha dawarsi lagu dawakhiyay. Nin da’ yar ayaan ahaaye waa uu i dhibay hadalkii uu Sheekh Cabdi hubanti la aanta u yiri. Madaxa ayaan xoqday indhaha na mirigmirig ka siiyay dabadeed na jawaab uga dhigay: “Sheekhoow anigu gacan hoorsi uma socdo e in riyo la ii fasiro ayaan u doonayaa.”

Sheekhii oo aan ku farxin hadalkii ayaa intuu “Abshir iyo Ijaabo

haddaba” yiri cumaamaddii uu garwaaxsananaa iska furay. Xaggayga ayuu u soo jeedsaday dareenkiisa oo dhanna i siiyay. Waxa uu iga codsaday in aan si tartiib ah oo taxan u tebiyo riyada. “Ha hilmaamin, hana ka kala boodin” ayuu ii raacayiyay. Harjadhkii aan xalay maray ayaan uga dhacay. Halaqii miciyo lisanayay, duggaagii dabar go’ay, dadkii le’day, duunyadii dam tiri, badihii cartamayay, webiyadii soo butaacayay, jararkii aan ka dhacay, hallaaggii ay dunidu martay, sida aan kaligay uga badbaaday is baddalladii cimilada iyo duufaantii roobka iyo daadka ba wadatay! Si daneyn leh ayuu ii dhegaystay, iigu dhego raariciyay, warkana iiga guray. Gacanta bidix ayuu marmar garkiisii weyn ku salaaxayay, midigta na tusbax ayuu ku rogayay. Sheekadii ayaan dhameeyay aniga oo naxsan kana baqaya in uu sheekhu riyada la aado dhan aan la mahadinin.

Wixii kowaad ee uu i weydiiyo waxa ay ahayd: “Tiga sheekee noloshaadii hore.” Gu’gii aan dhashay illaa barqadii ay saacaddu dul hoganaysay shan saac iyo labo iyo toban daqiiqo ayaan keenay. Hal mar ayuu madaxa kor u qaaday isaga oo ku qaylinaya: “Ukaadi... Ukaadi... Sug... Sug... Sug. Halkaa is dultaag. Joog hadda... Joog... Riyadaadu iyada ayaaba is fasirtey. Tan uma baahna fikir iyo is waafajin. Dunida la rogey ee aad kaligaa ka soo hartay waa isbaddalka fikirka ah ee aad samaysay dad bandanna ay ku dhici waayeen. Waxa ay ku dhiirran waayeen caddaynta xaqa dabadeed waxa ay ku dhex qarsoomeen hanyari iyo halmaan. Kaligaa ayaa ka dhiidhiyay dulmiga kuna soo haray dhabbaha saxda ah.

Haye Sheekhoow duufaantu maxaa ay ahayd ayaan waydiiyay? “Duufaantu waa cabsida dadka u diida in ay mowqifkooda caddeeyaan! In badan oo inaga mid ah waxaa disha cabsi, haddii

ay xaq sheegaan ama ay xuquuqdooda raadsadaan waxa ay ka baqayaan in ay waayaan xoolo, xilo iyo xil. Cabsi ayaan addoomo u noqonnaa iyada ayaana na disha aakhirka! Waan gartay.

Waxa aan mar kale waydiiyay: “Sheekhoow daadku na muxuu ahaa? Cabbaar markii uu aamusnaa ayuu iigu jawaabay: “Kac adeer. Furihii riyada waa aan ku siiyaya e orod oo adigu inta kale isla doondoono. :Waa runtaa Sheekh. Wax badan ayaad ii bildhaamisaye, bal Maska iyo qosolka iyaga na ii sheeg” ayaan ku iri Sheekh Cabdi Sanay: isaga oo kacaya ayuu Sheekhii iigu jawaabay: “Kuwaasi waa ay dhibyaryihiin. Masku waa afkaarta xun ee bulshada dhex qulqulaysa, qof walbana sida waabayda ku turqan. Biyaha maska qariyay waa qabyaaladda daboosha khataraha dhaawaaca horumarka iyo midnimada bulshada. Waa qabyaaladda qiilka u raadisa dhaqamada silloon. Waa qabiilka dadka nolosha ka dhacay la sima ama ka sara mariya kuwa hanka iyo haybadda leh. waa qabiilka qof gaboodfal gaystay iyo kii loo geystay maseeya, mararka qaarna guri isugu geeya!

Mar kale ayaan waydiiyay: “Sheekhoow sidee ayuu qabiil qof gardaran iyo mid laga gardaranyahay guri isugu geeyaa? Sheekhii oo sida muuqata ka daalay su’aalahayga ayaa iigu jawaabay: “Soo nin gabar kufsaday lama dhaho ha asturo e u guuriya gabadhii uu kufsaday? Soo gabadhii dhibbanayd looma dhiso kii dhibay? Soo iyada oo dulman eedda lama saaro oo lama dhaho adiga ayaa is uruurin waayaye ka xaaxaabi? Orodku na waa ka baxsashada aad ka cararayso xumaantaa dahsoon ee dadka sibiqda ku gasha. Adeer ka xumoow ama ha ka xumaannine, in aadan biyaha ka dhix bixin waxa ay fasiraad u tahay dhib badan oo aad mudan doonto. Qosolku waa in ciribta guushu ay adiga ku raacayso. Ma garanayo yoolka aad nolosha ka leedahay, Cilmulqayb na ma ogi, waxa ay se

riyadan sheegaysaa in aad imtixaan badan debadii guul gaari doontid, aragtiyaha aad qabto na hirgali doonaan.” Wadaadkii waxa aan ka soo tagay aniga oo faraxsan naxdinna aysan iga marnayn, guulaha uu sheegay na ii muuqdaan.

Mar walba oo uu wadadaku guul sheego, Shamhaad ayaa igu soo xaadiraysay. Waxa ay i illowsiisay yoolkii waynaa ee aan muddada ku taamayay. Inantii aan wakhtiga yar wada qaadanay aad ayay ii saamaysay. Waan isku dayay in aan is illowsiiyo mase awoodin oo hilowgeeda ayaa marba marka ka dambaysa igu sii siyaadayay. Mudhii kowaad ayaa weli ii sii muuqata. Waxaa i maan qaaday barta indhaha, baarka timaha, bilicda jirka iyo tamashle-socodka. Sida uu Eebbe u dhuldhulay iyo dhalaalka oogadeeda waxa aad mooddaa in aniga la ii abuuray! Shamhaad waxa ay ahayd ubaxa aan dhantaalleyn iyo dheemman dhamaystiran. Waxa ay ahayd gabar deeqsi ku ah mashaacirta iyo jacaylka. Farxaddeedu qof walba ayay gaaraysay halka taydu haddiiba ay jirto ay naftayda ku ekayd.

Markii kowaad ee ay gurada gaarigu na kulmisay wax badan ayaan ka bratay. Naxariis iyo dhoollacadayn ayay u qaybisay dadkii oo idil. Qof walba oo garab istaag u baahnaa waa ay caawisay. Hadal iyo murtidii waxa ay ahayd dhowr ruux oo isku dhex nool. Mar waxa ay ahayd dumar dabacsani iyo naxariis leh, mar na inan xishood iyo xilkasnimo hibo loo siiyay, mar kale waa gabar Soomaaliyeed oo diinta gowsdambeedka ku haysata dhaqankana ku dhaadata, mar kale waa indheer-garad leh fahan u suurtagaliya in ay garato qofka dhibban isaga oo aan u sheeganin. Runtii waxa ay lahayd qayb ka mid ah tilmaamihii hooyaday, nin walba na waxa uu raadiyaa gabar hooyadii u eg xagga daryeelka, koolkoolinta, kartida iyo jacaylka, halka gabadhu ay raadiso nin aabbaheed uga

eg dhinaca awoodda, dusha, deeqda, ilaalinta, dareenka nabadgelyada iyo cabsi la aanta! Miyaa se la helayaa gabar hooyo oo kale ah iyo wiil aabbe loo dhigo? Dhowr goor ayaan is waydiiyay Geylamoow maxaa gabar gollanka aabbeheed ku jirta oo aadan isku waayo ahayn maankaaga raaciyay? Waa ruux ruux ka maqanyahay xaalkiye, toddobaadyadii xigay tagiddaydii magaalada Rubadaale, wax aan inantii ahayn oo aan cindiga ku hayay ma jirin! Si fudud ayay Shamhaad hal-yeelaha iigu qabatay. Waxa aan u raadiyay sida baadi xoolaad.

Geeri iyo jacaylba kadis ayay u imaadaane, bilihii u horreeyay noloshii Rubadaale wax aan Shamhaad ahayn kama sheekaynaynin. Shaqo kasta oo kale waan illaaway, wakhtigaygana waxaan geliyay sidii aan u heli lahaa gabar aanan meel gaar ah ku ogayn. Ka heliddii ka dhalatay aragtii kowaad waa ay ka cuslayd sidii aan moodayay. Waxa ay igu noqtay haro mool ah iyo il biyo badan oo wadnahayga ku hafisay mowjado jacayl. Waa aan arkayay in tareenka caashaqu u dheeraynayo dhan uusan garaadku doonaynin hasayeeshee xilligaa oo kale caqligu waa uu itaal yaryahay. Waa isku beegitaanka noloshee maalmahaa aan xiisaha Shamhaad la daalaa dhacayo, luuqii aan maraba waxaa Dhegahayga ku soo dhacayay heestii Cumar Dhuulle, Cabdalla Nuuraddii na mireheeda lahaa. “Farooow” oo lagu tilmaamo wehelka mucaashaqiinta.

Jacaylkaan fudeydsaday

Ma igu ganay fallaadhi

Dhul aan laga fileyniyo

Feedhaba ma webeshaday

Si dhib yar ayuu jacaylkii Shamhaad ku bilowday hirgalintiisu se waxa ay qaadatay muddo dheer. Waxa aan u galay jeel, jirrab waan u mutay, jiq howdna waan u maray. Waxa aan u weheshaday dugaag jalabutaynaaya, libaax jibaadaya iyo mici haliilaysa. Waxa aan u dhadhamiyay ciqaab oogo iyo uur ba lahayd. Iyada ayaan doortay markii la ii taagay far duunyo, derajo iyo dallacsiin ah iyo mid dacdarro iyo dil ah. Waxa aan dareemayay rabitaan dhab ah oo markaa ka hor iyo ka dib ba aan i soo marin. Inkasta oo ay dadka qaarkii dhahaan dhowr jeer ayuu jacaylku nolosha soo maraa, wadnuhuna xubnaha kale ayuu kalamid yahay ka bogsashada dhaawac, haddana anigu sidaa ma qabin. Waxa aan ku qanacsanaa in uusan jirin qof isku mid ahaanaya jacaylka ka hor iyo ka dib. Jacaylku waa marti culus oo hal mar nolosheenna soo marta, laakiin martidu ma waxa ay na soo maraysaa innaga oo diyaar ah oo soo dhowayn iyo sooryo ba awood na, mise innaga oo sabool ah? Warankii ku fogaaday wadnahayga iyo dareenkii uu dhaliyay ma ahayn wax laba goor iyo kabadan soo laaban kara. Sidaan horay u soo sheegay, geerida iyo jacaylku ba hal mar ayay qofka soo maraan, nolosha na baddalaan. Waxa ay se ku kala duwanyihiin; jacaylku ma dhammeeyo nolosha e waa uu dheelli tiraa, halka geeridu ay gabagabo iyo gunaanad tahay.

Ka sokoow baadigoobka Shamhaad waxaa i sugaysay shaqo mug leh oo aan is moogaysiinayay. Noloshaydu ma aysan qaadannin jiho, in aan u yeelo na lagama maarmaan ayay ahayd. Magaalada kuma aan ogeyn ruux i garab qabta, mana jirin waaya-aragnimo iyo itaal kale oo aan is bidayay. Aqoon aan ku meel maro warkeeda daa! Eebbe Weyne wax aan ahayn oo aan garab ka sugayay ma jirin. Jiscintii aan watay oo gabaabsi ah ayaa igu qasabtay in aan ka daldasho huteelkii aan dagganaa. Guuraye yaan garanayaa? Boorso yar oo dhowr buug iyo maryo iigu jireen ayaan

dhabarka saartay, tallaabo aan hoosta ka boobayay na kaga baxay huteelkii. Dhowrka shay ee aan watay waxaa ii dheeraa han, himilo, iyo hayinnimo aan bulshada kula heshiin karo. Tallaabo rucle u dhow iyo dhiirrigelin naf ayaan isku dhex waday. Inta aan socday waxa aan naftayda daallan ee cabsanaysa u sheegayay in noloshu aysan sidan ahaan doonin, waxa aan xusuusiyay waayihii wacnaa ee ay soo martay. Alla sanad hebel qurux badnaayaa! Maalintii hebba ahayd bilic wanaagsanaydaa! Dhacdadii mashxaradda iyo mirqaankaba lahayd miyaad ilowday. Guulihii i soo maray oo dhan ayaan maankayga ku soo xaadiriya, rejeeyay na in nolosha idilkeed ay sidaa u qurux badnaato.

Jid dheer ayaan soo qaaday. Gawaari ciidan u badan ayaa kolba dhinac ii dhaafaysay. Dad yar ayaa lugaynayay. Lugo daallan oo boor badan ayay la dhacayeen dhul busaaradaysan oo habaas qariyay. Durba qorraxdii ayaa xuddunta cirka isku shareertay, dhinbilo na dhulka huwisyay. Dhidid ayaa labada dhafoor iga da'ay. Harraad iyo gaajo isu kay celiyay ayaa jirkayga gubay. Wax aan afka saaro ayaan u baahday. Jeebkaygu ma kuusnayn, qof aan aqaannona ma jirin, ha yeeshee waxa aan joogay dhulkayga hooyo iyo dadkayga oo aan lagu dhex qadin haddii aad hadasho dhibkaaga na sheegato. Tolkaa kuma gabee afkaagu yuusan ku gabay ayaa Soomaalida halhays u ah. Sidoo kale waxa ay ku maahmaahaan “Ma i tiri waa kayd rag” oo ay ula jeedaan marka adiga oo duruufaysan ruux aad garab ka sugaysay uu kaa gaabiyo dhabcaalnimo ama dhooroof la aan mid uun ha ka ahaatee, dabadeed na aad ku dhalliisho ruuxii in maalintii aad hiilka u baahneyd uu ku hoojiyay, garabkaagana ka baxay, qofkii aad dhalliishayna isku difaaco hebeloow ma anaa ogaa baahidaada? Ma uur-ku-baalle ayaan ahay? Ma ii sheegtay dhibkaaga? Ma i tiri duruuf ayaa i haysa? Ma ila wadaagtay culayskii aad maarayn la ayd?

Sidaa ayay ku baxday ma i tiri waa kayd rag. Waa xeelad ay dadku isku difaacaan.

Dhowr tallaabo ayaan horay u qaaday aniga oo kulayka dartii saddexda guluus ee hore u furay shaatigii aan xirnaa, gacamihiisa na soo xaydxaytay illaa aan dhudhunka gacanta keenay sidii aniga oo mooro lagdan galaya. Gacmaha, dhabarka, bowdyaha iyo dhammaan oogada jirkayga waxa ka qubanayay dhidid. Xilligaa isaga ah waxa aan biyo aan bogga ku qaboojiyo ahayn kama aan fikireynin. Aadane haddii aan nahay kolba waxa aan tabayno ayaa ah baahideenna kowaad, marka aan helno na waa aan hilmaannaa. Oonka i haya dartii, dhegaha ayaa i jowlaynayay, labada qowlal waa ay i caddaayeen, carrabkuna wuu ingagay. Candhuufta oo markii hore ba afkayga ku yarayd xataa waan liqi waayay. Aad ayaan uga walbahaaray waxa sababi kara oonka intaa la eg! Sonkorooow ma qabin, Kelyahaygu si wanaagsan ayay u shaqaynayeen, Sigaar ma cabbi jirin, caafimaad darro kale na ima aysan haynin. Socodkaygii ayaan sii watay. Waxa aan ku soo baxay barxad weyn oo ay dad badan dhoobanyihiin. Rag da' yar ah oo timo xiiran ayay u badanaayeen. Mar walba oo aan sii dhex galo. tiradoodu waa ay sii badanaysay, dhalaalka dhaladooda dhukuranna waa ay sii laba jibbarmaysay. Waxa aan cabbaar dhex socday dhalinyaro kala dherer, dhumuc iyo dhaban duwan. Toddobo daqiiqo ka dib ayaan la soo istaagay dhowr wiil oo meel gaar ah ku faqayay. Mid gaaban oo san yar ayaa sheekaynayay, labo midi tagoog kuusanyahay, midina hagaas itaal yar yahay na waa ay u jibbinayeen. Waa aan iska sii dhaafay markii aan arkay in ay ka sheekaysanayaan dumar, Shukaansi, luuqyada ciriiriga ah ee xaafadaha iyo hebel ayaa kubbad laaday. Dadkii ayaan sii dhex galay. Waa kala jaad iyo jurmi; kuwo ayaa gaagaaban, muuq ahaanna bar yar oo baabba'san. Kuwo ayaa cirka turqayay, itaal na la tiicayay. Kuwo waa xiniinyo-

guduudis raganimadu markaa uun jirkooda taabatay, qaybi waa sin-dheer noloshu u horleedahay, kuwo kale oo intaba ka duwanna waa ay jireen.

Nin xoog u dhashay hadda se maalmuhu xagxagteen ayaa dhexfa dhiyay mowjaddaa dadka ah. Qof walba waxa uu ka cabbirayay itaalka, aragga, awoodda jirka, da'da, noloshiisa na wax ayaa laga weydiinayay. Sidoo kale waxaa la tooyanayay aqoonta uu leeyahay. Ruuxii ninkaa dhaafa waxa uu u tagayay mid kale oo timo cad, jeefaaf la aanina ay ka muuqatay. Sidii ay Wallaahidu warka la mid tahay jumlad walba hal ama labo Wallaahi ayuu raacinayay. Qof walba waxa uu weydiinayay qoyskiisa, qabiilkiisa, afkaarta uu ka qabo madaxda qaranka, mabaadi'da dowladnimada, diinta iyo wada noolaanshaha bulshada. Ugu dambeyn waxaa dhallinyarada la waydiinayay qaabka looga noolyahay guriga iyo cidda lagu daydo ee qoyska tusaalaha u ah. Intaa ruuxii ku wada baasa ayaa loo sheegayay in loo qaatay askari difaaca xuduudaha dalka, xuquuqda dadka na ilaaliya. Difaaca dalku waa af gobaadsiiye, ruux walba waa uu ogaa in ciidankaa cusub loo qorayo in ay kursiga ku hayaan kaligii-taliyeha maroorsaday xukunka dalka. Kaligii-taliye aan qarsan jirin ku celcelinta erayo digasho iyo quusin isugu jira. Waxa ay si banyaal ah u dhihi jireen: "Haddii aan awoodno in aan hub iyo han-jab dadka ku hoggaaminno, maxaan doorasho iyo dimuqraaddiyad uga baahannahay"? Dowlad uu kaligii-taliye majaraha u hayo waxaa astaan u ah: "Garaad awood saaran."

Saf dheer ayaan saynta qabsaday. Wax aan siriqsado sidii gabdhihii loo gudi jirey fircoonigii arxandarrada ahaa ee diin iyo caafdimaad ba ka fogaa, waxa aan isa soo dultaagay ninkii kowaad. Indho amakaagsan ayuu ila raacay. Arag in aan dadka ka duwanahay. Kaligay ayaa dhar gaar ah qaba, timo na leh! Malaha

ma ogiye dhowrka boqol ee taagan bannaanka suudiga iyo siigada badan, labo bil ka hor ayaa la ballamiyay. Warbaahinta dowladda ayaa muddo tabinaysay in la qaadan doono bisha kowaad ee sanadka labo kun oo askari oo ku biiri doona ciidamada qalabka sida. Inta badan waxa ay ku biiri doonaan Militariga ilaaliya xuduudaha, difaaca dastuurka iyo daganaanshaha siyaadadda. Inta kalena ciidan gaar ah ayay ka mid noqon doonaan.

Ninkii ayaa sal iyo baar i eegay dabadeed na isaga oo aan wax kale i waydiinin igu halgaaday: “War kan dheer ee dhuuban muxuu ahaa? Waa maxay dharka aad xirantahay waryaa?” Uma aan jawaabin saa maba haynin jawaab! Gorodda ayaan laadlaadshay, madaxana xoqday. Durba gartay in goobta aan galluubnahay ay tahay gagi aan gobannimo qofeed lahayn e amar uun la isa siiyo dabadeed la qaato. Waxa aan xusuustay hadalkii macallin Bashiir oo maaddada Xisaabta noo dhigi jirey. Waxa uu dhihi jiray: “Marka aad galaysaan labo meel xiniinyaha dibadda soo dhigta; Goob waxbarasho iyo gago ciidan.” Qaar faduul u dhashay ayaa dhihi jirey macallin haddii ay raggu xiniinyaha dibadda soo dhigtaan dumarku maxaa ay dhiganayaan? Sucdi Shire oo iyada oo yar sheegan jirtay in ay u dhaqdhaqaaqdo xuquuqda dumarka, ayaa ugu jawaabtay: “Waad ogtihiin e aamusa waryaada.” Dood iyo hugun ayaa jawaabta sucdi ka dhalan jiray. Kuwo inta badan gadaal fariisan jiray ayaa ku fowdeyn jirey Sucdi: “Maxaan ognahay? Waxba ma ogine noo sheeg adigu” Fasalkii oo intiisa badan ka shaqaynaya Kalkulaas (Calculus¹) oo ah laan ay Xisaabta ku soo dareen labadii caalim ee caanka ahaa; Isaac Newton iyo Gottfried Leibniz, dad badanina qabaan in buunigii Muslimka ahaa ee Thaabit Ibnu Qurrah uu u gogol xaaray, ayaa qosol la daadan jiray. Qosolkaa waxa ay Sucdi u arkaysay daandaasi iyo dumar liidid.

Meeshii ayaan iska sii dhex taagnaa, aniga oo la irkigsan garta aan labo nin ka wada qoslinaynin. Dhallinyaradii la qaatay faraxad ayay meelna la qaban la aayeen, kuwii laga tagay na miraad iyo muraaradillaac ayay la meeraysanayeen. Waxa aan dareemay gacan wayn oo qadaadka iyo qoorta isu keentay afwaynta na i kala fakin gaartay! Waan jalleecay, saa askari labbisan ayaa ii haya sidii uu gacanta ku soo dhigay denbiilo muddo la raadinayay. Dhinac ayuu ii tikhaantikhiyay dadkii na iga dhexsaaray! Meel gees ah ayaan is taagay askarigii oo sii socda ayaan hadal ku tuuray: “Walaal, Sidee ayaan askari ku noqon karaa?”

Isaga oo socodkiisii sii wata ayuu iigu jawaabay: “Edeb yeello oo baro sida dadka loola hadlo. Waryaa waa maxay? Askari ma noqon kartid e isaga tag meesha yaan lagugu dubanine.”

Dhowr Su’aal ayaan ku boobay: “Oo toloow side ruux nool loo dubtaa? Ma sabuul baa? Yaa se i dubanaya?”

Isaga oo xanaaq ka muuqdo ayuu intuu dib ii soo eegay igu yiri: “Kaagan yar ee hadalka badan oo kale ayaan aqaannaayoo, waxaa tahay nooca xabsiga ku dhex ura.”

Ma aan aamusin e su’aalihii ayaan ku soo watay: “Maxaan bi’iyay oo la ii xirayaa? Maxaa se ii diidaya askarinimo miyaanan muwaadin ciidannimo xaq u leh aheyn?”

Mid kale oo in uu rayid yahay aan u maleeyay ayaa hadalkii la booday: “Inta aad sheegtay ba waa tahay, laakiin halkan qofna iskama imaado. Dhowr iyo toban milyan ayaan nahay haddii uu ruux walba iskii isaga imaan karo ciidankeenu ma uusan ahaan lahayn boqolaal kun e, waxa uu ahaan lahaa Malaayiin. Ciidankan hadda la qoraya na waaba ka sii xag jiraa. Waa ciidan gaar ah oo oo soo xuliddiisa laga baaraan dagay. Waa kuwa aan ku ledi

doonno, kuna aammini doono dalka iyo dadka. Afk intuu ii soo dhaweeyay sida qof hadal daboolaya ayuu igu yiri: “Halkan, weji-garad. Garab-riix, iyo bari-tunkaar, ayaa lagu galaa. Haddii aad taqaannid ruux madax ah, askarinnimo waad helayso, haddii kale se caruurtaada u xiiro.” Si ay caro ku maldanatahay ayaan ugu i ri: “Caruur ba ma lihiye maxaan u xiirtaa” isaga oo aan is dhibin ayuu iigu jawaabay: “Haddaba adigu xiiro” Show waxa aan mihaalanyo iyo malo ba waa been e ninku waa askari rayid isu ekaysiiyay. Askarigii labisnaa oo ka biya-diidsan sheekada na dhex maraysa aniga iyo askariga dharka shibilka xiran ayaa igu canaantay: “Waryaa! soco. Ka bax xerada”

Haye iyo salaama ayaan ku kala tagnay aniga oo ay ii muuqato fursad aan kaga mid noqon karo ciidanka gaarka ah ee ilaaliya kursiga madaxwaynaha. Sida aan u ogaa in aanan taliye guud noqonaynin, ayaan u ogaa in aan noqonayo askari kulaala dabka lagu karkariyo siyaasadda dalka. Shaki igagama jirin in garaaddo garbahayga lagu tixi doono. Hankaygu se askarinimo waa uu dhaafsanaa. Waxa aan doonayay galidda xayndaab ii suuragaliya la socodka dhacdooyinka waawayn ee dalka. Inkasta oo ay adkayd haddana maankayga kama marnayn xuuraanka iyo xog ka helidda xaakimka dalka. Waxaa yool ii ahaa in aan ogaado, sida uu madaxwaynuhu u noolyahay ama uu u fikiro, aragtiyihiiisa siyaasadeed, fahankiisa bulsho, iyo awoodda hoggaamin ee uu leeyahay, kuwaa oo u suurtagaliyay maamulka bulsho maskax adag, maan guracan, midnimadu ku yartahay, qabiil na u kala qaybsan. Ma dhabbaa in uusan lahayn haybad abuur iyo hibo hoggaamin? Haddii ay jawaabtu “Haa” tahay, yaa dalka maamula? Waxa aan isu sheegay in ciidanku yahay meeshii aan bulshada ka saamayn lahaa, aragtiyahaygana ku hirgalin lahaa. Waxa aan la irkigsanaa askarigii ku labisnaa dharka shibilka ee xogta buuxda i

siiyay! Ma sheekadii aan hayay ee ciidanka ka dhigaysay cabsi, argagax iyo amar-ku-taaglayn ayaan jirin, oo askari waa innaga oo kale. Nin dun macaan iyo mid dacar ah labadaba waa laga helaa ? Mise askariga i hagay ayaa qaab ciidan u bixin oo weli rayidnimo ka muuqataa?

Waxaa weydiin maan-daalis ah ahayd sida aan afar boqol iyo soddon askari oo Soomaali oo dhan quud-darraynayso uga mid noqon karo aniga oo dhabarka la iga taabannin? Waxa aan ku dhowaaday in aan candhuuftayda dib u liqo ma se samaynnin. Is dhiibidda ayaan necbaa, la baratanka qaddarkana waa aan jeclaaye, waxa aan go'aansaday meesha aan dooniba aan u maree in aan ku biiro dhallinyaradaa loo diyaarinayo ilaalinta guddoomiyaha xisbiga, ahna madaxweynaha dalka, ahna taliyaha guud ee ciidanka qalabka sida, ahna wasiirka kowaad, kaas oo leh weji aabbennimo iyo muuqaal Soomaalinimo. Digtaytar u qosla sida caruurta, sida Goodkana wax u laaya. Waxa aan nafta ugu sheekeeyay in marka aan askarta ka mid noqdo aan si hoose u baran doonaa madaxwayne kuxigeenka oo ay Soomaalidu ku xamato in uu yahay hoggaamiyaha dhabta ah ee Xisbul-xaakimka. Dejiyaha aragtida ku dhisan gumaadka, cabsi gelinta iyo gacan bir ah ku haynta bulshada.

Inkasta oo xogta kuxigeenku ay xiiso lahayd, haddana anigu waxa aan si gaar ah u danaynayay xogyaha xisbiga. Shaqada xoghayuhu waxa ay ahayd dejinta falsafadda xukunka iyo Aydoooloojiyadda siyaasadeed ee ay siddeedda nin ee jaalka ahi dalka ku xukumayaan. Waa ninkii hirgaliyay hal-haysyadii iyo khudbadihii ay madaxdu ku indha-sarcaadiyeen bulshada. Waa aabbihii aragtidiisii gumaadka iyo gumaynta hoosta ka wadday korkana gobonimada iyo gacalnimada. Waa ninkii qaamuuska

Siyaasadda ku soo daray hal-hayskii caanka ahaa: “Marka aad siyaasi tahay, muhim ma aha in aad saxantahay. Muhiimaddu waa in ay bulshadu kuu aragto qof saxan” In bulshadu ay khaladka hoggaamiyaha u aragto sax, guuldarradiisana halyeeynimo, musuqmaasuqiisana gef yar oo laga garaabi karo, iskama aysan imaanine waa laga shaqeeyay. Maskax, maal iyo muruq ayaa lagaliyay. Xoghaye Muumin Quulle, waxa uu ahaa Mufakir aan waayin jid iyo dow uu marsiiyo xaajo ibo beeshay, isaga iyo madaxweyne Cali-Arbe na waxa ay tusaale u ahaayeen doodda u dhexaysa aqoonyahanka iyo madaxda, midkee ayaa midka kale hoggaamiya? Kee ayaa kee ka sarreeya? Saamaynta yaa leh? marka ay aqoon iyo siyaasad is qabtaan, inta badan waxaa caalsaaraha leh siyaasadda oo gacanta ku haysa awoodda dhaqaale iyo nabadgeliyo.

Waan iska soo tagay aniga oo aan rejo ka qabin helidda awood igu darta ciidanka, asii aan calanka cad taagin. Toloow magaaladan mugga weyn ma ka waayayaa ruux himiladayda ii hirgeliya? Inkasta oo uu hanku sarreeyay haddana naftu su’aalo adag ayay i waydiinaysay: “Waa kuma ruuxa aad taageerada ka fillayso? Geylamoow, naftaada waxa aan jirin ha ugu sheekaynin e inta ay goori goor tahay danahaaga raaco. Cod macquul ah ayuu u muuqday, dheg se jalaq uma siinin. Jiho aanan garanayn waxa iga jira ayaan u dhaqaaqay. Waxa aan isku dayay is illowsiinta ciidanka iyo kabahooda waaweyn ee inta badan ku tunta rayidka. Waxa aan cindiga geliyay raadinta hoy aan milicda kaga gabbado. Waxa aan ahaa sida ninkii ay fallaartu salka iyo indhaha kaga taagnayd ee doorbiday in midda salka laga siibo si uu u fariisto. Haddaba si aan salka dhulka u dhigo, deegaanna u helo waa in aan xoqdo kaarkii ugu dambeeyay. Kaydsane waa lama huraan.

Casar ayaa la gaaray aniga oo aan luumannin jidadka magaalada na kolba dhinac u goynaya si aan ree Kaydsane u helo. Gabbalkii ayaa dhacay welin ajid iima bixin, ishana waxa aan ku hayay warqad la iigu soo qoray tilmaanta guriga Janaraalka. Cishihii ayaa la addimay Masaajiddiina waxaa ka baxay codad laxammo kala duwan leh. Kuwo ayaa asal ahaa tubtii Soomaalidii hore na ku taagnaa, aadaankoodu na xiriir lalahaa quruumo hore iyo qaab codeedkii Soomaalida. Laxammo badaha gadaashooda ka soo doolay ayay dhalinyaro xamaasadysan si xallad leh ugu addimayeen. Waxaa iila irkig badnaa mu'addin aan xarfaha Carabiga sixi karin haddana Makarafoon cod dheer ku addimaya. Dan ayaa biddey in uu ka shaqeeyo wax uusan garaneynin, saa waxa uu ku noolaa dal shaqo la'aan baahsani ka jirto. Sallaaddii ayaa laga baxay aniga oo weli raadinaya guri Janaraal toddobaatan-gaad ah dalkana aad looga yaqaanno. Inta aan guriga raadinayay oo dhan waxa aan is waydiinayay xiriirka naga dhexeeya aniga iyo isaga. Maxay tahay sababta aan u raadinayo nin aanan garanaynin, hayb iyo hadaf na aanaan wadaagin? Saaxiibnimadii awoowgay ma ku filantahay in uu i marti geliyo? Mar kasta oo aan go'aansado in aan dib u noqdo waxa ay naftu ii sheegaysay: "Tag guriga. Dib ha u noqonnin. Jananku waxa uu kuugu jiraa booskii awoowgaa Xirsi oo ay isku mar ka soo tageen deegaankii ay ku dhasheen. Sida dhaqanku yahayna ree Maroodi-wayne waa walaalo meel walba oo ay joogaan."

Gu' ay dadku ka soo doogeen jiilaal kulul, la wada sugayay na barwaaqo ay dhalinyaradu baratamaan, is bartaan, alalaaska guurku na is qabto ayay awoowgay iyo Janaraal Kaydsane ka soo hayaameen deegaankoodii Maroodi-wayne, soona galeen magaalada. Isku xaafad ayay nolosha ka billaabeen isku xirfad se ma aysan noqonin. Waxa ay ku kala baydheen dhabbaha nolosha.

Awoowgay waxa uu lahaa garaad ku filan si uu u diido ka mid noqoshada siyaasad fadhiid ah iyo ciidan rayidka u xoog wayn. Waxaa hal-hays u ahaa maansadii Raage Ugaas ee maraysay: “Garaadkaygu meelaha badhkood ani i gayn maayo” meelaha uusan garaadkiisu gayninna waxaa ka mid ahaa xero ciidan. Waxa uu noqday ganacsade muruqiisa maala shilinkiisa na ku meel mara.

Kaydsane isagu waxa uu u weecday dhanka ciidanimada isaga oo ka faa’iideystay tolkiisii ku badnaa Milatariga, sanado aan badnayn gudohood na waxa uu ku noqday Gaashaanle uu durba uga gudbay Gaashaanle dhexe iyo Jananba uga sii gudbay. Runtii garab iyo taageero uu beeshiisa ka helay kaliya kuma uusan gaarin jagadaa e, waxaa u garab istaagga tolkii u dheeraa daacad ugu shaqaynta madaxda ka saraysa, iyo in uu ahaa geesi isku biimeeya ama lagu biimeeyo meelaha khatarta ah. Qar-iska-tuurnimadiisa waxaa lagu tijaabiyay meelo badan oo ay ugu danbaysay dhacdadii Dhaydaab ee sheeka-reebta nooqtay. Waa dagaalkii la magac baxay difaacii magaalada Dhaydaab oo qarka u saarnayd in ay mucaaradka hubaysan gacanta u gasho. Maalmo kooban ayuu Kaydsane cadwogii kaga sifeeyay magaalada halbowlaha u ah ganacsiga iyo ilbaxnimada dalka, saddex bil gudohoodna gobolka oo dhan ayuu fallaagadii ka cirib tiray.

Inkasta oo aan hayay sheekada Kaydsane, gurigii aan ku koray na magaciisu miiska saarraan jiray, haddana intii aan aqliyaystay saddex jeer keliya ayaan arkay. Mar waxa ay ahayd dayrtii uu awoowgay xajka ka soo laabtay isaga oo dhowr qof oo uu Kaydsane ka mid yahay hadiyado u wada. Waagaa Xajku xiiso gaar ah ayuu lahaa, dadka gutana fara-ku-tiris ayay ahaayeen. Xaaji/yad ayaa loo bixin jiray sanado bandanna waxa ay ka sheekayn jireen safarkoodii dhulka barakaysan. Guradii dayuurad duulaysa ama

gaari dheeraynaya, guryihii Makah, dareenka kowaad ee muuqa Kacbada sharafta leh, ku dhaygagga dhismaha taariikhiga ah ee uu dhisay Nabi Ibraahim oo kaashanaya wiilkiisii Nabi Ismaaciil (CS) Dawaafka iyo toddobadiisa wareeg, rucliha Safa iyo Marwa, Iimaanka qanjaha ku imanaya marka aad laba rakcadood ku tukato Maqaamu-ibraahiimka gadaashiisa. Jiriiracyada salaadda kowaad ee barxadda xaramka. Wax ay aad carrabka ugu adkayn jireen habeennada Mina, waayaha Musdalifa. Xalladaynta maalinta khayrka badan ee Carafaad ayaa wakhti dheer qaadan jirtay. Waxa ay dadku aad u xiisayn jirey dhegax tuurka Shaydaanka. Waxa ay u haysteen in Shaydaanka uu guryo muuqda ku leeyahay goobta. Qofkii cudur la taxalgaba, da'i u diido, ama gacantiisu dhulka taallo oo aan awoodin gudashada Xajka, sheekadaa waxa ay ka qaadi jireen tiiraanyo. Dibnaha ayay ruugi jireen iyaga oo ka shalaytaysan in aysan helin fursad ay ku dhegax tuuraan Shaydaanka aabbahood iyo hooyadood jannada ka soo saaray, iyagana karkaarka waydaarinaya.

Kuwo ayaa ka sii fikiri jirey nooca dhegaxa ay ku halgaadi doonaan Ibliis marka ay tagaan Jamaraadka. Sidoo kale waxa aad looga sheekayn jirey kala duwanaanta uunka Alle! Waxa ay dhihi jireen waxa aan soo aragnay, duul gaagaaban oo dhallaan la moodo, kuwo xoog wayn, hiraya, timohooduna adagyihiin, kuwo dherar cir turuq ah leh, kuwo Yalax casuus ah leh, kuwo xiish cad ah oo dhiigga jirkooda dhex qaadaya dibadda laga arkayo, kuwo careef ah, kuwo casuun dhadh ah, qaar boore dacar ah, iyo kuwo kale. Xajkii u dambeeyay waxa uu awoowgay saaxiibkii Kaydsane u keenay dhowr Khamiis, Kitaab Qur'aan ah, Tusbax dhalaalaya, iyo Kaatun uu ka soo gaday magaalada Nabiga (NNKH). Intaa waxaa dheeraa biyo Samsam ah. Ruuxa Samsam loo keeno waa ay iska caddeyd in uu yahay qof qaali ah oo qoyska ka tirsan, qaraabo dhow, ama saaxiib lagu dhaato.

Markii xigtay, Kaydsane waxa aan ku arkay xaflad loogu dabbaaldagayay guushii uu ka soo hoyiyay magaalada Dhaydaab oo isaga iyo awoowgay ba saamayn ku lahayd. Guushii Dhaydaab waxa ay Kaydsane -oo lagu tilmaami jirey in uu yahay nin fursadda suga markaya ay imaatana ka faaiideysta- u horseedday guulo iyo garaaddo uusan filaynnin. Maaddaama aysan jirin wax ka fiican in aad guul u dabbaaldegtu adiga oo aysaaxiibbaddaa garbahaaga taaganyihiin, ayuu Kaydsane billaddii abaalmarinta mashxaraddeedii ku marti qaaday dad kooban. Halka shardi ee lagu xiray dadkii rayidka ahaa ee xafladda ka soo qayb galay, waxa uu ahaa in ay Jananka isyaqaanneen soddon iyo kow sano. Saddexdii askari (Janaraal, Gaashaanle dhexe iyo laba xiddigle) ee munaasabadda yimid shardigaasi ma uusan qabannin. Waxa ay si toos ah uga qayb qaateen dagaalka guusha, ama nolosha askarinimo ee Kaydsane.

Xaflad heer sare ah ayaa Jananka loogu dhigay beer wayn oo aan guriga ka fogeyn. Maalintaa waxa aan xaqiiqsaday in saaxiibbada wanaagsan ay farxad iyo fayoobi yihiin. Sanado badan ayaa ka soo wareegtay markii iigu dambaysay ee aan arko awoowgay oo sidaa u faraxsan, u qoslaya, u kaftamaya kana tallaabsaday xayndaabkii da'da iyo dagganaanta. Inta badan dadkii xafladda ka soo qayb-galay da'a ahaan waa ay isla ekaayeen, dabecaddana waa ay ka sinnaayeen. Ma jirin mid mid ka weyn, ka sarreeya, ama ka duwan. Sideeda ba dadku marka ay xusuus hore hagayso waa ay isla egyihiin. Nolosha dhabta ah ayaa lagukala waynyahay e xusuusta cidina cid kama wayna. Xusuustu dhallaan iyo dhalinyaro ayay noo celin kartaa, mararka qaarna waxa ay naga dulqaaddaa masuuliyadaha iyo is ilaalinta ay na saaraan diimaha, waayaha, wacyiga, waxbarashada iyo dhaqamada bulshada.

Markii saddexaad waxa ay ahayd xanuunkii awoowe Xirsi ee jiilaalkii Cadceed-wayne. Jiilaalkaa abaar ayaa ku habsatay dhulka Soomaalida gaar ahaan deegaankii uu ku dhashay awoowgay. Isaga oo magaalada jooga ayaa ay qaylo dhaani soo gaartay. Ma uusan dhayalsanin e subixii xigay ba waxa uu buraashadda u biyaystay badbaadinta dad iyo duunyo uu aamminsanaa in ay isaga sugayaan. Eebbe waa uu ku guuleeyay asii waxa uu kala soo noqday tabardarri badan iyo xanuun in muddo ah dhiniciisa dhulka dhigay. Subixii uu ka soo baxay Isbitaal uu laba toddobaad ku jirey ayay soo booqdeen dhowr oday oo ay nolosha soo wadaageen. Kaydsane qofkii u horreeyay ee awoowgay ugu hambalyeeyay caafimaadka, hadiyad na siiya ayuu ahaa. Galabkii uu soo booqdey xanuun ayaa awoowgay hayay hasayeeshee markii uu Janaraalka arkay waa uu miyirsaday, nabarkii hayayna waa uu illaaway. Booqashadaa awoowgay bogsiiisay, waa aan ku duursanay.

Waxaan ka baqayay in saddexdaa jeer ee aan Kaydsane arkay igu fillaan waydo, iguna dhiirragalin weydo hor istaaggidda Janan cabsidiisa carruurta lagu seexiyo? Caaddifaddu waxa ay igu lahayd: “Garasho ku filan umalihid e ha is luggooynin” garaadkuna waxa uu ii sheegayay in barashada Janaraalku tahay fursad aan nolosha horay ugu sii wadi karo. Caqligu waxa uu igu guubaabinayay: “Booskii awoowgaa yuu kuu taaganyahay e horay ugu dhaqaaq, u tag oo u bandhig aragtidaada.” Marka aan is dhaho tallaabo horay u qaad ayay naftu gadoodaysay oo ay gaashaanka u daruuraysay dardaaranka garaadka. Waxaa igu soo butaacayay hirar is diidooyin ah, ugu danbayn se waxa aan ku calool adaygay ka faa’iidaysiga fursadaha nolosha. Waxa aan xaajo ku af-meeray: “Geylamoow dadku waa hantiye Kaydsane u bandhig rabitaankaaga. Ha kuu noqdo jaraanjar aad ugu gudubto dhanka kale ee nolosha. Dhanka higsiga, himilada iyo hirgalinta hammigaaga. Horta sideeda ba

maxaan anigu rabaa? Ma wax martigalin ka badan?” Waxa aan u baahnaa saldhigasho iyo guri aan galo inta aan magaalada la qabsanayo.

Saddex saac oo habeennimo ayay qaddar daqiiqado ah dhaaftay aniga oo uusan weli jid ii bixin. Ood sida ay u kala korrayso ayaa loo kala qaadaaye wax walba waxaa iiga darnaa meel aan u hoydo iyo guri aan salka dhigo. Aniga oo cindiga ku haya gobonima-xumada jeebkayga ayaan raadiyay Huteel qiimo jaban xaggee ayaan se ugu hagaagaa? Haddii ay Soomaalidu gun ugu yeereen dad gob ah, kas iyo karaamana Eebbe u dhamaystiray, Allaylehe waxaa gun ah nin aan gayiga garanaynin, gaajaysan, gacantiisu na gaabantahay.

Socodkii ayaan iska sii watay. Waxa aan ku dhacay suryo ciriiri ah oo igu ridday waddo weyn oo ay labada dhinac guryo kaga teedsanaayeen. Guryuhu waa ay gaagaabnaayeen, dhiigo iyo dhirig lo'aad na waa lagu malaasay. Guri walba waxaa ku hor yaallay labo geed oo isku sar go'an. Taag dhulka ka sarreeya ayaa waxa ka muuqday guri ka duwan kuwa kale bilic iyo baaxad ba. Waxa aan jantay dadka deggan. Alla nasiib badanaa! Waxa aan is weydiiyay sida ay noloshaydu noqon lahayd haddii bartaa buurta dhakadeeda ahi baradayda ahaan lahayd, haddana waxa aan is weydiiyay kuwa hadda ku nool ma ku qanacsanyihiin? Ma ku faraxsanyihiin gurigaa quruxda badan mise iyagu na waxa ay u hanqal taagayaan guri kale? Waa dabeecad aadane in waxa aan haysanno aan indhaha ka lalinno, waxaa gacanteena ka maqanna nala waynaadaan. Si kastaba ha ahaato e waxa aan ku qanacsanaa in haddii aan muddo bil ah gurigaa ku nasto aan dhogoraysan lahaa, diifta iyo dalanbaabigu na iga hari lahaayeen. Waa aan dhalaali lahaa oo aan dhiigaysan lahaa.

Si ka duwan xaafadihii aan aqaanay dadka halkan ku dhaqan

bannaanka ayay fariistaan. Rag iyo dumar, carruur iyo cirroole, dibadda ayaa lagu caweeyaa! Dadka jidka maraya ayay kolba dhan isha ula raacayeen. Marka uu ruux libdho ba mid kale ayay ishoodu sida mudacii muddaysay. Habeenka ayaa se wax badan ka indha saabayay. Socodkii ayaan iska sii watay. Waxaa hortayda ka soo baxay tabbeelle duugoobay waayuhuna feenfeenteen. Si dhib leh ayaan u akhriyay. Huteelka Lac! Erayga “Lac” ayaan dhan aan u qaado garan waayay! Mar dambe ayaan gartay in waagii aan ubadka ahayn nala dhihi jirey “Lac dhaha” oo loola jeeday seexda.

Maalmo badan oo aan kali ku ahaa Huteelkii Lac, waxa aan maanka ku hayay Kaydsane iyo sidii aan u heli lahaa. Waxa aan Lac ku qaatay saddex toddobaad oo habeenadoodu isu ekaayeen. Habeenno wehel iyo walaal la aan ah. Dhab ahaantii maalmihii aan huteelka dagganaa, waxa ay ku kala duwanaayeen magaca oo kaliya. Talaado, Arbaco, Khamiis, Jimco, Sabti, Axad iyo Isniin, sida kale se isku mid ayay ahaayeen. Sida caadiga ah na habeenada cidlada, cabsida iyo xanuunku waa ay isu egyihiin.

Qol aan is iri waa uu ka wanaagsanyahay kii aan ka soo guuray, xagga nadaafadda iyo bedka, ayaan boorsadii dhigtey. Sariir waayo shaqaysay farxad iyo murgana la saaxiibtay ayaan salka saaray. Gacmaha ayaan furaashkii hoos ugu riixay aniga oo dhumucdiisa tijaabinaya. Dharkii ayaan iska baddalay, dabadeed na suuf dabacsan iyo barkin jilicsan isku kala bixiyay. Aniga oo niyadda ku haya in aan alaabta dhigto, haybinta Kaydsane na galo, ayaan indhaha is geliyay. Hurdadii aan meel dhow moodayay ayaa mool noqotay. Aadaan salad ayaa i kiciyay, aniga oo anfariirey ayaan boodey. Habeen ma aha e addin ku muxuu ahaa ayaan is waydiiyay? Mise waa salaaddii Duhur! Nasashadii ayaa hurdo dheer igu nooqtay. Afar saac iyo bar habeenimo ayaan soo galay

huteelka. Waxa aan ka walbahaaray in ay dhowr salaadood i dhaafeen, waxa aan se isku qanciyay in hurdo, dirqi, iyo halmaan wixii nagaga taga uu Eebbe Weyne noo dhaafayo.

Qolkii aan degganaa ma ahayn kuwa gudaha suuliga ku leh, manaba jirin waagaa huteello sidaa u dhisan, haddii ay jiraanna waa ay yaraayeen. Caag ayaan biyo ku shubtay dabadeed na suuliga qabtay, si aan u qabaysto, salaadaha soo socda na ugu diyaar garoobo, kuwii i dhaafayna u qalleeyo. Biyo badan ayaan u baahnaa ma se helin. Milicda kulul, maanka walbahaarsan iyo magaalada aan ku cusbahay ba waa ay i baddaleen. Haddii aan ahaa wiil dhaqan, maanta waxa aan ahay nin qaadhsan oo qayirmay, ishii aragtana aysan ku farxaynin. Aad ayaan u dhalliilay biyo la aanta huteelka, maxaan se ula yaabayaa? Huteelka “Lac” waxa uu ku yaallay magaalo helidda biyuhu Yihiin faakihaysi aan la wada heli karin. bulshada ku dhaqan magaalada Rubadaale, toddobaadkii waxa ay biyo helaan saddex maalmood. Waxa ay tuubooyinkoodu biyo keenaan Axadda, Talaadada iyo Jimcaha niska hore. Hantida loogu talaggalay dhisidda kaabayaasha nolosha iyo biyo gelinta rag ayaa boobay, ubadkooda na ugu diray dibadaha, si ay ugu noolaadaan raaxo iyo tamashlayn.

Musqusha iyo qolkii aan degganaa cabbaar ayay isu jireen. Marka aad suuliga ka soo socoto ama u sii socoto dadku waa ay ku wada eegayaan! Waa ay igu cusbayd in ay dadku i arkaan aniga oo xaajo gudasho u socda. Ma ahayn dareen qurux badan in aad hor martid dad qaarkood ay rumayanayaan, kuwo ay tubanyihiin dariiqa suuliga loo maro, halka qaar kale na ay ku wayseysanayaan suuliga banaankiisa. Labo tallaabo kama badnayn meesha uu nin garmadoobe ahi ku rumayanayay. Caacdiisa iyo carrabka uu ka soo gurayo jaadkii uu xalay cunay ayaan yaqyaqsi ka qaaday! Mar

dambe ayaan dirqi dharkii isaga bixiyay, aniga oo xishoonaya na isku daadiyay biyo aan igu fillaanin jirkaygana wada gaarin.

Dib ayaan qolkii ugu laabtey. Salaadihii ayaan tukaday ilaahay na la hoos galay xaalkayga murugsan. Eebbe Weyne ayaan u bandhigay itaal darradeyda waydiistay na kaalmo. Dharkii aan watay kuwii ugu wanaagsanaana ayaan xirtay isuna diyaariyay in aan magaalada u dhaadhaco. Saliid ku xirneyd qolka dibaddiisa dadka oo dhanna ay wada marsanayeen ayaan ku dhaashaday. Muraayad ayaan isku eegay. Waa aan ku farxay muuqaalkayga. Quruxdeydii hore qayb ka mid ah ayaa ii soo nooqtay. Hurdadii ayaa dib u abuurtey unugyadii dhintey ee wajigayga. Waxa ay i siisay dhalaal iyo farxad aan magaalada ku dhex geli karo. Marar badan hurdadu waa wehel, waa se haddii aan helno hurdo tayo leh xilli ay adkaatay in aan si nabadgalyo ah u seexano innaga oo aan is rogrogin, fikirin, indheheenuna aysan ku tolmin saqafka guriga ama mugdiga nagu xeeran. Muddo ayaan markii kowaad farxad dareemay. Go'aan ayaan ku gaaray in aan afka isaga shubo guriga korneylka. Aabbahay oo xog dhab ah ka hayay Jananka ayaan farriin ugu dhiibay gawaaridii qulqulka ahayd. Waxa aan waydiiyay xaafadda uu dagganyahay iyo sida aan ku tagi karo? Aabbahay igalama uusan daahin e jawaab waafi ah ayuu iga soo siiyay su'aashii aan waydiiyay. Inkasta oo uu ciwaankii ii soodiray haddana aad ayuu ula irkigay in aan haybsanayo nin aqoon guud mooyee aysan qaraabo dhow naga dhexaynin! Aabbahay waxa uu ahaa nin uruursan oo aan dadka dhex galin.

Wax aan kol haybiyo kolna hagabsado ba helay gurigii. Waxa aan istaagay irrid aad loo ilaalinayo. Muddo aan jawiga qiimaynayay jawaabana diyaarsanayay ka dib ayuu wiil da' dhexaad ah albaabkii furay. Gudaha la iima siideynin e bannaanka ayaa la igu toyday.

Su'aalo badan ayaa la i waydiiyay. Ugu danbeyn markii aan sheegtay ka mid ahaanshaha qoyska Jananka ayaa gudaha la ii oggoladay. Dhowr tallaabo ayaan horay u qaaday dabadeed na bidix isu majiiray. Waxaan toos isugu soo baxnay Janaraal Kaydsane oo ay weli ka sii muuqato awood jir oo waayo soo martay. Ciidanka ayaa ka dhigay nin ad-adag oo waayaha u babacdhiigay. Farxad ayaa dhoollhiisa ka muuqatay. Runtii muddo ma aan arkin ruux sidaa u faraxsan gaar ahaan iyada oo dalku ku jirey xaalad adag oo jahawareer siyaasad iyo fadhiidnimo dhaqaale ah. Isha ayaa ku xasishay xaaladda wanaagsan ee aan kula kulmay Jananka, qalbigu na waa uu ku degay furfurnaanta ka muuqata foolkiisa. Deganaansho iyo is fahan bilow ah ayaa cagta mariyey cabsidii aan ka qabay askari jooga da'dii howl-gab ka asii aan xafiiska ka tagin. Waxaa hortayda ka muqda nin soo dadaalay, noloshu na ay u laba boglaysay marar badan. Waxa ay ila ahayd in haddii ay kala fogaansho da' noo dhexayso, aysan noo dhexaynaynin kala durugsanaan garaad. Idaacadda caanka ah ee "Dawan" ayuu dhegaysanayay. Macaluusha Afrika, jahawareerka Bariga-dhexe, gumeysiga reer Galbeedka ee casriyaysan iyo indhayaarta soo geeddiga ah ayuu aad ugu nuuxnuuxsaday wariye Mustafe Rasaas oo soo jeedinayay barnaamij la dhihi jirey "Saaka iyo Siyaasadda."

Qacdii hore ba waa uu i gartay. Ruux Xirsi arkay ma garanwaayo, barta indhahayga, sanqaroorka iyo madaxa, ma garan waayo. Kalgacayl shaki i galiyay ayuu igu qabaailay. Waa gartay in aan ka cabsado soo dhawaynta diirran ee Jananka, saa waayadaa ma aan arkin qof weji furnaan igu qaabila. Kaydsane uma uusan dhaqmin sidii askari afar iyo lixdan jir aha e, waxa uu u qoslay sida gaban labaatan jir ah. Marka laga tago xiriirka qofeed aa durba na dhex maray, qaabilidda Janaraalku waxaa ay wax weyn ka

baddashay aragtidii aan ka qabay da'da iyo askariga. Soomaali ahaan ma sahlana in aad ixtiraam ka heshid askari, sidoo kale ma fududa in aad si furan ula sheekaysatid oday da'ah. Hadalkii kowaad ee ka soo baxa waxa uu ahaa: “Soo dhowoow Geylamoow. Waxa aan xusuustay Xirsi iyo bari aan barbaar baxsan ahaa. awoowe ii oggoloow in aan ku la ekaado maanta. In aan ka diga-rogtogto daganaanta waayeelnimo una guuro fudaydka, falaadxumada iyo faduusha dhallinyarada. Xusuustii Xirsi Cabdiraxmaan waxa ay i gaysay waayo hore oo adduunku uu ii hor lahaa. Waxa aan jeclaystay in aan kugu soo dhaweeyo sidii aniga iyo awoowgaa aan u wada dhaqmi jirnay muddadii dheerayd ee aan saaxiibbada ahayn. Awoowgaa waxa uu ahaa muuqaal u taagan gobanimo aysan gadaafaynin guddaafadda qabiilka, gasiinka magaalada, iyo gunnimada siyaasadda”.

Hadalkaa quruxda badan oo markii dambe lagu soo gabagabeeyay wax u eg in magaaladu ka duwantahay miyiga oo ay wanaagsantahay in ruuxu uu iska soo warbixiyo inta uusan guryaha imannin ayuu howrartiisii ku soo idleeyay Janaraalkii aan aadka uga cabsanayay. Waxa aan ka baqayay in aan Kaydsane kala kulmo is fahan-waa, kala duwanaa, xirxirnaan iyo farxad la aan. Imtixaankii kowaad ka gudbaye toloow maxaa xigi doona? Gabar ayaa miis Jananka horyaallay ka qaaday labo saxan oo uu ku cunay hilib dhaylo ah oo caano dhay ah lagu kariyay. Waxa uu ahaa askari aysan noloshu ka qasnayn da'diisa iyo cuntadiisu na aysan islahayn! Markii weelashii cuntada laga qaaday ayuu Sigaar uu qiiqiisu sanku iga galiyay shitay. Ruux kale kama oggolaadeen in uu qiiq afkiisa ka soo baxaya igu asqeeyo haseyeeshee aniga oo ka duulaya “Kaynaanayoow edebso” ayaan iska dhigay qof aan dhooroof u lahayn qiiqa ka soo baxaya af konton sano tubaako u rukunnaa. Kaydsane oo ahaa askari wajiyada akhriya ayaa jirka aan is gelinayo

ka gartay in uu Sigaarku i dhibayo. Si uu jawiga u baddalo ayuu dhaliilay xaaladdiisa: “Awoowe balwad ayaa nala fogaatey. Afartn iyo dhowr sano ayaan cabbayaa Sigaar aanan ka qaadin wax aan caafimaad darro aheyn. Sanad walba marka la gaaro bisha ugu dambaysa toban Kitaab ayaan ku dhaartaa in aan dib ugu noqonnin balwadda. Soon walba waxa aan naftayda ku waaniyaa in uu noqdo ramadaankii ugu dambeeyay ee afkaygu qiiq u kireysnaado, sambabadaydu na xanuun u carbuunnaadaan. Haddana go’aankaa ma fuliyo e sidii umushii ayaan illaawaa bartii na ka miisaa!”

Janaraal Kaydsane, waxa uu ahaa waayeel ay balwaddu ka adkaatay, sheekadiisu na waxa ay i soo xusuusisay xikmad aan ka maqlay sheekh Cali-dayr isaguna uu ka warin jirey culimadii hore ee Islaamka: “Ilaahay waxa uu Malaaigta abuuray iyaga oo garaad mooyee aan rabitaan naf (shahwo) lahayn, xoolaha na waxa uu uumay iyaga oo rabitaan nafeed mooyee garaad lahayn, halka aadanaha Eebbe abuuray isaga oo garaad iyo shahwo ba leh, ruuxii garaadkiisu ka awood badiyo doonista naftiisa Malaaigta ayuu la jaal noqdaa, qofkii se garaadkiisu ka hooseeyo shahwadiisa waxa uu ku biirayaa xoolaha.”

Aniga oo la irkigsan hadalka iyo falka is diidan ayaan waydiiyay: “Haddii aad sidaa u ogtahay caafimaad la aanta uu keeno iyo xumaanta kale ee uu leeyahay maad naftaada ka adkaatid awoowe? Maad rabitaankaaga xakamaysid? Intaa markii aan iri ayaan dareemay in aan ka tallaabay seerahaygii oo aan galay bad aan i khusaynin? Janankii oo cuskanaya waaya-aragnimo ayaa qosol aan dibnaha dhaafsanayn qac ka siiyay, ookiyaalle sanku bartankiisa u saarnaa na booskoodii dib ugu celiyay dabadeed na indhaha iga buuxsaday: “Awoow ii ducee adiga ayaa daan ku qalinle ah e.

Eebbe ii waydii in xumaan idilkeed uu iga soo hadeeyo.” Aniga oo xishoonaya ama cabsanaya ayaan ugu duceeyay: “Eebbe ha kugu duwo dhabbaha guusha, dhibaato ha kaa hayo, nolosha aad rabto na hel weligaa.” sabab aanan hadda garanaynin ayaan uga kacay kursigii aan ku fadhiyay salka na u saaray dhegax aan Kaydsane ka dheerayn! Aniga oo geesaha dhegaxa faraha gacanta midig ku mudaya ayaan iri: “Alla adkaa!” Janankii ayaa doodda aniga iyo dhegaxa soo galay oo yiri: “Waa runtaa awoowe. Waa nacab, isaga aayaa kugu fadhiya e adigu kuma fadhidiid.” Intaa kuma uusan aamusin e gabar ayuu u dhawaaqay. Dahabooy. Dahabo. Naa Dahabo. Wax la hadla markii uu waayay ayuu iska aamusay.

Daqiiqado aamus ah ka dib ayaan jabaq ka maqalnay xagga guriga. Cod dumar oo aan igu cusbayn ayaa soo yeeray. Naftu sidii ay codkaa u soo saari lahayd ayay isku mashquulisay. Kuma aanan daahin naf la showrkiiye durba weji aan gartay ayaa soo muuqday. Alla waa gabadhii aan muddada raadinayay ee aan gaariga isla soo raacnay ayaan kor ugu dhawaaqi gaaray, haddana waa aan is qabtay. Garbasaar huruud ah ayay qabtay, walax aanan arkaynin oo ay gacanta ku haysayna waa ay ku mashquulsanayd. Wadnaha ayaa i garaacmay. Janankii ayaa gabadhii waydiiyay: “Away Dahabo?” inta aysan jawaabinna u raaciyay: “Iska daayoo adigu ba kaalay.” Cod in uu amar bixiyo bartay ayuu sidaa ku yiri. Inantii markii ay i aragtay waa ay naxday. Igama aysan filaynin goobta! Meel aabbaheed agtiisa ah anigana hortayda ah ayay sidii geed qod ah is qotomisay. Waxa ay ahayd inan tabaalaha waayahu aysan taaban. Hellidda Shamhaad ee lama filaanka ah waxaa ay ii ahayd “Fa’al” wanaagsan. Kaydsane uma aanan sheegin in aan gabadha is naqaano gaari guradii na isku baranay. Judhii hore ba waxa aan aniga iyo Shamhaad u dhaqannay sidii laba ruux oo isku cusub. Markii aan guriga imaanayay ma ogeyn in ay Shamhaad ina

Kaydsane tahay, markii aan ogaadey na kuma aanan farxin kamana nixin, sababtu tahay joogitaankayga wax door ah kuma aysan lahan, waxayse qayb libaax ka qaadatay ka tagiddaydii guriga.

Gabadhii oo aan weli dhaqaaqin waxbana loo sheegin ayuu Kaydsane haddalkii aniga igu soo leexiyay iguna amray in aan soo guuro. Runtii ma ahayn fursad dhayal igu ahayd. Halhaleel ayaan gurigii uga baxay, daqiiqado ka dib na waxa aan taagnaa huteelkii oo intaan lacagtiisii siiyay alaabtaydii ka soo daldashay aniga oo aan dheg la qabto lahaynna gurigii ku soo noqday. Boorsadii ayaan dhigtay qol la ii diyaariyay. Sariir makhsinka intiisa badan qaadatay ayaa dhextaallay. Daaqadda ayaan ka eegay gaari Land Rover ah oo dhexyaallay beer sillig lagu deyray. Beerta waxaa ka shaqaynayay nin madow, gaaban, oo calool weyn. Qolkii ayaan dibadda uga baxay. Quful ayaan dhab ku siiyay dabadeed na intaan lexejelo jalleecay kalyaha qabsaday. Waxa aan u qoslay sidii ruux in badan baagamuuddo ahaa oo mushaarkii kowaad tirinaya. Furihii ayaan kolba dhan u wareejiyay sidii xaaji bakhaar afar-irdood ah ku haysta magaalo uu suuqeeda ganacsigu awood leeyahay.

Ugu danbayn salka ayaan dhigtay, noloshii na horay ayay u dhaqaaqday. Waxaa waayaha nolosha -oo sida shaxda godad iyo geeddi ah- iiga muuqday taagan la isku hallayn karo iyo timaaddo ifaysa. Sidaas se waxba uma dhicin. Noloshii gurigu waxa ay baddashay masiirkayga waxaana ay ii horseedday qulqulatooyin naftayda gilgilay noloshaydana qiil galiyay.

Gurigii Kaydsane waa uu wanaagsanaa marka laga tago aamuska iyo amar-ku-taaglaynta. Baradii aan ku dhaqnay 215ka habeen waxaa ku noolaa dhowr iyo toban qof oo hal ruux isku ah. Qaab-nololeedka Janaraalka ayaa la wada qaatay, kala duwanaantu na

denbi cigaab lagu muto ayay ahayd. Iskuma aanan mashquulinnin sida ay ree Kaydsane u noolyihiin e, waxa aan wakhti galiyay sidii aan u degi lahaa qalbiyadooda. Hawraar san iyo haye badan ayaan kaalmaystay. Barbaar baarri ah iyo baraar wabax ah midna baad ma waayee, waxa aan go'aansaday in aan noqdo wiil dhego nugul, dadka u adeega, waxa uu u baahanyahay na hela. Si aan isaga dhaadhiciyo saddex xagalka awoodda leh (Jananka, Ijaabo iyo Dahabo), waxa aan tunka u ritay dhowr shaqo oo la igu ammaanay. Ammaantu se waa tii aan eeday. Kaydsane aad ayuu u qaddarin jirey howl-karnimadayda. Waxa uu iga dhigtay ul uu wiilashiisa ku garaaco. Waxaa uu ubadkiisa ku canaanan jirey: "Daya Geylame. Kuma uusan korin guri madax. Ma uusan helin fursadda aad hesheen, haddana idinka tayo iyo talo fiican."

Sida ay u badanyihiin lammaanaha Soomaaliyeed, hooyo Ijaabo iyo odaygeedu waa ay kala duwannaayeen. Iyadu waxa ay ii arkaysay wiil bahdilaya wiilasha ay jacaylkooda ku indho-kuulato. Maalin ba maalinta ka danbaysa nacaybkeedu waa uu sii kordhayay. Haddii aan buur xammaalo, badda jiiro, iyo haddii aan barriga soo duubo ama se aan bubo, il naxariis leh iguma aysan eegi jirin! Waxa ay ii arkaysay Biryad yar oo caruurta aabbahood ku diraya. Waxa aan agteeda ka ahaa gun aan garasho lahayn oo guriga ciidan u ah inta uu cad iyo caano helayo! Waxa ay halhays u lahayd: "Gallad midgaan waa inta uu gafuurku qoyanyahay" Hooyo Ijaabo waxa ay ahayd caamo qalbiga diinta ka jecel waligeed na aan loox Alif, ba' loogu jiidin! Inkasta oo ay Ijaabo ahayd hooyo wanaagsan haddana waxa ay lahayd iin muuqatay. Waxa ay ku sasatay jeclayka caruurteeda, waligeed na ma aysan aamminin qof aan ilmaheeda ahayn. Xaqiiqadu waa midda ay sheegaan, runtu waa ta ay dhahaan, waxa ay diidaanna ma doonto, ruuxii dhalliila ama dhaleeceeya na dagaal ayaa kala dhexeeya.

Inkasta oo ay xaaladdu adkayd, haddana ilma Kaydsane sidii dad walaalo ah ayaan isu dhexgalnay, marka laga reebo Dahabo oo maalmihii kowaad mashxarad igu soo dhawaysay. Ilaa maanta ma garanayo wax ay qoonsatay Dahabo oo ahayd gabar ku weynaatay guri aysan dhanna uga bixin. Cabsida laga qabo Janaraalka ayaa sababtay in la waayo nin hawaysta ama la haasaawa! Markii ay bislaatay baarka na ka jartay sanadihii ay dumarku u baahnaayeen lammaane ayay u hilowday rag iyo xiriirkii. Waxaa maankeeda buuxiyay baahi ay u qabto nin dareensiya dumarnimadeeda, taabta wadnaheeda, noloseeda afarta derbi u dhaxaysana ilays u daara. xaggee ayay se ka heli ninkaa ama dhinacee ayuu ka jiraa. Guur waxa uu rabaa qabanqaabo aysan Dahabo u qalab qaadannin.

Dahabo oo ka faa'iideysaneysa shuxsuxdii aniga iyo Shamhaad ayaa igu soo rogtay cunaqabatayn adag. Dhan waxa ay iga ilaalisay dhexgalkii dadka guriga ku nool, dhanka kalena waxa ay igala dirirtey in aan hello fursad aan ku arko Shamhaad. Aniga iyo gabadhii i maan lushay waxa aan noqonay laba ruux oo isu muuqda asii kala maqan. Wixii lagaa celiyaad calmataaye, ciriirigii ayaa inantii i sii jeclaysiiyay. Waxa aan u qaaday jecayl muuqda oo qof walba uu arki karay. Mar walba oo uu cadaadisku kor u kaco, Shamhaad waa ay ii soo dhawaanaysay, illaa aan jeclaaday in dhibka la igu hayo lasii laba jibbaaro. Arrintaa waxa ay si fudud iigu ridday shabaqii ay Dahabo ii daadisay. Si ay xaaladdu u sii murugto waxa ay Dahabo tallaashay Mubaarak Kaydsane, nacaybkii hooyo Ijaabo ay ii qabtay na waa ay sii kobcisay. Xataa Farxaan oo dib jir aan la arkin ahaa, guriga na dhuumasho ku soo gala faradullaynna uga baxa, waa ay qabadsiiisay! Kalgacaylkii la igu soo dhaweeyay dhowr bilood ka hor, waxa uu isu baddalay nacayb sida dabka u hulaaqay. Waxa aan qirayaa in Dahabo ay lahayd hibo isku dir oo heer sarreysa, aniguna aanan waaya-arag ahayn!

Xaaladdii waa ay sii cuslaatay. Dahabo waxa ay igu eedaysay, dibjirnimo, iyo in aan ahay doob halistiisu badantahay, ishiisu na aysan libiqsanin marka ay Shamhaad hayso! Waxa ay tiri: “Isaga iyo Shamhaad haasaawe iyo qosol ayuu waagu ugu baryaa. In badan ayaan arkay iyaga oo faraha ka ciyaaraya! Bal maxaa wiil iyo gabar ajnabi kala ah isu geeyay?” Hadalka Dahabo waxa uu ahaa unuun-goyn iyo jaaifo ay u bareertay e, waa ay ogayd in aanan waligay Shamhaad ku helin caways furan iskaddaa kelinimo iyo is laaclaac e. Muddadii aan guriga ku noolaa hal habeen ayaan fursad la sheegi karo isu helnay aniga iyo Shamhaad, habeenkaa na wakhtigii waxa uu igaga dhammaaday arar iyo eed sheekasho. Inkasta oo habeenkaa aanan gaarin guul la taaban karo, haddana waxa aan ogaaday in dumarnimo ba ha dabartee ay Shamhaad aniga iga darnatahay xagga jacaylka. Saacado badan ayay ka sheekeynaysay xaaladda guriga ku haysata iyo sida ay ii jeceshahay. Waxa ay is dultaagtay yaraanteedii iyo himilooyinkii ay lahayd. Sidoo kale waxa ay ii sheegtay sababta aabbaheed oo taliye maalqabeena ah ay u soo raacday gaari ciriiri ah.

Habeenkaa ayaan fahmay sababta gurigan dhaqaale ahaan hodanka ah uu farxad ahaan sabool u yahay! Sababta dadku qolal ugu kala jiraan ee qofina mid kale ula hadlin. Waa aan ka xumaa in saacado badan oo aan dib ii soo mari doonin aan ku dhumio hadal aan nolosha waxba ka baddelaynin, waa aan se ku qasbanaa. Shamhaad oo ahayd guri-dambays loo heellan yahay asii aan door ku lahayn go’aammada guriga waligeed ma aysan helin ruux dhegaysta. In aysan guriga saamayn ku yeelanin laguma ikraahin e, iyada ayaa dooratay, ka dib markii ay wayday hal dabeecad oo ay qoyskeeda kala mid tahay! Waxa ay ahayd sida ruux ku go’doonsan jasiirad durugsan oo dad la aan ah!

Bishii ka horraysay ka soo guuriddaydii guriga, ayuu Jacaylkii Shamhaad soo daahiray. Waxa uu noqday waa baryay oo aan sacabbada lagu qarin akrin. Markii kowaad ayay nolosheeda u maaraysay sida ay rabto, aniga iyo qoyskeeduna aan u baratannay saamaynteeda. Kasha iyo laabta aniga ayaa degay, garaadka iyo nolosha dhabta ah na Dahabo iyo inta la safka ah ayay u janjeereen. Qoyskii oo igu qiimeeyay in aan ahay meesha godan ee dhibaataadu isugu tagayso, ayaa joogitaankayga u arkay halis ka hortag u baahan. Giddi waxa ay isku raacsanaayeen khaladnimada jecaylka ay Shamhaad ii qaadday. Tan iyo Mubaarak oo wadaad ahaa qabyaaladdii waa ay ka adkaatay! Aad ayaan ula irkigay, habeen aan arkay isaga oo Salaatuleyl u taagan, Eebbe na waydiisanaya in wadnaha walaashii laga saaro kalgacaylka ninka Biryad. Waa su'aal facwayne, sidee ayuu ruux Eebbe Weyne ula hor tagi karaa duco uu addoomihiisa ku kala saarayo, ku na kala sarraysiinayo? Xaajadu intaa kuma aysan istaagin e, waxaa billowday shirar xiriir ah oo lagaga tashanayo aayaha gabadha iyo sidii loola dhaqmi lahaa Biryad ka baxay xayndaabkii lagu xiray quruumo hore. Waxaa la go'aamiyay: "Shamhaadeey, Geylame oo aad guursataa, waa calaacashaada oo ay timo ka soo baxeen. Biryad ayaan raaci in Janaraal na waan sii ahaan, waa arrin aan dhacaynin."

Shamhaad oo ogaatay falka ay reerku damacsanyihiin ayaa sii laba jibbaartay jacaylkeedii. Waxa ay soo bandhigatay kalgacayl iyo hawadin loo fasiray ku tumasho iyo ka tallaabsasho bareer ah oo ay kula kacday xeerka qoyska Janaraal Kaydsane. Isku daygii ugu dambeeyay ayaan aniguna Dahabo ula tagay. Waxa aan waday sasabasho iyo in aan Shamhaad jeclaado iyadana walaalo ahaanno. Dhinacyo badan ayaan wax ka tusay, hasa yeeshee in Dahabo la baddalo waxaa ka sahlanaa dhulka oo ciidda laga dhaqo!

Waan ogaa in waabayda Dahabo ay gaartay ama ay gaari doonto Kaydsane. Is galluubid iyo bara-bax u diyaar garow ayaan billaabay. Walaac iyo guulallow ayaa ila soo darsay. Ma garanaynin meel aan u ciirsado. Habeenno badan ayuu waagu ii baryay aniga oo Sugra la haasaawaya, cirjiir eegaya, ama ururka weheshanaya. Haddii aan intaba waayo na maciin bida ilayska cadceedda ee soo baxay aniga oo il xirrib saarin! Waa in aan is gartaa oo aan guuraa inta garabka la i qaban ee aan gawaan cidla ah la i istaajinin, ama aan la i jeefaafin ba.

Habeen fikirku dowyo dhaadheer igala dhacay, hayjado cidlo ah na ila xulay, ayaan go'aansaday in aan xaajada u rag badsado. Subaxiisii ayaan Xasan nuur oo faraguroow lagu naanaysi jirey ku kallahay. Xasan oo aan isku barannay xaflad aroos ka dib na saaxiibtinimadanadu tiswaadday, waxa uu lahaa Garaash weyn oo ku yaallay meel aan ka fogeyn guriga Janaraalka. Geerashka waxaa makaanig iyo macallinba ka ahaa Salaad oo ahaa nin dhallinyaro ah, furfuran, farxad badan, lug na ka jiisa. Nasiib wanaag Xasan waxa aan ugu tagay goobtii shaqada dabadeed na uga sheekeeyay dhibka i haysta, iyo khatarta aan xilli walba filan karo. Sidii aan filayay waxa uu igula taliyay in aan geerashka u soo guuro. "Urka baasiinka, sinjiirta naaftada, qaylada gawaarida, wasakhda olyada, dhawaqa biraha, indha xanuunka alxanka iyo qiika sigaarka, mooyee dhib kale arki maysid." ayuu Xasan igu qalbi dejiyay. Subixii xigay ayaan ka soo guuray gurigii Janaraalka una soo hoyday geerash aan u aayay saldhig na ii ahaa in muddo ah.

Subax hore ayaan Janaraalkii ku jarmaaday. Kursi ayuu ku dangiigay, waxa uuna akhrinayay wargeyska "Hiirta Waabberi" oo ahaa midka keliya ee dalka ka soo bixi jirey. Wargayskaa ay aadka u jeclaayeen saraakiisha dowladdu, waxa uu u heellanaa

difaacidda danta madaxda. Kama hadli jirin danta shacabka aan haysannin adeegyada laf-dhabrta u ah nolosha. Nolosha laftirkeeda gabaabsiga ahna ma uusan soo hadal qaadi jirin. Hiirta Waabberi, waxa uu caddayn u ahaa in fanka, saxaafadda iyo suugaantu, yihiin awood inta badan u adeegta hoggaanka, kana shaqaysa marin habaabinta bulshada iyo daroogaynta maanka.

Umal xoog leh ayaa Jananka ka muuqaday. Canaanta iyo cartanka ka baxaya na waxa aad mooddaysay aar raq laga kicinayo. Indho galka laga bixiyay ayuu igu soo eegay. Naxdin ayaa iga meel wayday. Waxa aan is lahaa goorma ayuu hadal sida bambadii qarxa ku dhihi doonaa. Wixii aan filayay iga lama uusan hadlin e, waxa uu yiri: “bal eeg waxa meesha ku qoran! waa nin weyn oo wariye iyo waliba qoraa isku sheegaya oo aan aqoonnin halgamayaashii dalka dhiiggooda u soo daadiyay naftooda na u hurey”. Aniga oo xaaladda la jaanqaadaya ayaan iri: “Waa arrin laga fiicanyahay in saxafi uu ka arradnaado sooyaalka dalkiisa iyo garashada dadkiisa e muxuu sameeyay weriyuhu? Waxa aan sugayay in uu halgamayaashii waynaa ee ka dhiidhiyay heeryada gumaysiga, ama halgamayaashii kale ee ka gilgishay dulmiga ku dhex baahay bulshada magac dhabo, mase yeelin e, waxa uu yiri: “laga fiicanyahay aa? Lagama fiicna e waa arrin xun oo aan loo dulqaadan karin. Si fiican u fiiri qoraalkan. Bal eeg ninkan magaciisa ku sheegay Cabdiqaadir. Horta yaa saxaafadda baray? Bal day sida uu magaca madaxweynuhu uga arradanyahay mansab iyo maamuus. Ma isaga ayaa Cali ula baxay” isha ayaan ku muday. Waxaa ku qornaa Cali keliya! Lagama hormarinnin Janaraal iyo magacyadii badnaa ee uu ku jin tuuran jirey. “Waa khalad. Ma isaga ayaa derajada siiyay?” Ayaan ku iri.

Hadalkaygii ayaa biyo qabow ku shubay caradii odayga. Waxa

aan muujiyay in aan dhacdada ka gilgishay, waxa aan se ku qanacsanaa in Jananku uu ka hadlayo wax aan macno lahayn. Toloow maxaa uu samayn lahaa haddii magaciisa, karaamadiisa, haybtiisa, dadnimadiisa iyo jiritaankiisaba la diido, oo la duudsiyo sidayda oo kale?

Janankii jawigiisii caadiga ahaa ayuu ku noqday. Kor waayeel waa wada indho e xog ma seegana mana uusan doonayn in uu i sii didiyo. Inkasta oo uu ku qaancsanaa sida ay qoyskiisu warka ugu sheegeen dood iyo fikir kale na uusan furneyn, haddana meel uu afkiisa iila baxo ma uusan joogin. Ha waaddo ha waaddee, waa aan ogaa in uu iga aargoosan, jacaylka gabadhiisana uu u arki doono khalad aan laga gudbi karin isaga oo aan laga tallaabo qaadin. Kaydsane qofkii aan si hoose u dhugannin waxa uu moodayaa nin dun, dadnimo iyo macaan hiddo raac ah leh! hase yeeshee ruuxii si dhow ugu kuurgala waxa uu ogaanayaa in uu yahay dhowr nin oo isku dhex nool. Mid waa nin dabeecad macaan, dad la dhaqan leh, daacad u ah aragtiyihiisa iyo mabaadi'diisa guunka ah, kaasi waa Kaydsanihii asalka ahaa ee ka imaaday baaddiyaha isaga oo xaashi cad ah kana bedqaba afkaarta magaalada iyo jeexjeexidda nolosha. Mid waa nin naxariis daran, dub nixin, dubaaxinnin, dilka jecel, geesi ah, kaasi waa Jananka uu ciidanku sameeyay. Mid waa jaguug, dhakhuul gacan adag, shilin uu leeyahay aan ku ciil bixin, hantidiisu inkasta oo ay badantahay, haddana aan waligii ka labbisannin, kaasi waa wiilkii yaraa ee magaalo soo galay isaga oo sabool ah, nolosha ciishay, dabadeed silac iyo saxariir mutay illaa uu noqdo nin ku mamman sameynta dhaqaale aan la dheefsanaynin.

Hadalkaygii ayaan ku furey: “Awoowe waxa aan rabaa in aan shaqaysto magaaladana fahmo. Waxaa la gaaray xilligii aan

culayska kaa dul qaadi lahaa. Toddobo bilood waa wakhti dheer oo magaalada lagu fahmi karo, wax na lagu qabsan karo. Dumarka ayaaba toddobo bilood ku dhali kara ilmo nool. awoowe haddii aan kuu soo baahdo sidii aan shalayba kuugu soo bareeray ayaan kuugu imaan doonaa, waxa aan se ku hanwaynahay in aan magaalada iska dhiciyo, sanado ka dib na aniga oo meel ka soo baxay aan ku marti qaado.” Hadal af gobaadsi u badan canaanna aysan ka marnayn, iyo howraar goobta ku habboonayd ka dib waa uu oggolaaday in aan guuro. Waxa uu hadalkiisii ku soo gunaanaday “Mar walba albaabka gurigu waa uu kuu furanyahay, xigto iyo xigaal iiga kaa dhow na ma jiro.” Cabbaar markii aan aamusnaa ayaan ku warceliyaya: “Waa run. Ma jiro qof iila kaa siman, gurigana waa aan ku soo noqon doonaa haddii uu Eebbe idmo.” Haddalkaa waxa aan ku ixtiraamayay odayga e, iima qorshaysnayn in aan dib ugu soolaabto guri ay joogaan Mubaarka iyo Dahabo. Inta aana kicin ayuu ii sheegay in uu hayo warqad uu aabbahay soo diray iyo waxoogaa shilimaad ah oo la socday! Layaab ayay igu noqotay! Aabbahay qof maqan ma tabo, mana qaado masuuliyad, gacantiisu ma furna.

Warqaddii ayaan bartii ku furay. Waxa uu ahaa dhambaal aan aabbahay u ekayn. Waxa uu xambaarsanaa dhalliil, dhiillo iyo dhacdooyin. Dardaaran waalid ka sokoow guur ayuu aabbahay igu guubaabiyay. “Geyllamoow ka guurso magaalada aad joogtid. Ma filayo in aad waayayso gabar gayaankaa ah, haddiise ay dhacdo in aad waydo inan ku qancisa, waxaa diyaar kuu ah gabar ay habaryartaa Fartuun dhashay. Gabadhu Kiin tii aad isku ayniga ahaydeen ma aha e, waa mid yar oo Yurub la dhaho. Wiilkaygiyoow Yurub waa lix iyo toban jir aan Kiin dhaban iyo dherar midna ka dhicin. Sidii man sagal arooryaad jooga ayaa la daawadaa, indhuhuna halacsadaan. Kiin waa la guursaday. Waa

marwo nolosha la lagdamaysa. Labo wiil ayay u dhashay nin ka soo laabtay Jarmalka. Habaryartaa iyo qoysku ba raalli kama aysan ahayn guurkeeda, waase caado dumar in ay dhaldhalaal iyo dhoolacadayn u xishaan. Waxa ay dumarku ninka ku xamanayeen in uu yahay shalmad-raac dumar shiriye ah. Waxaa la soo wariyay in uu hal-hays u leeyahay: “Eray sheekh ii laqimo qabbiltu ayaan ugu jeclahay, hadal biliseedna soo dheelmo.” Aniguna waxa aan ku ogahay in uu yahay nin gaaban, qoor yar, oo hadal badan. Intaba waxaa ka daran waa nin shilis oo aad mooddo sumal Khaliijka loo suuq gaynayo! Subixii Kiin la meheriyay inta badan dadku waa ay naxeen. Waxa aan ka mid ahaa dad dareensanaa in isaguna uu dhaban u xishay, gabadhuna dhadhan. Mid guurka diidanaa oo tag haboow u arkayay iyo mid doonayay ba, waxa loogu duceeyeen: “Raas weyn Allaahow ka yeel, raacday foolxumo e.”

Sidoo kale, aabbahay waxa uu igula taliyay, dul, deeq, diinta oo aan gows danbeedka ku qabsado, iyo carrabka oo aan ka adkaado. Waxa uu farriintii ku soo gabagabeeyay: “Geylamoow waxa aad tahay wiil yar oo aan waaya-aragnimo lahayn. Aabbo, haddii uu jiro ruux aan dhab u jeclahay waa adiga e aan ku siiyo dardaraan laga yaabo in uu yahay kii u dambeeyay. Ka taxaddar qofka aad la saaxiibbayso. Magaalada aad tagtay dadka daggan kama kaftamaan dumarka e qalbigaaga xakamee. Haddii uu damac dumar ku qaado, Yurub ayaa kuu diyaar ah. Habeenkii si fiican u seexo, hurdadu waa dawada ugu fiican ee dunida taalla e. Ha raadinnin caddaalad aadan helaynin, ha u baahannin maxkamad, qaali, iyo xeer-beegti, midna xaq aad leedahay ku siin maayaane! Hooyadaa waa ay caafimaad qabtaa juucjuuc na ma waydo. Kuma aanan sheegin e waa dhexdaa ah ayay kalxan ka jabtey, neeftii waa ay ku siyaaddey, habeen iyo maalinna cabbur ayay ku nooshahay, mase dhafoor

xuma oo ruuxii arkaa ka nixi maayo. Indhihiid sidii ayay u xanuunaan ugana sheegataa, wax dawo ah na uma aanan helin. Caasho dugsigii sare waa ay dhamaysay. Hadda waxbarasho dibadda ah ayaan u raadinayaa, mase filayo in aan u helayo. Iyadu guur ayay doonaysaa. Gabdhihiid filkeeda ahaa ayaa intooda badan la guursaday. Waxa ay ii keentay kuray qadaad xiiran oo ka soo jeeda beelaha aan oggolayn in ay gabdhaha naga guursadaan! Waan diiday in ay gabadhaydu yasid iyo xaqirid ku noolaato. Aad ayay isu xumaysay, waa ayse ogaan doontaa in aan danteeda ka taliyay. Wiilkaygiyoow ku dedaal in aad magac iyo muuq aan anigu yeelan waayay yeelatid. In yoolkaygii aan gaari waayay ma aha xumaan xaggayga ahe, waa u quuri waa xagga bulshada ah.”

Muddo si aanan u ooyin ayaan subaxaa u baroortay! Intii aan akhrinayay dhambaalkii aabbahay oo ahaa midkii ugu dambeeyay ee iga soo gaara ilmo ayaa labadayda daan iyo dharkaygiiba qoysay. Runtii ruux weyn wadkii waa uu yaqaane waa uu dareensanaa in uu xijaabnayo. Maanta oo ay geeridiisii ka soo wareegtay sanado badan waxa aan ku faraxsanahay in loo walwaalay god aakhiro isaga oo aan aadane af iyo addin midna ku dhibin, anigana raalli iga ah. Aabbahay waxa uu ahaa nin dulqaad badan, cibaadada na ku dadaala. Nin ka dheeraaday dhexgalka dadka carrabkiisana dhowray. Marka aan dib u akhriyo waanadiisii oo aan weli hayo, waxa aan dareemaa in uu i dhalay nin cabqari ah, dantii-yaqaan ah, dunida na ka waayay maamuuskii uu mudnaa. Waaxa aan in badan weheshanayay weli na weheshadaa fartiisii ku qornayd farriinta. Naxariistii Janno Allaah ha siiyee waxa aan kaga dayan doonaa ka dhiidhiga dhaqannada kala saara bulshada Soomaaliyeed, waxa aan se kaga dayan doonin, ka gabbashada aragtida aan aaminsanahay

Warqaddii ayaan jeebka geliyay xagga ganjeelka na u dhaqaaqay

aniga oo celinaya illin qarka u saaran in ay xirribta soo dhaafto, middii hore na ka ingajinaya dharkii aan qabay. Ma ogi illaa iyo hadda in uu Janaraal Kaydsane ku farxay ama uu ka naxay geeddigaygii. Kama dareemin is baddalka iyo dareenka ay aadanahu muujiyaan marka ay irkigaan, cabsadaan, naxaan ama ay farxaan! Lama irkigin oo waxa uu ahaa askari laga dilay dareenka aadanenimo. Waa aan u garaabay, saa digtoonooow iyo amar mooyee dad la dhaqan kale ma uusan arkin. Inta badan noloshiisu yeel/ha yeelin, iyo haye umbay ahayd. Waxa aan afka saaray jihadii aan degganaa aniga oo aan meelna wax ku ogeyn, Ilaahii i uumay na aan ka rejo beellin.

Albaabkii ayaan xiray dabadeed inyar taagnaa dibadda bal in aan maqlo jabaq iyo cid iga soo daba baxda! Waxa aan jeclaa in aan maqlo codka hooyo Ijaabo ama Dahabo oo i leh “Geylamoow iska joog. Ha tagin. Halkan ayaa guri kuu ah dadka dagganna waa waalid iyo walaal. Mase dhicine dabayl murugo ayaa guriga ka soo dhabanaysay.

VI

Duhur kulul ayaan u baqoolay Garaashkii si aan hoygayga cusub indhaha uga soo qaado. Waan ogaa in aan sina loo barbardhigi karin gurigii aan ka soo guurey, xorriyadda iyo xasilloonida nafta ayaan se wax loo dhigaa jirin. Waxa aan hor istaagay qol uu guulallow ka muuqdo, naftuna aysan u mohonaynnin. Dib ayaan u booday, haddana isku diriqyay taabashada al-baab lagu xiray quful midabkiisu dahabi ahaa. Fure aan watay ayaan inta aan qufulkii galiyay ugu wareejiyay jiho waydaarsan dhinaca ay saacaddu u socoto. Waxa uu ahaa qol ciriiri ah, nadaafaddu ku yartahay aad na u uraya. Toloow, miraha xorriyaddu ma i illowsiin doonaa murugada iyo noloshayda xaasaamowday? Inkasta oo aan ogaa in xorriyad darteed silac loo mudan karo, in bandanna dhegahaygu ay maqleen halhayskii caanka ahaa: “Qofkii gobannimo ku beddesha dhaldhalaalka nolosha, labadooda ba ma gayo.” Haddana xorriyaddu ma u qalantaa dhibka aan marayo? Cod dheer oo aan nafta maqashiiday ayaan ku iri:

“Haa. Waan ka baxay daba-dhoonnimadii. Ma noqon doono ruuxa u dambeeya ee nalka guriga damiya, hubiyana in irriduhu ay wada xiranyihiin. Sida aan u noqon doonin ka ugu hortoosa ee diiqa cidiisa taagan. Kuma qasbanaan doono in aan fiid hore guriga galo si aanan uga mid noqonnin dad faraxsan oo aan dabaqaddayda ahayn. Uma hanqaltaagi doono caweyska diirran iyo nolosha habeennimo ee magaalada. Waa aan ka gudbi doonaa in aan habeenkii hadlo inta ay gacantaydu gaarto, maalinkiina inta ay ishu qabato, in hadal daaye aan indhaha ka ilaaliyo gabdho asturan, xishood badan, garaad iyo dadnimo leh, asii ay maamo Ijaabo u arkaysay hablo aan hu’ isa saarin, garaad ku filanna lahayn.

Waxa aan degi doonaa meel aan duq iyo diiq ba ka ahay. Qol aan anigu maamulo qawaaniintiisa na dejiyo.

Lug ba meel ayaan dhigay kor na u qeylyey haddana aamusay. Dahabo ayaan la murmay una sheegay in cidina maanta iga sarraynin. Nimco kasta nuqsaanteed leh e ma sahlanaayn habeenkii kowaad ee qolka cusub. Ma jirin gogol dhinaca la dhigo oo aan ahayn Furaash dhammaaday iyo Sijaayad ay labaatan kirishbooy isaga dambeeyeen. Koox Dhiqle ah, raxan Kaneeco ah iyo guuto Baraanbaro, ah ayaa isu kay celiyay. Tu kor ayay igaga yuusaysay, ku dhiigga ayuu iga dhuuqayay, tuna geesaha ayay iga xadataynaysay. Wax walba se wehel la aanta ayaa iiga darnaa. Cidladu waa cabsi iyo cuqdad joogta ah. Wehel la aani waa meel aysan dumar joogin e, durba codadkii dabacsanaa iyo cuntadii cuddoonayd ayaan tabay. Dahabo na ha ahaatee ruux dumar ah oo aan weheshado ayaan u hiloobay. Dhinac walba cidlo ayaa iga xigtay. Qolka, wasakh, murugo iyo aniga ayaa dhacadiidnay. Waxa aan isku dayay in cidlada aan kula dagaallamo xusuusihii wanaagsanaa ee i soo maray. Dib ayaan u milicsaday gurigii Janaraalka. Waxa aan raadiyay madal na kulmisay aniga iyo Shamhaad mase helin. Waan ku hungoobay. Inkasta oo aan ku dhowaad sanad wada noolayn, haddana ma aanaan helin jawi furan oo aan ku wada sheekaysanno. Kulankannagu waxa uu ahaa gaadmo, geed foodda saar, derbi ku dhuumasho iyo gabbasho. Sal muggii weli uma aanaan wada fariisanin. Inta aan afka iska la hadalay waxaa ka badnaa inta aan indhaha isaga baaqnay, qalbiga na iska tooyannay.

Habeenkii kowaad sidaa ayay hurdadii igaga tagatay oo labo indhood isma aanan gelinin. Waagu markii uu baryay ayaan dhinaca dhulka dhigay. Muddo markii aan jiiifay ayaa albaabkii

xoog loo garaacay. Durba ma kicin e hurdadii ayaan iska sii watay. Waxa ay ahayd xilli aan ku qiyaasay labo saac oo subaxnimo, hurdadu na hirar sare ila heehaabaysay. Garaacii albaabka ayaa xoogaystay. Gow...gow... Gow gow... Geylamoow... Geylamoow! Waa cod dumar. Waliba waa kii Shamhaad! Albabakii ayaan si taxaddar iyo cabsi leh u furay. Indhaha ayaa isku kay dheganaaye muuqaalkeedu mudutuul ayuu igu ahaa. Waxa aan ka walaacay xilliga ay socoto. Qolkii ayay soo gashay sijaayaddii dhamaadka ahayd na salka saartay. Waa gabar dhaqan iyo diin ku hanaqaadaye waa ay is galluubtay gacmaha na hoos gashatay. Waxa ay ka cudurdaaratay in aan Dahabo darteed gurigii uga soo tagay iyaduna aysan muujinin garab istaag. Waxa aan ku sasabay in aysan denbi lahayn. Sheeko gaaban oo hiloow iyo is xog waraysi ah ka dib waxa ay iga codsatay in aan u raaco goob aysan ii sheegin. Markii kowaad waa aan ka gows-qabsaday wayse igu adkaysay.

Degdeg ayaan dharkii isugu boobay, dabadeed na u tagay iyada oo bannaanka taagan. Sideedii ayay hareeraha daymootay, sidii ay dakane qabto na socodka hoos ka boobtay. Bilowgii socodka ba jidkii waynaa waan ka bayrnay. Waxa aan foodda saarnay suuryo ciriiri ah. Shamhaad ma aysan jeclayn dariiqyada waaweyn ee ay dadku ku badanyihiin. Mar kasta oo aan u sii dhawaanno shirkadda Ensom waxaa kor u kacaysay filashada ah in aan u soconno guriga Yaasmiin oo ahayd sanduuqa madow ee Shamhaad. Inkasta oo ay tiro labaatanaad uun madaxa gelisay, haddana Yaasmiin waxa ay ku mammanayd suuganatii hore ee Soomaalida, taa oo ka dhigtay lixdan jir weji dhalinyaro leh. Malahaygaa ah in aan u socono guriga ree Cismaan Duullane caddayn uma haynin, illaa uu wajiga naga qabtay tabbeellihii shirkadda Ensom.

Yaasmiin ayaa sidii caadada u ahayd ku soo kalgacayl orodday

saaxiibteed. Markii ay indhaha naga qaadday ba dareentay in booqashadani ka duwantahay kuwii hore. Waxa aan saddexdannadii oo is garab soconna u gudubnay xagga qolka fadhiga. Yaasmiin maaddaama ay ka soo jeedday reer danyar ah, qolku ma ahayn kii ree Kaydsane oo kale. Ma jirin fadhi carbeed iyo kuraas dhaadheer oo lagu dangiigsado, roogag isha iyo jirka ba u roon, iyo sijaayado qaali ah, waxaa se uu ahaa qol isku qoofalan, alaabta taalla ay is dhamaystirayso, dhinac walabana ka dheellitiran. Haddii uu qolku ciriir ahaa alaabtu cawllayd, qalbiga Yaasmiin sidaa ma uusan ahayn. Waxa uu ka waynaa wadar dadkii ku noolaa guriga Janaraalka. Nadaafadda iyo isu dheelitirnaanta ka muuqata agabka guriga, waxa ay ahaayeen wax si joogta ah Yaasmiin loogu ammaano. Saboolnimadu waa qaddar iyo dan, uskaggu se waa doorasho iyo dadnimo la aan. Caraf udgoon oo nafta raalli gelisay ayaa gees walba ka soo dhabatay.

Darbiyada waxaa lagu xardhay ubax iyo agab-dhaqameed. Sawir midab la aantisu caddaynayso in waa hore la qaaday ayaa dul saarnaa miis aan ka fogayn Maktabad ay kontomeeyo buug yaalleen. Buugtii oo iga korreysa ayaan isha la raacay. Waxa ay u badnaayeen Cilmiga bulshada iyo sheeko faneed ay tarraxayeen dhowr buug oo dhaqaalaha iyo Islaamka qaadaa-dhigayay. Waxaa si gaar ah ii soo jiiday buuggii “Jane Eyre” ee ay qortay Charlotte Brontë (1816-1855) oo -iyada iyo hablihii ay walaalaha ahaayeen-lagu tiriyo hormuudka jiil seeska u dhigay curinta sheeka faneedka Ingiriiska. Ma lagayaabaa in Yaasmiin ay sida Jane soo martay nolol dhallaanimo oo adag?

Wax hal saac ka yar markii aan fadhinay ayaa waxaa soo galay Jaamac Yuusuf iyo saaxiibbadii. Jaamac oo ay Yaasmiin ilmo abti ahaayeen, waxaa caado u ahayd in uu duhurkii Turub ku ciyaaro

guriga, Yaasmiinna ay shaah u kariso. Mar haddii ay Jaamac iyo jaalkii na baro kiciyeen, waxa aan ku qasbanayn in aan meel kale raadsano. “Xaggee ayaan u dhalandhooli karnaa xilligan” ayaan is waydiinnay? Yaasmiin ayaan macasalaamaynnay, gurigii na ka soo tagtay annaga oo aysan noo caddayn kobta aan ku wajahannahay. Kolba wadiiqo dhuuban ayaan dhan u qaadeyney annaga oo sidii laba ruux oo isu hor leh su’aalo kedis ah is weydiinayna. Wax yar markii aan dhaafnay buundada weyn ee magaalada ayay labadanada gacmood is ku dhaceen; kas ma ahayn e, kamma ayay aheyd. Xishoodkii ayaa sii labo jibbaarmay, Shamhaad na waxa ay u ekaatay Man aysan indhuhu ka jeedsan karin. Aniga oo sheekadu ay ii bixi la dahay ayay i waydiisay: “Xalay yaa kula joogay? Hoostaan ka qoslay. Waxa aan u qaatay hinaase dumar. Waxa aan ugu jawaabay: “Yaa ila joogi lahaa? Kaligay ayaan ahaa.” Iyada oo ay maradu afka u saarantahay, deggeni hadalkeedu na siyaaday sidii ay erayadu bishimaheeda ku nasanayaan ayay i tiri: “Geylamoow kelinimadu diin iyo nolol ba ma fiicna, waxaan kugula talinayaa in aad magaalada isaga tagtid qoyskaagii na dib ugu laabatid.” Hadal uma celinin, saa waanadeedu go’aankayga waxba kama aysan baddalaynin.

Durba waxa aan gaarnay suuqii weynaa. Inkasta oo sicir-barar jiray saboolnimo na muuqatay, haddana dadku madaxwaynaha ayay ammaan u miisayeen. Waxa ay u qaybsanaayeen in aan Shaah shuban karin iyo in uu shaatigu ka yaraaday. Meel walba waxaa ku dhegganaa sawirkiisa iyo halhaysyo loogu mashxaradayo. Lama irkigin. Waxa ay ahaayeen dad damacooda la koobay, danayntooda la carbiyay, dareenkooda na la laylyay. Waxa ay ka quusteen is baddal iyo caddaalad. Ugu yaraan ammaanta madaxwaynaha waxa ay ku helayeen nabad, halka dhalliishu ay u horseedaysay xarig, xoolo la aan iyo xabaal. Dhabbe ciriiri ah ayaa dhanka Bari suuqii

nooga saaray. Waa aan iska sii haynay. Waxa ay u muuqatay in aanaan ka dhammaanayn jidka illaa uu isagu dhammaado. Waxaan soconaba dukaan xiran ayaan is hor taagnay. Hareeraha ayay Shamhaad eegtay sidii qof sugaya ruux ay ballansanaayeen. Gacanta bidix ayay kallida saaratay midig ta na indhaha korkooda si ay qorraxda ugaga gabato. Cabbaar markii ay aamusnayd ayay tiri: “Odaygaa oo ballan ka soo baxa ayaan waayay.” Xagga geed ku yaallay dukaan ka hortiiisa ayay u dhaqaaqday si ay milicda ugaga gabato. Inta aysan geedkii gaarin ayay maqashay cod daallan oo ku dhawaaqaya: “Shamhaad... Shamhaad.” Waa ay jalleecaday mise waa Qaasim Cumar. Waa oday marmar guriga u imaan jiray si uu dhirta u simo, dooggana u qurxiyo. Isaga oo sidii xammaali daalay derbi ku dangiiga ayuu gacanta noogu tilmaamay “Kaalaya”. Waan u taknay. Saddexdannadii oo wada soconna ayaa suuqii ka baxnay. Inkasta oo uu Qaasim da’ ahaa dhutinayay na haddana nagama uusan harin e waa uu na garab rucleeyay.

In door ah markii aan soconay ayay odaygii iyo Shamhaad iga durkeen afka na isa saareen. Tilmaanta gacmaha, muuqaalka wejiga iyo hadalkooduba waxa ay ii caddaynayeen in ay ka faqayaan arrin i khusaysa. Toloow maxay tahay talada i taabanaysa ee la iga qarinayo? War jiraba Cakaaro ayuu imaane iska sug ayaan isku qanciya. Labadoodii oo wada socda ayaa agtayda soo istaagay. Shamhaad ayaa hadal ka billowday: “Geylamoow, waan ogahay oo taladayda qaadanmaysid, laakiin iyada ayay dantu kuugu jirtaa. Raac Qaasim. Waa dal iyo dad yaqaan. Ka tag Rubadaale. Naftaada badbaadi, dib dambe na ha u soo xusuusannin magacayga.” Xanaaq ayaan la dillaaci gaaray. Indhaha ayaan galka ka bixiyay. Dhidid ayaa tin iyo cirib i qooyay. Waan galiyooday. Hadal oo jawaab ayaan is iri, mase awoodine waan diiday. Gidaar ayaan cuskaday aniga oo Calwasaadaya. Waa gartay in aan gaggabo, saa

gabadha waxa aan u hayay jecayl i gun-gaaray. Meeshaba ma soo dhigannin way ku matatarinaysaa. Waxa aan moodayay in ay jid cusub noo raadinayso, in ay igu garabsiinayso ka guulaysiga caqabadaha igu gadaaman.

Waxa aan isku dayay in aan diido taladeeda aniga oo ku andacoonaya in uusan jirin dhib igu qasbaya carar iyo carro baddalasho. Shamhaad oo ay naxdin ka muuqato ayaa iigu aqli celisay sheeko dheer oo aan hadda ka xusuusto: “Geylamoow si fiican ii dhegayso. Waxaa ii muuqata in aadan qoyskayga aqoonin. Kolleey aabbahay adiguna indhahaaga ku aragtay aniguna kaaga sheekeeyay. Hooyaday waad og tahay oo si toos ah ayaad isu qabateen, waxaa se kaa dahsoon dabinnada Dahabo. Inkasta oo la qariyo annaguna aannaan aamminsanyin oo ay walaashanno tahay, haddana Dahabo hooyaday ma aysan dihannine waxaa dhashay habaryartay! Hooyaday markii ay saddex wiil oo isku xiga dhashay ayay Dahabo ka soo qaadatay walaasheed si ay u caawiso wiilasha na u tarraxdo. Dahabo iyada oo aan toban sano gaarin ayaa lagu diirsaday, mas’uuliyaddii qoyskana qaadday. Maalinkii ay labo iyo toban jirsatay na maamulka guriga looguma tagi jirin. Aabbahay aad ayuu Dahabo u jecelyahay sababtu tahay waa gabar xoog furnaanta xog iyo xuuraan ku darsatay. Marka uu aabbo guriga soo galo, soo dhawayn ka dib waxa ay siisaa xog guudmar iyo guntaabad isugu jirta.

Inkasta oo ay Dahabo da’ soddonaad madaxa galisay haddana hawo guur uma hal-hayso! Dookheeda ayaa dabray. Ragga qaar dafaarnimo ayay ku diidaa, qaar haybta ayay kaga hayaantaa, kuwo maan-gaabnimo ayay kaga tagtaa, kuwo waxa ay u argataa rag jilicsan oo aan reer dhaqan karin, halka ay kuwo kale ku fogayso qaab-abuurka Eebbe . Si guud ma jiro nin ay u aragto in uu gayo.

Inta waxaa dheer in ay tahay indho ku garaad le aan salaamin dadka nolol ahaan ka hooseeya! Waxa ay dhahdaa: “Ninka i guursanaya waa in uu aabbahay Kaydsane oo kale ahaado.” Waxaa la yaab ah in hooyaday Ijaabo iyo walaashay Dahabo ay ku kala duwanyihiin qiimaynta aabbahay. Hooyaday waxa ay aabbahay u aragtaa xarig lamasitaan ay dulqaad kula joogto, halka Dahabo ay u aragto halyeey ragga hormuud u ah. Aniga oo aan aabbahay difaacaynin hooyaday na dhalliileynin waxa aan dhihi karaa dhaleecaynta raggu waa dhaqan ay dumarku ka simanyihiin. In badan oo dumarka ka mid ah waxa ay aamminsanyihiin in uu guurku ka xumaaday, ninkooduna ragga ugu liito.

Markii aad guriga imanaysay waxa ay Dhabo moodaysay in aad tahay wiil uu dhalay mid ka mid ah saraakiisha ciidanka. Muddo ka dib markii ay ogaatey musdambeedka qoyskaaga, waxa ay kugu billowday wareer iyo dacaayad. Waxa ay qoyska u sheegtey in aad tahay denbiile dhowr jeer la xiray geeridii awoowgiina sabab u ahaa. Bil ayay olole caynkaa ah wadday, wax ka hoos qaada markii ay weyday ayay u baydhay xagga dacaayadda dumarka oo ay dadku u nugulyihiin. Aabbahay ayay ku tiri: “Wiilku in uu Biryad noqdo Eebbe ayaa u gartay oo wax dhalliil ah kuma laha, in uu Biryadnimadiisa nala soo doonto se waa faduul! Aabbahay oo la irkigay sida aad asal ahaan ba isu gaarteen adiga iyo Dahabo ayaa yiri: “Dahabooy ma wax dhib ah ayaa jira aabbo? Xaggee ayaad Geylame iska soo gaarteen? Dahabo oo iska dhigaysa naasix ayaa ku jawaabtay:

“Aabbe wiilka aniga isma aanaan gaarin, laakiin muluqmuluqdiisa iyo dafdaftiisa ayaan bixin waayay. Waa nin aysan ishiisu libiqsannin, dumarkana aan ka jeedsannine indhaha ka dusiya. Waa wiil qalbiga ka qooqan oo aan is iri waligii dumar

ma uusan arkin ama guri kulama uusan noolaannin. Xog dhab ah ma hayo waxaan se filayaa in Shamhaad darteed uu guriga u soo dagay. Arrintaa waxaan u cuskanayaa muuqaal aan quruxbadnayn oo aan arkay. Aabbo habeen saddexaad waxa aan arkay Shamhaad iyo Geylame oo gollonka isaga jira. Iyaga oo fara ciyaaraya ayay ishaydu ku dhacday. Gacantiisu waxa ay saarrayd meel aanan hadda sheegaynin. Waad ogtahay qalbi wanaagga Shamhaade, waxa ay moodaysaa walaal iyo wiil daacad ah, isagu se sidaa ma aha. Sun ayuu u qooshayaa. Haddii uusan xumaan iyo xasarad wadin maxaa gacantiisa galowga gabadha gaarsiiday?”

Dhakafaar iyo dhaygag ayay aabbahay sheekadu ku nooqtay. Markii hore hadalka dhab uma uusan qaadannin, hasayeeshee markii ay Mubaarak iyo hooyo si wada jir ah ugu sheegeen intii ay Dahabo sheegtay ayuu aad u xanaaqay. Dhiigga ayaa ku kacay. Waxaa loogu yeeray Digtoor Faarax. Aad ayaan u walbahaarnay markii naloo sheegay in dhiiggiisa hoose uu marayo 121, midka sare na 203. Digtoor faarax oo ka tairsan wasaaradda gaashaandhigga ayaa dawooyin iyo nasasho ba u qoray aabbahay, hooyana daawo dhaqameed ayay ugu dedaashay. Toddobaad ka dib ayuu aabbo dib ugu soo laabtay howl-maalmeedkiisii caadigaa ahaa. Wixii intaa ka dambeeyay waxaa uu ku dhacay dabinkii ay Dahabo dhigtay. Waa uu kaa aammin baxay. Dahabo cadaawad shakhsi ah ayay kuu qaadday. Hadda waxa ay waddaa qorshe lagugu xirayo ama lagugu musaafurinayo adiga oo denbiile ah. Talo ayaan ku siinayaaye doonta nolosha u raac dhanka ay mowjaduhu u socdaan. Is daad raaci dib na ha soo eegin. Hadda dhaqaaq.”

Xogta xasaasiga ah ee ay Shamhaad ii sheegtay aniga oo aan ka codsannin ama aan joogin goob ku habboon waxaa igala yaab

badnaa meesha aan u socdo iyo odayga aan raacayo. Intii aan isku buuqsanaa ayay Shamhaad tagtay! Aniga oo badweyn dhex sabaynaya ayay faryaro bidix ka baxday. Odaygii ayaan iska raacay aniga oo niyad jabsan. Mar walba oo aan goolad galno ama guri naga soo hor baxo waxa aan is lahaa hadda ayaad soo gaarteen meeshii aad u socoteen. Sidaa ma dhicin e safar dheer ayaan galnay aniga iyo Qaasim. Ugu dambeyn waxa aan tagnay guri aan muddo la dagin magaalada na aad uga durugsan. Dhas ayaa meel walba ku gadaannayd. Shimbiro Ugubi ah ayaa ka buuxay gudaha guriga. Dhowr neef oo lo' ah ayaa jeeraarinayay. Nirig sida ay u kobocday aan is iri malaha waa sidkaaley labo hal nuugta, ayaa iiga muuqatay meel aan iga fogayn. Galbeedka guriga waxaa ku taallay baraag u dhexaysay labo geed oo Mirimiri ah, oo dhinaca ku haya saddex geed Hindi ah iyo mid Raqay ah. Daaradda waxaa dhex yaallay qab neylaha lagu guro, mareego weylaha lagu xiro na waxa ay ku teedsanaayeen jiridda geedaha. Waxa aan is weydiiyay meeshu ma mooraa mise waa maskan?

Faynuuso liifadda loo gaabiyay ayaa casar dheer laga shidey. Gudaha qolalka iyo derbiyada ba waxaa ku xardhanaa halqabsiyo ciidan. Sawirrada saraakiil aan aqaanno iyo kuwo aan garanayn ayaa ku teedsanaa jidka la maro ee qololka u dhexeeya. Gartay in aan joogo xarun ciidan ama xafiis dowladeed. Fikir aan ahayn toloow maxaa halkan lagu keenay maskaxdaydu ma aysan curinaynin! Cabsi ayaa caloosha la ii dhaafay. Ma halkan ayaa lagugu loogi doonaa ayaan is waydiiyay. Shaallee Shamhaad khalad intaa la eg gali mayso, odayga weynna isu qaawin maayo dhibaataaynta wiil uu awoowe u yahay ayaan nafta ku sasabay. Intii aan ku mashquulsanaa daawashada derbiyada iyo dejinta nafta cabsanaysa ayuu Qaasim tagay. Ka dib mooyee ka hor ima soo marin maalin iiga cabsi iyo walbahaar badnayd. Dhul kaa dheer cir

kaa dheer. Sidii aan ahay ruux garbaduub loo xiray oo badweyn lagu tuurey ayay hirraka cabsidu kolba dhan ii walwaaleen ka dib na i liqeen. Waa aan fariistay oo aan fikir la goaday, jidse ii bixi waa.

Halkii gabalku iigu dhacay aniga oo fadhiya ayuu dayaxii dumay. Ma haysan saacad wakhtigu na iima xisaabsanayn. Xiddigaha gudaya, dayaxa geeddiga ah, daruuraha guuraya iyo jabaqda xayawaannada ayaan ku kala garanayay goorta ay tahay. Qol si fiican u goglan ayaan galay. Waxaa ku xirnaa daahyo ubax lagu xardhay. Sariir foormiig ah ayaa dhextaalay, barkimuhu na waa ay adkaayeen. Inkasta oo alaabta taallay ay tayo lahayd haddana dhas iyo boor badan ayaa saarnaa. Habeenkii kowaad waxa uu waagu ii baryay aniga oo cabursan, neefta xoog u jiidaya, luqunta na kor u qaadi la . Laba saac oo subaxnimo ayaan sariirta ku gaaray ka dib na jikada ayaan aaday si aan cunto u raadsado. Shaah aad u qabow ayaa Falaas ku jiray. Inkasta oo nooc walba oo cunto ah ay taallay haddana waxba iima taraynin. Waligay ma karinin cunto, meel lagu karinayo na ma arkin. Waxa aan ka soo jeeday bulsho ninka jiko gala, ama dumarka basal iyo bardho jarjarid ugu tuga u bixisa magacyo dhalliil iyo dhaleecaynba ah. Bariis ayaan dabka saaray. Yaanyo, Barbarooni, Basal, Basbaas iyo Baradho ayaan ku daray, isaga oo aan si fiican u bislaaninna dabkii ka qaadey. Subax hore adiga oo cabsanaya weligaa bariis aan bislaanin oo basbaas badan ma cuntey? Calool-xanuun iyo suuli waad is haysaan.

Shan habeen markii aan joogey gurigii cidina ii imaannin ayaan dul qaadan waayay. Waxa aan ahaa wiil Soomaaliyeed oo bulshadiisa la qaba raadinta war, wacaal iyo wehel e, subax ayaan go'aansaday in aan magaaladii dib ugu noqdo aniga oo aan garanaynin dhinac ay iga jirto. Qorrax sin waxaa iga xigay dhul

kaymo ah, galbeed na buuraleey iyo dhul bannaan. Kayntii ayaan afka saaray. Dhulka iyo dhirtu ba waa ay faraxsanaayeen, ama aniga ayaa sidaa jeclaystay. Tog yar ayaan gudub u gooyay. Far biyo mareen ah ayaan dhex xulay. Dibir geedo gaagaaban iyo caws qaalmaqooqshe ah leh ayaan ku baxay. Deero ayaa daaqaysay, dawaco na waa ay sagsaglaynaysay. Bakoolkii ayaan dhanka kale uga baxay aniga oo rucle ordaya. Dibi unuunka la guduudiyay ayaan sii maray. Waa aan iska sii socday. Waxa aan galay dhul si fiican u bixiyay Alaalo iyo Baldhoole ay dabayshu baar salaaxayso. Doofaar ayaa si kadis ah meel dhow igaga soo booday. Intaan mooday Aar miciyo wayn iyo Shabeel jalabutaynaya ayaan iskuqaaday sud dhexmaraysay Sarmaan Bucul badan. Qodxo ayaa jirka oo dhan igaga jabay. Sidii awr ragaadsan aniga oo lugaha jiidaya gacmahana kor u haya ayaan ka soo dul dhacay wiilal geel jire ah oo dhul heeshi ah la jooga awr baarqab ah iyo qaalmo abasax ah. Ma dhaafin e waa aan toyday, saa fari tog dheer ayay kula xushaaye, dhinac khalad ah ayaan u ulaaxininayay.

Waa aan is majiiray, jiho aan ahayn halkii aan u socday na u dhaqaaqay. Dhul hayjad ah ayaan sii dhex qaaday. Habeenkii waxa aan ku hoyday tuulada Kurtaal oo barwaaqo ah, cida Raha iyo ciyaar-dhaqameeddu na isqabteen. Weli waa aan xasuustaa. Waxa ay cod xallad leh dhallinyaradu ku qaadayeen: “Xammuurad qoyan bay marsatoo Xaddiyo caawa way xawaarayn.” Guri weyn oo ardaa qurux badan leh ayaan ku leexday. Salaan ka dib, gabar uu mugdigu iga malaasay muuuqeeda ayaa igu salaantay: “Walaal horay u soo dhaaf.”

Guriga ay gabadhu igu soo dhawaysay waxaa lahaa khaliif Aw-jibriil oo magaciisu miyaga ku faafay mar uu diidey canshuur ay dowladdu ku soo rogtey xoolaha nool. Khaliif iyo tolkii oo aysan

dowladdu uga duwanayn beel ka mid ah beelaha ay daaq iyo deegaan-wadaagga yihiin, waxa ay la ahayd in aysan jirin sabab ay lacag u bixiyaan kol haddii duunyo daaye dadku aysan dawo iyo daryeel dowladda ka helaynin. Khaliif waxaa laga hayay hadal miyi iyo magaalo ba hal-hays ka noqday: “Summuni dhex duleela dhiibi mayno. Waxba siin mayno dowladd u maaro wayday Geela dhukaanka u go’aya, Lo’da cadhada iyo caalka u le’anaysa, iyo Ariga daranyadu baabi’isay.” Gurigu dugsi aan ku diirsaday ayuu ahaa. Habeenkii waxa aan ku casheeyay Shuuro subag lagu iidaamay, shaah caddays ah, karuur na waa aan ku ladaabtay. Aad ayay gabadhii iila yaabtay nin dhay diiday oo karuur u kadalloobsaday. Goor caweys dambe ah ayaan sheekaysannay odaygii oo ka soo xaroodey xaajo aan filayo in ay jilib carro ahayd. Inkasta oo hadalkanagu uu sakati ku billowday, haddana durba waa aan isla jaan qaadnay. Waxa aan u sheekaysannay sidii saaxiibbo ay sheeko qabyo ka ahayd!

Hadaf waxa uu iiga billaabay: “Adeer ina ayo ayaad tahay?” Aniga oo aan weli jawaabin ayay gabadhii bowdka ka dhawaaqday: “Aabbo waa wiil marti ah.” hadalkii ayuu gabadhii ka boobay: “Marti aal!” Haa iyo maya midna ma aysan dhihine hadalkeedii ayay iska sii wadatay: “Gaariga shariifka ayuu sugayaa.” Isaga oo aad mooddo in uu illoobay su’aashiisii hore ayuu gabadhii waydiiyay: “Haaye, haddee wiilku waa ina ayo? Ma aadan tooyannin miyaa? Maaddaama aan ogaa in aysan haweenaydu i garanaynnin hadalkii ayaan dhexda ka qabsaday: “Adeer aniga ayaa isu kaa sheegayee waxa aan ahay ina...” Aniga oo aan weli hadalkii dhameynin ayaan qaylo iyo daryaan ka maqalnay xagga xeradii Ariga. Alla ka rida! Alla ka dhiga! Waa uu wataa. Wakaa... wakaa... Waa uu qaaday... Odaygii ayaa inta uu Toosh iyo Bakooraad haahaabtay xaggii qayladu ka yeertay u laxaadsaday.

Qiyaastii dhowr iyo labaatan daqiiqo ka dib ayuu soo laabtay isaga oo neef dhabaya. Waxa uu noo sheegay in Wan Sumal ah uu Dhurwaa qaaday. Gabadhii oo ay isu qabanwayday qaylada intaa la eg iyo “Wan” ayaa tiri: “Oo ma Wan kaliya ayay intaas oo ruux u wada qaylyeen? Ritigii ina Xamaro ahaa oo Libaax dilay ayaan mooday! Odaygii oo bakoorraddii meel agtiisa ah dhigaya ayaa ku canaantay: “La yaab ma lihid. Saluugla Jaamac ayaa lexjeclo la aanta kugu dhashay. Haddii ay hooyadaa ahaan lahayd sida haweenka u dhaxay ragga da’dayda ah maalqabeen ayaan ahaan lahaa.” iyada oo hoos u hadlaysa aadna mooddo in codkeeda ay aabbaheed ka qarinayso ayay ku jawaabtay: “Hooyaday lexjeclo waa ay lahayde, in ay Faajeerad noqoto iyay diidday.”

Anigu sida inanta uma dhayalsannin dhacdada dood na ma keenin e, waxa aan muujiyay ka xumaan iyo garab istaag. “In xilligan uu Dhurwaa dilo Wan sumal ah waa dhacdo laga dhiidhiyo” ayaan ku laabqaboojiyay ina Aw-jibriil. Odaygii oo u muuqda in uu degay caradii na ka baxday ayaa iigu jawaabay: “Dhib ma leh adeer. Waa dhacdo aan si joogta ah ula noollahay. Annaga, dowlad-ku-sheegta iyo dugaagga ayaa meesiga ku loolanna. Dhurwaa dhaylaasaya ha qaado, Libaax ha dilo, ama dowladdu ba ha dhacdo e, xoolahannagu waa boob u joog!

Khaliif iyo aniga oo naf ahaan is qaadannay ayaa durba ka gudbnay hadal hayntii Wanka iyo dhalliishii dowladda. Waxa aan darafka qabsanay sheeko meelo badan taabatay. Ugu danbayn iska seexo adeer ayuu igu macasalaameeyay isaga oo daaha ka rogaya afaafka aqal Soomaali ay dumar waaya-arag ah ku farayaraysteen. Gabadhii ayuu cod dheer ugu dhawaaqay: “Aaminaay! aabbo waysada ii soo dhawee” iyaduna haye intii ay tiri ayay sidii gabar baarri ah lagu yaqaannay Ubbo wayso buuxda docda aqalka u

dhigtay.

Tuulada waxaa subax hore soo mari jiray gaari Sabaax ah oo magaalada ka keena raashinka nolosha reer miyiga lafdhabarta u ah, dhar, udug iyo badeeco kale. Waxa uu gaarigu tuulada ka qaadi jiray caanaha, hargaha, xabagta, malmalka, malabka, mararka qaar na Ari jar ah iyo Dibiyo tuur waawayn ayuu dusha ka buuxsan jiray. Gaariga oo marka uu tuulada soo galayo xawaare iyo hoon xarrago leh isku dari jiray, waxaa ku xaradhanaa hal-hays cajiib ah:

“Dusha waxaad ku qaadiyo,

Duunyo waayi mayside

Isha doqontu kaa dedan.”

Hiraab hore ayuu Sabaaxii soo ramram leeyay. Gaari dhul ugbaad ah jooga meel fog ayaa Baasiinkiisa laga uriyaa, Taayirkiisu na dhayal uma baaba’ee, gayigii ayaa gaari-gaari soo uray. Tuuladii oo dhan ayaa isa soo ag tuhtay. Aniga oo qatan qof na aan sugin ayaan gurada uga baxay Sabaaxii, lacagtii uu aabbahay ii soo diray wax yar oo iiga hartay na derawalkii u taagay. Intii uu ka masuugay oo uu i eegay ayuu haddana jeebka galiyay isaga oo aan ila hadlin. Barqin ba waxa aan isa soo taagay magaaladii oo mar kale ila noqotey mid cusub. Inkasta oo ay Shamhaad i maanqaadaysay haddana waxa aan go’aansaday in aanan raadinin inta aan ka saldhiganayo, jecayl se waa mantag oo kale, halka aad doonayso kuguma simo.

Markii aan magaalada soo galayba waa aan ka guuray Geerashkii. Waxa aan la dagay Maxamed Raasin oo aan qaraabo qansax ahayn. Mar kale oo masuul la iga noqday iyo adeegsi mooyee, dhib kale ma uusan lahayn guriga Raasin. Boqol iyo sagaashan maalmood

ayaan baarka ka jaray aniga oo baadigoobaya shaqo aan sharafta ku dhowrto, saldhigna u noqota arrimaha aan cindiga ku hayo. Khibrad iyo dammiin la aan, ayaa inta badana i dabrayay, shaqo walba na iga hor istaagayay. Lix bilood oo aan buugamuuddo ahaa ka dib quus ayaan ku dhawaaday. Waxa aan waayay hadaf aan Shamhaad ahayn oo aan u noolaado. Shamhaad se in loo shaqaysto ayay rabtaa! Naftayda ayaan dhalliilay, go'aankii ay qaadatayna ku dhaleeceeyay. Waxa aan go'aansaday in aan shaqada iyo Shamhaad isku garab wado. Xaggee ayaan se ka raadiyaa ina Kaydsane? Ma garanayo meel uu guriga jananku ku yaallo, haddii aan gartana ma tegi karo! Tab iyo tallaabo kasta oo aan Shamhaad ku heli karay waa aan qaaday, isku day walbana fashil ayuu ku soo dhammaaday.

Muddo bil ah markii aan sidaa ku jirey ayaan subax iska go'aansaday in aan aado gurigii aan ku oгаа. Gurigii ayaan tagay. Wax ciidan ah waa uu iiga muuqan waayay. Waa aan u sii dhawaaday. Iridii ayaan far kaliya oo aan waliba dib u hayo ku garaacay. Waxaa iga furay wiil yar oo aan Soomaaliba ahayn. Hadalkiisa ayaan ka gartay in uu Carab Masaari ah yahay. Wiilkii yaraa oo anfariisan ayaa hooyadii u dhawaaqay: "Maama... Maama... Nin ayaa irridda taagan" ayuu dhowr jeer ku celceliyay. Haweenay luxdoon oo da' afirtanaad ku jita ayaa durba na la soo istaagtay. Malaha waxa ay is tiri wiilkii la qaaday.

Inkasta oo Soomaalida iyo Masar uu ka dhexeeyo xiriir teedsan ubucda taariikhda oo ku xardhan derbiyada iyo Mataaxifta, dhaqan iyo diinna aan wadaagno, haddana ma sahlanaannin is fahanka aniga iyo hooyadii sida gool gadoodsan gbinkeeda gollanka gashatay. Luuqad jajaban ayaan ku waydiiyay in ay war iyo wacaal ka hayso reerkii gurigan degganaa? Jawaab se kama helin. Aniga

oo niyad jab la luudaya ayaan maciin biday geerashkii faraguroow. Xasan-faraguroow xiriir toos ah lama uusan lahayn qoyska Janaraalka asii marmar ayaa loo keeni jiray gawaari cilladaysan. Nasiib wanaag Xasan waa uu joogay. Salaan iyo is waraysi ka dib ayaan waydiiyay in uu xog ka hayo qoyska Janaraal Kaydsane iyo in kale. Isaga oo la yaabban su'aashayda ayuu iigu jawaabay:

“Wallaahi ninyohow ma ogi meesha uu qabtay iyo xaafadda uu u guurey, waxaanse Shaafigii derawalka ahaa oo toddobaad ka hor ii keenay gaari Volkswagen mk1 ah, ka maqlay in ay magaalada ka guureen. Xasan oo aan hadalkii dhammaynin ayaan waydiiyay: “Ka guureen aa? Garaashkii ayaan isaga huleelay aniga oo han jabay, hungoow na la luudaya.

Luqmaan oo aan isku qabannay irrida garaashka, ogaana xiriirka naga dhexeeya aniga iyo Shamhaad ayaa igu tuuray hadal tiiraanyo igu reebay: “Geylamoow, waa aan ogaa in aad inanta Janaraalka jeceshahay. Ta Eebbe waa meesheeda e, waxa aan umalaynayaa in aadan dib danbe arki doonin. Aqoon durugsan isuma lihin waxa aan se diidanahay in qof dhalinyaro ah mutaysto dhibkii aniga i soo maray. Geylamoow dhowr sano ka hor ayuu jecayl garab waayay mustaqbalkaygii galaftay. Taladaydu waa in aad candhuuftaada dib u liqdid. Ma habboontahay in qofku uu noloshiisa siisto jecayl uusan hubin?” Aad ayaan ula yaabay kalsoonida uu u hadlayo ninkaa qulqulinaya talada aanan waydiisannin. *“Baqaa door ah hay oran cabdoow, waa Dameernimo e”* intaan iri ayaan iska daba maray isaga oo weli duryamaya.

Wax war kuu keena ma waydide aniga oo quus ku dhow ayaa galab la ii sheegay in Shamhaad lagu arkay xaafadda Allay-baday ee ku taalla waqooyiga Rubadaale. Ma rumaysannin, saa waan waayay hal sabab oo ina Kaydsane ku kallifi karta nolosha xaafad

isku raran ah oo dadka saboolka ahi u badanyihiin! Xogtu waa ay saxnayd. Waxa iga dahsoonaa in habaryarteed Xaali ay halkaa degganayd. Markii aan xaqiiqsaday in ay Shamhaad la nooshahay Dahabo hooyadeed ayaan dejiyay xeeladdii aan ugu tegi lahaa. Si kasta xaal ha u murugsanaadee mar haddii aan jacaylkayga hal magaalo ku wada noolahay, waa arrin mudan in loo dabbaaldego. Farxad ayaan cir iyo dhul la qaban waayay. Baradaydii ayaan dib ugu soo laabtay aniga oo soo sheeko dhamaystay go'aanna meel ii yaallo.

Subax ay himiladu heer sare maraysay ayaa inta aan xirtay dharkayga kuwii ugu quruxda badnaa afka saaray Allay-baday. Waxa aan socda ba tagay xaafad asal ahaan ka dhalatay kala sarraynta nolosha rayidka iyo askarta. Dib ayaan u celiyay cajalka xusuusta. Waxaa igu soo dhacday in habaryar Xaali ay daganayd guri u dhow Shineemada Walaalaha oo ku taalla waaxda Siinaay. Dhowr saacadood markii aan dhex meeraysanayay xaafaddii weli na jid ii bixin ayaan iska ag fariistay carruur farxad ciyaaraysa. “Alloow qalbigayga ka dhig midka caruurta oo kale” ayaan ku ducaystay. Waa se su’aale qalbi ay Shamhaad ka maqantahay ma dagayaa? Aniga oo isla goobtii fadhiya, welina dhallaankii daawanaya, ayaan is waydiiyay suuragalnimada in ay oori ii noqoto gabar i soo xusuusisa murti aan dhawaan maqlay: “Nimaad raacday mooyee, nin ku raadshay kuma helo.” Sidee ayuu iigu suutagali karaa guurka gabar ay saf ugu jiraan saraakiil, dhakhaatiir, wasiirro, iyo wiilal ay dhaleen ganacsato iyo salaaddiin la tix geliyo.

Inkasta oo marka aan xagashaa ka fiiriyo ay ila qummaanay jirtay in aan candhuuftayda dib u liqo, haddana waxaa rejo i galin jiray in dhammaan ragga u hanqaltaagaya guurka ina Kaydsane aysan taabanin wadnaha gabar qiimaysa jacaylka aan ku dhisneyn danta

gaarka ah. Raggii irridda Shamhaad isku garbinayay kuma jirin nin laylyay wadnaheeda. Intooda badan waan ka yaraa, kulligood na waan ka saboolsanaa, waxa aan se lahaa awood aan ku keena baray wadnaha Shamhaad ee buubaalka ahaa.

Lugo dhiigo galay kolba mid ayaa la bixiyaaye, waxa aan go'aansaday in aan arrimaha sida ay u kala culusyihiin u kala hor maariyo, helidda Shamhaad na ka dhigto shaqa-maalmeed aan si joogta ah u qabto.

Nin han leh hoos qaboow ma faristee, nasasho gaaban ka dib hooskii waan ka kacay. Daydaygii Shamhaad ayaan iska sii watay. Sakado iyo boosas bannaan ayaan dhaafay. Jidad dhowr ah ayaan gooyay. Goobo waxbarasho ayaan hor maray. Bulsho dhan walba jidka u goynaysa ayaan dhexda kaga biiray. Waxa aan kolba derbi sii akhriyo, mar na ruux toyda ba, waxa aan si kedis ah isugu soo baxnay Hibo oo u laafyoonaysa sidii gabar gashaanti ah lagu yaqaanay. Sida caadiga ah, Hibo lagama fisho qalbi furan iyo dhoolka cad aniguna ma sugaynin. Salaantii ay ila garab martay waxa ay ahayd nabar aad filayso naxdin ma leh. Waa aan iska daba socday bal in ay il ii baxdo. Hibo iyada oo aan marna gadaal soo eegin ayay ku libidhay guri u eg kuwa ay galaan safka saddexaad ee shaqaalaha dowladda. Waxa uu ahaa guri uu bacaad ku hareeraysanyahay, kana arradan dheeh hodantinimo.

Bil soddonkeed ayaan ku dul wareegayay guri aanan hubin in aan xog ka helayo. Si ula-kac ah ayaan u hor mari jiray bal in ay Shamhaad i aragto, isha igu dhufato, ama aan aniguba sheedda ka arko, iska soo horbaxno, hasayeeshee waxa aan ogaaday in dhacdooyinka ayaan ka soo sheekeeyay filimada mooyee aysan ka mid ahayn nolosha dhabta ah. Soddon iyo lix caanamaal ayaa igu dul dhammaadey aniga oo aysan il ii bixin, subax walba na u

kallaha xaafad aad iiga fog! Waxa ay ahayd bil adag oo ay isu kay biirsadeen kuleyl-jeeb, jecayl iyo jawi.

Culaysyada i haystay waxaa ka mid ahaa in aan ahaa keli aysan magaalada cidina ka aqoonin. Ma jirin qaraabo aan u ciirsado, sokeeye isoo dhoweeya, saaxiib aan ku hirta na warkii daa! Caafimaadkaygu ma wanaagsanayn, rejada guushu na gabaabsi ayay igu ahayd. Muuqaygu waa uu doorsoomay, maankaygu na waa uu daranyaysnaa, sidaa oo ay tahay kama daalin ku dhegganaanta dunta rejada. Ku dhawaad afartameeyo beri oo natiijo la aan igaga dhammaaday, waxa aan baddalay qaab raadintii inanta. Waxa aan dib u eegay shaxdii aan ku duulayay iyo qorshihii aan watay. Waxaa igu soo dhacday fikrad aan hadda ku tilmaami karo ‘Waalli.’ Istaaggidda afaafka kore ee guriga waxa aan ku baddalay ka war doonidda luuq ciriiri ah oo guriga dabihiisa mari jiray. Geedo gaagaaban ayaan ka dhex dusay. Silig ayaan ka huluushay. Waxa aan ahaa nin uu wado wax ka wayn e, go’aankaygu waa in aan daaqadda guriga soo taabto. Ma ahayn tallaabo habboon dhaqan iyo diin ba, ha yeeshee xal kale ma haynin!

Dhabbihii ciriiriga ahaa ayaan isku soo qaadey. In yar markii aan socdey ayuu Musbaar daxalaystay calaacasha lugta iga muday. Kuma mashquulin xanuunka iyo dhiigga iga gobo’layne, dhanka kale ayaan ka eegay dhacdada. Waxa aan is weydiiday: “Sidee ayuu Musbaarku uga soo dusay kabaha? Haddii Musbaar aan naf iyo awood lahayn uu ka tanaasuli waayay yoolkiisa sidee ayaan isu dhiibaa aniga oo leh dadnimo, awood iyo karti? Markii ba dhiig ayaa kabtii buuxiyay. Anigu socodkii ayaan sii watay, dhiiggiina daadasho. Tartiib tartiib ayaan ugu sii dhawaanayay daaqadda guriga, xanuunku na ugu fidiyay oogadayda. Aniga oo lugta jiidaya

ayaan dariishaddii istaagey. Nasiibwanaag waa ay ballaqnayd. Waxaa ku xirnaa daah cad oo ay dabayshu kolba dhan u ruxayso. Waxa uu ahaa guri udgoonkiisa la moodo Macdaar Cadarrada iibiya. Gufaacada cuudka, cosobka uunsiga iyo cartanka fooxa, ayaa meel fog igu salaamay, dareenkii caashaqa na kordhiyay

Daaqaddu waxa ay lahayed saddex birood oo is garab gashan. Inta aan ku istaagay dhagaxyo is dulsaaran ayaan birtii dhexe cuskaday. Birtii oo iska xajin wayday culayska saaran ayaa jabtay! Malaha wuxu bir ba ma ahayne, waxa ay ahayd bir u eg qurux iyo sharraxaad loo adeegsado? Shanqartii ayaa dareen galisay dumarkii. Qaylo ayaa is qabatay. “Shamhaadeey hooyo bal eeg waxa birta jabiyay. Ma taroox baa mise waa qof waalan”? Cabsi iyo faduul ayaa i hareeyay. Fahanka erayga “Taroox” oo aanan horay u maqlin ayaan awood galiyay, waan se soo rogan waayay. Sidii geed qod ah ayaan ingagay. Guulallow ayaa i xubno xiray dhaqaaqii na waa aan gabay. Alla yaxyax badanaa oo ceeb waynaa! Dhulku muu ila go’o oo la i waayo! Dhegaxii ayaan tartiib uga dagay, daaqaddii na sii daayay. Far iyo suul ayaan ku istaagay, dabadeed dhulka fariistay dib na u gurtay. Toban tallaabo ka dib ayaan sidii hangaraaracii is duubay oo aan geed salka ka galay.

Gurigii waxa aan kala soo tagay farxad murugo huwan. Maqalka magaca Shamhaad ayaa i ilowsiiyay xanuunkii. Luuqluuqii ayaan ka soo baxay jidkii waynaa na ku soo dhacay aniga oo la tiicaya xanuun si siman oogadayda ugu baahay. Nasiibdarro waa midda xilligaa i wadday e waxa aan iska hor imaanay Janaraalkii oo malaha gabadhiisa salaan ugu socda. Qacdii uu indhaha igu siiyay ba waa uu i gartay. Intuu ookiyaalihii iska siibay ayuu indhaha maraanmaray, kor iyo hoos na ii eegay sidii foodley mid kale huruufaysa. Janankii oo kani-adayggayga la yaabban ayaa ii gacan

haatiday. Intaan is galluubay gacmaha na gadaal marsaday ayaan is ag qotomiyay. Salaan ma jirto, soo dhawaynna ha sheegin. “Waryaa gaariga fuul” ayuu hadal iigu soo koobay. Gaarigii ayaan duraba gurada uga baxay salkana ku miiqmiiqay meel aan ila ekayn. Daqiiqadihii aan u soconnay gurigii aan tagnay waxa ay iga la badnaayeen sanadihii aan noolaa! Ma sahlana in aad garab fadhido Janan dadku ka baqaan, askartu ka haybaysato, dowladdu na ixtiraamto, adiga oo doonaya inantiisa oo uu kuu diidanyahay.

Waxaan soconnaba waxa aan gallay guri fillo ah oo ku yaallay xaafadda Geed-dheer oo ay waaggaa u badnaayeen dadka ladan. Dusha sare waxa uu u ekaa guri janno ku dhexyaalla, gudihiiisu se sidaa ma ahayn. Labo askari oo aad u labisan isku itaal iyo midab na ah ayaa hortaagnaa. Janankii ayay salaameen isaguna qosol aan dibnaha dhaafsanayn iyo gacan qabow ayuu kaga guddoomay. Garbaha dhallinyarada ayaan eegay. Mid hal xiddig ayaa saarnayd. Qalbiga ayaan ka doonay in ay xiddigtu garabahayga saarnaato, haddana waxa aan nafta ku qanciay in dedaal keliya uu iga xigo. Daarad weyn oo dhexdeeda dhirta iyo dooggu is dhaafeen ayaan dhex istaagnay. Miis, labo caag oo biyo ah iyo darmuus shaah ah saaranyihiin ayaan labada dhinac ka kala fariisanay. Hindhiso dhowr ah oo uu Jananku isku xijiyay mooyee shanqar kale ma jirin. Waxa aan xusuustay hadal hayskii hooyaday: “Hilo walba ka cabtaye, tani waa tii uu yaxaasku kaa qaadi lahaa.” Bixiyoow i bixi!

Baakad sigaar ah ayuu la soo baxay. Labo xabbo ayuu si degdeg ah isugu xijiyay. Dareemay in uu caraysanyahay. Labadii askari mid ka mid ah ayuu u yeeray Dhegta na afka u saaray, dabadeed na baxay isaga oo aan shaahii cabbin sigaarkii saddexaad na dhamaysanin. Saddexdii askari ee la socotay ayaa daba ruclaysay. Gaarigii oo aan la daminin ayuu galay, xiinkiisii na tartiib tartiib

ugu dhex dhumay dhawaqa magaalada. Waa aan hinqaday si aan u koco. Askari ayaa gacanta iigu tilmaamay: “Fadhi... Fadhi” Aniga iyo labadii askari ayaa isku soo harnay. Toloow maxaa halkan la ii keenay? Cabsi ayaan bowdyaha isku garaacay. Waxa aan ku celcelinayay: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ».

Waa dabecad aadanee markii hore Kaydsane ayaan ka baqayay kolkuu tagay na isagii ayaan maciin biday. Da’du waa dabar, cirradu na waa xakamo e, oday aan aqaanno ayaa ii dhaamay barbaar aanan garanaynin. Aad ayaan uga baqayay labadii wiil ee indhahoodu aysan libiqsaneynin, saa nin yar inta uu geed ka boodo ayuu talo ka boodaa. Halkii uu Janaraalku igaga tagay aniga oo fadhiya ayuu maalinkii dumay. Hanka iyo himiladu kolba meel ayay joogaane, dadka ganjeelka guriga dhinaca kale ka jooga ayaan majeertay. Alla! ayaan badanaa nin irriddaa ka baxay!

Saladdii Makhrib ayaan naxdin ku tukaday. Duco iyo adkaar wixii aan xifdisnaa ayaan boobay. In yar ka dib waxaa gurigii soo galay afar nin oo dhar shibil xiran. Labadii hore iyo afartii dambe ayaa gees u istaagay. Gacmaha ayay dhaqdhaqaaqiyeen madaxana ruxeen sidii dad godlinaya xaajo u gaar ah. Isha ayaan kala socday sheekadooda, marmar na dabaysha ayaa soo duulinaysay hadalkooda. Waa ay iska muuqatay in aan miiska saarnahay. Intii ay hadlayeen oo dhan waxa aan raadinayay meel aan ka boodo ama aan ka baxo, nasiibdarro se derbigii dheeraa ee silliggu ku wareegsanaa ima caawinnin. Si kasta oo ay rejadu u yarayd haddana is dhiibid jadwalka iiguma jirin. Nafi orod ayay kugu aammintaaye hal mar ayaan cagaha wax ka dayay. Derbigii baan isku qaaday. Siliggii ayaan qabsaday. Illeen waa sakiin xiiraysee far ayaa xubinta saddexaad iga go’day mid na inyar ayay iska haysatay.

Dhiig ayaa durba cirka isku shareeray. Lug ayaan ka dhutinayay haddana gacan ayaa iigu darsantay. Labo askartii ka mid ah ayaa iga soo daba orodday. Mid lugta i qabtay ayaan laad isaga fujiyay, kii kale na dhegax ayaan ku halgaaday. Dhoosha bidix iyo foolka xiga ayuu tufay.

Habeenkaa, waa aan baxsan lahaa haddii uusan silliggu kornto lahayn. Isla markiiba korantadii ayaa i qallacday. Jirka ayaa i gariiray, indhaha na caad ayaa iga fuulay. Wadnaha ayaan mooday in uu afka iga soo baxay. Sidaa iguma aysan daynine waran daf ayay ii dileen. Aniga oo gacan iyo bowdyo isku barbar ah ka jaban qalabka lagu neefsadana igu xiranyahay ayaan miyirsaday. Qol ayaan kaligay ku jiray. Jirka oo idil waa uu i danqanayay. Waxa aan jifay isbitaalka Badbaado oo dadku aysan wada awoodin. Kalkaaliso Khadiijo ayaan weydiiyay qofkii Isbitaalka i keenay, iyaduna waa ay ka gaabsatay. Ma jirin ruux ku dhacay ka war bixinta qof ay ciidanku goob caafimaad geeyeen. Ama waa denbiile laga cararo, ama waa cadow laga acuudubillaysto, ama waa ciidan laga cabsado.

Maalmihii aan ku cusbaa isbitaalka walbahaarka caafimaadkii aan waayay iyo cabsida kelinimada ayaa isu kay celiyay. Dhayal ulama qabsannin urka daawada, xanuunka irbadda kalkaaliyaasha iyo bulxanka bukaanka aan kala go'a lahayn. La qabsashadu waa gallad uu Eebbe na siiyaye, markii danbe waa aan iskala qabsaday noloshi isbitaalka. Inkasta oo la filayay in aan ku jiro muddo dheer haddana labo bilood iyo labaatan habeen ayaan ku qaatay isbtillaaa Badbaado. Waxaa i garab istaagay dadaal dheer na igu bixiyay dhammaan dhakhaatiirtii iyo kalkaaliyaashii caafimaadkayga gacanta ku hayay, gaar ahaan Dr. Cabdiraxmaan oo ka howlgali jiray Badbaado iyo isbitaalka xoogga dalka. Inkasta oo Dr. Cabdi-

madoobe uu ii hagar baxay haddana Khadiijo ayaa si gaar ah ii baxnaanisay.

Bil ka dib waxa aan helay tamar aan ku luudi karo aniga oo biro ku boodaya. Jirkaygu caafimaad ayuu helayay waayuhu na faro dabacsan ayay ku unkayeen is fahanka aniga iyo Xamdi. Durba waxa aan noqonnay sheeka-wadaag. Subax walba waxa ay i socodsiin jirta labo boqol iyo siddeetan tallaabo. Sida caadada u ah da'yarta soo kacaysa waxa ay lahayd han iyo himilo. Waxa ay aamminsanaayd in jacaylka loo dhiman karo. Inkasta oo ay Khadiijo soo martay rejaynimo raad kaga tagtay, haddana waxa ay ku faraxsanayd baraaraha ay u baxday markii ay jaamacadda dhamaysay badbaado na ka shaqo billowday. Waxa ay ku naalloonaysay xorriyad dhaqaale iyo xurmad bulsho. Walaalkeed Haajir oo ay hooyadeed ku ummul-raacday iyo ina abtideed Mulki oo ay wada noolaayeen, ayaa u ahaa awood ku riixda halganka nolosha. Haajir dugsi sare ayuu sii dhammaynayay, gabadhu na Madrs diini ah ayaa gabaabsi u ahayd. Waxa ay ku faanaysay in walaalkeed uu yahay maansoyahan, walaasheed na xafidul-Qur'aan edeb iyo asluub looga haray. Diin iyo suuggaanna wax lagu faano waa ay yihiin.

Noloshaydu waa ay iska roonaan lahayd haddii aysan hubanti la aan iyo hammi adduun igu hareeraysnayn. Khadiijo oo ahayd dunta nolosha igu xiraysay laftirkeedu bil iyo bar ka dib waa ay iga daashay. Muddo aan is weheshanaynay ka dib, waa ay iska caddayd in aan wadaagnay dhammaan sheekooyinkii iyo afkaarihii naga dhex guuxayay. Maalmo badan ayay i soo lugaysiisay iyada oo aan dibnaha ii furin aniguna aanan hadal u hollanin. Marka ay irrid kaa xiranto mid kale ayaa furantee habeen ayaa waxaa xilli dambe ii yimid koox dhallinyaro ah oo gacmaha ku sita hadiyado iyo ubax

lagu soo qoray erayo duco iyo dabbaaldag ah. Dhallinyarada oo aanan garanaynin, waxa ay qolkii ka buuxiyeen Buufin jaad walba leh, lacag kaash ah, bakooraad la laabi karo. Jaakad dhexanta laga xirto, afar buug, iyo barkin caafimaad oo waagaa igu cusbayd. Waxa ay ahayd deeqsinimo aan in dhawaale i soo marin. Waa aan ku dhaygagi lahaa hadiyaddii la ii keenay haddii aysan bakooraad iyo funaanad-dhexameed ku jirin. Salaan iyo sheeko, kaftan iyo kala war qaadasho ka dib, waa ay iska tageen hablihii iyo wiilashii anigu na hurdo aan gaari waayay ayaan haybiyay.

Markii aan dhinaca dhulka dhigay ayay murugo oo idil odda soo jabsatay. Geylamoow si wanaagsan ma u kabmi doontaa mise Geylame-jiis ayaa laguugu yeeri doonaa? Sidee ayaad bulshada u dhex joogayaa adiga oo faro go'an jiis na ah? Habeenkaa labada indhood isuma keenin. Sababtu tahay, waxa aan ka dhashay bulsho aan kala duwanaanta oggolaayn. Takoor iyo tacaddiba waad kala kulmaysaa Soomaalida haddii aad tahay, dhegool qam ah, faruur gan leh, goobbe, bidaar timuhu ka buubeen, ganey ilig ka dhacay, shilis calool kuusan, weyd nafta uun sida, ama jiis lugta jiidaya.

Goor dambe oo aadaankii sallaadda subax u dhow ayaan indhaha isku qabtay. Eebbe ayaa qalbigayga dejiyay, hurdo dhallaanna i siiyay. Barqin dheer ayaa xamxam iyo hadal hoose ku toosay. Indhaha ayaan furay mise waxaa i dul taagnaa dad tobaneeyo kor u dhaafaya. Qolka meel cag la dhigo ma lahayn. Wejiyadii dadka ayaan isha la raacay. Madaxyga waxaa taagan Kaydsane! Wax ciidannimo ah kama muuqato. Garkii subax walba la xiiri jirey ayaa soo biqlay oo waliba baxay. Cirradii looga dhaartay in ay dhalato ayaa madaxiisa u ekaysiisay beer cudbi ah oo si fiican u baxday! Macwis iyo cumaamad ayuu sitay. Waxa uu u ekaa oday xayn ari ah la jooga ban abaari ku habsatay. Kaydsane

oo cummaamadii ku simaya garabkiisa midig ayaa yiri: “Eebbihi caafimaadka ku siiyay ayaa mahad leh.” Intaan aad u carooday ayaan indhaha ka leexiyay. Wuxuu ahaa nin aan sirtiisa garanayo oo aan u sacabbayeynin. Ma ninkii i dilay ayaa haddana ii duceynaya? Itaal ayaanan lahayn e waa aan iska celin lahaa. Ugu yaraan ma oggolaadeen in meel aan joogo uu cag soo dhigo. Intuu warqad ubax ku dhex jirto ii dhiibay ayuu iska dhaqaaqay dadkiina daba ordeen.

Markuu qolkii cidlo noqday ayaan akhriyay farriintii: “Soo kabasho wanaagsan Geylamoow. Korontada ku qabatay waxa ay dililahayd Maroodi 4500 Kg ah, adiga oo 70 Kg ah na waad ka badbaadday. Waa Maqaaddiirta Eebbe. Ballanteennu waa Isniin, 31da Oktoobar, shan saac oo subaxnimo, iyo huteel Hoos-qaboobe.” Dab ninkii ku gubta ayaa dambaskiisa ka baqa e, miyaan ku dhici karaa kulanka Kaydsane? Ma hubin waxa aan mudan doono, waxa aan se ogaa in carar iyo cabsi aysan i cayminaynin.

Caafimaadku sida xanuunka hal mar ma imaado e, tartiib tartiib ayuu jirka ugu soo laabtaa. Waxa aan bakooraad cuskado beryana dhutiyo ba ugu dambayn cagahayga ayaan isku taagay. Inkasta oo dhataqlaynayay sidii dhallaan tallaabo barad ah, haddana aniga ayaa danahayga gudanayay. Waxa aan sugayay in aan isbitaalka ka baxo geylanka noloshaana sii wado. Wax uu wakhtigu jiihamo ba Arbaco taariikhdu ku beegantahay 19-kii Sabteembar ayay Khadiijo ii soo diyaarisay warqadihii aan isbitaalka uga bixi lahaa. Waxa ay ahayd markii kowaad ee aan goob caafimaad muddo jiiho. Kuma khasaarine waaya-aragnimo ayaan ka kororsaday. Qolkii aan maalmaha badan jifay kor ayuu u qaadey wacyigayga. Waxa uu iga dhigay ruux bisil naftiisa na yaqaanna. Khadiijo waxa ay noqotay faa’iidada ugu weyn ee aan caafimaadka ka dib ka helay Isbitaalka

Badbaado. Inkasta oo ay da'yarayd haddana dhiirranaan iyo dhabar-adayg ayay igu biirisay. Waxa ay i xusuusisey in uusan jirin dareen lala maseeyo jacaylka. Jacaylku waa dareen na siiya geesinimo, deeqsinimo iyo adkaysi. Waa awood naga xoraysa xaasidnimada iyo damaca nafta.

Isbitaalkii ayaan maca-salaameeyay, Khadiijo na u rajeeyay nolol u qalanta. Waxa aan intaa ku daray haddii ay maalin noloshu i kaa baddo ha ka laba labaynnin in aad i soo raadiso, waa aan kugu farxi doonaa. Dhowr tallaabo ayaan horay u qaaday. Bakooraddii aan ku tukubayay ayaan la hor istaagay albaabkii isbitaalka. Durba su'aalihii nolosha ayaa i soo weeraray! Xaggeed aadaysaa? Maxaa kaa horreeya? Dib ayaan ugu soo laabtay Badbaado. Muddo ayaan taagnaa bal in aan helo ruux i dhaha Geylamoow weli caafimaadkaagu ma dhamaystirna e iska joog. Ma se dhicin e, Taksi ayaan ka soo qabsaday Isbitaalka hortisa. Intii aan jidka soo hayay kolba jeebka ayaan taabanayay si aan u hubiyo in shilimaadkii la ii keenay ay kobtii aan ugu talaggalay ku jiraan. Afaafkii gurigii aan daganaa ayaan isa soo taagay. Waxaa ku dhegganaa quful. Dhowr bilood oo kiro ah oo Raasin lagu yeeshay dartood ayaa loo xiray. Ninkii lahaa guriga ayaan ku durraantay hadda ka dib aniga ayaa mas'uuliyadda guriga qaadayee, bal eegga ii ogoloow in aan dhowr habeen seexdo. Baryadaydii waa ay beer qaaday qufulkii na waa uu ka furay albaabkii. Gudaha ayaan galay. Wasakhada iyo foolxumada ka muuqata wax loo adkaysan karo ma ahayn. Intaan boorsadii dhigtay ayaan magaalada aaday bal si aan u soo gado agab aan qolka ku nadiifiyo.

Xilli dambe oo fiid ah ayaan ku soo calool adaygay qolkii aan u bixiyay (qabrigii dunida) aniga oo aan waxba wadin. Waxa uu ahaa habeen lama illaawaan ah. Ilays ma jirin, wehel ma haysannin,

Shamhaad waa ay maqanayd, qoyskaygii xog ka ma haynin, shaqo warkeed daa, caafimaadkaygu na ma dhammaystirnayn. Saas oo ay tahay ijaar guri ayaa la iga doonayay! Waxaa ii bilowday mid ka mid ah habeennadii ugu murugada badnaa noloshayda. Hirba hir ayuu ii dhiibay illaa aan ku dhawaaday han jab. Guulallowgu waa mowjado is xigxiga oo aad marka hore iska moosi karto, haddiise aad dhex tiimbato kama lug-baxaysid, mid ba mid ayuu kuu dhiibayaa! Marka aan is dhaho waad xallisay walbahaarka hoyga, waxa aan dalaq dhahaa kii caafimaadka, marka aan ka baxo na waxa aan bartanka u fariistaa midkii Kaydsane, marka aan ka gudbana kii Shamhaad ayaan foodda is darnaa!

Waxa uu wakhtigu is guraba waxaa la gaaray 31 Oktoobar. Waa subax qorraxdu aad u kulushahay, heerkulka siyaasadduna ka sii daranyahay. Xarumaha xuddunta u ah xukunka askarta waxaa ku weegaarnaa cutubyo koofiyad-guduud ah. Dhaqdhaqaaqa waa la xaddiday, safarradiina waa la hakiyay. Jidadka halbowlaha u ah magaalada waa la xiray, xogta na waxaa lagu gadaamay xeyndaab qaro weyn. Ma jirin war xaqiiqo ah oo ay shacabku helayeen, waxaa se la isla dhexmarayay in uu afgembi dhicisoobay. Waa war uusan garaadku qaadan karin! Uma malyanaynnin in ay jiraan duul ku dhiirranaya afgembi. Lama filaynin - iskadaa in la fuliyee – in lagu fikiro afgambiga madaxwayne cabsiinta bulshada ka dhigay dhaqan hirgalay illaa ay kala shakiyaan wiil iyo hooyadii, nin iyo xaaskii, gabar iyo walaasheed. Anigu aad uma fahansanayn is baddalka fog ee uu afgembi leeyahay, dan iyo aabo na kama lahayn kuwa tagaya iyo kuwa imaan toona.

Tallaabadii ayaan boobsiiyay aniga oo ka baqaya in aan u gacan galo ciidanka lagu soo daadiyay magaalada. Ma doonaynin in aan dib ugu laabto jir dil iyo jeel. Waxa aan rucle orodo ba waxa aan

soo gaaray jidka 26 Juun oo isu baddalay xero ciidan. Gawaaridii raaxada ee sida biyaha u qulquli jirey waxaa baddelay taangiyo iyo gawaari gaashaaman. Inta aan bidix u leexday ayaan cagta saaray jidkii Samatar Baxnaan ee dhex mari jirey suuqa qaddiimiga ah. Waxaa tubnaa bilays aan dadka la hadlaynine iyagu isku mashquulsan. Midig ayaan isu laabay si aan Cambuulo uga cuno maqaaxidii “Dhuumo oo dherag” ee ku taallay jidka Suldaan Olol Diinle. Inta aanan weli maqaayaddii gaarin ayaa waxaa iga horyimid ciidan xirnaa dirays cusub oo maalinkaa ay iigu horreysay. Waa ay ii diideen in aan horay u socdo. Waxa aan xidaaraysto ba waxa aan u dhawaaday goobtii ballanta. Nasiibdarro iyada oo ii muuqata ayaa la i celiyay. In aan dhegaadaygo oo aan goobta ballanta gaaro ayaan iskudayay. Xabbad ayaa sanko la iga galiyay. Kor iyo hoos midka ay ahayd ma garanaynin mana sugin in aan habsado e cagaha ayaan wax ka dayay. Toos uma ordine waa aan kaadi-dibileeyay. Ma istagain illaa aan ka tagay gurigii aan degganaa.

Gorod-laadlaadda iyo maan goommoon ayaan la galbaday. Ma garaneynin tallaabada xigta iyo waadiyada nolosha midka aan qaadi doono. Waxa aan marayay xilli ay quustu igu qasabtay dhab u dhugashada Shamhaad. Naftayda ayaan waraystay. Waxa aan is weydiiyay su’aalo aan u arkayay in ay lafdhabar u yihiin jaan-goynta mustaqbalkayga. Waxyaabihii aan is weydiiyay waxaa ka mid ahaa: “Nafta iyo jaceylka, guusha iyo guul-darrada, askari iyo rayid, Shamhaad iyo gabar kale? Sidoo kale waxa aan is dul taagay su’aalo aan markii kowaad ku dhiirraday: “Maxa ay Shamhaad ku biirinaysaa noloshayda oo aysan gabar kale ku biirin karin? Maxaa ii kordhaya haddii aan iyada guursado, haddii aan waayo se maxa aan khasaarayaa? Inkasta oo aan isku taxallujiyay haddana weydiimahaa uma helin jawaab i deeqda. Mar haddii aan xal u heli

waayay su'aalaha masiiriga ah, waxaa lagama maarmaan ahayd in aan raadiyo xeelad aan isugu dheellitiro jacaylka iyo halganka nolosha. Marka lagu diido qof aad jeceshahay waxa aad galaysaa halgan ka duwan midka aadanuhu wada yaqaano. Dhoolla-cadaynta, salaanta iyo is araggu ba waxa ay noqonayaan geylan u dhigma ama ka adag midka dhex mara shacab xaq-u-dirir ah iyo talis gacan kulul.

Waxa aan galay laba toddobaad oo aan loo babacdhigi karin. Jirkayga baahi ayaa soshay, maankayga na walwal ayaa saanyaday. Maalmuhu waxa ay jiritaankayga u cunayeen sida waraabuhu u baduugo Baraar baylah ah. Niyo jabku waxa uu i gaarsiiyay ku fikirka dib ugu laabashada dadkii iyo deegaankii aan ka soo tagay. Laba sano ka dib in aan gurya-noqdo aniga oo sacabbo maran waxa ay ka dhigneyd fashil aan dib looga soo kaban karin. Sanadihii aan hooyaday ka soo maqnay waxa ay u ekaadeen hillaac lagu hungoobay. Joogiddaydu waxa ay hooyaday u noqon lahayd wehel, aabbahay garab, walaalladay gaashaan, tolka na derbi ay ku tiirsadaan. Marka aan ugu yarahay waxa aan la wareegi lahaa ganacsigii awoowgay oo markii uu dhintay iska baaba'ay. Sida ay Soomaalidu ba ku maahmaahdo, xoolo aabbe mooyee adeer malaha e, hanti mood iyo nool wixii uu awoowgay konton sano tabcayay laba sano ayaa cagta lagu mariyay! Waa sidaa marka waraso aan qorshe lahayn looga dhinto hanti ay hodan ku noqon lahaayeen haddii ay si wanaagsan u maareeyaan.

Si aan u soo koobo yoolasha nolosha, waxa aan dhowr mar iskudayay ka haridda ina Kaydsane, iima se suurtagalin. Shamhaad ma ahayn ruux si dhibyar loo dayn karo. Waxa ay ahayd hillaac mar bilig yiri iyo dhibic abaar dabeed hoortay. Waxa ay ahayd johorad la wada jacelyahay iyo man indhaha soo jiita. Ka sokoow

reerka ay ka dhalatay, qiyaastayda waxa ay ahayd inantii ugu bilicda samayd gabdhihii waagaa kacay quruxda na lagu tirin jirey. Boqolaal ayaa u hanqaltaagi jirtay mase ay gaari jirin. Sida dayax heego jooga ama dab ka shidan buur dhaladeed, ayay raggu daawan jireen dabadeedna ku calaacali jireen “Waxa aad jeceshahay oo jar kaa xigo illeen indhuhu sooma jiidaan.”

Naftu waa ay diiday in ay garaadsato, gabadhana ka go’do, Kaydsane na waa uu ku adkaystay go’aankiisii. Arrinta Shamhaad waxa ay igu haysay guulallow ka weyn midka akhriste wanaagsan ay ku hayaan buug guriga uga buuxda, akhrintoodana uusan kansho u haynin. Aniga oo talo farahayga ka baxday ayay Yaasmiin oo aan ku kulannay baska dad waynaha ii sheegtay in Shamhaad la geeyay guri ku yaalla beer ka mid ah beeraha uu Jananku ku leeyahay duleedka magaalada asii aysan garanaynin midda ay tahay. Janaraalka oo beeraha, biyaha, doogga, dumarka, dirayska ciidanka iyo ciqaabta aadanaha ba jeclaa, waxa uu saddex beerood ku lahaa duleedka magaalada. Intaan candhuufatayda dib u liqay ayaan waayaha ka sugay bogsiinta boogaha jacaylka, ama soo bidhbidhinta beerlula.

Fikirkeygu kuma uusan koobnayna Shamhaad kaliya e, waxa aan awood galiyay helidda gabbaad aan ka galo humriga iyo qabowga. Ma jirin awood aan is bidayay iyo qof aan isku hallaynayay oo aan ka heli karay guri aan dego. Muddo markii aan xaajo rogrogay waxa aan ka badin waayay in aan dib ugu laabto Xasan iyo geerashkiisii. Faraguroow waxa uu ahaa keyd aan u baxsado mar walba oo ay noloshu i qallacdo, isagu na dhoollacadayn iyo waano badan ayuu igu soo dhaweyn jirey. Dabeecad ahaan ma jeclayn waanada iyo la talinta badan. Waxaa ii muuqanaysay in ruuxa ila talinaya uusan ogayn tabaalaha i haysta iyo tabcada ay noloshu igu dhufatay.

Waxa aan ogaa in ruuxa i waaninaya ay ka qarsoontahay dhaawac iyo murugada aan nalala qaybsan karin ee ay noloshu nagu reebto. Xasan ma haysannin dhaqaale buuran, waxa uu se ahaa nin qanacsan dadkana waxtara. Albaabkii geerashka ayaan istaagay aniga oo aan hubin waxa aan mudan doono. Salaad ayuu ahaa qofkii kowaad ee ay ishaydu qabato. Is baddal ayaa ka muuqday. Caato ayaa garbihiisa la sintay dhegihiisa. Salaan ka dib waxa uu Salaad ii sheegay in muddo saddex bilood ah aysan Kelyihiisu shaqaynnin. Subax walba waxa uu u kallihi jirey Isbitaalka Al-caafiyah oo ahaa isbitaalka kaliya ee u adeega dadka Kalyahoodu howlgabka noqdeen. Eebbe-wayne ayaan sacabbada u hoorsaday oo aan Salaad caafimaad u waydiiyay, anigu na uga mahadnaqay bedqabka uu i siiyay, xilli dhalinyaro ila mid ah ay la noolyihiin xanuunno halis ah. Waxaa ii soo baxday in tacaddiyada aan tirsanayo aysan waxba ahayn mar haddii aanan u kallahaynin Mashiin Kalyaha dhaqa, mid laxaadka dhaqaajiya, qalab Sambabadaada neef siya, ama daawo saxda shaqada Wadnaha.

Qol aan si fiican u aqaanno ayuu Xasan i geeyay. Sidii ayuu u wasakh badnaa, ciriiri u ahaa, baraanbaradu na boqor uga ahayd. Subax walba waxaa hurdada iga kicin jiray Matoorka gaari uu xoog u Sheellaraynayo Kirishbooy raba in uu Xasan iska gado. Ma garanayo waxa aan u soo xusuusan jirey mar walba oo aan maqlo guuxaa gawaarida, Gurey iyo Dameerkii ina Gooni. Gurey - oo dameerka biyo ku dhaamin jirey, marna Bal ku soo rari jirey- si uu dadka u tuso xawaaraha dameerkiisa ayuu qori afkiisa la qoray kaga turqi jirey boog garabka bidix dameerka kaga taallay. Ina Gooni intuu ci', oohin iyo dhuuso isku daro ayuu u afar qaadi jirey sidii Sange qaar weyn. Gurey qosol ayuu la dhici jirey dadkuna habaar uusan dheg jalaq u siineynin ayay u miisi jireen. Waxa uu ahaa barbaar aan lahayn garaad ku filan, diin dabarta iyo naxariis

debcisa.

Fursaduhu kadis ayay albaabka u soo garaacaane subax aan iska dhex wareegayo geerishka ayay ishaydu qabatay Shamhaad oo intii hore igala qurux badan, si baraad la na u daawanaysa gaari noociisu ahaa (Toyota Cressida Sedan). Ma xiisihii aan u qabay ayaa xariir iyo xamar cas ka dhigay mise waa qurux ay u dhalatay oo aanan horay u dhugannin? Mid ay ahayd ba subaxaa waxa ay iila ekaatay qof deegaanka iyo dunidaba ku cusub. Dhaqaaq iyo dhawaaq ayaan isku daray: “Alla! waa Shamhaad... Alla! waa Shamhaad... Alla! Waa iyadii.” Dadkii ayaa i soo eegay, Shamhaad oo iyadu na aan meesha iga filanaynin ayaa argagaxday. Waa aan awoodi waynay in aan si fiican isu salaanno ama aan is tooyanno. Sidii qodkii ayaan qallalay. Waxa ay ila noqotay in dhulku uu joojiyay warreegii, baduhu ay daayeen hirarkii, Xiddiguho soo daateen, Qorraxdu hakisay geeddigii, dayuxu na ka caagay soo bixiddii. In dabayshii ay istaagtay, uunka oo dhanna ay eegayaan kulanka mucaashaqiinta kala baaday.

Daqiiqado ka dib ayaan miyirsannay. Sidii hooyo cunug ka dhumay heshay ayay igu gadoodday, anigu na waa aan ku bururay, dhidid ku milmay illin, candhuuf iyo diif ayaa naga qubtay. Waxa ay gabar ugu dulqaadato doob dhididkii, waa uun jacayl. Waxaa markii kowaad midoobay laba jir oo isu jeel qabay iyo labo naf oo isku sidkan. Muddo ka dib ayaan ku baraarugnay dadka na daawanaya ee intooda badan -in ay buug ka akhriyaan ama filin ka daawadaan mooyee- aan horay u arkin muuqaalkan oo kale. Aad ayay inantii u xishootay, sidii uu good qaniinay ayay dib iiga boodday. Hadal waxa aan uga billaabay: “Ti warran Shamhaadeey? Waxa ay iigu jawaabtay iyada oo hoos eegaysa maradeedana isaga dhigaysa indhaha ku dhaygagay korkeeda: “Nabad Geylamoow.

Waan fiicnahay. Adigu sidee ayaad tahay? Muddo aan dareenkayga soo uruurinayay ka dib ayaan ugu jawaabay: “Inkasta oo aan dabadaa silac iyo saxariir mutay, haddana weli naf waa ay igu jirtaa. Mar haddii aan ku arkay na waxaan sheegto waa denbi!”

Intaa markii aan is weydaarsannay, ayuu Mubaarak ka soo degay gaari agtannada taagnaa, si ka duwan sidii aan filayey na ii salaamay! Mubaarak oo aan wajigiisa laga dareemaynin wax is baddel ah, ayaa Shamhaad gacanta qabtay, gaarigii na ku celiyay. Durba dadkii ayaa igu soo xoomay! Qaar la yaabban laacdin-dheeridayda ayay naxdin carrab xirtay. Kuwo sidayda laga dhaariyay dookha iyo doorashada ayaa bogaadiyay geesinimadayda. Inkasta oo ay kala aragti duwannaayeen haddana inta badan dadkii goobta taagnaa qosol sacab iyo mashxarad ayay isku dareen. Ma jirin ruux si taban uga falceliyay midowga mucaashaqiinta, marka laga reebo saddex xiddigle milatari ah oo watay mooto Sizuki ah. Indhaha ayuu igu gubay dabadeedna igu yiri: “Doolaala-dheeridaada ayaan arkaaye meel xun ayaad ku socotaa. Naftaada u nax oo dhulka in kula eg soco.” Dhab ayaan u qaatay hadalka askariga aad mooddo in aan ka dhacay hanti uu leeyahay. Waxa aan sugayay falcelinta Kaydsane oo aan wakhti dheer qaadannin.

Subixii xigay ayaa aroor hore albaabka la igu soo jebiyay. Aniga oo jiifa ayaa jeegada la i soo qabtay. Wejiga aan iska dhaqo ayaan ku baryootamay gaashaanka ayaase la ii daruuray. Gaari guuxiisa ka dheereeya dhiigna dhex daadsanyahay ayaa la igu tuuray. Carrabka ayaan digriga Allaah saaray. Inyar ka dib waxa aan helay dhiirranaan iyo firfircooni sababtay in aan kor u qaado madaxii aan hoos u foorarinayay. Waxa aan soconnoba waxa aan tagnay beer ku taalla buurta Dhalacad dhankeeda midig. Waxa ay indhahay qabanayeen Cambe bislaaday, Saytuun sugaya goyn,

Babbaay madaxa dadka ka weyn, Sabuul soo laadlaada, Liin madaxa kor u taagaysa, Qare dhulka waran, doogga na kalgacayl salaamaya, Kaabash, Kabsar, Sisin iyo Tamaandho teedsan inta ay ishaadu qabato. Inkasta oo aan cabsanayay haddana waxaa iga awood badiyay dhaqan aan lahaa illaa yaraantaydii, kaas oo ahaa tirinta waxa ii muuqda. Waxa aan daqiiqado geliyay cabbirka beerta. Toban daqiiqo oo u kuurgal iyo ka baaraandagid ah ka dib, waxaa ii soo baxay in cabbirka beertu yahay: Labo Yaasiin iyo hal Tabaarak. Inkasta oo aan deegaankayga laga adeegsannin in beer Qur'aan lagu cabbiro, haddana waxaa cabbirkaa cajiibka ah i baray Isxaaq Cali oo ka soo jeeday dhul Qur'aanku wax walba halbeeg u yahay. Marka uu ruux ku dhaho beertaydu waah hal Yaasiin, waxa uu ka wadaa: "Badkeedu waxa uu la egyahay inta ruux socda uu Suuratu Yaasiin ku dhammeeyo."

Beerta waxa aan ugu tagtay Dahabo iyo laba nin oo shaqaale ah. Indhaha ayaan iska eegnay dabadeed isu daba marnay sidii laba ruux oo aan weligood is arkin. Qulqulka biyaha, nuxnuxda shaqaalaha ay Dahabo canaanayso, caleemo iyo laamo ay dabayshu lulayso mooyee shanqar kale ma jirin. Jewigii degganaa hal mar ayuu is beddelay. Waxaa na soo galay guuxa gawaari dheeraynaysa. Durba ciidan dhallinyaro u badan ayaa isku ballaariyay beertii. Geed walba ayay hoos istaageen. Bidix iyo midigba waa ay ka mareen gaarigii uu Jananku saarnaa. Toloow dad kamaba aysan ilaalinaynin e, ma geeri ayay ka dhowrayeen? Muraayadda mid ka mid ah gawaaridii ayaa hoos loo dhigay. Waa Kaydsane. Ma uusan hadline tilmaan ayuu iigu sheegay: "soo gal Gaariga." Walbahaar ayaa la ii tuurey. Waa aan labalabeeyay. Dhowr ilbiriqsi ka dib ayaan nafta ku qasbay gelidda gaariga. Markii aan salka la helay kursigii ayuu gaarigii xawaare uga baxay beertii. Gartay in aan ku sugnahay xaalad adag.

Daqiiqado ka dib ayuu Janaraalkii hadalka ku ibafuray bariidin, xogwaraysi, tooyasho iyo sheeko kale oo aan xiriir la lahayn Shamhaad. Hadal walba oo uu i dhaho waxa uu iga siibayay waran ka mid ah warmaha cabsida. Sheekadaa uu kalgacaylku ka muuqdo ka dib ma filaynnin dhibaato. Toloow xaggee ayaan kalsoonidaa ka keenay? Afartan daqiiqo ka dib ayaan kala aammusnay. Tobaneeyo daqiiqo ku dhowaad ayaan aamusnayn oo aan shaagga gaariga dhegaysanaynay. Anigu ma garanaynnin meel aan hadal ka bilaabo isaguna buug ayuu ku mashquulsanaa. Guuxa gaariga kaliya ayaan dhegaha la wada raacaynay.

Cabbaar kaddib, Kaydsane ayaa hadalkii dib ugu soo noqday: “Geylamoow, soo ciidannimo in badan igama aadan codsanin? Inta aanan hadlin ayuu isagu isu jawaabay: “Haa dheh. Haa dheh. Saaka ayaan kugu darayaa ciidan cusub oo la qorayo e is diyaari. Dulqaad iyo adkaysi ayaa lagaa rabaa. Ama ninrageed ayaad noqon ama gibbaan ayaad ku soo bixi.” Waa war aanan meeshaba soo dhiganin. Aniga oo waalidnimadii Jananka dib u xusuustay ayaa ugu jawaabay: “Awoowe ciidannimadu waa yoolka kowaad ee aan u noolahay. Xaqiiq waxaa ah in maanta ay tahay maalin barkhadeed. Maalin aan dib u dhashay. awoowe ammaan mooyee xumaanna iga kaa soo gaari mayso Ilaahay idankii.” Aniga oo af iyo addin midna aan waxba la iiga gaysanin ayaa dib la iigu soo celiyay geerashkii la igala baxay. Salaan iyo duco ayaan ku sagootiyay Kaydsane, dabadeed na horay u galay qolkii aan degganaa.

Xasan oo naxsan ayaa qolkii iga soo daba galay. “Geylamoow haye. Maxaa lagu gaystay?” Ayuu isaga oo neef-dhabaya i waydiiyay. Waxa aan ugu jawaabay: “Waxba saaxiib. Nabad ayaa la igu soo celiyay.” Faraguroow igama tagin e agtayda ayuu fariistay.

Waxa aan celcelinnay sababta aan waxba la ii yeelin. Aad ayaan ugu kala aragti duwanaannay. Aniga waxa ay ila ahayd in Kaydsane illaaway dhacdooyinkii na dhex maray, sanado ka dib na riyadaydii ay rumoodey. Xasan, isagu waxa uu qabay in aysan dhacaynin in Jananku iga aargoosan waayo. Dhinacyo badan ayuu wax iga tusay, dheg se jalaq uma aanan siinin. Talooyin dhowr ah oo aanan midna qaadanin ayuu Xasan i siiyay. Talo waa mar aad garanweydo iyo mar aad gaari waydo e, in badan ayaan ka shallaayay qaadasho la aantii talooyinkii Xasan ee wax ku oolka ahaa. Aragtidaydii waxa ay noqotay dhalanteed ay waayuhu beeniyeen.

VII

Waa Jimco bisha Maarso ay toddobo iyo taban tahay. Dadku waxa ay isu diyaarinayeen ciidda Todobaadka, anigu se waxa aan sugayay go'aankii ugu saamaynta badnaa noloshayda. Subax hore ayaan ka kacay bannaan aan habeenkaa seexday. Bisha Maarso guryaha aan qaboojiya lahayn waa kulayl aan foodda la gelin karin, geerash na warkiiba daa. Kaydsane iyo inta la midka ah umbaa sariirahooda ku ladi kara iyaga oo aan huur iyo haaruf toona ka baqaynin. Muhiimadda uu kulanku ii lahaa waxaa laga garan karay saabuuntii aan subaxaa ku qabeystay iyo surwaalkii aan xirtay. Suurtagal ma ahayn in aan maalin walba jirkayga ku nadiifiyo Saabuun Shacni ah, ama aan xirto sarwaal Seerad ah. Dad yar oo Eebbe wax siiyay ama hadiyad loogu keenay -sidayda oo kale- ayaa musqulohooda dhigan jirey Shacni. Waxa aan al-baabka ka baxay aniga oo bilicdayda la dhacsan, olyada iyo garaasada Geerashka dhex waranna iska ilaalinaya. Waxa aan rajeeyay in nolosha -oo inta badan canaadda ragga mowqifka leh- ay ii qososho.

Toddobaadkii ballanta ka horreeyay oo dhan waxa aan ka fikirayay dharka aan xiran lahaa. Waa aan ogaa in aan qaadanayo sarwaalka Seeradka aha e, waxa aan ka wallaacsanaa shaatiga aan u xiran doono. Kuma aanan wacnayn isu dheelli tirka iyo xirashada dharka isku soo baxaya, isu diyaarinta ballamaha se aad ayaan ugu wanaagsanaa. U tooka haynta ballamaha ma ahayn dhaqan igu cusub. Waxa aan bartay aniga oo yar. Weli maankayga kama bixin maahmaah Ruush ah oo aan ka maqlay macallin Bile: “Shimbiraha na duulimaadka ayaa laga gartaa, dadkana labiska” Soomaalidu na waxa ay ku maahmaahdaa “Hu’gaagu waa uu kula shir tagaa.” Ma

jiro qof danaynaya ama wakhti siinaya ruux basaasan, rifrifan, uskag badan, ama aan diyaarsanayn.

Hankaygu hawada ayuu marayay. Waxaa ii muuqday yool wayn oo aan xaqiijiyay. Inkasta oo aan sugi la aa inta aan gelayo irridda Kuliyadda ciidanka, haddana dab nin ku gubtay ayaa dambaskiisa ka leexda e, dareen cabsi iyo taxaddar leh ayaa igu marnaa. Dareenkaa daleel cidla ah kama uusan dhalannin e dow ayuu lahaa. Dal dadku la mid yihiin xoolo xero ku jira, midkii rabana la qasho, ma garanaysid xilliga lagu xirayo iyo denbiga lagugu eedaynayo! Mar walba oo aan xerada u sii dhawaado cabsidu kor ayay u sii kacaysay. Iskuma aanan haleyneynin Janaraal dhib badan ii geystay, cabsidii uu Xasan muujiyay na ma illaawin. Yaa isku hallayn kara Abris dad u eki kugu dilaya?

Toobiyihii dheeraa ee xerada tababarrada aadayay ayaan cagta saaray. Ma garanayn waxa aan mudan doono, guul ayaan se rejeynayay. Waxa aan cindiga ku hayay in irridda askartu ii furi doonto kuwo ka weyn kana fursad badan. Iima caddayn waxa la i weydiin doono iyo shuruudaha la iga rabo, waxa aan se ku laab qaboobaa in aan la hor istaagaynin wiil ka socda Janaraal la xurmeeyo. Intii aan dhabbaha hayay isla sheekaysi hoose ayaan weheshanayay, dhinacyo badanna waa aan ka qiimaynayay nolosha aan albaabkeeda garaacayo. Nafta ayaa i argagax weydiisay: “Geylamoow, ma hubtaa in aad hayso jid sax ah? Bilooow af Libaax gashaa? Geylamoow, dib u noqo oo naftaada badbaadi.” Dood dheer ka dib hor u socod iyo higsii ayaan nafta ku boorriyay. Socodkii ayaan iska sii watay naftuna walaacii. Gawaari ay wadaan derawallo timo duful ah leh ayaa dhan walba isu dhaafaysay. Mid la moodo madi dhaxalkii aabbihii laga qadiyay ayaa Xaajiyad-khamsiin i dardarsiin gaaray. Jidka waxaa labada dhinac u hayay

dad raxan raxan u socday. Kuwa labo labo u socda waa aan arkayay, hal keli-yaaluhu se ma badnayn. Anigu kaligay ayaan ahaa. Mayee rejo ayaa i wehelinaysay. Walaac ayaan sidoo kale ka qabay Jananka gacanta i qabtay, ciidannimadana ii fududeeyay. Waxa aan doonayay in aan askari noqdo aniga oo aan meel kale fananin ruux na ii fara godin. Ma jecli mann-sheegashada, mana dooneynin in uu qof ila yeesho guul walba oo aan gaaro.

Dhalinyaradii soo xaadirtay xerada ciidanka intii aan aqaannay iyo inta aanan garanaynin ba, muuq iyo midabba waa aan ka sinnayn, iyaga se sidaa lama aysan ahayn. Waxa ay isu haysteen in aannaan waxba wadaagin. Dun, dal, diin iyo diir, mid na. Wiil Biryad ah lagama filaynin in uu isu soo taago ka mid noqoshada ciidan gaar ah, oo madaxwaynaha ku ilaalin doona kursiga xukunka. Waa laga yaabaa in ilaalinta danaha dalka -oo aan aad looga fikirin- loo qaato qof walba iyo qabiil kasta, laakiin dhowrida maslaxada maamulka sare ee dalka waxaa loo igmadaa dad gaar ah, oo shardiga kowaad ee lagu doorto yahay hayb iyo haayirnimo.

Markaan sidaa u soo istaagay barxaddii weynayd ee ay dhalinyaradu tubnaayeen ayuu askari igu amray in aan dhinac u istaago. Cabsi iyo walbahaar is biirsaday ayaa wadnaha ii dhaafay. Waa gartay in aan cabsado. Waxa aan ku noolaa dal waxa kaliya ee horumara uu yahay qaababka dadka loo dilo. Waan ka dhega adaygay amarka hal xiddiglihii ku faraxsanaa shaqadiisa. Cabsi xoog leh ayaan ka qabay in ciidanka la qorayao la iga reebo, ama si kale la ii dhibaateeyo. Dhowr jeer markii uu hadalkii ku celceliyay ayuu dhawaaq dhegta i jaray: “Waryaa dhinac isu taag.” Amarkii ayaan halhaleel u qaatay. Cirif durugsan oo uu fadhiyay wiil tabaryar oo qufacaya ayaan istaagay. Wiilku afgembi ayuu u yaallay,

candhuuf iyo dhididna waa ay ka qubanayeen. Waa aan la irkigay waxa meesha keenay inankan xanuunsan ee istaagga qaban la ! Waad se u garaabaysaa isaga iyo kuwa la midka ah marka aad ogaato in ciidanku yahay meesha keliya ee laga heli karo awood iyo nolol raandhiis leh. Askarta dalka haysata waxa ay ku noolyihiin nolol ka hodansan midda shacabka. Ganacsiga- laga billaabo warshadaha waaweyn illaa iibinta baradhada- iyaga ayuu u xiranyahay. Ubadkoodu haddii ay dalka joogaanna waxa ay dhigtaan iskuullo gaar ah, haddii ay dibadda jiraanna waxa ay ku jiraan Jaamacado guun ah. Xanuunkooda waxaa lagula tacaalaa Isbitaallo gooni ah oo ay shacabku kor ka daawadaan, ama dibadda ayaa loola cararaa. Waxaa la geeyaa Isbitaallo ay ku baxdo lacag aan ka yarayn miisaaniyad Wasaarad.

Dhowr tallaabo ayaan ka durkay ninkii buhay. Meel cidla ah dadkana ka fog ayaan istaagay, aniga oo hareeraha eegaya bal in aan si wanaagsan u weeleeyo waxa dhinacyadayda ka dhacaya. Markii aan arkay dhallinyarada meesha maraysa, waa aan sakatiyay. Mid walba waxa uu ag taaganyahay aabbihii, adeerkii, abtigii, ama waxa uu sitaa farriin toos ugu socota saraakiisha xerada xukunta. In badan oo dhallinyarada ka mid ah, waxa ay isku hor wadeen lacag aysan qarsaneynin, jid walbana u furtay! Runtii in musuqmaasuqu sidaa u caddaado, ciidanka na ku dhex faaf, waxaa ka xumaa saraakiil badan oo uu ka mid ahaa saddex xiddigle Cabdiwaasac Kullane, oo sida aan hadalkiisa ka dareemay ku cusbaa goobta shaqada. Dhegta ayaan u dhigay isaga oo la sheekaysanaya askari kale: “Dalmaroow, ciidankii aan u dhaarannay iyo midka hadda inoo muuqda ma isku midbaa?” Dalmar oo ka baqaya in hadalkiisa la maqlo saaxiibkiina u cabsanaya ayaa intuu madaxa xoqday dhinacyada na iska eegay ugu jawaabay: “Maya, maya, maya! Cabdoow, ciidan dal ma jiro e,

ciidan dad gaar ah leeyihiin ayaan nahay e, naftaada u baq oo caruurtaada iska korso” Waxa uu sii raaciyay: “Waad ogtahay in aan tuutaha u xirannahay ilaalinta danta siddeedda nin eesaaxiibbada ah, ee aannaan u xirneyn ilaalinta danta dalka! Cabdoow miyaadan weli bislaanin? Afkaaga hayso oo indhaha uun wax ka daawo? Cabdiwaasac oo quus ka muuqato ayaa sheekadoodii ku soo gabagabeeyay: “Waan wada garaneynaa waxa xiga marka musuqmaasuqu baaho, eexdu badato, caddaaladdu yaraato, dulmigu dadka wada taabto, xaaladduna gaarto in aan laga dhiidhiyine indhaha uun laga daawado gabood-falka dhacaya.”

Wax yar ka dib askari buug wata ul yar na ku xarragoonaya ayaa i soo ag istaagay. Ma ahayn midkii hore ee dhinaca ii istaajiyay. Da’ ahaan ka weyn, garaaddo ahaanna waa uu ka sarreeyay. Si hoose ayuu iigu tilmaamay in aan aado guri qorrax-sin iga xigay cabbaar na ka durugsanaa meesha shaqadu ka socoto. Hadallada xamxamta ah iyo guriga aanan arkin ruux kale oo loo dirayo ba cabsi ayay igu abuurteen, awood aan ku diido ama aan ku weydiyo se ma aan lahayn. Sidii laba qof oo is yaqaana ayaan garbo siman u dhaqaaqnay aniga iyo askarigii. Waa uu iga gaabnaa anigu na waa aan ka dhuubnaa. Waxa uu ahaa nin tallaabo gaaban oo u tababaran in aan laga shakiyin ama aan la ogaannin kala duwanaanshaha isaga iyo qofka la socda. Ruuxii meel fog naga arka waxa uu moodayaa in aan si wanaagsan u sheekaysanayno, ama aan xallinayno xaajo murugsan, qofkii se noo kuurgala ama nagu soo dhawaada waa uu arki karay in aan ka jawaabayso su’aalo askarigu ka akhrinayo buug uu watay. Buuggii dad badan xusuusin jirey diiwaanka aakhiro, waxaa ku qornaa dhammaan waayihii noloshayda. Jidkii dheeraa ee aan soo maray. Hayaankaygii. Aragtiyaha aan ka qabo dalka, dadka iyo dowladda. Haybtayda, muuqaalka jirkayga, waxa aan necbahay ama aan jeclahay, iyo

sababta aan u doonayo in aan ciidanka ku biiro! Waxa aan is waydiinayay goorta xogtaas la iga qoray?

Aamus yar ka dib fursad aan su'aalaha kaga jawaabo ayaa la i siiyay! Inta badan weydiimaha kama aanan biyo diidin, marka laga reebo in aan jeclahay hilibka Geela iyo Digaagga. Midna ma aan jeclayn, saa maba heli karin. Xaafadaha hilibka kala doorta waa kuwa askarta iyo inta la jaalka ah. Hilibku waxa uu ahaa wax aan joogin oo la janto. Wax maqan oo la jecelyahay. Haddii Digir la helo hilib waa laga maarmi jiray. Inkasta oo dhibku xad walba dhaafay, shacabkuna dhibbanaa, haddana ma jirin qof ku dhici karay in uu afka kala qaado. Waxa kaliya ee la oggola in dadku ay ka hadlaan waxa uu ahaa raashinka daruuriga ah oo isaga aan la waayi jirin haba iska yaraado e.

Su'aalihii waxa aan uga jawaabay sidii uu askarigu rabay. Garabka ayuu si naxariis leh iiga dharbaaxay isaga oo i dhiirragalinaya iguna bogaadinaya geesinimada aan muujiyay iyo runta aan ka sheegay noloshayda. Ilaama uusan hadlin hase ahaatee garab taabashada iyo dhoolacaddayta ayaan wax badan ka dheehday. Rejo ayay i galisay farxadda uu askarigu ii muujiyay, cabsidii oo dhanna waa ay i daysay. Waxa aan aamminay in aan ku soo bixi doono liiska dhallinyarada la qaadan doono, sidii ayayna noqotay oo waxa aan ka mid noqday fac da' yar oo sanadihii xigay dhiig cusub ku biiriyay xoogga dalka. Wax aan socono ba waxa aan gaarnay gurigii durugsanaa oo ay Lix sargaal nagu sugayaan. Labo Shaah bigays ah cabbaya sheeko qoys na haya. Mid Canjeero Saliid Macasaro badan lagu daray shan farood iyo calaacal ula tagay ayaa faraha aad u muudmuudsanayay sidii nin xabsi laga soo daayay oo markii kowaad helay cunto yar oo uu jecelyahay. Mid qabandhaco xuni ka muuqato ayaa hagaajinayay faylal kala midabbo duwan.

Mid indho guduudan ayaa Sigaar la taagnaa afaafka qolka. Qiiq ayuu si amarti leh kolba daan uga sii daynayay. Meel kasta oo ay joogaan aadanuhu waa isku mid. Waa tabar-yare islaweyn. Mid gar weyn siduu sheekh buuni ah yahay ayaa kursi ku fadhiyay miis hortiisa yaallayna labada lugood saartay. Tobankiisa farood oo isa suran ayuu qadaadkiisa ku tiiriyay, dabadeed na kursigii kolba dhan u wareejiyay. Waxa uu cod danan leh ku qaadayay heeso howleed Geela loo qaado:

“Hormo inay timid

Oo horweyn-tahay

Waan hubaayoo

Way hor joogtaa”

***

Geelu xoolo kuma jiro

Xaluska hablaha

Wiil xantoobsaday

Oo xarrago jecel

Wallee Xiiseey

Kaama dhamo xoor

Markii uu tixahaa mariyay ayuu aamusay. Cabbaar markii uu aamusnaa ayuu mar kale tixdii Geela dib ugu laabtay”

“Ninna dhaqashuu

Kungu dhabar jabay

Ninna dheef buu

Kuu dbex joogaa”

Toloow, ma Geel jire ayaa askari noqday mise askari ayaa geel jire u xuub siibtay? Midkii ay ahayd ba, waxa ay i tustay xiriirka qotada dheer ee ay Soomaalidu miyi iyo magaalaba la leedahay Geela. Saraakiishii la ii geeyay waxa ay i mariyeen imtixaan yar oo aan ku durduriyay dabadeed na waxa ay qalinka ku duugeen askarinimadayda. Imtixaanku ma uusan ahayn mid iga hor istaagi karay ku biiridda ciidanka, maxaa wacay mar hore ayuu Kaydsane magacayga soo gudbiyay, maya na Kaydsane lama dhihi karin. Waxaa uun la i marsiinayay habraaca qoridda askari cusub. Waxa ay hadalkii ku billaabeen: “Hammalyo Geylame. Ku soo dhowoow ciidamada qalabka sida. Waxa aad ka mid noqonaysaa urur gaar ah oo loo tababarayo difaaca dalka iyo unuun-goynta cadowga. Xeradii ayaan ka soo baxay aniga oo ay hawo adduun ii hillaacday. Naftayda ayaan u qaaday jecayl iyo ixtiraam hor leh. Waxa aan iska furay dabar adag.

Muddo dhowr maalmood gudahood ah ayaan ku soo diyaar garownay, ka dib na nin ba meeshii loogu talaggalay ayaa la geeyay. Waxa aan bilownay nolol daal badan, xorriyaddu ku yartahay, layli bixin adag na waa aan qaadannay. Toddobaadyadii hore oo dhan waxaa nala barayay sida cuntada loogu cuno Qaaddo iyo Farageeto, sida madaxda loo salaamo iyo dhinaca laga istaago ama laga fariisto. Sidoo kale waxaa nala baray wadidda gaadiidka kala duwan, gaar ahaan Gaariga iyo Mootada. Intaa waxaa garab socday jimicsi iyo jir dhis adag oo aad noo daaliyay. Maalin ayaa si kedis ah la ii waydiiyay tirada iyo ficilladii ay samaynayeen askartii qolka go’aan qaadashada ciidanka igu sugaysay? Lixdoodii iyo sida ay ahaayeen ayaan sheegay. Waa danbe oo aan askari gaamuray

noqday ayaan ogaaday in ay ahaayeen askar la diyaariyay, lana doonayay in la tijaabiyo awooddayda xusuus iyo u fiirsi.

Markii aan ka gudubnay afaafka hore ee nabadsugidda, waxa aan gallay dhowr toddobaad oo nala barayay: Waa maxay dowlad? Madaxwayne muxuu yahay? Maxay se shaqadiisu tahay? Madaxwayne ku xigeen, Wasiir, agaasime, illaa iyo agaasime waaxeed ayaa si hor leh naloo baray. Waxaa iyagan aan barannay qaybaha ciidanka, maamuuska iyo mas'uuliyadda ay kala leeyihiin. Intaa wixii ka danbeeyay waxa aan gallay tabobar aan dhammaanaynin oo socday illaa aan jeel galay. Si guud, waxaa na loo tababaray iska caabinta cabsida, ka gaashaamashada naxdinta, ganaf u dhigidda gardarrada, ka feejignaanta farxadda foolka ka muuqata, maquuninta rabitaanka gaarka ah, u babacdhigga cimilada, ka adkaanta gaajada, oonka iyo soojeedka. Is daadraacinta iyo dad iyo deegaan isu ekaysiinta.

Laba sano iyo lix bilood oo tababar ah ka dib waxa aan ku biiray waaxda sirdoonka, xuuraanka iyo xog-uruurinta ciidanka. Waaxdaa waxaa la geyn jiray dad gaar ah oo la hubiyay noloshooda sal iyo baar. Boqol iyo lixdan askari ayaan siddeed keliya ku aadnay waaxdii laf-dhabrta u ahayd dagaalkii boqna-gooye. Markii aan soo dhammaynay tababarkii kowaad oo sahlo ahaa, ayaan gallay kow iyo toban bilood oo layli sirdoon iyo xuuraan ah. Waxaa na tababarayay macallimiin Soomaaliyo iyo shisheeye ba isugu jirey. Tababarradii aan qaadannay waxaa ugu muhimsanaa:

1. **Xirfadda sirdoonnimada**, oo lagu baranayay: *Qorshaynta xog uruurinta, maaraynta baahiyaha sirdoonka, Diyaarinta iyo soo saaridda faallooyinka.*
2. **Xirfadda sirdoon ee ilaha furan**, oo lagu baranayay:

Uruurinta iyo hibinta xogaha ilaha furan, Akbrinta, gorfeynta iyo qiimaynta xogta ilaha furan.

3. **Howlgallada sirdoonka**, oo iyadana lagu baranayay:
Qorsbaynta iyo go'aan qaadashada, xiriirka ka dhaxeeya sirdoonka iyo bulshada, howlgallada sirdoonka iyo eraybixinta.

Soddonkii bilood ee aan layliga ku jirnay waxa aan ku qaadannay xamaasad aan maalinna hoos u dhicin aadna u farxad gelisay macallimiintii. Waxa aan ahayn dhallinyaro u heellan barashada tabaha sirdoonka. Saraakiishii na soo xulaysay horay ayay u ogaayeen qof walba iyo meesha uu ku wanaagsanyahay ama uu ku liito. Buuggii askarigu sitay waxa uu aas-aas u ahaa helidda saraakiil xul ah, howl walba oo loo diro na ka soo bixi kara. Mar danbe waxa aan ogaannay in saddex sano iyo dheeraad si hoose loola socday dhaqdhaqaaqa, qaab-nololeedka iyo waliba hab-fikirka siddeedanada. Intaa kaliya ma ahayn e, dib ayaa loo raacay jidkii ay noloshu nala soo martay ama aan annaguba la marnay!

Subaxii kowaad ba hoggaamin soo jiidatay indhaha macallimiinta ayaan muujiyay. Runtii awoodda hoggaanku waxa ay ka mid ahayd dabeecadihii aan iga harin ee aan la waynaaday. Muddo gaaban ka dib askartii dhexdeeda waxa aan ka noqday masuul ay ishu qabato. Inkasta oo masuuliyadda la i saaray ay qayb ka ahayd laylinta askariga haddana waa ay igu cuslayd. Ma diidi karin, dood na iigma furnayn! Mar haddii askarinimada aan la igu ikraahine anigu aan doortay, waa in aan u dhabar-adaygo wax walba oo ka dhalan kara. Aniga iyosaaxiibbaday waxa aan u dulqaadannay canaanta macallimiinta, qallafsanaanta taliyaasha, dacdarrada hoyga, iyo dhadhan xumada cuntada. Intaba se waxaa ka darnaa kabaha iyo dirayska adag ee aan goor walba ku joogney.

Muddadii aan tababarka ku jiray waxaa Shamhaad iga soo gaaray lix farriimood oo qoraal ah iyo labo af ah. Intaba waxaa iiga soo qaadayay Cadnaan Cali oo ay Yaasmiin qaraabo ahaayeen. Farriinta Shamhaad waxa ay soo mari jirtay wareeg dheer oo aan sahlanaayn. Guriga ay ku nooshahay illaa xerada ciidanka shan ruux ayay soo mari jirtay; labo lab ah iyo saddex dheddig. Farriintii iigu saamaynta badnayd waxa ay i soo gaartay galab Talaado ah taariikhduna ku beegnayd 11 Juun. Aad ayaan u daallanaa niyo jab na iiga muuqday. Waxa aan ka walabahaarsanaa xaaladda aan lugaha la galay, maankayga na dib u gurasho aan suurtagal ahayn ayaa ka guuxaysay. Wahankii i saarnaa iyo wahabkii aan dareemayay ba waxaa iga qaaday farriintii sidday jacaylkii gaaxday. Talaadadaa toolmoon waxaa i soo wada gaaray laba farriimood. Cadnaan ayaan gacanta uga dhunkaday sida xeroow shuminaya gacanta sheekhiisa. “Gacantu kuma go’do, waayo badanna jir oo jog” ayaan ugu duceeyay aniga oo dhanka bidix isu majiiray si aan indhaha dadka iyo sawaxankooda uga fogaado.

Meel cidlo ah ayaan la tagay labadii warqadood. Tee ayaan hor furaa? Tee ayaan ku billaabaa? Hal mar ma wada akhriyaa? Dhowr daqiiqo ayaan korka ka salaaxayay kolna wadnaha saarayay, kolna dhunkanayay. Gabay iyo dhunkasho ayaan isugu daray, waana labada si ee ay aadanuhu u cabbiraan jacaylka. Hal mar ayaan wada furay waxaa sankayga buuxiyay udgoonkii Shamhaad, maankayga na waxaa ku saaqay xusuusteedii wacnayd. Isha ayaan la raacay warqad lagu qoray fartii laga quruxda badnaa ee ina Kaydsane. Si guud inta badan hablaha dhabanka leh ma dhigaal wacna. Farta ayaan saaray qoraalkii, kolba dhan ayaan ula raacay, dhidid ayaa igu soo istaagay, jiriiracyo ayaa iga kacday. Diirrimaad ayaan dareemay, wadnuhu kalgacayl buu la dhaqdhaqaaqay, jirku na wehel buu u baahday. Weli waa ay i sugaysaa, i jeceshahay. Waa aan booday

sidi ruux la qaniinay haddana is celiyay oo aan fariistay. Sidi ilmo yar ayaan dhan walba u orday. Jaceyl aan dhallaan kaa dhigin, ku dhaafsiinin da'da aad jirto iyo dhumucda garaad ee aad leedahay, waa dhalanteed aan lagu dhaadan karin.

Waxa ay Shamhaad warqadda labaad iigu sheegtay in bil walba ay dhowr dhambaal ii soo qorto hase yeeshee ay weydo ruux ay u soo dhiibto. Sidoo kale waxa ay ii sheegtay in Dahabo ay sii laba jibbaartay cadaadiskii ay ku haysay. Dahabooy lagu soo qabay Ilaahay idamkii intaan iri ayaan aaday qolkii aan degganaa si aan ugu jawaabo Shamhaad. Waxa aan qoray farriin weyday cid gudbisa ka dib markii Cadnaan laga cayriyay shaqada ciidannimo. Farriintii dhicisowday iyo kuwii Shamhaad ba waxa aan la aaday Ciraaq oo aan ku qaatay afartan iyo labo bilood oo tababar iyo tacliin ciidannimo ah.

Waxa aan ka dhoofay magaalo hoy u ahayd xusuus iyo jacayl. Kornayl Macruuf oo naga sagootiyay garoonka diyaaradaha ayaa noo rajeeyay nabad iyo dadaal. “Gows dambeedka ku qabsada oo ha dayicina fursad walba oo aad ka heshaan Bilaadurraafideyn.” Meel gooni ah intuu ila tagey ayuu aniga si gaar ah iila dardaarmay. Filanwaa ay ay igu noqotay in uu macallin Macruuf ogyahay xiriirka naga dhexeeya aniga iyo Shamhaad! Toloow ma Cadnaan ayaa u sheegay? Ma ilhiisa sirtoon ayaa soo gaarsiiyay? Mise Kaydsane qudhiisa ayaa iga soo ashtakooday? Hadalkiisii kowaad ee aan ducada iyo dardaaranka ahayn waxa uu ahaa: “Geylamoow dhegayso. Waa aan aqaanaa ruux wax jecel oo waanada ma qaato. Anigu inanta Jananka iska daa ku dhihi maayo, asii keligeed dumar ma aha e, mustaqbalkaaga darteed ha u duminnin.”

Waxaan ahayn dhallinyaro loo han waynaa. Miisaanka ay saraakiishii ka soo qayb gashay sagootintanada ku dhex lahaayeen

ciidanka ayaa muujinaysay sida na looga dhursugayo. In naloo qaato ciidan gaar ah kuma aanaan helin dadaal, karti ama awood qofeed keliya e, waxaa jirta dun dahsoon oo inta badan naga dhexaysay. Afar ka mid ah dhallinyarada la qaatay waxa aan ka soo jeednay beelo siyaabo kala duwan loogu gacan bidixeeyo sadqaybsiga Soomaalida. Sida ay ila tahay waxa ay madaxdu is tuseen in aan daacad u noqonayno, kuna faro adaygayno fursadaha nala siiyo. Waxaa na la baray in aan si buuxda; illaa heer naf huris uga hortagno awood walba oo iskudayda wiiqidda nidaamka noo hirgaliyay riyooynkanagii duugoobay. Intaa keliya ma aha e waxaa qarsoonaa in aan ka aargoosanno, ku amar-ku-taaglayno, u jir nixi wayno Soomaalida sinnaantanada diiday. Gaar ahaan in cardaadiqaha laga dhigo ruuxii is bida itaal aqooneed, aragti siyaasadeed, cudud reer ama awood dhaqaale.

Ciraaq waa aan ku bulaallay. Meel walba koolkoolin iyo karaamayn ayaan ugu tagaynay. Waxaa na loo soo dhoweeyay sidii walaalo kala baaday. Weji furan, gacmo fidsan iyo qalbi faraxsan ayaa nalagu qaabilay. Inkasta oo aan durba ka gudubnay, haddana dhib aan af la aan ahayn nama qabsannin. Rubadaale waxa aan ka soo dhoofnay annaga oo aan ka bogan karin af aan Soomaali ahayn! Af-carabi laba eray oo isku xiga ma aanan dhihi karaynin, hasa ahaatee dhowr bilood gudahood waxa aan si wanaagsan u barannay Carabigii dhigid iyo dhihid ba. Caaddil oo ka mid ahaa macallimiintii wax na baraysay waxa uu ku adkaysan jiray in aan nahay Carab afkoodii ka yara fogaatay. Waxa uu dhihi jirey: “Ma jiro ruux af uusan garanayn ama uusan u dhalannin saddex bilood ugu baran kara sida dadka u dhashay. Afku waa uu idinku jiraa e, waa uu dansanyahay. Waxa uu doonayaa ruux nalka u shida.” Run ayuu haddalka macallinku noola ekaan jirey marka aan aragno arday badan oo Afrika iyo Eeshiya ba laga keenay barashada

afkuna sanado ku qaadato. Caaddil intaa kuma uusan ekayn jirine waxa uu aaminsanaa in aan nahay Ciraaqiyyiin sidiisa oo kale ah! Caaddil al-rasaafi waxa uu ku dhegganaa aragti dhahda: “Soomaalidu kumannaan sano ka hor ayay ka hayaameen dhulka Musabitaamiya ee u dhexeeya labada webi’ -waa Dijla iyo Furaat e- waxa ay na ka soo gudbeen waqooyiga dalka Masar, gaar ahaan deegaanka Siinaa illaa ay gaareen geeska Afrika oo ay maanta ku noolyihiin.”

Inkasta oo ay noola muuqatay in aanaan dhiig ahaan Carab ahayn, haddana si guud Carabnimada kama aannaan didsanayn. Waxa aan ogeyn in aysan jirin bulsho naga xigta ama aan uga dhownahay Carabta aan wadaagno dhul, dhaqan, dhiig, sooyaal, dareen-wadareed, iyo diin.

Maalmihii kowaad waxaa nala baray erayo noo sahlay la xiriirka macallimiinta iyo bulshada sida: askari, taliye, tabobar, xero, mahadsanid, cunto, biyo, lab, dheddig, soo dhowoow, habeen/subax wanaagsan, xaggee iyo kuwo kale. Sanad ka dib na waxa aan sida dadka u dhashay ugu hadlaynay lajjadda ree Baqdaad oo ah lajjad fudud, deggan si cad na loogu hadlo. Afkii aan barannay waxa uu noo sahlay dhexgalka bulshada. Waxaa noo imaan jiray dad xog iyo xuuraansi doon ah. Intooda badan waxa ay naga waraysan jireen xaaladda dalkii aan ka imaanay. Nidaamka xukumay dalka oo midka ka taliya dalkooda gacan saar la lahaa ayay aad u ammaani jireen annagu na waa aan u jiihin jirney! Maalin walba waxa aan arki jirney dhallinyaro iyo xataa waayeel doonaya in ay dhulkeenna qabtaan. Waxa ay aaminsanaayeen in ruuxii taga dhulka Soomaalida uu dahab iyo dheemman dhulka ka halaloobinayo! Qaar ayaa na weydiin jiray qof goyskooda ka mid ah oo sidii uu Soomaaliya u aaday aan war iyo wacaa midna laga

helin. Inkasta oo ay Soomaaliya ka weyntahay bed ahaan dalka Ciraaq iyagu na naga dad badanyihiin, haddana Ciraaqiyyintu waxa ay aaminsanaayeen in Soomaalidu is wada taqaano, hal meelna ku wada nooshahay! Bulshada dunida ku nool uma badna sida Soomaalidu tahay” “baro ama bowso e, wax walba wax ka ogoow”.

Anigu markii aan Ciraaq tagayay waxa aan aqaanay in ilbaxnimadii ugu horreysay dunida ay ka billaabatay dalkaa. Sidoo kale waxa aan ogaa kala duwanaanshaha dadka Ciraaqiyyiinta ah, saddexda magaalo ee ugu wayn, labada Webi ee mara, iyo weliba taariikhdiis guunka ahayd ee ilbaxnimooyinkii Sowmariyiinta, Aashuuriyiinta, iyo Baabilyiinta. Si gaar ah waxa aan u xiisayn jirey taariikhda Xamuraabi oo ahaa boqorkii lixaad ee reer Baabil iyo imbiraadoorkii kowaad ee boqortooyadii Baabilyiinta. Xogtan iyo kuwo kale oo la mid ah waxa aan ka dhaxlay awoowgay Bulxan oo sooyaalka Xamuraabi aad ula dhacsanaa, tan iyo yaraantiisii na raadin jirey xogta madaxdii dhistay awood ciidan iyo hoggaamin lagu nastay. Waxa uu jeclaa madaxda ku tilmaaman geesnimada iyo meelmarinta sharciga. Madaxda leh qorshe wanaagsan oo ay bulshadoodu ku bulaasho.

Wax xog ah kama aanaan haynin dadkii ay Ciraaqiyyintu na waydiinayeen, waxa aan se ogeyn in madaxbannaanidii Soomaaliya ka dib ay Ciraaqiyyiin isugu jirey macallimiin, xirfadlayaal iyo saraakiil ciidan dalka soo galeen. Dhallinyarada qaar ayaa is been farriimi jirey oo iska dhigi jirey in ay garanayaan ruuxa la weydiiday. Waxa ay dhihi jireen: “Haa. Hebel soo ninka cad ee dheer ma aha? Ama soo midka gaaban ee timaha jilicsan ma aha? Kolba tilmaan ayay ku dayi jireen. Kolkol ayay ku dhihi jireen: “Hebel soo ninka buuran ee sanko dheer ma aha?” Haddii la dhaho maya. Ninkaa

hilib kuma aannan ogayn, isaga oo dhuuban ayuu nagatagay, waxa ay dhihi jireen: “Ninkaa hadda garanmaysaan. Waa uu cayilay. Waa aan naqaannaa. Waxa uu leeyahay dhul weyn oo Dahabka laga qodo, haro ballaaran oo Dheemmanka laga soo bixiyo, toban Libaax, sagaal Maroodi, iyo labaatameeyo Shabeel. Waxa uu dhistay guri macdan lagu xardhay.” Marka ay Ciraaqiyyiintu la falgalaan sheekada indhahooduna yaab dartii la waynaadaan ayay u raacin jireen: “Afar xaas na waa uu qabaa!” Markaa ayuu hungurigu ka soo dhici jirey, una wada hanqal taagi jireen tagidda Soomaaliya. Ma jirin ruux u qaadan jirey marin-habaabin ama dareemi jirey in ay dhallinyaradu ku ciyaarayaan!

Waxa ay ragga Ciraaq xamaasaddu xadatayn jirtay marka ay dhallinyaradu dhahaan: “Nin walba oo Soomaali ah, ama aan ahayn e dhulka Soomaalida ku nool, diintiisa iyo dhaqankiisu na u oggolyihiin, waxa uu qabaa ama guursan karaa afar xaas.” Guurku agtooda aad ayuu uga adkaa, inta bandanna waxa ay isu guursan jireen ehel iyo qaraabo. Naadir ayuu ahaa ruux ka tallaaba xayndaabka reerka, mana jirin nin si fudud u yeelan karay labo xaas iyo kabadan isaga oo aan maxkamad iyo marag marin. Inkasta oo dadka Ciraaq ee barkisan ilbaxnimada guunka ah ee kor u dhaafaysa tobanka kun ee sano ay noo hagar baxayeen, haddana waxa aan la qabsan weynay cuntada iyo qaabnololeedka. Jawiga aadka u kulul xagaaga waxa uu naga dhigay kuwo dulqaad yar oo eed sheegashadooda loo maara-waayay. Jiilaalka qabowga lafa jabiska ah watana waa aan u babac dhigi kari waynay!

Markii kowaad ba waxaa na la geeyay Jaamacado iyo xarumo waxbarasho. Filansho waa ay ay igu noqotay subixii kowaad ee aan fariistay kursi Jaamacadeed oo aan ku baranayay xannaanada xoolaha. Maskaxdaydu waa ay keeni wayday xiriirka ka dhexeeya

sirdoon iyo daryeel xoolo! Saddex sano iyo labo bilood oo aan arday ka ahayn jaamacad caasha ku haysay xaafadda taariikhiga ah ee Al-acdamiya waxaa na loo daabulay gobolka Neynawa ee ay caasimadda u tahay magaalada Al-mowsil. Gobolkan loo yaqaano Ciraaqda yar, waxaa ku wada nool qowmiyado kala dhaqan, diin iyo af duwan. Maaddaama aan ka imaanay dal dad isku mid ah oo walaalo ah degganyihiin, waa aan la yaabnay in hal gobol dadkiisu sidaa u kala jaad iyo jinsi duwan yihiin! Waxaa ka mid ah dadka ku nool gobolka Neynawaa Carab, Turkumaan, Kurdi iyo shucuub kale oo bilay quruxda iyo kala duwanaanshaha dhaqanka iyo dhiigga gobolka .Kala duwanaanta iyo qowmiyadaha badan ee ku dhaqan gobolka waxa ay keentay in uu caan ku noqdo kala irdhow iyo halgan aan istaagin oo lagula jiro taliska Baqdaad oo dadka in badan af iyo addin ba ku maquuniyay.

Sanadkii aan tagnay waxaa gobolka ka socday dagaal u dhexeeyay dowladda iyo cutubyo ciidamo ah oo ka soo horjeeday siyaasadda uu xisbul-xaakimku dalka ku maamulayay. Xisbigu sidii midkeenii oo kale waa uu gacan adkaa aragtiyihiiisu na waa ay ka fogyaayeen diinta Islaamka. Waxaa hal-hays u ahaa: “Qaddarka madaxda naga dhigay, ayaa noo banneeyay u talinta, amarkutaagleynta, xoog ula hadalka, iyo gacan bir ah ku qabashada bulshada!” Meelo badan oo gobolka ka mid ah waxaa ka jirey guux iyo dhaqdhaqaaq hoose oo ay wadeen Kurdi ka cabanayay digariix ay ku hayaan carab cudud dowladeed og. Waxa ay dadka deggan gobolka inta aan Carabta ahayn aaminsanaayeen in magaalooyin iyo dhul ay leeyihiin laga qaxinayo dad kale na lagu beerayo. Dhaqdhaqaaqaa waa aan u jiir nixi jirney maaddaama Soomaali badan oo Mataan Yaasiin uu ka mid yahay dhulkoodii xoog looga soo qixiyay dad qalaadna lagu beeray.

Ma dhici jirin in dadka aan u dhalan waddanka la geeyo gobollada fogfog gaar ahaan kuwa dhibaatadu ka jirto, annaga se dowladdu waxa ay noo arkaysay walaal lagu kalsoonyahay. Ma jirin sabab iyo cid aan u basaasno, sidaa darteed ayaa nala geeyay gobol laga abaabuli jirey mucaaradka dowladda. Waxaa na loo sheegay in aan ku jirno shaqo abaal marin ama ciqaab lagu mudanayo. Shaqadu waa in xog laga keeno qowmiyadaha kala duwan ee is wada dhagraya halka gobol na ku wada nool. Si aysan dadku nooga shakiyin waxa aan yeelanay ama na loo sameeyay xirfado gabbaad ah iyo magacyo hummaag ah. Si wanaagsan ayaan u qabannay shaqooyinkii na loo diray una jilnay magacyadii, mihnaddii iyo muuqii aan qaadanay. Firfircoonidii aan muujinay cadow badan ayay noo abuurtay. Ciraaqiyaantii dalka u dhashay ee aan kaga badinay uruurinta xogta iyo weliba gorfaynteeda, ayaa dhex qaaday magaaladii, giddigeed na gaarsiiyay in aan nahay sirdoon halis ah oo ku xiran xafiisyo magacooda laga argagaxo. Wejiga ayaa na loo baddalay, colaad na waa nala tusay. Raggii ayaa na riixay, dumarkii ayaa na huruufay, haraati na kala hortagay kuwii habeenkii u huluulan jirey. Weji duuban iyo far gilgil ayaa soo dhawayntii baddeshay. Dareennay in waayahannagii Neynawaa uu gabaabsi yahay, sidoo kale garwaaqsanay in si ka baxsan tubta ciidanimo naloo adeegsaday. Sida ay dooni ba ha ahaato e waaya-aragnimo ayaan ka soo helnay deegaanadii aan tagnay. Ilaahay ayaa na soo kala furtay annaga iyo ree Naynawaa. Baqdaad iyo baradii aan ka baxnay ayaan lix iyo toban bilood ka dib ku soo laabanay.

Dhowr maalmood ayaan fursad u helay in aan magaalada dhax mushaaxno, goobaha dalxiiska na u daawasha tagno. Farxaddii iyo nasasashadii masii waarin e waxaa dhantaalay dhambaal Shamhaad iga soo gaaray. Waxa ay ahayd casar fallaaraha qorraxdu canaanayeen oogada dhulka. Waxaa lagu jiray xagaa isaga oo

kale aan sanadahaa soo marin bariga dhexe. Heer-kulku waxa uu isku shareeray lixdan Darajo! Dowladdu waxa ay ka digtay in dibadda loo baxo inta u dhexaysa barqinka illaa iyo casarka. Aniga iyo Mataan Yaasiin waxa aan fadhinay maqaaxida Al-nahda oo aan kaga dhuuman jirnay humraha Ogosto, Kafee tayo wanaagsanna qiimo jaban nagu siin jirey. Waxaa noo soo galay Gaarane Xasan oo Safaaradda u doontay farriin uu ka sugayay qoyskiisa. Safaaradda Soomaalida ayaa naloogu soo diri jirey dhambaalada dhulkii hooyo ka iman jirey. Si wadar ah ayaan u wada akhrisan jirney farriimaha aan ka urin jirnay udgoonkii dhulka iyo cadarka aan la garan waayin ee hooyooyinka Soomaaliyeed. Farxadda ayaan la wadaagi jirney ruuxii loo bishaareeyo, midka dhiillo loo soo sheegana walbahaarka ayaan la qaybsan jirnay. Gaarane galabkaa waxa uu i soo gaarsiiyay farriin ay Shamhaad ii soo dirtay. Aniga oo dhoof ku maqan ayaa dhiillo dhulkii hooyo la iiga keenay. Durba muuqaalkaygii ayaa is baddalay. Mataan oo dad iigu dhawaa dhinacaygana fadhiyay ayaa su'aalo igu asqeeyay isaga oo raba in aan waxa dhacay u sheego. Arrintu waa ay ka adkayd in aan durbo hadal billaabo ama aan ka sheekeeyo dareenkayga sida durugsan u qasan. Dhambaalkaa ka dib Ciraq iyo ciidannimo ba waa aan nacay. Waxa aan sugayay in aan dib ugu laabto dhulkaygii hooyo.

Amminku wax uu jiiitamo ba waxaa la gaaray qalin-jebintannadii oo ku soo beegantay dalka oo ku jira dagaal daba dheeraaday awooddii na wiiqay. 15 Nofembar waxaa tababarka ka qalin jabiyay arday kor u dhaafaysay dhowr boqol oo isugu jirtay Bilays, Milatari, Sirdoon, Kumaandoos iyo noocyada kala duwan ee ciidanka. Xafladda waxaa ka soo qayb galay Safaaradaha iyo diblumaasiyiinta dalalka aradadoodu qalin jabinayeen. Sidoo kale waxaa goob-joog ahaa Caamir Al-bazaaz oo ahaa taliyaha guud ee

sirdoonka dalka Ciraaq. Bazaaz oo ka soo dhuxul qaatay Lubyanka, waxa uu ahaa nin aan jeefaaf lahayn, nolosha aadanuhu na aysan macno ugu fadhiyin. Waxa uu ahaa nin isla weyn, aamminsan in uu leeyahay cod laga argagaxo, xog la xiiseeyo iyo xikmad loo dheg raariciyo. Waxa uu ahaa nin ay naftiisu maandoorisay, dadnimadiisa na la dhacsan. Al-bazaaz oo lagu sheego wadnaha taliska iyo ninka ugu dhow madaxwaynaha, marka uu dhaqaaqo waxaa daba yaaci jirey gawaari gaashaaman iyo boqolaal waardiye.

Ciidamadii qalin jabinayay -oo ka koobnaa labaatan iyo lix dowladood oo ay ciraaq xiriir dhow lahaayeen- hortooda ayaa ammaan naloo miisay, billad iyo bogaadinna naloogu daray. In yar ayaa ku faraxday insaaxiibbadood la maamuusay. Ammaanta kowaad waxa aan ku mudannay sida aan isu waafajiney qorsheynta iyo wada shaqaynta ciidamada kala duwan si loo ilaaliyo bad qabka xarumaha iyo fariisimaha xasaasiga ah ee ciidamada qalabka sida. Sidoo kale kor meeridda iyo qiimaynta heerka nabadgeliyo ee saldhigyada ciidamada, gaar ahaan kuwa kulaala xuduudaha cadowga ayaan ka keenay buundooyin yaab leh. Waxaa aniga si gaar ah la iigu ammaanay dedaalkii aan muujiyay iyo sidii aan u soo diyaariyay labadii qodob ee sida gaarka ah la iigu tababaray: Tabaha looga hortago sirdoonka shisheeye iyo adeegsiga ilaha sirdoon ee aan haysanno si aan u xakamayno dhaqdhaqaaqa sirdoonka cadowga. Mataan isaga waxaa abaal marin gaar ah lagu siiyay: Ogaanshaha dhaqanwanaagga, daacadnimada iyo sida ay saraakiishu ugu jajaban yihiin nidaamka dalka ka taliya. Gaarane na waxa uu abaal marin ku helay sidii uu uga soo dhalaalay la dagaallanka denbiyada abaabulan iyo daroogada. Waraysiga maxaabiista ciidanka ah ee dagaalada lagu soo qabto.

Anigu ka mid ma ahayn askartii la daroogaysnayd rayn-raynta abaal marinta ciidanka. Aniga oo weli ay igu taagantahay fallaartii farriintii hore ayay farriin kale iga soo gaartay Shamhaad. Waa aan sugi la aa in aan safro si aan u habsado dhabnimada dhambaallada. Waxaa ila socday Xiireey oo badanaa farxadda wehel iigu ahaa. Marka uu Xiireey ila socda waxaa i soo gaari jiray wararka wanaagsan. Saaxiibbaday oo igu fiirsan waayay xaaladdii aan ku sugnaa ayaa dibadda ii bixiyay. Wakhti la wada mahadiyay ayaan ku qaadannay Jasiirad ku dhextaallay wabiga Dijla. Saaxiibbaday oo marayay da'da uu aadanuhu u nugulyahay jacaylka, ayaa talo iyo tirtirsi isugu kay daray. Waxa ay igu waaniyeen in aanan sii daynin jacaylka inanta Jananka, aniguna taladaa waa ay ila qummanayd.

Qalin jabintii saddex bilood ka dib ayaan tagtay Safaaradda Soomaalida ee magaalada Baqdaad. Danjire Sahal ayaa si gobannimo leh noo soo dhoweeyay, subixii xigayna na soo saaray diyaarad nooceedu ahaa Airbus A300. Sidii Mandadkii ayay ka soo duushay garoonka diyaaradaha ee magaalada Baqdaad oo dhowr sano ka hor la furay. Sida lagu sharraxay derbiyada iyo boorarka ku yaallay afaafka iyo gudaha gegida ba, waxa uu ahaa garoonka diyaaradaha ee ugu wayn uguna casrisan bariga dhexe. Sanad walba waxaa ka dhoofi jirey ama ka soo degi jirey dad lagu qiyaasay sagaal milyun oo qof. Tiro aad u badan ayay sagaal milyan ahayd waagaa durugsan, mana jirin garoon heli karay tiro u dhow dadka uu garoonka Baqdaad u adeego. Sida Gorgor tamashlaynaya ayay diyaaraddii baalasha fidisay. Guux yar ayay yeelatay dabadeed sida gaari dhul aan sinnayn maraya saalteysay. Towxiidka ayaan cuskanay Eebbana waydiisanay nabbad iyo naxariis aan ku gaarno dhulkii hooyo. Daqiiqado ka dib ayay weecatay cadceeddana babaca u dhigtay. Duuliyihii ayaa dadka u shiday badhanka qeexa Suun iska furidda. Danihiinna qabsada digtoonida na ka baxa ayaa

la yiri. Dhowr qof ayaa istaagay oo Musqusha diyaaradda horteeda isku garbiyay.

Durba af Soomaali ayaa soo yeeray. Alla! maxaan u xiisa qabay. Adeeggii diyaaradda ayaa la bilaabay. Cuntooyin kala duwan oo dalka iyo dibadda ba leh ayaa la qaybiyay. Shaah Sinjibiil iyo Hayl loogu roonaaday ayaa la ii dhiibay, fiqsigii hore ba fax ayaan noqday. Raalli gelinta rakaabka iyo adeegga ba waxaa u darbanaa gabdho xul ah. Dhabankooda dheeh marriin ah ayaa ka muuqday. Ma aysan saluugsanayn muuqaalkooda, oogadooda na kuma aysan doorinin kiimiko. Wiilal isla itaal iyo ayni eg ayaa iyagu na shaqada ku jiray. Diyaaradda waxaa saarnaa dad aan ku qiyaasay boqol iyo dhowr ruux. Caaddaan iyo madow ba waa ay lahaayeen. Soddomeeyo ruux ayaa nagaga haray magaalada Cammaan ee caasimadda u ah dalka Urdun oo aan dhexsin u sii maraynay. Soomaalidii ayaan iska dhex galnay. Fadhi-ku-dirir iyo dood kulul oo beelaha Soomaalida ku saabsan ayaan ku biirnay. Anigu waa aan iska aamusay illeen dhaqanka Soomaalida ayaan aqaanaaye. Durba labo ayaa foodda is daray ka dib markii ay ku heshiin waayeen labadooda awoowe midka geel, gammaan, gabdho iyo guunyo badnaa! Cod dadkii diyaaradda saarnaa oo dhan ay dhibsadeen ayay aflagaado lug lagaado isu baddali gaartay isku waydaarsadeen. Waa ay adkaatay in ay is fahmaan ama is oggoladaan. Ugu dambeyn iyaga oo aan heshiinin ayaa lakala aamusiyeey.

Xiireey ayaa diyaaradda kula kulmay ina abtigii Saalax oo laga soo beddalay Safaaradda Soomaalida ee magaalada Cammaan. Saalax muddo saddex sano ah ayuu xoghayaha kowaad ka ahaa safaaradda, hadda se waxaa safiir buuxa looga dhigay dalka Hindiya. Aad ayuu Saalax shaqadiisa cusub ugu xiiseysnaa. Waa uu

sugi la aa inta uu ka soo jeedsanayo kursiga kowaad ee Safaaradda magaalada New Delhi. Nin bisil, afaf dhowr ah ku hadla, diblamaasiyadda na fahansan ayuu ahaa. Inyar oo aan wada sheekaysannay ammaan iyo abaal uu u hayo madaxda dalka hoggaamisa ayuu ku mashquulsanaa, sidoo kale waxa uu muujiyay ku xeeldheeri suugaaneed.

Dhexda ayay sheekadu noo maraysay markii aan maqallay buuq iyo sawaxan soo xoogaysanaya oo ka soo baxaya dhanka dambe ee diyaaradda. Mataan oo hurda ayaan dhanka daaqadda ka xigaye waa aan ka wardooni lahaa bulaanka baxaya. Waad garan kartaa culaayska haya Soomaali war doon ah! Xummad ayaa la iga shiday. Waa aan jiriiracyooday. Xog la aan ayaa i ciishay. Kuma qancin warkii uu ruux ba midka ka dambeeya u soo tabinayay. Qof aan weydiy waxa dhacay ayaa iigu jawaabay “Ma garanayo walaal, waxaa se la leeyahay gabar ayaa xanuunsan.” Alla warku kululaa! Dadka kale dhibba kuma hayo! Ma doonayaan in ay ogaadaan, saa maba khuseeyo. Annaga oo ninba sidii la qummanayd uu dhacdadii u fasirtay ayuu baylood Kulmiye Makarafoonka diyaaradda ka sheegay in Luul oo ka mid ah rakaabka ay dhashay wiil iyo gabar mataano ah! Sacab, foodhi iyo mashxarad ayaa is qabatay. Maashaa’Allaah ayuu oday xagga hore ka yiri. Mataan oo toosay ayaan ka sheekaysannay farxadda nin sugayay xaaskiisa oo qura dabadeed na qaabilay saddex ruux. Farxad iyo ifafaalo wanaagsan ayaan u qaadannay mataanihii Luul. Waxa aan isu sheegnay in nolol cusub oo naruuro leh, sida aan filayno na ka wacan, noo billaaban doonto marka aan cagaha dhulka dhigno.

Afar saac iyo afartan daqiiqo oo aan hawada sare sabbaynaynay waxa aan soo gaarnay magaalo aan rabnay in aan nolol cusub ka billowno. Baddii ayaa sheedda ka soo muuqatay. Dalku waxa uu

ku jirey xawaare dhismo. Dabaqadda dhexe ayaa ku dhaqaaqday dhisme iyo ganacsi, dabaqadda sare na tamashlayn iyo dalxiis. Dariiqyada waxaa buuxiiyay danyar badankoodu miyiga ka soo hayaamay. Waa aan ku faraxnay in magaaladu dhisantahay, waxa aan se is weydiinnay in dhismaha dalka iyo dadku isla socdaan. Mataan oo ku dhashay miyi Geela iyo gabayga caan ku ah, ayaa ka walaacay Soomaalida soo bannaysay miyigii noloshooda saldhigga u ahaa. Waxa uu ku calaacalay: “Haddii ay xaaladdu sidan ku sii socoto dhaqankeennu waa uu dabar go’ayaa. Waxaa meesha ka baxaya keydkii sooyaal iyo hidde ee sanadaha badan jiray. Soomaalidu waa ummad noloshoodu ku tiirsantahay labada rukun ee dhaqashada iyo tabcashada, haddii ay magaalo soo wada galaanna waxa aan billaabaynaa bog cusub oo aanaan hubin in aan fahmi karno.” La yaab ayay igu ahady in Mataan oo ku noolaa magaalooyin waaweyn, tababrro kala duwanna ku soo qaatay dalal ka fog miyigii uu ku dhashay, weli maankiisu jiro bankii uu xoolaha ku raaci jirey iyo ceelashii uu Geela ka waraabin jirey. Adiga oo magaalo jooga in maankaagu miyi ku maqnaado saaxiibkay keli kuma aha. Inta badan Soomaalidu dhaqankii miyiga ayay magaalo la galeen. Taa waxa ay dhaxalsiisay in aysan noqonnin reer miyi muunad leh, ama reer magaal fahansan sida loo dhiso dowlad rukummo adag ku taagan!

Diyaaraddii ayaa cagaha la baxday oo dul heehaabtay sida shimbir xarrago biid ah howd barkisan webi iyo dhul kayn ah oo ay ugaar iyo ariba daaqayaan. Inta ishu qabato waxaa is hayay beero midab cagaar ah ku dahaaray oogada dhulka. Sida Gorgor gaamuray ayay lugaha dhulka tartiib ula heshay. Ku soo dhawaada dalkiina hooyo ayuu nagu macasalaameeyay danjire Saalax oo noo sheegay in uusan raacin kuraasta gaarka ah iyo qaybta tamashleynta ee diyaaradaha. “Dadkayga in aan dhib iyo dheef ba la qaybsado

ayaan jeclahay” ayuu nagu yiri isaga oo malaha naga dareemay in aan la yaabbanahay danjireha dadka dhex fadhiya. Jawiga guud, iyo cimila-gooreed mar hore naloo sheegay ayaa na sii xiiso geliyay.

Gagida diyaaradaha waxaa nagu sugayay gagida saraakiil iyo ehel u hamuuno qabay aragtidanada. Annaga ruuxayagu boholyow ayaan basteen la aheyn. Markiiba saxansaxada ka soo dhabanaysa badda ku liilsan buuraha bacaadka ah ayaa sanko iyo sanbabka siisay hawo ugbaad ah. Saaxiibbaday waxaa xabadka galiyay waalidkood. Dhunkasho iyo dhugasho ayaa lagu asqeeyay. Gaarane hooyadii ayaa ku barooratay sidii isaga oo goob geeri ka soo laabtay! Mataanna aabbihii iyo walaaladii ayay isku burureen, anigu se soo dhawayntaa ma aanan helin. Ma jirin qof aan sugayay. Awoowgay god ayaan ku habsaday, hooyaday waa ay ka dheertahay dhulka aan ku dhaqnahay, aabbahay na waa nin ka saahidey duni iyo dad la dhaqan. Waxa aan damcay in ay Luul iyo mataanaheedu ahaadaan Shamhaad aniguna sayga garoonka ku sugaya. Waxa ay ahayd riyo. Ruuxii riyo run u maleeyana waa uu habaabaa.

Saalax ayaa garabka iga taabtay. “Geylamoow gurigayga ayaad ku marti qaadantahay e ogow” aniga oo aan u jawaabin ayuu raaciyay: “Waa inta aanan Hindiya aadin billowga Abriil e sidaa ula soko.” Waxa uu i ballamiyay Jimcaha u dambeeya bisha. Inta aanan weydiinin gurigiisu meesha uu ku yaallo ayuu galay gaari qurux badan oo u taagnaa gudaha Madaarka, annaguna waxa aan raacnay saraakiishii na sugaysay oo markiiba toos noo geeyay xaruntii shaqada. Annaga iyo Saalax labo wadiiqo oo dalka loogu adeegayay ayaan kala qaadnay, dibna isuma aanaan arkin. Waxa aan rajeynayaa in uu nabad iyo caafimaad ku naalloonayo, rumeeyayna riyooyinkii uu hirgalintooda ku hammin jirey. Gaar

ahaan uruurinta suugaanta awoowgii -Cabdisamad Goodir- oo culaays muuqday ku haysay.

Soo dhowayn diirran ayaan la kulannay. Cabdikaafi oo ahaa taliye isku howla farxadda askrata uu xukumo ayaa guul noo rajeeyay, daacadnimo iyo in aan si hufan u shaqayno na nagula dardaarmay. Taliye Cabdikaafi oo ay saraakiisha ka hooseysa jeclaayeen waxa uu ku ceceliyay in aqoontii aan soo barannay ku ilaalino gobanimada, nabadgelyada iyo madaxbannaanida qaranka. Waxa uu ahaa mas'uul howlkar ah, xilkas ah, xaqa Eebbe iyo midka aadanaha na yaqaanna. Dardaaranka Cabdikaafi dhegaha iima dhaafsanayn. Waxa aan sugi la aa inta aan ka baxayo xerada ciidanka si aan u dhex galo magaalada. U maro jidadkii aan ku lugeyn jirey aniga oo naawilaya meesha aan maanta joogo. Si aan u soo eego goobihii aan fariisan jirey aniga oo baahi iyo cabsi isu kay bahaysteen.

Magaaladii ayaan galay. Dadku quruxbadanaa, dalkuna udgoonaa. Inkasta oo cirku qaawanaa haddana barwaaqadii sanadihii tagay ayaa weli ka sii muuqatay oogada dhulka. Balad iyo baadiye ba waxa ay Soomaalidu marayeen xilli tigaad ah, abaar iyo aaf na Eebbe ka koriyay. Macno weyn ayay ii sameynaysay in ruux walba oo ay ishaydu qabato uu Soomaali ahaa! Dadka iga soo horbaxaya kuma jiro ruux iga muuq duwan, naloo kala turjumayo, ama aanan garaneyn meesha, maqaamka, maamuuska, iyo milgaha uu iga mudanyahay. Wax walba waa aan u xiisa qabay. Dad, duunyo iyo dal. Ruuxii iga soo horbaxa ba aniga oo qoslaya ayaan salaamayay. Ariga dariiqyada maraya waa aan u foorinayay, Lo'da foofka dheer ka soo noqotay na waa aan u heesayay, ubadka na Nacnac farqaha iigu bikilnaa ayaan u qaybinayay. Waxa ay ahayd markii kowaad ee aan u oggolado in uu tamashleeyo dhallaanka

aan korin ee igu dhex nool, ka na tallaabo seeraha bulshada iyo suurada ciidanka. Farxaddayda lama malayn karin. Waxa ay ahayd markii kowaad ee aan in muddo ah gows-dambeedka ka qoslo, waxa aan rabo na sameeyo cabsi la aan.

Ka sokoow in aan soo qalin jabiyay dalka hooyana dib ugu soo laabtay, farxaddayda waxaa gundhig u ahaa la midowga jacaylkayga. La caweynta inanta Janaraalku ma ahayn ciyaar. Shamhaad waxa ay ahayd raasamaal aan isku maaweeliyo, iyo wehel iga soo saaray maalmihii adkaa ee aan ku soo qaatay xerooyinkii layli-bixinta. Waxa aan ku taagnaa ballan uu Kaydsane iga qaaday. Subixii aan aadayay Ciraaq waxa aan ku kalatagnay in Shamhaad ay ooridayda noqonayso marka aan ka soo laabto tababarka iskuna laga duwdo. Inkasta oo ay walaac igu abuureen dhambaalladii i soo gaaaray sanadihii aan maqnaa, haddana kama cabsi qabin is waydaarasho. Waxa aan ka fikirayay goorta ugu horreysa iyo munaasabadda ugu haboon ee aan ku hanan karo ina Kaydsane. Aniga ayaan fahmin e, sida aya wax u socdeen iyo sidii aan ku waday aad ayay u kala fogaayeen! Xogta Shamhaad ee gabaabsiga igu ah, waxa ay ila ahayd kansho la aan iyo keeno lagu hayo. Sidoo kale kuma waano qaadanin farriintii uu Siraaqe i soo gaarsiiyay maalintii labaad ee aan dalka imid. Si banyaal ah ayuu iigu sheegay in aan nolol kale samaysto, raadsado gayaankay, inanta Jananka na iska illaawo. “Ka soo qaad gabbal dhacay iyo maalinkii ka horreeyay subixii aad is barateen” ayuu igu yiri! dheg jalaq uma siinin e jacaylkaygii ayaan sii watay.

Gacal kala maqnaa iyo geel ba waysu ololaaye, waxa aan go’aansaday in aan afka isaga shubo gurigii aan Shamhaad ku ogaa. Cidna ma weydiinnin waxa ay mudatay gadaashay. Miyaa la guursaday oo nin ayay oori u tahay mise waa ay adkaysay axdigii?

Amminka ayaa dheeraan kara mooye waad waayaysaa ba meesha ma soo dhigannin. Gurigii ayaan tagay, jaan iyo jabaq midna ma leh! Waxa aad mooddaa jabo waa hore laga jaqaafiyay. Garaac ayaan gacanta u qaaday, qow... Qow. Gaw.. Gow. Cid iga furta ayaan waayay. Cabbaar markii aan taagnaa ayaan iska soo tagay aniga oo dareen i galay. Maanta shalay u ekaa! Waxaad mooddaa in aan dib ugu laabanyo jid aan horay u soo maray. Maskaxi su'aalo badane, maani na aragti curin oge, waxaa igu soo dhacayay boqolaal sawir iyo aaye. Kolba xaajada dhan ayaan u dhigaa, dhinac ayaan u ridaa, dhardhaarrada ayaan is waydaariyaa, iskudayaa in aan dhidibbada u aaso fikir ii bildhaamiya sababta uu gurigu cidla ciirsila u yahay. Ma helin jawaab i deeqda. Aniga oo dhirif cirkaa maraya ayaan dhafoorrada qabsaday dabadeed ka fikiray sida uu xaal ku dhamaan doono. Illeen akhristoow "Inaad luqunta hoogaamisiyo hogosho ciil baa leh."

Waan iska soo tagay. Waxa aan damcay in aan cay iyo caraatan u miiso Jananka, haddana waxaa qab igu soo tiri: "Nin aan ciilay ayaa i caayay." Xeradii ayaan qabtay. Sariir dusheed ayaan gorrodda laadlaadshay. Waa aan liqi waayay in aan Shamhaad arkin aniga oo konton iyo saddex saac magaalada jooga. Xerooyinkii Neynawaa iyo xaaladdii Ciraaq waxa aan kaga soo gudbay jecayl adkaysi i baray. Marka aan kaligay riya-hadaaqo waxaa ii muuqan jirey nolol raasomaal leh. Maxaa ka maqan sarkaal ka mid ah tiro kooban oo lagu aamminay sirdoonka dalka, la xididaya Janan la fuliyo rabitaankiisa inta uusan hadlin. Nin ay u dhexayso inan qofkii dhaayaha saara uu ku sigto in uu maansoyahan noqdo. Qiimaha iyo quruxda Shamhaad gabay iyo aamus mooyee tiraab laguma cabbiri karin.

Ka dib toddobaad aanan dhaayaha saarin inantii Jananka, gartay

in xaalku uusan saleelo ahayn. Socdaal iyo baadi-goob ayaan galay. Dhowr toddobaad sal dhul ma dhigin! Inkasta oo aan guri walba oo aan garanayay garaacay haddana raad iima bixin. Gurigii ugu dambeeyay ee aan isku macasalaamaynay waxaa loo baddalay goob gaadiidka dadwaynaha laga raaco! Kaari wareersan, derawal qaadiriyeysan, kirishbooy indha guduudan iyo bulsho safar ah mooyee qof kale kuma arkaysid! Dun kasta oo Shamhaad igu xiraysay waa la gooyey. Xusuus mooyee xayi waa aan u arki waayay. Nin jecayl ku dhacay baa jahaweereer lehe, markii aan walwal cir iyo dhul la qaban waayay ayaan Xasan maciin bidey. Sidiisii ayuu u feejignaa, uga fogaa hadal-haynta madaxda. Faraguroow oo sanado badan aan kala maqnayn wax aan sheego kama faaiidin. Jiq iyo qodxo is dhaafay ayay xaajadu igu noqotay. Alla! Guulallowga caashaqu kululaa. Raggii aan isla soconay waa ay ka nasteen diihaalkii safarka. Anigu na tub guhaad badan ayaan kow iri.

Aniga oo aan nasannin jacaylkaygiina helin ayaa la igu tuuray furin holcaysa. Waxa aan qayb ka noqonnay aniga iyo saaxiibbaday dagaal lagula jiray jabhad ku kacday taliska Arbe. La dagaalanka jabhadda waa aan ku qasbanaaye kuma qanacsaneyn. Xiise la aantii dagaalka waxaa gundhig u ahayd in labada dhinac ay ahaayeen walaalo iyo wiilal wada dhashay. Kugu dhimay oo kaa dhimay. Inkasta oo jabhaddu ay doonaysay minjo xaabinta taliska aan difaaciisa u dhaartay, haddana iilama aysan muuqan cadow mudan in la cirib tiro. Qodobka labaad waxa uu ahaa in ciidanka qalabka sida uu shacabka uga nacabsannaa Jabhad aan lahayn yool ka fog aargoosi, iyo raadinta xukun aysan garanaynin jidka loo maro. Si guud Jabhaduhu xanaaq mooyee xikmad iyo xal mid na ma aysan haynin. Waxa aan is dhihi jirey: “Alla! yaa mideeya labada ciidan; waa dowladda iyo jabhadda e, dabadeed na ka howlgaliya helidda

ina Kaydsane.” Dareenka caashaqa ayaa igala kululaa daryaanka rasaasta. Waa aan dhuubtey, labadayda dhafoor na waxa ay u ekaadaan saxan godan oo cunto lagu ridan karo. Marka aan daalo waxa aan isku samirsiin jiray in Shamhaad iyo anigu aan hal hawo wada qaadanno, hal Qorrax noo soo baxdo, hal Cir wada hoos joogno, hal Dayax na wada daawanno.

Dhowr magaalo ayaa na loo qaybiyay. Aniga waxaa la i geeyay Higlo oo ay dul fadhidey jabhaddii T.S.S ee gilgishay carshiga dalka. Awoodda jabhadda waxa saldhig u ahaa baaxadda dhulka ay ka taliso, badnida beelaha taageersanaa, iyo baacdheerida dowladahii musdambeedka u ahaa. Inta badan ciidanka jabhaddu waxa ay ka mid ahaan jireen ciidamada qalabka sida. Kornayl Shanqar-yare oo madax u ahaa ciidanka magaalada iyo gobolkaba go’doomiyay, waxaa lagu xusuustaa in uu dhowr sano ka hor si geesinimo leh fallaagada uga difaacay magaalada istiraatiijiga ah ee Jamalla-adag oo qarka u saarnayd in ay mucaaradka gacanta u gasho. Sida la sheego waxaa mucaardnimadiisa saldhig u ahayd ka biya-diidka gacan bidixaynta beeshiisa. Kornaylku waxa uu aaminsanaa in qoyskiisu mudanyahay cadka ugu weyn marka jago iyo jaah la qaybsanayo, markii uu waayay sidii uu rabay na barqin cad ayuu baxay qori na ka doortay xil iyo xoolo wixii uu lahaa. Goosashada kornaylka oo ahaa sargaal leh tababar sare, tacliin togan, dishibiliin taam ah iyo tayo hoggaamin, dharbaaxo kulul ayay ciidanka ku noqotay.

Shanqar-yare waxa uu ciidankii jabhadda geliyay dardar hor leh, dhiig cusub na waa uu ku biiriyay. Durba waxa uu qabiilladii taageersanaa ka soo uruuriyay cutubyo ciidammo ah oo tababar looga furay meel aan magaalada ka fogayn. Waxa uu isu keenay boqolaal dhallinyaro ah oo maskaxdooda la dhaqay diyaar na u

ahaa u dhimashada beeshooda. Allaahu Akbar ayaa hal-hays u ahaa, mujaahidiinna waa loogu yeeri jiray, weer guduudanna madaxa ayay ku xiran jireen!

Waxaan is weydiiyay haddii Shanqar-yare iyo inta la midka ah ay ka biyo diideen awood qaybsiga dowladnimo, ka dib na ay ku biireen jabhad halgan hubaysan kala hortagtay dowlad ay wax walba ku qabeen, annaga oo boqollaal sano uurkutaallo la nool maxaa noo diiday in aan geylanno? Miyaan la joogin xilligii aan ka gudbi lahayn la qabsiga hoos u eegidda? Ma gar baa in la duudsiyo xaqii aan lahayn? Ma dow baa in aan qatanaanno dhaqan iyo siyaasad ba? Ma na qabataa in aan dusha sare uun ka eegno Soomaali wax qaybsanaysa? Ninna jago dowladeed oo laga qaaday ayuu dal dhan u dumiyay, annaguna dadnimadanada maqan ayaan la aamusannahay!

Higlo wax caqabad ah kalama kulmin marka laga reebo damiir i gubayay. Waxaa igu soo noqnoqonayay dareen uurkutaallo leh, kaas oo igu xanuujinayay erayo ay ka mid yihiin: “Geylamoow, waxa aad u kala hiilnaysaa laba reer oo kursi isku haya!” Soo dhowayn ayaan ka helay qof walba oo shaqo ama sheeko aan wadaagnay. Taliye Shucayb oo ay Kaydsane ilma adeer ahaayeenna aad ayuu ii soo dhoweeyay. Soo dhoweyntiisa diirran waxa ay iiga dhignayd in uu ogyahay xiriirka naga dhexeeya aniga iyo Shamhaad. Barashada Shucayab waxa ay ila ahayd fursad aan ku ogaan karo goobta la geeyay geenyadii aan guurkeeda u goommoonaa. Alla! Muxuu caashaqu rag ciyaal ka dhigay. Higlo dhexdeeda ayaan ka raadinayay jawaabaha jacaylka. Guddoomiyaha magaalada oo aan hadda magaciisa liqsanahay waxa uu noo sameeyay martiqaad uu nagu baray xubnaha xafiiskiisa ka shaqeeya. Siyaad oo isagu shaqada igu soo dhoweeyay

lafdhabar ayuu u ahaa guulihii aan gaarnay. Runtii albaabada magaalada ayuu ii furay. Wax walba waa ay isa saarnaayeen, shaqadu na waa ay fadhiday, guulallow la aan se ma aanan ahayn. Wadnahayga daaqad ayaa ka duleeshay, habeen iyo maalinna walaac ayaan deris la ahaa. Saaxiibbaday waa ay igu wareereen. Waa ay ka xumaayeen xaaladdayda sii liidanaysa maalin ba maalinta ka dambaysa, mase ay ku dhici karin in ay igala hadlaan gabadha aan jeclahay. Qof kasta oo i yaqaannay waa uu ila yaabay. Isbaddal wayn ayaa igu dhacay. Waa aan hagaasay, han jabay, haarufna yeeshay.

Shaqadaydu waxa ay xiriir la lahayd tababarkii aan qaadannay sanadihii la soo dhaafay, sidaa darteed kalama kulmin wax dhibaato ah. Xaaladda nafsiga ah ee aan marayayna saamayn kuma aysan yeelanin tayada shaqadayda, maadaama aan is garabsanaynnay saraakiil aan sanado badan soo wada noolayn, howl-gallo bandanna wada fulinay. Wax walba waxa uu ahaa sidii loogu talaggalay, shaqaduna waxa ay u socotay si turxaan la aan ah. Durba ilihii sirdoonka ayaa daadiyay shabaqyadoodii si dhow na ugu kuurgalay dhaqdhaqaaqa cadowga. Shaqadii ugu adkayd ee aan qabanno waxa ay aheyd, dhab u ogaanshaha tirada ciidanka iyo awoodda guud ee jabhadaha, qiimaynta tayada kaadirkooda, si hoose ula socoshada ilahooda dhaqaale, dhug u yeelashada dhaqdhaqaaqa taageerayaashooda gudaha iyo ila-wareedyadooda.

Dadaal dheer ka dib xogtii jabhaddu gacanta ayay soo gashay. Waxa aan fashilnay silsilad isku xirnayd oo mucaaradka dad iyo dabba ku biirin jirtay. Dhowr bilood gudahood waxaa gabaabsiyay ilihii sirdoon iyo dhaqaale ee ay jabhaddu ku tiirsanayd, howlgalladii na waa ay yaraadeen. Dedaalkii aan muujinn ay waxa aan ka dhaxalnay sumcad iyo hadalhayn. Magacyadanadii ayaa

gaaray xarumihii iyo xafiisyadii kala duwannaa ee dowladda. Golayaasha jabhadaha na waa nalagaga sheekaystay. Ammaan keliya ma ahayne intii aan shaqada ku jirney dhaleecayn iyo caga-jugleyn ba waa ay na soo gaareen, nama se cabsigalinin. Sida aysan ammaantu u noqonnin rasaas disha feejignaanta, daacadnimada iyo dulqaadka, naftana ku beerta isla weyni, ayaysan hanjabaaddu nooga hor istaagin ku durkidda fariisimaha cadowga, iyo la dagaallanka ilahooda dahsoon. Khibrad la'aani waa belo e, meesha masoo dhigannin in dedaalkannagu uu duminayo boqortooyo ganacsi, uuna furfurayo xargaha hanti ka dhexaysa mucaarad iyo muxaafid. Kuma aanan baraarugsanayn in yoolka dagaalka Jabhaddu uu yahay xooladoon in kabadan inta uu yahay xaq raadin.

Magaaladii qarka u saranayd in ay xooggaga fallaagadu la wareegaan, muddo kooban ayaan kaga dhignay goob ka caaggan khalkhal amni, madaxda dalku na u soo tamashle tagaan.

Sanad iyo siddeed bilood ayaanan Higlo dhinac na uga bixin. Shamhaad dhaayo kama qaadin, hooyaday dhabteeda kuma seexannin, aabbahay na warkiisa daa! Mar haddii ay magaaladii nabad tahay shaqaduna isku aaddantahay, waxa aan codsaday fasax. Waxa aan haystay dhaqaale aan Shamhaad ku daydayo haddii aan helo na ku doono. Dhowr dhinac ayuu dhaqaale igaga socday; dhan dukaamadii awoowgay waa ay bulaaleen. Waxaa iiga iman jirey lacag ku filan in aan ku abuurto nolol cusub. Cabdijabbaar oo Sayniskii ka tagay markii uu tabar iyo tol u waayay, ayaa guntiga u xirtay diban u soo nooleeyay dhaqankii ganacsi ee awoowe Xirsi . Darajadayda ciidan waxa aan ku heli jiray mushaar iyo gunno fiican, sidoo kale waxa aan lahaa asxaab iyo ehel aan isku hallayn karo marka aan garab u baahdo. Inkasta

oo aan dhowr goor codsaday fasax, haddana ma helin. Mar walba maraanmarsiiyo maangal ah ayaa miiska la ii saarayay.

Saraakiishii dalabkayga hor istaagi jiray labo garab ayay ahaayeen; koox og hoos-ka-tuur ka aan leenahay aniga iyo Kaydsane, iyo koox daacad ah oo wax qabadkayga ku qanacsanaa, aamminsaana na in haddii aan tago ay shaqadu xagal daacayso. Kooxda Kaydsane waxa ay taladoodu ahayd in Higlo la igu hayo, inta aan Shamhaad ka illaawayo, ama ay iyaduba iga tashanayso, kooxda kalena qorshohoodu waxa uu ahaa in aan shaqada sii wado inta ay Higlo noqonayso hoyga horumarka iyo higsiga. Sanad iyo sagaal bilood oo kale ayaan sii joogay aniga oo maalin ba maalinta ka dambaysa ka sii niyo jabayay nolosha askarinimada, riyadii Shamhaad na ay god dheer ku sii dhacayso. Waxa aan go'aansaday in aanan fasax kale codsannin, waayaha na u daayo xal u helidda xaaladdayda.

Sanad iyo dhowr bilood ka dib aniga oo iskaba illaaway fasax iyo nasasho ayaa la igu war galiyay in dalabkaygii la oggolaaday. Waxaa la ii sheegay in la i fasaxayo kow iyo tobanka bisha labaad, inta ka horreysana isu diyaariyo dhacdo weyn oo xilligeeda la ii sheegi doono. Lix toddobaad ka dib ayaa nalagu war galiyay in madaxwayne Cali uu magaalada soo booqanayo si uu shacabka iyo dunida kale ba ugu caddeeyo dabar jarka nabad-diidka, dibna loo billaabi karo dhaqdhaqaaqii ganacsi iyo dalxiis. Si wanaagsan ayaan isugu diyaarinay booqashada madaxweynaha oo ay la socdeen wafti heer sare ah. Cali-arbe oo si qoto dheer u fahnsanaa saamaynta warbaahintu leedahay waxaa soo raacay idaacado, muuqbaahiyaal iyo wargeysyo dalka iyo dibaddaba ka socday.

Toddobaad ka dib ayaa na loo sheegay jadwalka madaxwaynaha. Inkasta oo goobaha uu doortay ay aad u kala fogaayeen, haddana

waa la maarayn karay, wax cabsi ahna ma aannan qabin. Maalinta kowaad waa uu nasanayaa. Ma jirto shaqo rasmi ah marka laga reebo casho sharaf ay isku waraysanayaan saraakiisha ciidanka iyo maamulka magaalada. Maalinta labaad niska hore, xarumaha dowladda ayuu kor meerayaa, waxa uu tegi doonaa xafiisyada bulshada looga adeego, niska dambe na waxa uu kulan is waraysi iyo xog kala qaadasho ah la yeelan doonaa culimada, oday dhaqameedyada iyo salaaddiinta deegaanka. Habeenkii waxa uu la cawayn doonaa ururrada bulshada rayidka ah. Maalinta xigta waxa uu ku faani doonaa guul uusan qayb ka ahayn, wax dhib ahna uusan u soo marin. Waxa uu dhex istaagi doonaa dhallinyaro la da'ah caruurtiisa dibadaha waxbarashada ugu maqan. Dhallinyaro ku mustaqbal beeshay dhinacyo kursi isku haya dhexdooda. Waxa uu madaxweynuhu tamashlayn u aadi doonaa kaynta Shabeelleey oo muddo dheer saldhig u ahayd xoogagga mucaaradka. Halkaa waxaa lagu soo bandhigi doonaa saannad iyo saraakiil laga soo qabtay furimaha dagaalka. Maalinta afraad waxa uu fanan doonaa buurta Daruur-eeg. Figta sare ee dhada-weyn ayuu ku hadhimaysan doonaa. Isaga oo dhextaagan muuqaal dabiici ah oo indhadaraandar leh, ayuu warbaahinta la hadli doonaa.

Inkasta oo ay nabadgalyadu gacan bir ah ku jirtay, haddana imaatinka Cali-arbe iyo in uu nabad ku laabto, masu'uuliyad weyn ayay ahayd. Ciidankii ayaa heegan sare la geliyay, shaqadii na kala qaybsaday. Duurka ayaan ku fagaagnay, daaraha ayaan galnay, dadkii ayaan xannibnay, derbi walba na waa aan istaagnay. Magaaladii ayaan gabagabaynnay. Beeraha ciidamo ayaan geynay, bar walba oo laga soo galo ama laga baxa na waa aan xirnay. Gobolka oo dhan waxaa la galiyay go'doon. Gaadiidka dowladda mooye dhaqdhaqaaq kale waa la diiday. Gacan aan nuglayn ayaa gobolkii lagu qabtay, Shimbir aan la ogeyn in ay duushana waa la

diidey. Dadka naftooda daaye neeftooda ayaa la xisaabiyay. Ruux walba oo laga shakisnaa waa la xiray ama la xabaalay. Dadkii xabsiyada laga buuxiyay waxaa loo sheegay in la sii deyn doono marka ay booqshada madaxwaynuhu dhammaato, dib se uma aysan arkin ilayska qorraxda! Kuma aysan laabanin qoysaskoodii. Ubadkoodii weli waa ay sugaaan, xaasaskii na waxa ay taaganyihiin afaafka guryaha iyaga oo sugaya maqane aan soo noqon doonin!

Maalmo howl-gal ah ka dib lama soo tebinnin khatar. Dalku waa xaaxi la wax dareen ah na ma jiro ayaan is gaarsiinnay. Kama aanaan walwal qabin weerar magaalada lagu soo qaado, beegsiga madaxweynaha na warkiisa ba daa! Aad ayaan ugu qanacsanaa howshii aan qabannay toddobaadyadii la soo dhaafay. Waxa keliya ee aan ka walaacsanaa waxa uu ahaa magaalada aan xirnay iyo gaadiidka aan xannibnay. Gaar ahaan waxaa habeen iyo maalin nasasho ii diiday ka fikirka danyartii muruq maalka ahayd ee guryaha lagu guray. Waxaa indhahayga hurdo u diidey dadkii la diley ama la daranyeeay iyaga oo aan denbi lahayn. Waxa aan isku samirsiiyay in shaqadaydu ay ahayd xog iyo xuuraan, dil iyo deynna aysan aniga iga go'in. Dil iska daaye goob aan joogo ruux laguma dulmiyin. Waxa aan u taagnaa caddaalad aan anigu waayay.

Habeenkii ka horreeyay booqashada madaxwaynaha waxa uu ii ahaa habeen murugo. Waxa aan la daalaadhacaayay riyo fool xun. Dhanka aan isu geddiyo ba Shamhaad oo nin kale u cillaamatay ayaa la i horkeenayay, illaa aan hurdadii ka baynuunay. Haddii anigu aanan faraxsanayn Higlo waa ay dhoollacadaynaysay. Tan iyo intii uu dalku madaxbannaanidiisa aan dibnaha dhaafsanayn qaatay, taariikhdu ma aysan qorin madaxweyna isku howlay booqashadeeda. Dadka Higlo uma aysan kala harin soo dhowaynta madaxwayne ay u arkayeen in uu u hiiliyay. Bulshadii

rayidka ahayd ayaa is abaabushay, dad weynihii na kicisay. Cunug iyo cirroole dadkii Higlo ku dhaqnay ayaa dariiqyada la soo tubay. Milic kulul oo dhafoorrada dhidid ka qubtay ayaa dad iyo duunyo ba asqaysay. Sidii lammaane waayo kala baaday oo dib isu helay ayay dharka iyo jirku isku dhegeen. Goobtu waxa ay u ekayd qiyaamihii diintu nooga sheekeekaysay. Dhididkii ayuu ruux walba ku qabaystay. Surmi ayuu afku la ingagay, carrabku na la laabmay. Dadka waxaa guryahooda laga soo kiciyay salaaddii subax iyaga oo aan luumanin. Bacad ayaa la soo tubay si ay u soo dhaweeyaan nin aan garaneynin iyagu na aysan dan ka lahayn! Maxaa ka xumaanaya haddii uu dhib la aan iska imaado, dadkana aan cadceedda la tubin? Madaxdeenu waxa ay jecelyihiin in la buunbuuniyo. In raggu ay u maansoodaan, dumarku u mashxaradaan, ubadku na u muusoodaan. Maaddaama ay dareemayaan in aan la jeclayn, joogitaankoodu na dhib ku yahay bulshada, waxa ay shacabka ku qasbaan in dariiqyada loo istaago, caleemo loo ruxo, durbaanna loo garaaco, sacabbadana loo tumo.

Madaxwaynaha waxaa soo galbiyay saddex diyaarad oo noocoodu ahaa “Mig-29b 9-12b” Shan kor-ku-matoorley na goobta ayay gaaf wareegayeen. Gawaarida gaashaamani tiro ma lahayn. Guud ahaan waftigii la socday ama ka soo hormaray madaxwaynaha, waxa ay ahaayeen laba boqol iyo siddeetan iyo afar ruux. Dadkaa intiisa badan ciidan ayay ahaayeen, sidoo kale waxaa ku jirey Jinni xaqsay badan oo cidina safarkooda ogayn. Waa duul garab daaqa iyo is maqiiqa ka hela, goob walba oo madaxi taagantahay na cagta dhiga.

Waxa ay saacaddii u gurguuratey dhanka gabbal dhaca. Salaaddii Casar ayaa la gaaray. Ruux tukan karay ma jirin! Waa in la taagnaadaa madaxwaynaha na la soo dhoweeyaa. Dadka lama soo

wada qasbin e qayb ayaa rabitaankooda ku imaaday goobta. Ka dib sanado badan oo uu madaxwayne Cali faafinayay aragtiyihiisa majaro habaabinta ku dhisan, dad badan ayaa u qaayibay hoggaamiye hala adag, aragti fog, dalka na samata bixin kara.

Sugitaan dheer ka dib madaxwaynihii waa uu soo dagay. Weligay maalinkaa ka hor toos uma aan arkin. Waxa uu ahaa nin gaaban, oo hiiro iyo shaarubbo dhaadheer oo maleegan leh. Sanka ayuu cirka ku tolalay, lugo qonfo leh na waa uu is daba dhigayay. Qof walba oo salaamay waa uu dhaafay. Ruux na gacanta ma uusan gelanin! Waxaa daba guurayay boqolaal dhididsan oo uusan garanaynin waxa ay u daba rucleynayaan! Waxa aan jeclaa in uu salaamo ardayda dugsiyada ee saaka banka la soo tubay, ma uusan samaynin e teendho loo dhisay ayuu galay dib na dadkii uma uusan soo fiirin. Sawirro ayaa lagu boobay. Falaashka kaamirada ayaa is qabtay. Weriyaashii ayaa dhabbaha isku ciriiray. Mid walba waxa uu rabay in uu istaago goob u dhow madaxwaynaha, kana sawiro xagal soo saarta sawir tayo leh. Weriyaasha ka socda warbaahinta caalamiga ah ayaa mudnaanta la siiyay. Waxaa la istaajiyay meel gaar ah, oo dhib la aan ay sawirro kaga qaadan karaan. Cali-arbe waxaa uu ahaa nin fahansan saamaynta Saxaafadda, kana baqa saxaafadda dibadda. In badan oo ka mid ah laaluush ayuu siin jirey, iyagu na waa ay u hagar bixi jireen.

Kolanyadii ayaa dhanka magaalada u dhaqaaqday, dadkii na waa ay kala dareeen iyaga oo habaaraya, “HaH” dana ku haya. Habaas ayaa cirka isku shareeray. Oohinta caruurta naaska hooyadood caanaha ka waayay, qufaca odayaasha duraygu ku xumaaday, hindhisada haweenka dhastu sanboorka ku kicisay, iyo cabashada dhallinyaro diiddanayd ciqaab-wadareed ka ayaa is qabatay. Goobtii aan fadhiyay ayaan ka kacay aniga oo ku faraxsan

habsami u socodka booqashada madxawaynaha. Waxa aan isku howlay in aan shacabka ka fogeeyo dhabbaha uu madaxweynuhu marayo, si aysan iyagu na u dhibtoonin isaguna u dhirfin. Waxa aan ku faraxsanaa sida nabadgeliyada leh ee wax u socdeen. Xaajo sida aad rabto ma wada noqoto e, hal mar ayuu xaal is baddlaay. Hillaac uu daryaan xigay ayaa bilig yiri. Uuro ayaa cirka isku shareertay. Durbo gacmo, madaxyo iyo lugo gogo'ay ayaa cirka ka soo daatay. Togag dhiig ah ayaa qulqulay. Jibaad oohini ku larantahay ayaa is qabtay. Dhiiggii ayaa dhididkii ku milmay. Dhulkii madoow iyo madax daadsan ayuu isu beddalay. Waxa ay ahayd maalin madoow oo noloshayda aan horay u soo marin Eebbe na aan ka baryayo in aysan dib u soo marin. Nafi orod ayay kugu aamintaaye, dadkii intii aan dhiman ama aan dhaawac halis ah la dhul dhicin, dhabarka ayay jeediyeen. Askartii ma aysan sugin, xaaladda na ma aysan qiimaynin e xabbado xakawda ka jaray boqollaal ayay dadkii oodda ooga qaadeen! Dad badan ayaa goobtii ku le'day, kuwo kale na xarumihii caafimaadka ayay ku go'een.

Madaxwayne Cali oo dhaawac fududi soo gaaray aad ayuu u carooday. Waxa uu dalbaday ciidan hor leh oo ammaankiisa suga magaalada na edbiya. Waxaa loo galbiyay hoygii loo diyaariyay isaga oo dheg iyo dhudhun ka dhiigaya. Jid gooyo aya dhan walba laga dhigay. Madax iyo minjo ba waa laga mamnuucay in ay soo dhaafaan goobaha la calaamadeeyay. Anigu waxa aan ka mid ahaa saraakiishii madaxwaynaha ula orday xagga hoygiisa. Markii aan tagtay fadhiga dabaqa labaad ee uu madaxwaynuhu dagannaa, ayuu intuu dhididkii ka tiray dhabankiisa qiimeeyay dhaawaca ku yaalla. Isaga oo bishinta qaniinsan ayuu amray in loo keeno sargaalkii masuulka ka ahaa nabadgeliyada goobta. Aniga oo agtaagan ayaa la yiri waa ninkan iyo mid kale oo maqan. Isaga oo

sal iyo baar i fiirinaya ayuu yiri: “Away midkii kale.” Aniga oo aan cabsidii ka soo miyirsannin, ayay ugu jawaabeen: “Mudane madaxwane, sida na loo sheegay saldhigga ayuu joogaa. Waa uu anfariirsanyahay. Hadda ayaan u wacaynaa.” Ma uusan sugine isaga ayaa saldhiggii aaday.

Goobtaa foolxumo ayaa ka dhacday. Dhaliil ayaa naloo miisay. Gaar ahaan aniga aad ayaa la ii dhaleeceeyay. Mas’uuliyad gudan waa iyo ka qaybqaadasho dil madaxwayne, ayaa lagu sheegay wixii meesha ka dhacay. Inkatsa oo aan ku adkaystay in qaraxu gudaha ka yimid, ciidanku na soo abaabuleen ama ay fududeeyeen, suurtagal na ahayn in dibadda laga keeno qarax intaa la eg, la soo na dhaafiyo boqollaalkii askari iyo barihii baaritaan ee aan barraxnay, haddana cidina igama aysan dhegaysanin. Waxaa la ila ekaysiiyay god muddo dheer la doonayay in la igu rido. Kormeerkii iyo qiimayntii kowaad waxa aan ku waayay kalsoonidii madaxda, magacii aan sanadaha dhisayay na waa uu dumay!

Ma aqbalin shilkii dhacay kamana aamusin e, waxa aan sameeyay baaritaan dheer oo ila galay madax iyo masuuliyiin iga tun weyn. Jid walba waxa uu ii geynayay taliye Shucayb oo masuul ka ahaa ciidankii baarayay bulshada. Waa aan ku wareeray! Haddii uu rabo in uu madaxwaynaha dilo waa uu dili karay e, muxuu qaraxa uga riday meel aad uga fog Cali iyo ilaaladiisa? Muxuu boqolaal dad ah dhiiggooda u daadiyay? Gartay in yoolku uusan ahayn dilka madaxwaynaha e, yahay farriin la dirayo. Shucayb oo si lama filaan ah u qarsoomay ayaan raadiyay kuma se guulaysanin. Si wanaagsan ayuu shaqadiisii u qabsaday ka dib na indhaha iyo hadal haynta ba ka dhuuntay. Isaga ayaa qaraxa qorsheeyay anigu na eedda ayaan qaatay! Qofkii si dhab ah ula socda dhaqanka ciidanka lama uu yaabay Shucayb. Saa jillaafato isu dhigidda iyo is dhibaataayntu

waxa ay ahayd sida ugu dhow ee lagu dallici jiray. Ilbiriqsiyo haddii aad sii jeedsato ama aad ilduufdo waxa aad waayaysaa wax walba oo aad haysatay iyo han aad muddo soo dhisaysay. Maalinka aad guul soo hoyiso, garaaddo kuu kordhaan, amaba aad saarnaatid carrabka madaxda, waa maalinka aad ugu walbahaar iyo cabsi badantahay. Noloshu guud na ciidanka waxba kama duwana. Waa masrax la is warjeefayo iyada oo la isu qoslayo.

Walbahaarkii ayaa igu batay, safarkii madaxwaynuhu na waa uu dheeraaday. Shan maalmood oo kale ayuu ku darsaday. Waxaa magaaladii buux dhaafiyay cutubyo ciidammo ah oo caasimadda laga soo daabulay. Waxa aan la ladi waayay ciqaabta iyo cadaabka la marsiinayay dad aan denbi gelin, dusha na laga saaray daryaankii meesha ka dhacay. Idaacadaha iyo muuqaal baahiyaha ayaa loo bandhigayay iyaga oo lagu sheegayo dhagar qabayaashii qaraxa soo maleegay. Dadkii la soo bandhigay intooda badan ma aysan garanaynin waxa uu qarax yahay. Anigu iskuma aanan daalinin ku marnaanta madaxwaynaha iyo dhayidda dhaawacyadii gaaray e, waxa aan ku mashquulay raadinta dun igu xirta xaqiiqada. Waxa ay ahaayeen maalmu adag oo aan u soo dhabar-adaygay kana dabbaashay. In badan ayaan farta dhexda ka qaniinay kana shallaayay subixii aan ciidanka qortay. Mararka qaar waxa aan ka niyad jabay nolosha oo idil. Farxaddu se ka dhow inta aan filayno.

Waxa aan fadhiyay ardaaga guriga, agtayda na waxaa ka baxaysay hees uu Mataan dhegaysanayay, markii aan maqllay garaaca albaabka. Mataan ayaa ka war doonay ruuxa irrida taagan. Kolleey askar ma aha oo sidaa dabacsan uma aysan garaaceen albaabka, ayaan isla garanayay. Waa kuma? Iyo cod dumar oo cabsi ka muuqato ayaa isu jawaabay! Yaabnay! Saa colaad mooyee cuddoon dumar ma aanaan cabbireynin. Albaabkii ayaa uu furay

mise waa Shamhaad oo go' soo hullaabatay si aan loo arkin. Toloow iyadu na ma dhibaatada dhacday ayay maqashay. Gudaha ayay soo gashay. Waa aan aammini wayay in wakhtigu Shamhaad sidaa u baddaley! Waa ay jir go'day, daalna waa uu ka muuqday, waana ay cabsanaysay. Sidii Hal nin gurrani dheelmay ayuusan dhinacna u fayoobayn. Mowqifkaa adagi waxa uu guntay carrabkaygii oo hal eray ka soo bixi waayay. Hadalkii oo aan weli iga soo bixin ayay laba askari oo malaha daba socday daf soo dheheen gurigii gabadhiina garbaha intay qabteen sidii gaddbad Massago ah tunka saarteen. In aan ka daba ordo ayaan damcay ma se samaynin, saa dhib mooyee dheef uma kordhiyeen. Inkasta oo aanan kala bogannin, muuq mooyee maxaad haysaa na aanaan is dhihin, haddana araggeeda waa aan ku il doogsaday. Waxa ay ii noqotay sida qorrax u soo baxday goob mugdi, caadgoror, iyo murugo ay hareeyeen. Sidee ayay Higlo u timi? Gurigayga yaa u sheegay? Su'aalaha iyo kuwo kale ba, waa halxiraale aanan xal u helin ilaa maanta.

Shan habeen ka dib ayaa dhammaan ciidankii joogay magaalada lagu amray in ay xeryahooda iska soo xaadiriyaan. Qiimayn ammin dheer qaadatay ayaa qowda la iska galiyay. Mar kale ayaa fashil iyo masuuliyad darro na lagu suntay aniga iyo intii ila shaqaynaysay. Magaaladii ayaa ila colloowday aniguna aan nacay. Guri iyo geed ba waan kala irdhownay. Muddo ayaan magaalada iska galay aniga oo aysan wax shaqo ah i saarnayn. Hirarka nolosha ayaan kolba dhan u raacayay. Dhacdadii noloshayda baddashay labo bilood ka dib, ayaa xarunta xisbiga, ahna saldhig si aan rasmi ahayn loogu shaqeeyo la iiga yeeray. Xarig iyo wax xil leh ayaan isu diyaariyay. Ma dhicin e sheeko u badnayd kaftan aanan sugaynnin ayaa aniga iyo madaxdii na dhex martay. Markii kowaad ayaa si togan naloo qiimeeyay, shaqadii aan qabannay na nalagu ammaanay. Waxaa

naloo sheegay in bilihi la soo dhaafay aan shaqo muuqata ka qabannay Higlo.

Ammaanta guud markii laga tago libinta shaqada waxaa si gaar ah loo siiyay Deeq Abtidoon. Deeq waxa uu ahaa askari daacad iyo howl-karnimo isku darsaday, asii aan lahayn door hoggaamineed. Maskaxda, maanka iyo maamulka shaqada ba aniga iyo saaxiibbaday ayaa lahayn. Sida ay ila tahay Deeq waxa uu billadda ku mutaystay aabbihii Abtidoon Jaamac oo ka mid ahaa odayaasha gacan saarka la lahaa taliska. Abtidoon waxa uu safka hore kaga jiray ganacsato ka faai'daysatya xukunka Cali-arbe, sanadihii danbe na sameysay dhaqaale ku taagan rukumo adag. Jaamac waxaa naas-nuuiyay siyaasiyiinta awoodda ku leh dalka, isaguna waxa uu u qaban jiray adeegyo ay ganacsatada kale ka sarriigtaan ama ku dhiirran waayaan. In askari aan shaqada ku jirin la ammaano hal fasiraad umbay lahayd; in aan denbiile ahay.

fikirkiin aan qaatay ma daahine durba waa uu soo caad baxay. Halka askartii kale ay noqdeen qayb la dallacsiiyay iyo kuwo la bogaadiyay, aniga waxaa la igu eedeeyay ku-lug-lahaanshaha qaraxa. Waxaa la igu suntay in aan ahay nin madaxwaynaha shirqool u maleegay. Waxaa xan hoose igu soo gaartay in Arbe lagu qanciyay in xagal daacinta ciidanka aan Jabhadaha dhaqaale kaga soo qaatay! Cidina isma aysan weydiinnin sababta aan u khayaamayo dalkayga, ama aan u khaarijinayo madaxweynaha, sida aysan cidina isugu howlin in aan helo caddaalad iyo baaritaan hufan. In dabin adag la ii dhigay gartay, in aan ku dhacayna garwaaqsaday, maxaa se ila gudboon? Intii dabinka la ii dhigayay anigu waxa aan ku mammanaa shaqadii aan dadkayga u hayay. Ruux meeli u caddahay meeli ka madoow e, wax aan u hagar bixidda shaqada iyo helidda Shamhaad ahayn ba, cindiga ma aanan

gelinin. Waxaa mar kale ii caddaatay in sanado badan ka dib aysan waxba iska kay baddalin. In aan ku dhegganahay aragtideydii sida dhibka yar u aammini jirtay dadka, sokeeyaha na aan xumaan ka filan jirin. Ma haysannin wakhti aan dhagar ku dhigo ama isaga dhowro. Wakhtigaygu waxa uu u qaybsanaa geylan iyo guur.

Waxaa qurux badan qirashada in aan ahaa lug jeeni dhaaftay. Waxa aan u guntaday soo gabagabeynta shaqo aan la dooneynin in ay dhammaato. Howlgalladii lagu diirsaday iyo guulihii is daba joogga ahaa, waxa ay ii abuureen cadow saddex xagalka ah; Janaraal Kaydsane oo iga fageynayay inantiisa, taliye Shucayb oo aan aqbalin guulihii aan ka soo hoyinnay la dagaallanka jabhaddaha, iyo mucaaradka hubaysan. Nacaybkeygu waxa uu kulmiyay dad shaqo ahaan aad u kala fog asii hoos ka taxan, sidii miciyo Abeeso. Xiriirkii ka dhexeeyay saraakiishii gobolka ka howlgali jirtay iyo madaxdii Jabhadda waxa uu ahaa mid iska cad. Madaxda sare waa ay ogaayeen in aysan Jabhaddu heli lahayn awood ay ku bulaalaasho haddii aysan jirin madax gacan saar la leh. In Higlo uu qarax ka dhaco ma ahayn wax aan sugayay. Inkasta oo ay magaaladu soo martay khalkhal amni haddana intii aan bud dhigaha u noqonnay la socoshada tabaha, tirada iyo taageerada jabhadda, waxa ay ku naalloonaysay nabadgelyo la iksu hallayn karo, hasayeeshee sac ninkii lahaa saynta uga fadhiyo ma kaco.

Daleel cidla ah ayaan istaagay aniga oo eedaysane ah. Dhowr bilood ka hor garraaddo ciidan, rejo adduun iyo hawo guur ayaan lahaa, maantaa na waxa aan ka fikirayaa meesha aan ku danbayn doono!

Bishii afraad ayaa igu kor dhalatay aniga oo la nool murugo aan dhammaad lahayn. Waxa aan billaabay in aan muluqsiibto oo aanan gurigayga ka soo bixin. Inta ii dhow mooyee dadku waxa ay

aammineen aragtidii lidka igu ahayd. Waxa aan galay jaha-wareer iyo cabsi. Markii aan u dulqaadan waayay xanta iyo xamxamta magaalada ayaan ku cararay hooyaday. Bil iyo dhowr iyo toban habeen ayaan dhabta hooyaday ku jiifay, walaalladay na la sheekaysanayay. Jidad ay ku kaydsanyihiin raadkaygii dhallaanimu ayaan kolba dhan u qaaday. Waa aan ka nastay buuqii iyo borobagaandadii Higlo. Mar dambe oo aan is iri mu'aamaradii waa ay degtay ayaan magaaladii dib ugu laabatay, sidii aan moodayay se xaal ma ahayn. Riyadaydii waxa ay noqotay dhaan-dabagaalle. Inkasta oo aan nolosha iyo nasiibkaygaba ka niyo jabay, haddana maalmihii adkaa waxa aan kaga soo gudbay duco waalid iyo daryeel walaal.

Higlo oo geeso leh ayaan soo galay. Intii aan maqnaa ayay dadkii labo u kala jabeen. Kuwo dhacdadii dhab u qaatay, sabab na uga dhigay haddii uusan denbiile ahayn muxuu la cararay, iyo in yar oo igu kalsoonayd, dhab na u ogaa in aanan dhacdo intaa la eg ku kici karin. Dadkii igu kalsoonaa oo intooda badan aan itaal lahayn albaabada ayay xirteen hoos na u ooyeen. Maan-gaab oo dhan ayaa igu wiirsaday. Xataa Maxamed Cigaal waa uu igu digtay! Maxamed waxa uu ahaa caruurtii aan dugsiga hoose illaa sare isla soo dhigannay, ka dib na aan ciidanka ku wada biirnay. Inkasta oo aan wakhti dheer is naqaannay haddana waligayo isuma aanaan niyo samaanin. Wax weyn ma jirin, haddana waa aan kala weji dadban jirnay. Anigu ma xammili karaynin qaab-fikirkiisa iyo dabeecadihiisa, isaguna kama heli jiirn qaab-nololeedkayga. Maxamed Cigaal martiqaad aanan diidin ayuu iga codsaday. Sababaha aan martiqaadka u oggolaaday waxaa ka mid ahaa in aan xog helo, ogaado sida dadka aan i jeclayn ii arkaan ama ay dhacdadii u wariyaan, sidoo kale kama marnayn in aan ka nasto su'aalaha joogtada ah, una cararo tagto iila muuqatay in ay ka

wacnayd xaaladda aan ku jiro.

Haddii aniga aan intaa doonayay, Maxamed waxa uu rabay in uu i tuso nolosha isu saaran; qoyskiisa quruxda badan, guriga uu dhistay iyo garaaddada u kordhay. Arsaaqda dad iyo duunyo ba Eebbe ayaa baxsha e, cidina ma aysan filaynin in Cigaal na nolosha meeqaan sare ka gaarayo raggii kale ee ay isku filka ahaayeenna ay bayhoofi doonaan. Aniga Maxamed waxa aan ku kala noolayn labo xaaladood oo aad u kala fog. Isagu waxa uu ku faraxsanaa nolosha cusub, anigu na waxa aan la daalaa dhacayay safradda walbahaarka. Isagu waxa uu la bayraqayay farxadda garaaddaha cusub, aniguna waxa aan la fooraray murugada sugitaanka waxa aan ku danbayn doono. Salaan iyo qosol aan dibnaha dhaafsanayn ka dib waxa uu ka sheekeeyay waayihii aan salka ku kala boobi jirnay kuraasta iskuulka. Ayaamihii aan xerada ciidanka ku tababaran jirney annaga oo uu hirka mustaqbalku heego sare nooga hillaacayo. Waxa uu si aan jeesjees ka marnayn ii xusuusiyay khaladkii macallimiintii aniga na igu tilmaami jirey wiil uu sugayo mustaqbal ifaya, isagana ku dhalliili jirey maskax adayg iyo maan rogan.

xusuusintiisa waxa aan u qaatay digasho muuqata iyo Geylamoow kee ayaa labadeenna maanta nolol wanaagsan haysta? Goorma ayay se garaadka togan, aqoonta taabbagalka ah iyo gasiinku isku xirnaayeen? Imisa Qur'aanruug ah ayaa gaajeysan? Imisa ayaa aqoon sare iyo aragti dheer leh oo boggoodu beerka ku dheganyahay? Imisa ayaa garaad bisil haddana baro la aan iyo basaas ku nool? Waa muush iyo tira-beel. Toobiye ayaan haynnaa, dadaal na waa uu na faranyahay, waafajinta na Eebbaa leh.

Jidkii ayaan ku sii durugnay. Gurigii uu daganaa ayaa noo muuqday isaga oo sii wata bandhigii uu igu hoga tusaaleynayay sida ay noloshu ugu hiilisay anigana ii hagaasisay. Waxa uu si dadban

iigu sheegay in marka aan magaalo joogno horumarka iyo nolosha wanaagsan aan loo marin dhabbaha toosan ee diinta iyo dhaqanku ba ammaaneen e, badanaa loo maro jid leexsan. Gurigii ayaan tagnay. Filsan iyo laba wiil oo ay dhashay (Amiir iyo Ayaanle) ayaa na soo dhoweeyay. Hooyo ay bilic Soomaaliyeed ka muuqato iyo ubad si wanaagsan loo koriyay ayay ahaayeen. Maxamed guurkiisii waa aan ka maqnaa dalka, hasayeeshee waa aan ogaa in uu Filsan Ibraahim oo aabbaheed uu sayladda xoolaha dillaal ka ahaa la sheekaysto guur na ay ku heshiyeen. Qolkii fadhiga ayaan galay. Waxaa derbiga ku dhegganaa sawirka madaxwayne Cali. Waxa uu ahaa sawir cusub oo laga qaaday dhowr bilood ka hor, mar uu ka khudbaynayay fagaaraha 1da Luulyo. Inkasta oo madaxwaynuhu jeclyahay in uu u muuqdo qof ka sarreeya cabsida, murugada, farxadda iyo dhammaan dareenka adanaha, haddana waxaa sawirkiisa ka muuqday daal iyo farxad la aan. Waxa aan u gudubnay goob lagu diyaariyay hadhimo ay gaari agaasintay.

Qado ka dib waxa uu i geeyay beertiisa oo ku taallay magaalada duleedkeeda, galabkii na waxa aan ka casariyaynay maqaaxi uu faras magaalaha ku lahaa. Si walba oo suurtagal ah ayuu guuldarradayda ii tusay. Waxa uu igu yiri: “Geylamoow, waa ay jirtay maalin aad diidmo iyo doonis ba lahayd, maanta se waxa aad tahay sida sawir matxaf yaalla. Daawasho iyo u diirnixid mooyee door kale malihid. Haddii aad sida madaxdu doonayso yeeli lahayd, sida aad rabto ayaa lagu yeeli lahaa.” Waxa uu Maxamed i dareensiyyay in same ka talinta iyo qalbi wanaagga Ilaahay agtiisa mooyee aadane dhankiisa aysan waxba ka goynin. Waxa uu igu xariirey: “Geylamoow, feejignaan iyo dhagar maleegid ayaa maanta dadka lagu dhex joogaa. Haddii aadan adigu giraan xirin adiga ayaa lagu xirayaa! Waa lama huraan isu dheellitirka waajibaadka shaqada iyo fahanka waaqica aad ku dhex shaqaynaysid” Waxa uu

iila hadlay sidii aan ahay ruux damman ama aan dantiisa garaneynin, mararka qaarna waxa uu ii waaninayay sidii ilmo yar oo aan garaad ku filan lahayn. Go' adduunow, ma maanta ayuu Maxamed na ii dhigayaa cashir waano iyo wax-sheeg ah! Ruux walba ayaa igu soo dhiirraday tan iyo ina Cigaal!

Sanad buuxa ayaan u dhawaaday iyada oo aysan xaaladdaydii waxba iska beddalin. Shaqadii waa aan tagaa waxba se ma qabto! Si loo daboolo waxa la ila damacsanyahay ayaa aniga iyo lix askari oo kale naloo direy sahan halistiisa lahaa. Ma aannaan wadannin hub iyo sahay nagu filan midna, xog na warkeedaba daa. Inta badan askartii ila socotay waa ay cusbaayeen. Carcar iyo cokoni dhallaannimo mooyee ma aysan lahayn waaya-aragnimo. Waa ay iska caddayd in la i matatarinayay. Askari lexjeclo laga qabo looma diro Libaax afkii iyo god aan guntiisa la hubin. Dhib kasta ha lahaado e, sahan kii nabad ayaan kaga soo noqonnay. Intaa wixii ka danbeeyay waxa aan galay qulqulato la igu unuun goynayay. Halis walba aniga ayaa la iidiyey! Habeennadii ciidanku kaabiga ku hayay saldhiggii Biyoole, waxa aan ahaa askarigii loo diray sahminta iyo xuuraanka. Maalin walba xarigga dhuuntayda ku xiran waa uu soo durkayay. Halbowlaha ayuu u soo dhawaanayay si uu ii daldalo. Sirqintii waa ay is gunudday dabinkiina waa aan ku dhacay.

Ugu dambeyn shaqadii iyo xafiiskii ba waa la iga hor istaagay. Waxaa la igu wergeliyay in kiiskaygu sii cuslaaday. Inkasta oo cabsi weyn i haysay, haddana waxa aan kalsooni aan buurneyn ku qabay ciidankii aan ka tirsanaa. Waxa aan nafta ku maaweelin jirey in xal la helayo saraakiisha i taqaannana aysan dhibaataada igu fiirsanaynin. Arrintaa ma dhicin e, waxaa dheeraaday taxanihii dulmiga. Irrid walba waa la iga xiray. Dhan aan u dhaqaaqo markii aan waayay ayaan is dhiibay. Haddii ay runtu weydo awood iyo

garab ay kaashato, ka itaal daran been cad. Wixii intaa ka danbeeyay mugdi iyo hubanti la aan ayaan galay. Waxa aan ku dhex dhumay mowjadaha nolosha.

Maalin Khamiis ah, taariikhduna ku beegnayd 11 Ogosto, ayuu Subax hore igu soo kallahay Cumar Sugaal oo ahaa gacanyaraha Janaraalka oo wata tobaneeyo ciidan ah. Gurigii ayay baareen, buugtii waa ay gubeen, wixii ay qaadan kareenna gacan qabsi ayay ka dhigteen. Sugaal waxa uu ahaa askari aamusan, fikir badan, feejigan, kelinimada ka hela, si taxaddar leh na ula socda hareerihisa. Hawraratiisu ma badnayn, haddii uu dibnaha kala furana na waxa uu u hadli jirey sidii qof erayada ku marganaya ama loo xisaabinayo. Oraahdiisu waxa ay ahayd inta uu u baanyahay keliya. weli afkiisa lagama maqlin eray uu ka maarmi karay. Tilmaamahaa iyo kuwo kale ayaa sabab u ahaa in uu Kaydsane ku kalsoonaado. Cumar oo aan looga baranin dheel iyo dhayal-u-hadal ayaa ii sheegay in Janaraal Kaydsane si degdeg ah iigu baahanyahay. Cumar iima uusan raacinin goobta uu Jananku igu sugayo aniguna ma weydiinnin. Aamuskiisii dheeraa iyo feejignaantii ayuu galay. Dhan walba ayuu indhaha la raacay. Si degdeg ah ayaan isu diyaariyay gurigiina uga baxay.

Qaylo ayaa gar dhowaysa e, waxa aan sugi la aa hor fariisiga Kaydsane. Waxa aan rabay weydiinta dhowr su'aalood. Guurka gabadhiisu ma u dhigmaa geeridayda? Haddii uu i warjeefayo muxuu ciidanka iigu daray? Wakhtigii ayaa gurguurtey, dheemaalkii na waa uu dheeraaday. Waxa aan tiigsado ba tagay. Janankii ayaan hor istaagay shan sano ka dib. Akhyaar indhaha ayay ka faqdaaye, waxa aan is dhaafsannay dareen Jiirnac iyo cabsi isku jira ah. Naaraha lagaa waraabi nahaabsanaa. Waxba iskama beddalín. Waa isagii. Qaxwo caddays ah iyo wargeys ayaa miiska u

saaran. Raadiyihii baansoonigga ahaa modalkiisu na ahaa R-207W, AM iyo SW Bands, ayaa dhanka midig ka yaallay. Dahabo ayaa sidii caadada ahayd u adeegaysay. Weli waa ay joogtaa. waa gabar aan la bilcaamin. Gardhaalladii waa ay gureen, dheehii waa uu ka dhacay, dhalaalkii na ma jiro. Dhabankeeda waxaa ka muuqday daal iyo dalays la aan! Ma aysan helin gayaan guriga murugada dhaafiya. Yaa guursanaya gabar dadnimada laga qadiyay, laga qurux badanyahay, naxariis na ka arradan?

Waan fariistay. Daqiiqado aamus ah ka dib ayuu indhaha si kulul iila raacay. Sal iyo baar ayuu i eegay sidii ruux oogadayda iin ka baaraya. In aan hadalka iba-furo ayaan damcay waa aan se ku dhici waayay! Aniga oo wax aan sameeyo garanwaayay ayaa dhabannada qabsaday madaxa na foorariyay. Lax walba laggeed ayay xaarataaye, ciilkii i hayay waxa aan ku muujiyay dibno ruug iyo indha-guduuin aan cidna cabsi galinaynnin. Waxa ay ila ahayd sida kaliya ee ruux aan itaal lahayn uu ku cabsiin karo Janan aan jixinjixin. “Maxaad iigu yeertay?” ayaan ku halgaaday. Durba iima uusan jawaabine Raadiyihii ayuu iska sii dhegaysanayay. Isaga oo weli aan Raadiyihii dhigin ayuu hadal iiga billaabay:

“Geylamoow, dhallinyaronimo ayaa ku qaadday. Degdeg iyo kaadsiinyo la aan ayaad ciidankii la gashay! Aniga oo dammiin kaa ahaa iyo awoowgaa oo taariikh hufan lahaa ba waa aad ceebaysay. Si kasta ha ahaato e, ma joogo meel aan kugu baylihiyo ama aan kaaga tago.” Intuu Raadiyihii gacanta bidix ku qabsaday ayuu midigtana biyo ku shubtay hadalkii na sii watay: “Waa in aan qaato mas’uuliyadda akhlaaqiga ah ee iga kaa saaran.

Geylamoow, wakhti dheer ayay igu qaadatay in aan dhiso magaca iyo haybadda aan ciidanka ku dhex leeyahay. Maamuuska aad aragtay waa raasumaalka keliya ee aan leeyahay, adiguna si dhib

yar ayaad rabtaa in aad cagta u mariso! Miyaan kaa yeelayaa? Waa maya! Awoowe, raggu waa labo; waa nin dhib kaaga gudban iyo mid dhabbe kuu fura, labada ba aniga ayaa maanta kuu ah. Inkasta oo ay la yaab tahay in aan sharciga ciidanka jebiyo, haddana saaxiibkay ayaa qabrigiisa iga soo lacnadaya haddii aan garabkaaga ka baxo. Ehelnimadii iyo walaaltinimadii Xirsi Cabdiraxmaan ayaan ii oggolaanayn in aan khatar kugu soo fool leh kaaga tago. Ku dhowaad sanad ayuu kiiskaagu miiska saarnaa, in denbigii aad gashay ciqaabtiisa lagu mariyo na aniga ayaa hortaagnaa. Awood badan ayaan geliyay in aan kaa difaaco eedo iyo dhalliilo mid walba gaarkeeda halis u ahayd. Waxa aad ku eedaysantahay in cadowga aad u fududeysay soo gelidda dalka, samaynta ilo dhaqaale. Waxaa la hayaa caddaymo qeexaya in adiga oo adeegsanaya awooddaada, aad cadowga u fududeysay helidda xog khatar ah. Sidoo kale waxaa lagugu tuhmayaa in aad shacabka ku boorriday ku biiridda ciidanka cadowga. Kulli waxaa ka daran isku day dil oo aad u maleegtay madaxwaynaha dalka!

Geylamoow aad ayaan u argagaxay markii aan arkay galka dacwaddaada, hasayeeshee waxa aan kuugu bishaaraynayaa in aan ku guulaystay in aan lagu marinnin xeerka ciqaabta ciidanka. Taa macnaheedu waa in aad dil iyo dacdarro xabsi ka badbaaday.”

Madaxa isaga oo ii salaaxaya, i tusayana in uu ila murugoonayo ayuu raaciyay: “Awoow xiniinyahayga ayaan ku dul dhigay. Waa aan kugu xila furay. Naftaada iyo tayda ayaan isku xiray! Geylamoow, ma hubo in aad kalsoonidaa u qalantid, amaba aad rumaysanaysid dadaalka aan noloshaada u galay, waxba se igama gelin. Anigu Xirsi ayaan badbaadinayaaye, wiilkaagan yar ee dhaqan iyo dhalasho midna garanaynin dan iyo aabo kaama lihi. Geylamoow, inkasta oo aan dadaalay haddana dalka kuguma hayn

karo. Waa ay adkaatay in aad shaqadaadii sii wadatid. Shaki weyn ayaa lagaa qabaa, saraakiishuna kuguma kalsoona, haddaba si kalsoonidaa loo dhiso, eedaymaha na loo illaawo, waa in aad dhowr sano digo rogataa. Awoowe, socdaale ayaa saab cilmiya buuxshee, soco oo safar. Tayada lagugu sheegay iyo tabaha ciidannimaba soo siyaadso. Awoowe, Si ay sheekadaadu ugu dhex dhunto dhacdooyinka ka dambeeya, waxa aan kuu dirayaa layli sargaal.”

Hadal walba oo afkiisa ka soo baxa rejadayda ayuu dilayay. Markaan u dulqaadan waayay weedhaha sidii warankii mudayay wadnahayga ayaan hadal u hinqaday ma se haleelin. Afka ayaa la iga saaray gacmo daboolay sanko iyo indhaha, hadalkiina igu celiyay. Garbaha ayaa la i qabtay, kor na la ii hinjiyay, sidii wadaan ay dowlinayaan laba qowsaar oo turuqyo waaweyn. Aniga oo afar nin oo murqo kuukuusan iyo mid buuran oo bawdyo sumal leh igu maranyihiin, ayuu hadal aan u dhiman gaaray igu soo halgaaday Kaydsane: “Geylamoow, awoowe nabad gal. Gabadhii Shamhaad ahayd na mar dhow ayaa la guursanayaa. Haddii uu Eebbe idmo waxa aan ku wadnaa Jimcada bishan u gu danbaysa. Haddii aad joogi lahayd waa aan kugu casuumi lahaa munaasabaddaa qiimaha weyn, waxaad se u baxaysaa safar qaabayn doona noloshaada.”

Sidii Shaah ruuxii cabayay uu sheeko kaga mashquulay ayaan u qaboobay. Dhidid ayaa jirkayga qooyay, garaacii wadnahayga na waxaa maqlay kuwii gacmaha awoodda badan sida is dhaaf ka ah iigaga hayay kililaha, garbaha iyo dhabarka. Aniga oo aan weli hadal fursad u helin ayuu Kaydsane oo guriga sii galaya mar kale iga soo daba tuuray: “Saraakiishii iyo askartii kula shaqaysay aad ayay u ammaaneen, tayadaada ciidan, tababarkaaga, iyo toosnaantaada askarinimo. Dadaalkaa sii labanlaab.”

Waa ay ii caddaatay in waayahaygii ciidannimo halkaa ku idlaaday, waxa aan se is waydiiyay haddii aan denbiile ahay maxaa tababar kale la iigu dirayaa? Waxa ay ila ahayd in la iga saarayay diiwaanka ciidanka iyo xusuusta bulshada oo labadu ba ay iyagu gacanta ku hayeen. Adduunyoooy wajiyo badaneey ma wixii aan han iyo himilo lahaa ayaan maanta ka garbahuubnahay? Waa aan is dhiibay. Dhaqaaq dambe jir iyo jaan midna ma aan sameynin. Askartii waxa ay igu celiyeen gurigii aan deganaa oo ay kuwo kale igu sugayeen. Baasabooy fiisaysan, warqad fasax ah iyo waxoogaa jiscin ah ayaa la isiiyay. Wax dhib ah la iima gaysanin, jirkayguna dhaawac muuqda ma uusan lahayn, maanka se dhaawac iyo dhiig ba waa aan ku lahaa.

Maalinkaa waxa aan ka jabay kub iyo biixi aan kabayo loo haynin. Rejadii noloshu waa ay soo gaabatay, meeshii aan bar billow moodayay na joogsi ayay noqotay. Jacaylkii Shamhaad iyo riyadii ciidannimo waxa ay u ekaadeen buug baalkii u dambeeyay la rogay. Qoyskayga na ha noqdee ma helin ruux igu taageera aragtidayda. Marka laga reebo Shamhaad oo haysatay awoodda ugu wayn adduunka (Jacayl) ma arkin qof ka gilgisha dilmiga la ii gaystay, ama xataa dhegaysta dooddayda.

Jacaylku inta uusan wehel noqonnin waa awood iyo daawo aysan lacagi goynin e, ayaamihii madoobaa waa ay dhaawici lahaayeen dhimirkayga haddii uusan Eebbe igu badbaadinnin dadkii nolosha macnaha u yeelayay. Farriimihii Shamhaad waxa ay ahaayeen daawo la dagaallantay tiiraanyadii aan la balanbalayay, u baarrinimo falka hooyaday na adkaysi ayay i siisay. Mixnaddii aan maray waxa ay i bartay in jacaylku uusan ahayn wada noolaansho, isla joog, iyo in labada qof isu qabtaan adeeg muuqda. Sida ay ila ahayd jacaylka dhabta ah waa in aad jeclaato waxa uu jecelyahay qofka aad jeceshahay. Aniga Geylame ahaan waxaa iga go'naa in haddii ay Shamhaad iga gaabsato iyo haddii ay ii go'daba, aan garab istaago, daacad na u ahaado. Haddii ay noloshu noo caddaalad samayso iyo haddii ay gamas nagu sooorto ba, waxa aan ahaan doonnaa dhallinyaro wadaagay jecayl wadnahoodana isku sidkay.

VIII

Habeen Axad ah ayaa dalka la iga matatariyay, aniga oo aan galin denbi aan daacadnimo ahayn. Intii uu go'aanka noloshaydu gacmahayga ka baxay, waxa aan ahaa sida baal ay dabayli sidato. Haddii ay xaajo walba leedahay si gooni ah oo loo godliyo, tayda waa loo maaro waayay. Inta badan bulshadu waa ay ila yaabbanayd, aniguna iyaga ayaan ku diimayay. Ka gaabsiga Shamhaad ayay xal u arkayeen, aniga na xabaal ayaa ii dhaantay! Kaydsane iima turin, tolkay na waxa ay noqdeen cidlo aan la mudanin. Nafta dhibaataada ii horseedday, tol waynaha iga gaabiyay iyo xattaa Kaydsanaha i kadeeday midna dhalliil uma haynin. Aniga jecayl ayaa i jilba xiray, Janaraalkana mustaqbalka gabadhiisa ayu hagaaji islahaa, tolka na quursi ayaa quwaddooda ka qariyay. Daacadnimo ayay la dhex joogeen adduun ay mardabadu noqotay martabo la gaaro. Su'aalo ayaa igu dhex maansheeyay diyaarad u dheeraynaysay dhan aanan rabin iyo dhul rafiiq la aan ah. Ma waxa aan ku farxaa ka badbaadidda dhagartii la ii dhigay, mise waxa aan ka naxaa ka baadidda dal iyo dad aan jeclahay? Ma ogayn waxa ay timaaddadu igu soorayso, waxa aan se ka tagayay magaalo hoy u ahayd wax walba oo aan u han weynaa asii aanan helin, ama aan helay oo aan hananin.

Inkasta oo aanan go'aankiisa lahayn, haddana safarkaa guulallow ayuu igu hayay. Laga soo billaabo subixii aan gurigannaga ka soo baxay, illaa habeenkaa aan gurada ka saarnaa diyaarad aanan doonaynin, ma jirin tallaabo aan qaaday oo hooyaday ka farxisay. Wadiiqooyinkii ay noloshu ila martay iyo go'aammadii aan qaatay ba, dhibaato caafimaad ayay hooyaday u gaysteen. Maaddaama aan

ka soo jeeday qoys iksu raacsan in ka sheekaynta himiladu tahay dawo lagaga hortago hagardaamada, waxa aan maankayga ku mashquuliyay wanaagga uu safarkan ii leeyahay. Waxaa ii soo baxday in naftu ay dil ka badbaadday, kal-ka-geeddinimadii na dhammaatay. In aan u socdo dad aan waaya-aragnimo ka helayo, deegaan ay naftu ku degto, booguhu na ku bogsadaan.

Baalasha ayay “Seta Airlines” ku dul fidisay magaalo i xanuujisay asii aanan xumayn karin. Xaaladdaydu waxa ay ahayd maradaa kugu gubatay. Fiid ay cagtu kala degtay ayay Dayuurad muuqayga mooyee aan maankayga sidini cagaha laabatay. Daaqadda ayaan ka eegay guryo ay fogaantu tartiib tartiib u liqayso iyo iftiin ku sii baaba’aya daruuraha hoostooda. Barrinka quruxda badan ee ay diyaaraddu dul heehaabayso ayaa tirtiray tiiraanyadii. Wax kasta oo ay ishaydu qabato ayaan daawanayay sidii aanan horay u arag, sabab aanan garaneyninna tixdan ayaa maankayga ugu marneyd:

- *Waxaa murugo iyo qoomamiyo, maanqashiyo ciil leh*
- *Maskax iyo garaad iyo wixii, muruqba kaa liita*
- *Markii uu adiga sharaftaad mudnayd, kaa maroorsado e.*

Dad yar oo kala durugsan ayaa gurada dayuuradda saarnaa. Tobaneeyo lab ah iyo afar dheddig ah ayay ishaydu qabatay, waa se suurtagal in ay intaa ka badnaayeen. Ma jirin ruux mid kale la hadlayay. Waxa ay u ekaayeen dad kala irdhaysan. Dhowr saacadood oo duullimaad ah ka dib ayaan iskudayay in aan seexo hurdadii ayaan se soo qaban waayay. Shaah hortayda yaallay ayaan fiiqsi u kabbaday, inta aanan dhulka dhigin ayay Diyaaraddii saaltaysay sida gaari fananaya buur dheer oo dhegaxyo badan. Shaahii oo balqaday ayaa shaatigii iyo surwaalkii ba iga qooyay. Kama walbahaarin surwaalka iga qoyay ee uusan mid labaad ii

wehelinin, iyo shaatiga midabka darmadka ah yeeshay e, waxa aan qoyaanka uga ba'ay xusuustii aan badaha kala tallaabay. Waa sawirka Shamhaad iyo farriintii la socotay. Jeebka sare ee shaatiga ayaan kala soo baxay, dhan walba na ka eegay si aan u hubiyo in ay ka badbaadeen daadashada shaaha sonkorta badan. Mar buu jacaylkaagu sawir ku idlaadaa, awooddaadu na akhrinta dhambaallada dhaafi weydaa! Farriintu ha ii dambayso e, sawirkii ayaan dhugasho ula dhaqaaqay. Shamhaad waxa ay xirnayad shalmad guduudan, dirac ubaxyo is dhaaf ah leh, iyo Kabo qoob gaaban oo yeelan madow. Waxa ay hagoognayd qurux lagu bilay dhoollacadayn. Xusuuso kala duwan ayaa maankayga xulay. Waxaa danqatay boog ku taalla meel aan dhayal loo dhayi karin. Waa gol-duleel aan leeyahay in aanan u adkaysan karin muusoodka ina Kaydsane. Hankii, himiladii iyo hayaankii nolosha ba qosolkaa ayaa i dhaafiyay.

Sawirkii ayaan dib ugu celiyay jeebka, haddana kuma daynin e durba ka soo saaray. Waxa aan nafta ku maaweeliyay in markii ugu dambaysay aan indhaha ka buuxsado, dabadeed na ku tuuro jeebka boorsada iyo meel aanan dib uga soo bixinnin, mase awoodin in aan indhahayga ka fogeeyo ama aan jeebka ku celiyo. Mar walba oo aan ka jeedso is dhaho jaaheeda ayaa i soo jiidanayay. Indhaheeda buurbuuran ee aan libiqsanaynin, ayaa naftayda daallan wehel u ahaa, dhoollacadaynteedu na qalbiga ayay dhayaysay. Mar danbe ayaan sawirkii dhexgeliyay buug ka sheekaynayay dagaalladii ay Soomaalidu u galeen gobanimada gayigooda, iyo iska tuuridda gibilka gumaysiga. Buugga oo aan ka mid noqday cutubyadiis, ka dib dhowr bilood oo aan lexjeclo akhrinayay, waxa uu si gaar ah diiradda u saarayay halgankii Axmed-gureey iyo geylankii duub-caddii Saalixiyadu kala hortageen gumaysigii is huwanaa ee madoow iyo caddaan ba lahaa.

Sida caadada ii ah marka aan safrayo waxa aan midigaystaa buug aan xulashadiisa xoog uga fikiray.

Inta aan sawirkii iyo buuggii dhinacayga dhigay ayaan dhambaalkii laacay. Mar kale ayaan u akhriyay sidii qof hadda baranaya higgaadda: “Geylamoow, haddii uu jacaylku doorasho yahay adiga ayaan ku doortay, haddii uu qaddar yahayna adigaa ayaa qaddarka la ii qoray ah.” Sadarkii kowaad ayaan ku siriray. Weedhan aanan garanaynin qofkii curiyay, muchaashaqiinta dhexdooda na caanka ka ah, dhowr jeer ayaan horay u maqlay, laakiin sida ay hadda ii taabtay iima saamayn jirin. Hadalka waxaa dareen u yeela qofka dhaha, qalbiga uu ka soo butaaco iyo dibnaha uu soo maro. Akhrintii ayaan sii watay. warqadda aniga ayaa akhrinayay dheguhu se codkii Shamhaad ayay maqlayeen:

“Gacaliye noloshu waa farxad iyo jacayl; midna ma haysto. Soo la yaab ma aha in waalidku marka aan yarnahay ee aannaan garanaynin wax ay farxadi tahay, ay farxaddeenna ku dedaalaan, marka aan waynaanno na, farxadda naga hor istaagaan! Xabiibi rejo rukummo adag ayaan ku sugaynaa hirgelinta himiladeenna. Waxaa lagayaabaa in ay noloshu noo dhoollacadayso oo aan mar dhow ku kulanno meesha aad ku nooshahay! Yaa og sida uu xaal noqonayo? Macaanoow socodkayga waa la xadidi karaa, jirkayga waa la xannibi karaa, xakawda na waa la iga jari karaa, jacaylkaaga se cidina ma xabaali karto. Qalbigayga aniga ayaa leh, aniga na adiga ayaa i leh Eeebbe ka sokoow. Gacaliye dhibka aad dartay u martay waa aan ogahay, waana kaaga abaalgudi doonaa. Diihaalka jirka taabtay iyo daranyada nafta gaartay ba, waxa aad ku illaawi doontaa dhabtayda. Dhib kasta oo ku soo maray ama ku soo mari doona, waxa aad ka mayran doontaa marka aan wadaagno nolol aayatiin wacan.

Xabiibi sida uu aabbahay kuu sheegay waxaa la diyaarinayaa guurkayga, waxa aan se kaa ballanqaadayaa in jirkaygu la mid yahay qalbigayga, qof aan adiga ahaynna aanan u furi doonin. Geylamoow, waa aan ogahay in yoolkaagii nolosha uu dartay u dumay, sidoo kale waa aan la socdaa magaalada iyo dalka lagu musaafuriyay. Xabiibi haddii aanan nafta waayin cagta waa aan soo dhigayaa kobta aad ku nooshahay. Haddii aan Higlo kuugu imaaday iyada oo ay xabbad kaa dul dhacayso, cabsina kugu gadaamantahay, ma meel kale ayaan ka gabbanayaa? Naftaada ogoow. Walbahaarku jirka ayuu dilaaye iska daa. Soojeedku dhecha wejiga ayuu qaadaaye, iska dhaaf. Fikirka iska yaree, caafimaadka ayuu wax yeelleeyaaye. Raashinka si fiican u cun. Dhulka aad tagtay waa qabow ka duwan dhulkeenna dugsiga ah e, dhar culus xiro. Ciwaankaaga iyo kolba xaaladda aad ku sugantahay ii soo dir. Ku soo hagaaji Yaasmiin.

Gacaliye, aan kaa farxiyee, Yaasmiin waxaa guursaday Caydaruus, gabar ayay na u dhashay. Iyadu weli waxa ay ku shaqaysataa dawaarkii iyo samaynta agabka hiddaha iyo dhaqanka, Caydaruus na waxa uu jiraa dibadda. Dalalka Carabta ee Shidaalka soo saara mid ka mid ah ayuu ka xamaashaa. Waa qoys qurux badan oo isku faraxsan. Marka ay wada joogaan fiidkii daaradda ayay ku caweeyaan, sidii caruurta ayay u sheekaystaan, u qoslaan, una kaftamaan. Gabadhoodu waa ay ku ag ciyaartaa. Waxa ay ku koraysaa jawi caafimaad iyo kalgacayl. Cinwaanka Yaasmiin, ka eeg sawirka gadaashiisa. Waa aan sugayaa maalinta aan sida Yaasmiin iyo Caydaruus fiidkii ugu caweyn doonno gerigeenna. Waa aan kuu xiisi doonaa laab-qaboojiyow. Nabad ku naalloo xabiibi.”

Alla! Qurux badanaa oo diirranaa farriintu. Aniga iyo Shamhaad, waxa aan ahayn labo naf oo isku sidkan iyo laba ruux oo is helay

iyaga oo aan is filaynin. Sida labada gacmood mid ba midda kale u dhaqdo ayaan isu dhamaystiraynay, isuna dhowraynay. Waxa aan u qoryo gurannay nolol aan malaha naloo qorin. Waxa aad u kala fogaaday dhab ahaanta jacaylka iyo fahankii aan ka haysannay. Warqadda waxaa ka qoyanaa dhididkii ay Shamhaad hiddo raaca u lahayd. Ama aniga ayay sidaa ila noqotay. Dhididku waxa uu calaacalaheeda ka shubmi jiray marka ay cabsato, naxdo, murugooto ama ay filasho ku jirto. Xataa marka ay faraxdo gacmaheedu waa ay qoyi jireen. Shamhaad waa ay necbayd calaacalo dhididka, inta bandanna waxa ay wadan jirta agab ay kaga hortagto qoyaanka gacmaheeda, anigu se waa aan jeclaa. Qurux iyo daacadnimo ayaa iiga muuqan jiray marka ay sanku, sunniyaha iyo gacmaha ba ka dhididdo. waa aan dareemi karaa cabsida ay warqaddan ku soo qortay. Il na dhambaalka ayay ku dhigaysay, ta kalana Kaydsane ayay isaga dhowraysay. Waxaa an sugayay in ay kusoo hadalqaaddo kulankii Higlo ee kadiska ahaa, mase aysan samaynnin. Farriintii awood ayay ii yeeshay. Indhihi iigu guray ayaa godkii ka soo baxay, dheehaygii na waa uu soo magoolay. Waa gartay in aan farxo, farriintu na baddasho xaaladdii aan ku jirey, saa guusha nololsha ba labo arrimood ayaan u arkayay; guurka Shamhaad iyo garaaddo ciidan.

Diyaaraddii waxa ay sii wadatay duullimaadkii, aniguna la sheekaysiga nafta. Fikirkii ila taraaray waxa uu i gaarsiiyay su'aalo halis gelin karay jacaylka curdanka ah, caqabadaha badanina ku gadaannaayeen. Inkasta oo uusan jacaylku guul iyo guul darro lahayn, si ahaantiisana u yahay wanaag aan la wada helin, haddana waxa aan iskudayay in aan xiriirka aniga iyo Shamhaad dibadda ka soo fiiriyo. In aan ku eego indho faa'iido iyo khasaare. In aan is weydiiyo bal waxa ay dumarka dheertahay? Ma dhammays aan dhalliil lahayn baa? Ma dhuldhulan aan dhantaallayn baa? Horta si

dhab ah ma u garanayaa waxa uu jecayl yahay? Horay gabar aan iyada ahayn ma u jeclaaday? Malaga yaabaa in dareenka i daashaday uu ka helid kaliya yahay? Xataa haddii uu jecayl dhab ah yahay ma qasabbaa in ruuxu uu hantiyo jacaylkiisa kowaad? Ma jirka iyo jaaha ayaa i soo jiitay, mise jowhraka inanta? Ma laga yaabaa in aan doonayo awoodaha ay ii dhowaynayso e, aanan damacsanayn ba dadnimadeeda? Gabadhu ma noloshayda oo dhan baa mise waa qayb ka mid ah?

Aniga oo og in haddii aan daalacanno quluubta dadka, ogaanno na waxa ay naga aaminsanyihiin, aan la wada noolaadeen iskadaa in la is jeclaado e, ayaan haddana niyadda ka doonay in jawaabaha su'aalahayga aan si toos ah uga daalacan karo wadnaha inanta Jananka. Su'aalihii ima daynin dow na uma helin. Kursigii ayaan dangiigo ugu seexday aniga oo ku qancay in marka aan jacaylka dan iyo duruuf gaar ah u weyno, uu u dhowyahay, dhab dhib iyo dheef loo mudan karo. Shamhaad waa ay ii jeellayd aniguna waa aan u jeellanaa, waxaa se na kala geeyay oday aaminsanaa in aanan ka mid ahayn ragga gaya gabdhaha dhabanka leh, shaqada dheefta leh iyo nolosha dhadhanka leh!

Duhur ayaan ka dagay magaalo -ku laamadooda duudka wabiga Aglof oo- aan ka helay degganaan iyo dadnimo. Dalkaagu waa meesha aad ku tigaado ama ad ku tanaaddo e, magaaladii aan tagay waxa ay ii noqotay waddan dhab ah. Ayaamihii aan ku soo qatay magaalada Yanaakul waxa ay ahaayeen lama-illaawaan, gaar ahaan dhowrkii bilood ee ay Shamhaad ila joogtay. Shamhaad waa ay ka dhabaysay ballanteedii, waxa ay na iigu timid dhul durugsan oo aan lagu soo dhiirran karin. Inkasta oo ay iga codsatay in ay ila joogto inta ay xaaladdu si ka noqonayso, haddana aniga ayaa diiday. Waxa aan ilaalinayay diin, dhaqan iyo dumarnimo maamuus mudan.

Waxa aan ka dhowrayay qadaf, carrab dalab leh iyo af qallooca. Ma doonaynin in ay dartay uga go'do qoyskeeda, iyo in aan qaado masuuliyadda kala fogaynta gabar iyo hooyadeed. Haddii aanan la nooleyn xusuusihii saddexdii bilood ee aan halka magaalo ku wada noolayn aniga iyo Shamhaad, ma xammili lahayn kulaylka xiisaha. Waxa aan qalbidooja wada qaadannay dhowr iyo sagaashan maalmood oo aan xor u ahayn cabbiridda kalgacalka, hawadinta jacalka iyo adkaynta isku sidkanaanta nafta, annaga oo aan ka tallaabsannin seeska diinta, xayndaabka sharafta, iyo dabarka dhaqanka.

Marka laga tago xaaladda adag ee aan aniga iyo Shamhaad ba maraynay, waxa aan ku jiray nolol aan muddo i soo marin. Yanaakul waa ay i soo dhawaysay. Guri kasta waa uu ii qoslayay, geed walba na waa uu ii mashxaradayay. Gabdhuhu barandada guryaha ayay iga soo eegi jireen iyaga oo marna la yaabban midabkayga, marna u heellan macrifadayda, mar kale na maaminaya meesha aan ka imid. Muddo ayaan ahaa sheekada kowaad ee miiska cashada, haasaawaha qaxwada aroortii, iyo waliba sheeko baralayda ay ku barxaan Foodhkada muddada dheer la dhigay, ee ay ku tilmaamaan midda ugu qaalisan.

Magaalada Yanaakul oo horay loo dhihi jirey Kimseylk, waxaa igu soo dhoweeyay Soomaali ciidan iyo rayid ba lahaa. Waxaa ka mid ahaa dadkii i soo dhoweeyay ee aanan illaawaynnin Malyuun Sigad iyo Cabdicasiis Doolaal oo ahaa lammaane ku faraxsan nolosha iyo waddanka ay joogaan, wallow aysan la ayn xanaaqa iyo xasaradda qurbaha.

Inkasta oo ay Yanaakul ahayd magaalo weyn, haddana si guud ajaanibtu waa ay ku yaraayeen. Si gaar ah ayaa loo sheemi jiray kuwa ka soo gudbay gacanka Cadan iyo Baab al-mandab, ama ka

soo hayaamay koonfurta Saxaraha weyn ee Afrika iyo bariga fog ee qaaradda Aasiya. Soomaalidii ku dhaqnayd Yanaakul ma aysan tegi jirin goobaha loo dalxiis tago, anigu se dhowr goor ayaan tegay goobaha ugu caansan ee magaalada. Libinta tamashlayntayda waxaa lahaa lammaanahii Soomaalida ahaa ee aan kula kulmay dhul fog oo dhaqan, dhiig iyo dhalasho baa an ku kala duwannahay. Doolaal waxa uu in badan i fahansiiyay sooyaalka dalka, iyo taariikhda magaalada. Waxa uu ii sheegay in magaaladan uu ku dhashay Nindev Emir oo ahaa halgamaa, iyo siyaasi hoggaamiyay kacaankii ka curtay dalka, hindisay na mad-hab siyaasi ah oo ay dowlado badan tan iyo maanta ku dhaqmaan. Sidoo kale waxaa ku dhashay magaaladan noqotay meelihii ugu horreeyay ee laga furo maktabad guud iyo masrax hibooyinka aadanaha iyo hal-abuurkooda lagu soo bandhigo, taariikhyahankii weynaa ee Kilon Zmikka.

Doolaal kor ayuu u qaaday hankaygii suugaanta, waxaana uu i dhex geliyay caalam buug iyo buuniyaal ah. Waxa uu ahaa nin la nool buugta, si qoto dheer na u la socda suuqa aqoonta iyo bandhigyada qorayaasha. Runtii waa aan ka faaii'deystay la joogiddii Doolaal oo durba noqday qof aan ku daydo.

Intii aan joogay magaalada Yanaakul ma ahayn askari barta ciidannimo iyo hoggaan kaliya e, waxa aan aad ugu kuur gali jirey suuganatii hore ee hirgashay iyo sooyaalka dalka aan ku noolahay. Waxa aan akhriyay buugtii uu ka tagay hiboolehii caanka ahaa ee Reydsich Fadris. Waxa aan ka helay sida uu u dhex makhuuto nafta aadanaha, una soo qufo dareennada kala duwan ee ku duugan. Sidoo kale waxaa qalbigaygii dhaawaca ahaa tuujiyay sheekooyinkii qoraa Akhton, gaar ahaan sheekadii "Jacayl." Oo aan hal habeenna ka maqnaannin sariirtayda madaxeeda. Waxaa i soo jiidan jirey

weedha uu Akhton ku billaabay sheekadiisa: “Jacaylku waxa uu naga indho saabaa dhalliisha ruuxa aan jecelnahay.”

Buugga “Caddaalad” ee uu qoray qoraagii isaga oo yar geeriyooday, waa Korim Yelvediv e, waxa uu ii ahaa ilays nolosha ii ifiyay. Sidoo kale, waxa aan la dhacsanaa gorfeyntii Muhiskev iyo mabda’iisii ku qotontay nabadda, ka dheeraanshaha nacaybka iyo cadaawadda. Aragtida nabadgelyada ee uu asalkeeda lahaa Muhiskev, waxaa dhaqan geliyay labo ka mid ah hoggaamiyaashii ugu cadcaddaa dunida qarnigii labaatanaad; waa Handous Diury iyo Nerl Tring oo go’aansaday in xaqooda ay ku raadsadaan nabadgelyo uusan dhiig ku daadanin. Habeenkii waxa aan barkan jirya buugga: “Maxaa laygu dilayaa”? oo ahayd sheeko faneed uu Barafasoor Ivan Sergey aad u dhalliili jirey. Baroofka oo ahaa macallin maaddada akhlaaqda ka bixiya kulliyadda dagaalka, una dhuun duleelay suugaanta, waxa uu ka biyo diidi jiray shakhsiyaadka badan ee ku jira sheekada iyo sida aysan uga badbaadin ceeb xagga qoraalka ah. Ivan yeelkadiisa e, aniga waxa uu ila ahaa buug aan isaga oo kale la arkin, kuna kali ah heegada sare ee sheekooyinka dunida.

Huteel yar oo ay Doolaal iyo Malyuun ku lahaayeen meel aan gurigooda sidaa uga durugsaneyn, ayay ku kulmi jireen Soomaali han iyo himilo weyn badaha kala soo tallaabay. Huteelka waxaa ku sharraxnaa dhaqanka iyo hiddaha Soomaalida. Dadka fadhiya oo intooda badan aan Soomaali ahayn, waxa ay ka heli jireen soo dhowaynta, udgoonka, nadaafadda iyo suugaanta. In aan xiisad leeyahay mooyee, inta kale huteelka Ugabaad ayaan rukun ka ahaa. Huteelka Ugabad, Waxa aan isku barannay dhallinyaro uu qurbuhu mideeyay, qabiilla uu kala geeyay. Dhallinyaro intii ay isu caad baxeen ka sheekaystay waayo, wacaal, iyo wadiiqadii ay soo

mareen. Maalinkii kowaad waxa ay iila ekaadeen dhallinyaro uu ka dhexeeyo xidid dhalasho oo dhow. Mase ahyane indhahayga ayay sidaa ula muuqdeen, maankaygu na waa uu isku sidkay. Marka qurbe fog la tago indhahu na u basaasaan dadkaaga, Soomaalida kulligood waa ay isu ekaanayaan.

Inta badan dhallinyaradii qabatimay fadhiga huteelka Haleelo miyiga ayay ku danbeeyeen, magaalo na waa ay ku cusbayeen. Inkasta oo ay baadiyaha ku soo daaheen, haddana sooyaalkoodii miyiniimo waa ay ka boodsanaayeen, iska dhigidda dhal magaalo ayay isku dhabar jabin jireen. Waxa ay u kala baratami jireen, kuna faani jireen gadashada dharka qaaliga ah, si ay ugu ekaadaan ree magaal. Wakhti aan yarayn ayay ku bixinayeen dumarka iyo ka sheekeynta dhacdooyinka la xiriira. Cabidda qaxwada madoow iyo xirishada koofiyadaha, waxa ay u haysteen aqoon iyo aragti. Waxaa indho sarracaadiyay dhaqanka furan iyo magaalada mugga weyn. Dumarka gacanta haatinaya iyo dad laga xishoodo la aantu na waa ay u sii kabo galisay.

Maalinkii kowaad waxa ay barbaartu is barbar dhiggayeen Polina oo sagaal iyo toban jir ah iyo Elizaveta oo kow iyo labaatan jir ah. Labada gabdhood ee walaalaha ah waxaa dhashay Sasha oo lahayd guriga ay dhallinyaradu degganaayeen. Inkasta oo -sida aan doodda ka fahmay- ay labada hablood isu dhowaayeen dhinaca da'da, dabeecadda, iyo dadnimada, haddana waxa ay ku kala duwanaayeen muuqa jirka iyo tilmaamaha dumarka ee maanka ragga gilgila? Dood dheer oo aan la isaga garaabin ka dib ayuu Cabdi Hurre si uu mowqifkiisa u caddeeyo soo qaatay meersyadan:

“Nin baruurta jecel baan ahay oo waydi waa belo e,

Naag aan kub iyo bari labayn waan ka boodsanahay.”

Cabdi Colaad oo qosol soo dhaafay isku celinaya, ayaa Hurre ugu jawaabay: “Cabdoow kub iyo sal waa hore ayaa laga tagaye, Elizaveta ayaan ka helay iska dheh.”

Maxamed oo damcay in uu hadalka soo gabagabeeyo, dhallinyarada na la wadaago dookhiisa ayaa dooddii sii adkeeyay: “Polina ma laha shaf buuxa iyo addimo wayn sida Elizaveta, waxa ay se leedahay naaso yaryar oo adag iyo indho jacayl. Indhaheedu waxa ay i xasuusiyaan baydkii uu tiriyay ninkii Carbeed ee jacaylka uu basanbaasiyay, waa Jamaal Buthayna e:

لَهَا مُقَلَّةٌ كَجَلَاءٍ نَجْلَاءٍ خِلْقَةٌ*كَأَنَّ أَبَاهَا الطَّبِي
أَوْ أُمُّهَا مَهَا.

Maxamed oo aan weli ka afqaadin ammaant Polina ayuu Xaashi hadalkii boobay: “Waryaada! war soo tii laga xishoon jiray waxa aad ka sheekaynaysaan. Ama wax dux idinka raacayso ka hadla, ama dibnihii na xirta. Waxaa se iila yaab badan kan Maxammed ah ee jacaylka uu indhaha u qabo inta uu suugaantii Soomaalida saluugay, Carab u soofay.

Garaar Dhoorre oo dhinac na ka boodsan Carabiga uu Xaashi ka dhigayo afqalaad, dhinaca kale na ka biyo diidsan gorfaynta iyo is barbardhigga xubnaha dumarka iyo tartansiinta laba hablood oo indho buluug ah leh, ayaa yiri: “Waxa aan joognaa duni madaxeedii minjo loo rogay. Bal daya waxa ay raggaa waa wayn ka sheekaynayaan! War islayaaba.

Dhallinyaradii isku ayniga iyo aayaha ahayd, waxa ay xirnaayeen dhar culus, dhul aan u ekaynna waa ay ku noolaayeen, asii maanka iyo maskxada ba waxa ay ku siteen dhulkoodii hooyo! Soomaalidu marka ay dalkooda joogaan waxa ay xoogga saaraan sidii ay dalka

uga tegi lahaayeen, marka ay ka dhoofaanna ma illaawaane ka sheekayntiisa ayay waqti geliyaan!

Sacad oo aqoon ahaan da'yarta ugu tun waynaa, waxa uu ku mammanaa siyaasadda iyo dhalliisha hoggaanka dalka. Waxaa halqabsi u ahaa: "Taariikhda, oo ah sheeko faneed furan, ma qorto kuwa jeebasha buuxsada, dhaldhalaalka nolosha na ku habsaama e, waxa ay qortaa kuwa dadkooda u sahmiya digil wanaagsan, dalkooda na ku hoggaamiya caddaalad iyo sinnaan."

Muddadii aan dhallinyaradaa wada joognay ma arkin iyaga oo si qoto dheer uga hadlaya dalka ay ku noolyihiin; dhaqankiisa, diintiisa, sooyaalkiisa, dhaqaalihiiisa ama siyaasadda lagu xukumo. Aragtidayda, danayn la aanta dalka ay ku noolyihiin ma ahayn talo ay ku xumaadeen. In Soomaalida halkan ku dhaqan aaysan faduul badanayn, dowladda iyo qaab xukunkeeda na dhex galin, waa ay u aayeen. Dalka waxaa ka talinaysay dowlad xukunkeedu urursanyahay, dadku na waxa ay ahaayeen madaxwayne fikira iyo malaayiin fulisa. Lama oggolayn isu imaatinka ka badan shan qof, haddii aysan oggolansho haysannin! Waxa keliya ee laga doodi karay waxa uu ahaa qiimaha hablaha jirkooda ka ganacsada, nooca khamriga, isbarbardhigga heesaha, iyo ciyaartooy si xun kubbad u laaday! Inta badan Soomaalida looma diidi jirin in ay isu imaadaan. Ma jirto cid diidaysa kulanka duul sheekadoodu tahay kala badnida qabiillada, kala soocidda suugaanta, faaqidaadda sooyaalka, iyo faallaynta dhacdooyinka maalinlaha ah?

Marka aan dib u eego waayahaygii Yanaakul waxaa igu soo dhaca qoraalladii aan sida maalinlaha ah u kaydin jirey. Waa xusuus-qor laga dheehan karo naf daallan iyo jir caabboon. Waxa aan lahaa il u kuurgasha nolosha, dookh dhadhamiya quruxda, iyo faduul igu riixda ka wardoonidda wax walba. Dhambaalkan hoose

waa mid ka mid qoraaladii aan Shamhaad u diri jiray aniga oo og in aysan gaareynin. Dhambaalka dhexdiisa kuma kalaxtegin tabinta xiisaha iyo sawiridda hilowga, sababtu na waa in aan iyada uga ba'ayay. Sidoo kale waxa aad ku arkaysaa qaab qoraal waagaa la xiisayn jiray oo aanan baddalin.

“Maanbilaay guddoon salaan ka udgoon saxansaxada, ka qabow yaxniga, ka macaan xareedda, ka na weyn badaha gurxama. Gacaliso waa Jimco bisha kowaad afar tahay. Lix iyo toban gu' ayaa laga joogaa geeridii awoowgay Xirsi, labo sano iyo bar na dib u noqoshadaadii! Waxa aan la noolahay xusuustii aad kaga tagtay Yanaakul. Gacaladaydaay laabta ka ogsooni in adiga oo inan ah, ka soo jeeda qoys magac leh, aad dartay uga soo talowday bado, wabiyo iyo xuduudo dowladeed. La yaab iguma noqonnin go'aankaaga oo aabbahaa ayaad tilmaamo badan ka raacday, waxa aan se la shaamareeray sida aad hooyadaa ugu qancisay booqashada magaalo uu ku noolyahay nin aad doonayso oo lagu diidanyahay! Indho u rooneey waa aan xusaa kuraastii taallay beertii aan casar gaabadka iyo fiidka hore ku sheekaysan jiray. Waa aan maxabbo jalleecaa jidkii aan mari jiray innaga oo u soconna gurigii Doolaal.

Shamhaadeey waa fiid aan sheedda ka daawanayo tallaabada bulsho kala dan iyo dookh ah oo isku waydaaranaysa waddo yar oo la murugaysan qabow iyo mugdi. Waad ogtahay in ay adagtahay lugaynta jidadka Yanaakul xilligan oo kale, hasayeeshee koox mayal adag oo haysata diin dadkeedu yaryahay, qabow iyo kuleyl ba waa ay u babac dhigi karaan! Labaatameeyadan qof ee ka soo baxay Kaniisadda ii jirta boqolka tallaabo, waxa ay ka mid yihiin toban kun oo ku nool daafaha dalkan, kuwaa oo haysta Diin aan xog badan laga haynin, qarnigii 12aad na soo billaabatay. dadka

Diintan haysta cidna diintooda uma bandhigaan iyagu na kama baxaan. Waa diin xiran oo dhaxal kaliya lagaga mid noqdo. Kooxdan oo dadka ka soo horjeeda ay ku xantaan mayal adayg iyo aragti ku dhisan caro iyo kacdoon, waa ay isku xiranyihiin. Si joogta ah ayay u kulmaan isugana akhriyaan buuggooda ay aaminsanyihiin in uu ku hagayo dhabbaha badbaadada, eegga iyo aayaha ba. Bulshada raacsan diintan ma kala haraan, iskuma dhacaan, kala irdhow na ma yaqaanaan. Ma dhexgalaan siyaasadda oo ay u arkaan nijaas laga fogaado. Hal xaaftad ayay degaan, ubadkoodu na goobo gaar ah oo ay iyagu leeyihiin ayay wax ku bartaan, kuna ciyaaraan. Iyaga ayaa is guursada, haddii ay geeriyoodaanna xabaalo gaar ah ayay leeyihiin. Waa bulsho is og, isu eg, is gacan qabata, isku tolan oo is tabantaabisa. Inta badan lama arko ruux iyaga ka mid ah oo shaqo la aan ah ama shaxaataamaha.

Marka aan eego dadka dhabbahan barafku qariyay maraya ee itaalka iyo xajmiga jirka qur ah ku kala duwan, waa aan la yaabaa! Aniga waxa ay iila muuqdaan hal bulsho iyagu se waxa ay aaminsanyihiin in ay wax walba ku kala duwanyihiin. Waa sida qabiilada Soomaalida ee iyaga oo mid ah aaminsan in ay kala duwanyihiin! Kooxdan diinta gaarka ah haysata ee aan habeennada qaar ka ladi waayo guuxa gambaleelka Kaniisaddooda iyo sawaxanka cibaadadooda oohinta iyo ciqaabta jirka ku dhisan, iyo kuwa malaayiinta ah ee ay ka cabsadaan iyagu, waa isugu kay mid oo ma kala garto! Indho buluug ah, weji aad mooddo in uu dhiig ku taaganyahay oo u eg Faraanfar daallan iyo timo casuus ah ayay wada leeyihiin! Walow aan sanado wada noolayn dadkan, haddana ma qabto magacyadooda isu wada eg. Yaa qaban kara malaayiin magac oo S, K iyo V miiran ah?

Dadka halkan maraya intooda badan waa labo labo gacmaha is haysta, qaar waa keli aad u laxaadsanaya sidii dabadhoon sabada ku daahay oo gaaraya geel fulay fooddana galiyay kayn dugaag badan. Mid baa dadka oo dhan ka dambeeya, oo kolba lug qaadaya sidii hal ragaadsan, kuwana waa guuto sheeko iyo qosol ba wadaagaya. Anigu ma haysto wehel aan ahayn xusuustaada iyo bisaddeyda indhaha kuuskuusan ee i ag fadhida. Run ahaantii sanadihii la soo dhaafay marka laga reebo maalmihii aad joogtay ma haysannin wehel aan iyada aheyn, illaa uu milmay kala duwanaanshahannagii oo aan noqonay isku mid! Ma bisad ayaan wada noqonay mise bashar? Ma garanayo waxa aanse ogahay in qofka qurbaha ku daaha, cidladu na daashato uu la mid noqonayo waxyaabo badan. Habeen hore mar ay aad u xanuunsatay, ka dib markii ay qoonsatay oodkac uu ii keenay Cabdifataax, aad ayaan u walbahaaray sidii ay tahay walaal aan caloosha isu bannaynay, inantayda curad, ama afo aan jeclahay. Layaab malaha oo nolosha ayaan ku walaalownay. Waxa aan nahay labo qariib oo is dugsanaya.

Bisaddaydu dabecado wanaagsan ayay leedahay, waxa aanse ku jeclaaday dusha aysan waxba dhibin. Waxa ay u dulqaadataa dabecadahayga is bedbaddala ee habeen ba jaadka ah, qarowgayga joogtada ah na waa ay u adkaysataa. Marka aan arko doorka ay noloshayda ku leedahay iyo sida aan ugu xisaabtamo joogiddeeda guriga ayaan garwaaqsadaa in ay gar u leeyihiin yaanyuuruhu in ay aadanaha la noolaadaan ku dhawaad toddobo kun oo sano, ilbaxnimooyinka qaar na ay gaarsiiyaan booska dadka oo ay taalloorayn u dhisaan, maamuus gaar ah na siiyaan, ruuxii dilana la dilo!

Bissaddan oo bishii la soo dhaafay saddex jirsatay, haddii gu'ga

aadanaha loo fiiriyana labaatan jir ah, ma jecla caanaha iyo si guud dareeraha. Waa ay iska la weyntahay in afkeeda ay ku qoyso waxa aan dhiig ahayn! Sidii ay kal hore uga soo baxeen miciyo dhaadheer oo dhumuc leh, afka ma saarto waxa aan hilib ahayn, si ay cadkeeda hilibka ah u soo dhacsato na guriga ayay ii waardiyeesaa marka aan maqanahay, marka aan joogana jiirka iyo baraanbarada oo barada aan dagganahay ku badan ayay la baratantaa in ay baabi'iso na iskudaydaa. Waa shaqo adag. Intaa oo kaliya iima qabato e, marka aan waayo ruux aan afkayga hooyo kula hadlo iyada ayaan la sheekaystaa, u gudbiyaa cabashadayda, u bandhigaa gocoshadayda, uga sheekeeyaa riyoooyinkayga, ku aamminaa sirtayda, u dul maraa waayahayga iyo tagtadaydii aan toolmoonayn, iyaduna dan iyo aabo igama gashee teeda ayay iska wadataa. Maaaw... Maaaw da ayay gurtaa, feenataa laf ay hilibkii ka fiqday, ama dhambacaadsataa sariir dusheed, ama kursi korkii isku kala bixisaa. Inta badan waa ay ii jiir naxdaa, ila oydaa, ii muujisaa in ay ka xuntahay dhibaatooyinka aan sida joogtada ah ugu gudbiyo, kolkol na waa aan ku xanaaqaa la yaabaa dareen la aanta ay ii muujiso, dabadeed na u diidaa hilibka.

Inkasta oo ay aadanuhu u arkaan in ay mukulaashu nafteeda uun jeceshahay caloosheed la ciyaar na tahay, haddana aniga sidaa iilama muuqannin. Sanadihii aan wada noolayn waxa aan bartay in bashadu ay tahay saaxiib dhow oo dhooroof iyo dhiirranaan ba leh. Waxa ay leedahay garaad ay ku kala garato xaaladda uu ruuxu marayo, farxad, murugo, cabsi, ama ciil. Waxa aan bartay akhrinta muuqaalada iyo dhaqaaqa ay bixiso. Waxa aan yeeshay fasiraad aanan hubin in ay dadku ilawadaagaan iyo in kale. Marka aan faraxsanahay iyadu na faraxsantahay saynta ayay kolba dhan u gilgishaa ka dib na goojisaa sidii hal riman. Mararka qaar ayay ku dartaa bootin iyo bardoodan. Marka ay wax diidantahay saynta

ayay si xoog ah dhulka ula dhacdaa. Marka ay murugaysantahay waxa ay dhaqaajisaa shaarubaha iyo dhegaha. Marka ay cabsanyso ama ay xanaaqsantahay miciyaha ayay lisataa, ciddiyaha na waa ay soo saartaa. Xilliyada qaar waxa ay dhogorteeda u kicisaa si mucjiso leh asii aan garanwaayay waxa ay ula jeeddo. Marka ay “Miyaaaw... Maaaw” laba jeer ku celiso waa ay i dhiirragalinaysaa, marka ay mar qur ah dhahdo na waa ay i dhegaysanaysaa, dhuganaysaa hadalkayga.

Bissaddii aan Kifaax u bixiyay, sidayda oo kale ayay keli ahayd. Sanad ka hor ayaan ka soo helay xarunta tareenka. Malaha waxa ay ka ambatay waalidkeed iyo walaaladeed. Markii aan soo helayay dhaawac culus ayay qabtay. Dad weynihii u kala baratamayay tareennada oo waagaa dalka ku cusbaa, dadku na xiiseynayeen ayaa cagta mariyay. Hirar dad ah ayaa ku istaagay oo si arxan darro ah dubkeeda dhulka u dhigay. Garab ayaa jabnaa, lug na dhaawac xoog leh ayaa kaga yaallay, dhegaha na dhiig ayaa ka qubanayay. Guriga markii aan keenay shaqadii kowaad ee aan qabtay waxa ay ahayd kabidda lafta jaban iyo dhayidda dhaawacyada muuqda, aniga oo kaalmaysanaya dhakhtar saaxiibkay ah iyo tab ciidan.

Gacalisoo ma rabin in aan bisaddayda Kifaax intaa ka sheekeeyo laakiin qalinka ayaa ila taraaray. Aan ku noqdo sheekada. Shamhaadeey labadeennu waa aan kala baadnay, halka mucaashaqiinta dhiggeenna ahi u dabbaaldegyaan sanad cusub oo la rajeynayo in uu ka wacnaado kii hore. Tamashlaynta iyo u toog haynta sanadka cusub ma ahayn dhacdo muhim u ah noloshayda, kumana jirin xafladihii aan xusiddooda ku soo hanaqaaday, ha ahaadaan kuwo diin, dal ama dhaqan e. Dadka aan ku dhex noolahay se sidaa ma aha. Dhalashada sanadka cusub waa ay isugu hambalyeeyaan. Waxa ay is waydaarsadaan duco, ubaxyo,

iyo dhunkasho dhawaan la eedo. Waxa ay naawilaan in uu noqdo mid naruuro leh, ilaysku ka adkaado mugdiga, aqoontu na cagta mariso jahliga. Shirkii u danbeeyay ee culimada ku xeesha dheer Sayniska, cilmiga dhulka, isbadalka hawada, iyo cir-bixinta, ay ku yeesheen magaalada Yoripal, waxa ay sheegeen in ay ku rejo weynyihiin neefsashada dhulka iyo isbaddal togan oo ku dhaca cimilada muddada laga dayrinayay. Birmagaydada oo inta badan ay colaaduhu saanyadaan waxa ay quuddarraynayaan in siyaasiyiintu dagaalka nabad ka doortaan. Si guud waxaa laabta lagu hayaa duni nabad iyo barwaaqo u xuubsiibata. Eebbe rejadaa kama dhigo xumbo shiiqday.

Arbaco, Januray 02,

Qalbi qurbe ku nool qaxan kama dhammaado e, farriintan hoose ayaan Shamhaad u diray aniga oo aan tii hore jawaab ka helin. Sababta aan dhambaalada u dirayay jawaab aan helo ama aanan helin e, waxa ay ahayd in aysan Shamhaad noloshayda ka bixin, dareenkeeda na aan la noolaado. Habeen aan weli xasuusto qabowgii dhacayay ayaan warqaddan u qoray gabar qalbigu qaayibay asii qurbe iyo qanaaco darro waalid na kala qarisay.

“Shamhaadeey caawa waa kaligay. Jaakad weyn oo suuf ah ayaa iiga hoosaysa bustaha aan huwanahay, faraha aan farriintan ku qorayo na qabow ayay ila xanuunayaan. Wax walba waxaa iiga daran cidlada. Waxa aan u baahnahay in aan hadlo, qoslo, ka sheekeeyo cashirkii maanta igu adkaa, odaygii i waydiiyay dalkayga, markii aan u sheegay na garanwaayay! Wiilkii yaraa ee indhaha la aa, Bangiga horumarinta agtiisana ka tuugsanayay, isaga oo si quruxbnadan u tumaya Muusig taariikhi ah. Mar haddii aanan haysannin dad aan dugsado, ma jiro xal ka sokeeya in aan maciin bido Kifaax oo sidii aan currigii saaxiibkeed ahaa u cayriyay ii

caraysan. In Currigu uu Kifaax la joogo dhib iguma haynin e, waxa aan ka xumaaday hilib uu iga cunay. Kab culus oo midda ciidanka u eg intii aan madaxa kaga dhuftay ayuu daaqadda ka booday isaga oo Kalyo kuuskuusan. Dibadda intuu istaagay ayuu dib ii soo eegay. Jalleecadiisii waxa ay i soo xusuusisay subixii gurigiinna dibadda la iiga saaray.

Macaaneey, Habeenka iyo kalgacaylku ba waa ay fidiyaan, qalinku na waxa uu diyaar u yahay ku dul ooyidda warqad u cad sida qalbigaaga. Waxa aan garan la ahay si aan u kala horo fikradaha maankayga isku jiraya. Daaqadda ayaan daahii saarnaa ka fayday si aan u eego banaanka aad mooddo beer uu ka baxay cudbi bislaaday. Noole dhaqaaqaya ma jiro Sida ay ila tahay qabowga dhacaya waxa uu goyn karaa naf ku dhalatay dhulbaraha adduunka. Qurbe iyo qabow mooyee culays kale ma jiro. Noloshu waxa ay ku socotaa sideedii caadiga ahayd, xiiso iyo xamaasad toona ma laha. Caafimaadkaygu waa uu wanaagsanyahay. Dheg uu igu dhuftay nin waalan oo si lama filaan ah ii soo weeraray ayaa i dikaamaysa! Waxa uu ahaa nin dheer oo wegdo leh, sanaduhuna ay cusleeyeen. Foolka midig waa uu madoobaa sidii in uu beer ari yahay. Cunto iyo waxyaabo kale oo uusan ka cadayannin ayaa ku marnaa ilkihiisa. Waxa uu lahaa gar guddaafad badan iyo timo duful ah.

Shalay badda ayaan ku kallahay aniga oo wehel iyo xusuus waayo hore ka raadinaya. Baddan oo dadka deggan ay ugu yeeraan Sülertá ma aha sidii badahii dhulkeena hooyo. Biyaheedu waa qabow uu baraf dul sabeeyo inta badan sanadka. Sidaa darteed xilliyada cadceeddu jirto waxaa u soo dalxiis taga kumannaan ruux. Anigu jecayl uma joogin, xiisana uma qabin daawashada shimbiraha guuto guutada ugu dagaya jabal ka daalay dharbaaxada hirarka

biyaha e, waxa aan doonayay in aan kula tacaallo dareen i hiyi kicinayay maalmihii ugu danbeeyay. Baddu waa ay dagganayd. Ma aysan lahayn ciiryaamo iyo baraf, biyuhu na jaballada ayay kalgacayl salaaxayeen. Meel inyar ii jirta waxa ku dabbaal joogtaynayay qoys aan u malaynayay in ay ka soo jeedeen bariga dalka aan ku noolahay marka aan eego lahjaddooda. Qosol iyo farxad ayay dugsanayeen anigu na kelinimo. Hoosta ayaan iska lahaa: “Duulku qabow u adkaysi badanaa! Malaha wadnahayga oo kale ayaaysan lahayn?”

Meel aan Xaaxiga ka durugsanayn waxaa iiga muuqday gaari madoow, doon caariday, iyo oday coobir ah. Duqa oo aan xagga sare dhar ku qabin, waxa uu lahaa bidaar dhallaalaysa iyo cirro aad mooddo Gocondho gamashi joogta. Gacanta bidix waxa uu ku haystay buug midigtana ookiyaale. Toloow maxaa aysan noloshu barin oo uu buug ka baran karaa?

Gabar labaatan jir ah jirkeedu na bislaaday oo bar madow dhabarka dhankiisa bidix ku leh, ayaa agtayda ku dhar yaraysatay. Gacmaha ayaan kaga gaashaantay cowrada inan tin iyo cirib siman, sii jeed iyo soojeed na lakala garanaynin. Ma doonaynin in aan la qabsado, Caadinimada dumarka qaawan. Dadkan iyo innagu waa aan ku kala duwannahay qeexiidda qaawanida, sharafta iyo ceebta. Halkan dadku ma kala sarriigtaan, qaab nololeedkii dalkeennu kama shaqeeyo, wixii aan ceeb u naqaannay na looma yaqaano. Meeshan, cidina cid soddog iyo seeddi uma aha. Qof na qof xidid lama aha. Haddii ay isu yihiinna ma jiro dhaqan kala teedaya iyo goobo ama qaab aysan ahayn in la isu arko. Badda iyo tamashlayn marka ay tiimaado na dadku waa ay isla egyihiin, simanyihiin, wada qaawanyihiin. Waxa kaliya ee la hadal hayo waa layr qabow, Muusig dabacsan, buug bilan, bakeeri bun ah, ama koob khudaar

la shiiday ah. Dadka qaar na waxa ay midigaystaan biyo kulul iyo balwado kale. Markii aan ka soo tagay badda waxa aan dhex qaaday sakado qabow la murugaysan. Dad iyo duunyo waxaa la sugayay soo bixidda qorrax laftirkeedu u halgamaysa in ay is muujiso, gees na kala soo baxdo daruuraha ku dahaaran dunida. Gurigii kuma aanan laabannin e, waxa aan fariistay Maqaaxi la sheego in ay saldhig u tahay haldoorka magaalada.

Shamhaadeey habeen hore waxa i soo martey dhacdo in la wariyo mudan! Haddii aan ahaan lahaa dadka xiddigiya, waxa aan dhihi lahaa mustaqbal qurux badan ayaa i sugaya. Sida aad la socoto ma aqaanno xiddiginta, asii waxa aan cilmi dhegood ku hayaa in ay tahay cilmi guun ah oo salka ku haya u hanqaltaagidda timaadada. Fiidkii hore waxaa cir iyo dhul is qabsaday qabow, mugdi, baraf, roob iyo dabayl, abuuray jawi cabsi iyo murugo leh. Jawigii cabsida lahaa waxa uu hal mar isu baddalay iftiin iyo farxad. Si lama filaan ah ayuu cirkii u muuqday qorraxdiina loogu diirsaday. Muuqaalka cirku waa uu ka duwanaa midkii aan aqaannay. Waxa uu ahaa boore huruud lagu baraxay. Ma ahayn mid la filayay ama dhaca inta badan. Waxa uu ahaa kadis qurux badan. Haddii xalay dhulku dhoolla caddeynayay caawa waa uu cartamayaa. Habeenkii ayaa ka adkaaday dharaartii, ilayskii na waxa uu ku go'ay dhabta mugdi isku ballaariyay oogada dhulka. Weli magaaladu ma aysan seexannin. Waxaa meel fog ka soo yeeraya gambaleel dadka lagu ogaysiiyo in ay khatar jirto. Nalalka qaar ayaa shidan oo duufaanta ugu adkaystay sidii aan ugu gagsaday dhibkii Jananka. Kalaabyada waawayn waa ay shaqeynayaan oo qoob ka ciyaar ayaa ruxaya. Dhegahayga waxaa ku soo dhacaya heestii sanadihii dambe laga daba dhacay ee "Luden." Waxa aan is waydiiyay: "Sidee ayay isu qaadanayaan, laxankan lulmada wata iyo nolosha kalaabyada ee niikada, is

jajabinta iyo awoodda leh?

Daaqadda guriga gadaasheeda waxa iiga muuqata buurta Berto oo dadka deegankan ay ku faanaan. Waxa ay ka mid ahayd goobihii lagu jabiyay dowladdii Ganaska ee dalka soo weerartay dabayaaqadii qarnigii 19aad. Dadka magaaladan deggan waxa ay Berto u arkaan sharaftii awoowyadood, intooda bandanna waalidnimo ayay u maamuusaan. Sanad walba mar ama labo ayaa halkan lagu qabtaa xafad weyn oo ay ka soo qayb galaan qaybaha kala duwan ee bulshada. Dabbaldagga sanadlaha ah waxaa laga reebaa dad yar oo eersaday in awoowyadood aysan ka qaybqaadannin halganka, ama ay ahaayeen gumaysi kalkaal. Durriyaddii ka farcantay dadkii lagu asteeyay in ay garab istaageen gumeysiga xilligii uu socday geylankii dhul xoraynta ee aan loo kala harin, waxaa loogu yeeraa “Yérassa” oo ah magac xambaarsan yasid iyo qadarin la aan, bulshadana waxa ay kaga noolyihiin dabaqadda ugu hooseysa. Badankoodu waa sabool sacabada dhigta, lagana sheemo nolosha tayada leh. Waxaa shaqo u ah falidda beeraha, dhisidda guryaha, xannaanaynta xoolaha, booyasannimo, iyo shaqooyin kale oo aan ka dux rooneyn!

Aad ayaan u layaabi jiray in odayaal waa hore xijaabtay denbigii ay galeen loo ciqaabo fac hadda nool! Waxa ay ahayd arrin i taabatay. Sinnaan la aantu meel kasta ayay ka jirtaa. Runtii boog aan muddo dhayay ayay danqiyeen! Aah boogaha takoorku xanuun weynaa! Dhibka aniga dalkayga igu haysta ayaa iyagana dhulkooda ku haysta. Sheeko baraleey ayaa labadanadaba naga dhigtay kuwo hoos loo eego, dumarku huruufaan, raguna quursadaan. Waa se su’aal fac weyne yaa huba in dadkan laga sheemo buurta iyo dabbaaldagyada ay awoowyadood ahaayeen jawaasiis u shaqeeya Ganaska? Waxa ay u badanatahay sheeko

xariir dadkaa lagu fogeynayo, sida aniga iyo dadka ila haybta ah ba loogu fogeeyay sheeko aan sal iyo raad toona lahayn. Xittaa haddii ay awoowyadood gabeen difaaca dalka, amaba ay gar-wadeen u ahaayeen gumaysiga, maxaa isku tolaysi ubadka maanta nool iyo fac waa hore galbaday?

Khamiis, Diseembar 12.

Farriintii aan kuu soo qoray toddoba bilood ka hor, xusuus gaar ah ayay igu lahayd. Fikraddu waxa ay igu dhalatay aniga oo ku dangiiga kursi laga sameeyay alwaax iyo cow la isku maray. Agtyada waxaa yaallay miis dhas badan iyo buug aan akhrinayay inta aysan hurdadu i qabannin. Shumac ayaa dhanka bidix ee qolka ka shidanaa. Waxa uu hoos yaallay katabaan ay saarnaayeen dhowr shaati, laba funaanad, afar sarwaal, iyo saddex nigis. Muran ay caadaysteen qoyska dariska ila ah ayaa i dhibayay. Sertov waa oday muddo ka soo shaqeeyay boostada. Illaa uu howl-gab noqday, waligii na shaqo kale ma uusan qabanin. Waxaa u dhexdey oori da'a ahaan aad uga yar oo aan ku faraxsaneyn saygeeda. Waa ay ugu dulqaadanaysay waayeennimada jirkiisa dabcisaye, waxa ay ka hinaastay markii ay ogaatay in haweenay Artem la dhaho -oo odaygeedii uu ka dhintay saddex sano ka hor- uu lwaba habeen casho u raacay. Dhowr mar ayuu Sertov iiga sheekeeyay kala duwanaanta isaga iyo xaaskiisa. Maalin uu aad u xanaaqsanaa ayuu igula kaftamay: "War ninyohow yaa carruur qabi jirey? Anigaa is kharribaye hooyadeed ayaan is fahmi lahayn. Waxa aan guursaday inan da'da afraad ee caruurtaayda la eg! Khaladka aniga ayaa iska leh"!

Qosol aan dibnaha dhaafsanayn ayaan Sertov ugu jawaabay socodkaygiina sii watay. Waxa aan niyadda ku hayay tababarkii kululaa ee aan maanta soo galay iyo waxa aan ka faaiidayo. Si kasta

oo aan u noqdo howl-kar tayo iyo toosnaan ciidan leh miyaan noqonayaa taliyeha ciidanka, Wasiirka gaashaandhigga, ama sargaal sare oo laga haybaysto? Sida ay u badantahay waa ‘Maya’ saa dalkayga ma jiro ruux wax ku noqda tayo iyo hibo uu Eebbe siiyay e, qabiilka ayaa xil lagu gaaraa, xilaha aad doontana lagu guursadaa. Ma adeegsan doono tababarka aan qaatay iyo awoodda aqooneed ee aan leeyahay. Waxa ay noqon doonaan ul gacan waayeel ku jirta. Haddiise aan iskaba daayo ciidannimo oo aan dowladdaa ballaaran dhinac ka gelo, sidee ayuu xaalkaygu noqonayaa? Mase raadsan karaa shaqo aan ciidannimo ahayn? Soo dalka denbiile la soo madaluufiyay kama ihi? Xitaa haddii la ii oggolado in aan xafiisyada kala duwan ee dowladda ka shaqeeyo maxay ii taraysaa ama anigu aan u tarayaa? Ma jiro qof xiiso u qaba ka mid noqoshada shaqaalaha Dowlad dawarasanysa, dadkeedana kala sarreysiisa iyada oo u eegaysa qabiil iyo itaal qoysnimo. Ka mid noqoshada Dowlad musuqmaasuq baahsan nolol ka dhigatay, waxa yar ee la soo saaro ama la soo siiyo dhowr nin jeebka kukala shubtaan, shacabkeedu na baahi la il daranyahay waa uun habsaan iyo han yari.

Shamhaadeey sidaad iiga tagtay walaac ayaan la noolahay. Inkasta oo aad ka soo jeeddo qoys ciidanka ku dhaata haddana ii oggoloow in aan dhalliilo. Marka aan dalka dib ugu laabto ma la ii oggolaan doonaa in aan ciidankaygii dib ugu noqdo? Haddii la ii oggolaado ma waxa aan ka qayb qaataa dhaqan xumada askarta? Ma waxa aan dilaa dadkayga? Awoodda aqoonta iyo cilmiga aan soo bartay ma waxa aan ku tijaabiyaa shacabkayga maatida ah ee aan iyaga u dhaartay? Ma waxa aan ugu kaalmeeyaa kaligii-taliye aan oggolayn in masiirka dalka iyo nolosha dadka lala wadaago? Kaligii-taliye aan aqbali karin qof ka ra’yi duwan, dadka indheer-garadka ah na ku dhufta tiimbare “Mucaarad” oo dalkeenna ka

noqday eray lagu xalaalaysto dhiigga iyo sharafta qofka. Qorraxda ayaa laga qariyaa ruuxii isku daya in uu wax toosiyo ama ku hadaaqi waaya magaca madaxwaynaha, waaba haddii aan naftiisa la goynin. Shamhaadeey dadku ma mucaarad baa hadday xaq ka maansoodaan?

Bilihii u danbeeyay waxa aan ku dhex ambaday waadiyada fikirka, dhan aan u qaadana waa aan waayay. Marmar ayaan is weydiiyaa sababta aan u diidayo dhibka bulsho ii caddaalad fali wayday! Shacabka aan u turayo soo ma aha kii gaboodfallada ii gaystay? Soo ma aha kii igu sharciyeeyay in aan ka hooseeyo, gabdhahooda geyin, garabkooda na istaagi karin? Anigu ba maalin walba kun jeer ayaan ciil iyo caloolyoow u dhintaaye, haddii ay iyagu na dhintaan maxaa iga galay, ma geeri ayaa geeri dhaanta? Haddana damiirka ayaa i ciqaaba, waxa aan garwaaqsadaa in aragtida aargoosigu aysan ku dhisnayn garaad bisil iyo gobannimo. Dhabtu waxa ay athay in bulshada i takooraysa ay iyadu maanta badbaado u baahantahay. Duulka aamminsana aragtiyaha kala soocaya bulshada walaalaha ah waxa ay ku dhex jiraan mugdi nololeed iyo mala-awaal fikir. Waxa ay ila tahay in dadka nacaybka ka dhigtay xayndaab noloshooda summad u ah, ay iiga baahanyihiin gacan iyo garab. Qaabku hakala duwanaado e, annaga iyo iyagu gargaar ayaan u baahannahay.

Waadiyada fikirka ayaan kolba mid dhex qaadayay markii uu si degdeg ah iigu soo galay Sakariye oo aan tababarka ku wada jirnay. Sakariye waa nin dheer oo indha kuuskuusan, fanax hoose oo laga cabsado na leh. Bishimihuusu waa ay buurbuuranyihiin guduudanyihiin, mar walba in hadda boogoobeen ayaa la mooddaa. Ragga marka uu la joogo ma aha nin lagu tashado ama gola ka hadal leh, dumarka se waa uu shirayaa. Waa shabeel

naagood kuliyadda tabbarka ciidanka laga yaqaano. Wixii haween looga baahdu isaga ayaa xalliya. Saraakiisha qaar waxa uu soo xusuusin jiray gabaygii Sayid Muxamed Cabdille Xasan ee ahaa: “Dumarkii Cadmeed buu yaqiin ciir ka barigooda. Dabecadda dumar ku marnida ah waxa ay ka dhigtay nin aan saaxiib rag ah lahayn asii ay xaawaley ku gadaamantahay noloshiisa. Dumarku aad ayay uga helaan sakariye. Meesha uu istaago toban ayaa soo istaagta, toban waa ay isa soo maqiiqaan, toban kalena waa ay sugaan! Inkasta oo sida ay Malyuun Sigad sheegi jirtay uu Shalmad raac ahaa, haddana waxa uu ahaa saaxiib yaqaan, maalinka ay xaajo murugto loo baxsado. Weligii qof mutay cidlo kagama tegin, qof garab waydiistayna faro marnaan ma celinnin.

Dhidid buurbuuran ayaa Sakariye koodka ka saarnaa, indhihisu kabbo dhiig ah ayay ahaayeen, cabsi na waa uu dareemayay. Dibadda ayaa laga maqlayay garaaca wadnihiisa. Waxa uu iila yimid arrin aanan weligay ku fikirin, aanan is lahaynna halkan ayay ka dhici kartaa! Dood dheer ka dib waxa aan isla qaadannay in aan is raacno xal na raadino. Qawaaniinta aan qornayn ee Soomaalinimada ayaa igu qasabtay in aan dhigo waxa aan hayo Sakariye na caawiyo. Aniga oo aad uga xun huradada la iga gaagixiyay ayaan dharkii xirtay gurigiina ka baxnay. Muddo yar ka dib ayaan gurigii ku soo laabtay aniga oo la yaabban sida aan xaal moodayay iyo sida uu noqday! Badanaa waxa aan ka baqno ma dhacaan, dhibaataaduna dhumucda aan siino ma yeelato.

Sakariye oo ka dhashay reer ladan, kana soo jeeda mid ka mid ah qabiillada ay Soomaalidu laandheeraha u taqaanno ayaan macasalaameeyay, una dardaarmay in uu waxbarashada ku dadaalo, macallimad danbe na aysan ka soo dacwoonnin. Waxa aan kula kaftamay: “Wiilow, habruhu ha kaa ammaan helaan”

Sakariye waa uu iga tagay, aniguna waxa aan dhex makhuurtay hirarka fikirka. Hir ba mid ayuu ii dhiibay. Waxa aan dhex istaagay meermeerto aan miciin lahayn. Nolosha meesha aan joogo ma jecli oo qabowga ayaa aad ii dhiba. Dalkii kuma laaban karo oo waa la i soo matatariyay. Waxbarashada aan haysto inkasta oo aan u baahnahay, si aan ugu kaalmaysto jidadka nolosha kolba kii aan qaado, haddana waxa aan ogahay in aysan dalkii waxba iiga goynaynin! Shamhaadeey kuma niyajabinayo, laakiin dhabta kharaar ayaan kuu bandhigayaa. Habeen walba waxa aan dejistaa yoolal sanadle ah, kuwo biille ah iyo kuwo maalin le ah. Waxa aan u kala hor mariyaa sida ay u kala muhimsanyihiin, aniga oo raacaya aragtida “The Eisenhower Matrix” oo lagu kala abla-ableeyo howlaha iyo sida ay u kala culusyihiin. Runtii aragtidan waa aragti fudud oo muhim ah, gaar ahaan maamulka iyo howl fulinta.

Sida uu qabo Dwight D. Eisenhower (1890-1969) oo ahaa Janaraal noqday madaxynahii soddon iyo afraad ee dalka Maraykanka, shaqada waxaa loo qaybiyaa afar qaybood: “*Mid muhim iyo degdeg ah*: waa in markaa ba la bilaabo oo aan la dib dhigin. *Mid muhim ah asii aan degdeg ahayn*, waa shaqo mudan in aad go’aan ka gaarto xilliga aad qabanayso. *Shaqo degdeg ah asii an muhim ahayn*, dad ayaad u dhiibi kartaa si ay kuugu qabtaan. Ugu dambaynna waa *shaqo muhim iyo degdeg mid na aan ahayn*, waad iska dayn kartaa ama dib dhigi kartaa. Waa shax aan ku liibanay, qof walbana aan u sheego. Gacaliso, nafta waxa aan ku maaweeliyaa in aan hayo dhabbihii guusha. Waxaa mar walba maankayga ka guuxa in aan wanaajiyo meesha aan kaga jiro nolosha bulshadayda, in aan sare u qaado naftayda, si aan u samaysto nolol kuu qalanta. maalmihii u dambeeyay waxa igu soo badanayay aragti ah in aan isaga baxo kulliyadda ciidanka ee dhibka badan, mar haddii aysan noloshayda waxba ka baddelaynin, haddana waxa aan isku qanciya in haddii

ba uu is baddel suuragal yahay jidka kaliya ee loo marikaro uu yahay fanashada jaraanjarrada ciidanka.

Rejadii noloshaay, Sheekadaa naftayda iyo aniga nagu dhexmaratay magaalo ka fog meeshii aan ku dhashay aad ayay ii dhibtay illaa ay utun igu taagan noqotay. In badan ayuu waagu ii baryay aniga oo dhexqaadaya waddooyin aan u ekayan kuwii aan ku soo koray. Guryo ka dhumuc weyn, ka dheer, ka dhallaal badan kuwii aan ku dhashay, ka se farxad yar. Dadkan aan la noolahay ima yaqaannaan. Waxa ay ii arkaan ruux ka duwan. Waxa ay ogyihiin oo keliya in aan ahay nin madow, soohan, itaal dheer, san dhuuban, timo dugul ah na leh. Maalinta ay faraxsanyihiin ayaa laga yaabaa in ay ii dhoolla cadeeyaan ama ay salaan afka baarkiisa ah igu tuuraan. Sidaas oo ay tahay wax dhib ah kuma qabo, igumana xad-gudbaan. Waxa ay igu tixgaliyaan aadanenimada, halka aan dalkaygii ka waayay tixgelin iyo sinnaan!”

Isniin, Ogosto 18.

Waa farriimo u eg waayahooda wax bandanna laga akhrisan karo. Waxa aan ahaa da’yar keenadiid ah nolosha na wax wayn ka filaya. Tagtadaydaa aan ka sheekeeyay Sakariye oo saamayn weyn igu leh mooyee wax kale kama hayo. Sertov iyo xaaskiisii wadka ayaa kala furtay. Waxaa isaga oo mayd ah laga helay qolkiisii jifka, dhakhaatiirtuna waxa ay sheegeen in uu maandooriye ka dhergay, kiniinna uu si xad dhaaf ah u isticmaalay. Kulliyaddii ciidanka kuma daahin e, waayihii ba waa aan isaga tegay. Waxa aan garan waayay qiimaha ay noloshayda u yeelayso waxbarasho aan la isku ixtiraamaynin. Haddii aadan awoodin joojinta dhabashada dabaysha, waxa aadan awoodi waayaynin leexinta shiraaca iyo beddalidda jihada ay doontu u socoto e, haddii aan awoodi waayay in aan ka hortago shirqoolka ciidanka, waxa aan awooday in aan

isagaba tago oo aan dantayda raacdo. Doolaal ayaa i geeyay warshad biraha samaysa oo aan shaqaale ka ahaa in muddo ah. Xaajo ugub ah ayay ahayd in uu sargaal ka tago tababar, hasayeeshee awoodda ay Malyuun iyo ninkeedu ku lahaayeen magaalada wax walba waa ay suurtagalin jirtay. Waxa aan isu diyaariyay nolol rayidnimo oo aanan ogayn in la ii oggolaanayo. Wershaddii waxa aan ka noqday shaqaale karti ku tilmaaman, mushaar fiicanna qaata.

Shan sano markii ay ii buuxsantay kuus lacag ah na aan jeebka ku habsaday ayaan qaatay go'aan aanan ku bulaalin. Noqosho ayay naftu naawishay. Waayihii aan Ciraaq layliga u joogay waxa aan ka fikiri jiray sidii aan ummaddayda saamayn wanaagsan ugu yeelan lahaa, dalkaygana ugu shaqayn lahaa, markan se xoogsasho iyo in aan jaranjarrda nolosha dib u fanto, ayaan cindiga ku hayay. Waxaa yool ii haa in aan hooyaday iyo aabbahay Xajka geeyo, guri dhisto, Shamhaad oo jacaylkeedu igu labakacleeyay na guursado.

Inkasta oo aan geeddi go'aansaday haddana walbahaar la aan ma aanan ahayn. Sidii caadada ii ahayd dagaal ayaa ka dhex aloosnaa caqliga iyo caadifadda. Dareenka aadanenimo ee dabiiciga ah sida jacaylka, nacaybka, hilowga, murugda, xiisaha, xanaaqa, cabsida, filashada iyo farxadda, waxa ay igu boorrinayeen guryo noqod, maskaxdu se waa ay ka biyo diidsanayd. Nayaayiro negaansho ayaa ku jiray. Waxa ay ii sheegaysay sii joogidda dhul aanan ugu xilaneynin dhaqan, dhiig iyo dheemaal, balse aan ku haystay tixgelin aan ka waayay dhulkaygii hooyo! Waa runtay. Markii aan ka baxay dhulka Soomaalida ayaan dareemay xorriyad iyo sinnaan! Waxa aan ka raystay maadsiga ubad nacaybka ka nuugay naaska hooyadood. Waxa aan ka bogsaday la yaabka gabar gayaankayga ah oo aan u haasaawe tagay. Waa dareen loo dabbaaldago in aad

weydo habro tin cas oo il quursi kugu eega, iyo odayaal guxushaa ah oo gar kugu moosa.

Inta aan cuskaday xarigga Casaa wajallaha iyo calool-adayg aan u dhashay ayaan isu diyaariyay safar. Mar kasta oo uu safarku soo dhowaado farxadda guryo noqoshada ayaa igu sii kordhaysay. Hirar nolol ayaa ii hillaacayay. Waxa aan kolba isha marinayay jadwal shaqo oo aan dajistay. Mar haddii aanan rejo ka qabin askarinimo, waxa aan samaystay qorshe nololeed aan islahaa naftaada ku hormari, bulshadaada na ugu hiili. Shaqada bulshada iiga qorshaysnayd waxaa ugu weynayd in aan ka soo raro jabadka yasidda, takoorka iyo ku takrifalka awoodaha, una soo raro, dhul calanka caddaaladdu ka babbanayo. Dhul aan aadane lagu xumeynin, si isku mid ah loogu noolaado, sinnaantuna ka hirgashay. Dhul ay ku noolyihiin bulsho ku dhaqanta diintooda, gaboodfallada na ka caaggan.

Qorshahaa ma fulin e, waxaa ka soo hormaray Jeel geerida iga jeclaysiiyay nolosha. Barqin bisha Febraayo ay labo tahay ayaan dalka dib ugu soo laabtay. Jawi kulul iyo wejiyo murugaysan ayaa magaalada igu soo dhaweeyay. Dadka dhidad ayaa dhafoorrada ka da'ayay, busaarad xoog leh na waa ay jirtay. Waxa meel aan iga fogayn iiga muuqatay gabar gaaf-wareegaysay gagida diyaaradaha, garbasaarteedu na da'ayso. Waxaa qoysay Saliid ay malaha timaha soo marsatay. Xammaalkii alaabta ii qaaday labada kilkilood ayuu ka qoyanaa, aad na waa uu u shiirayay. Inta badan dadka bannaanka taagan dhabarka ayaa wada qoyanaa, hallow madow na waa uu saarnaa. Naftayda iyo xaalladda aan magaalada ugu imid ba, ka duwan sidii ay ahaayeen habeenkii aan Baqdaad ka soo laabtay. Waagaa dalku kor ayuu u socday, rejadu cirka ayay ku shareernayd, Soomaalidu na waa ay is jeclayd. Barqinka se,

magaaladu waxa ay la' il darnayd wasakh, niyo jab, carruur darbi jiif ah, rag boorjiif ah, dawarsadeyaal gacan hoorsad ah iyo Meesi meel walba mushaaxaya. Uma ekayn caasimad ummad e, waxa la moodayay tuulo ay macaluul ka dillaacday.

Muddo yar oo aan isku howlay u kuurgalidda nolosha magaalada, ka wardoonidda saaxiibbadii hore, xog ka helidda ciidanka iyo Shamhaad, waxa aan toos u aaday hooyaday Xurmo Cabdiqaadir oo aanan muddo arkin. Waxa aan guriga tagay goor casar gaabad ah, qorraxduna godka baalka la gashay. Mugdi ayaa dhulka isku ballaariyay, ilayskiina waa uu gaasiray. Hooyaday iyo walaalladay waa ay igu burureen. Illin kalgacayl ayaa la iigu qabeeyay, dhunkasho na waa la igu asqeeyay. Waxa aan noqday qof geeri ka soo noqday oo kale. Inkasta oo la wada joogay haddana ruux ayaan tabayay. Waxaa iga maqnaa awoowgay Xirsi Cabdiraxmaan. Waxa aan tabayay haybaddiisii, cadarkiisii gaarka ahaa, tusbixiisii dheeraa, iyo qalbigiisii weynaa. Gurigii laga buuxay cidlo ayuu ila noqday. Oohin ayaan higlieeyay. Waa ay se ii fiicnayd. Waa aan ku nafisay, xanuunkii gudaha aan ka dareemayay na waa uu iga yaraaday.

Dhammaan dadku waa ay igu faraxsanaayeen marka laga reebo aabbahay Dayib Xirsi oo aan raalli ka ahayn jidka ay noloshu ila martay iyo sida aan awoowgay ugu saamoobay. Inkasta oo aabbahay Dayib uu baarri u ahaa aabbihii Xirsi, haddana kuma uusan faraxsanayn in wiilkiisu ku daydo qof aan isaga ahayn. Aabbahay Dayib oo aaminsanaa in haddii Il lagu gudo Il ay dadku wada indho beelayaan, xal uma uusan arkaynin ku dayashada awoowgay Xirsi -oo sida uu aabbahay aaminsanaa-ubadka ku ababiya kacdoon, qar iska tuur iyo kulayl aan loo baahnayn. Anigu waxa aan awoowgay ku dhalliili jiray qabow iyo

qunyar socod, aabbahay na waxa uu u arkayay nin kacdoon oo aan caadinimada jeclayn. Muddo ayay igu qaadatay in aan aabbahay raalligeliyo maqsuud na ka dhigo. Waqti badan ayaan galiyay in aan u sharraxo waayahayga, dareensiiyana waalidnimadiisa. Ugu danbayn waxa aan noqonay sida saaxiibbo caro ku kala maqnaa oo dib isugu soo laabtay. Waxa aan u sheekaysannay si aysan ka marnayn taxaddar iyo tukublayn.

Waxa aan ku jirey nolol aan horay ii soo marin dibna aanan u fileynin, markii aan ka war helay Buud ciidan oo jebinaya albaabka guriga. Waxa ay ahayd gudcur madow, saacaddu na ay daqiiqado dhaaftay siddeed saac oo habeennimo. Cagta dadka, cida xoolaha, iyo cawayska dhallinyaraduba mar hore ayay istaageen. Roob shuux ah oo aan la filaynin mooyee, shanqar kale ma jirin. Ma helin fursad aan ku tooydo ama aan ku hubsado haybta dadka albaabka jebinaya. Waxa aan ka war helay albaabkii qolka aan jiifay oo laad lagu furay iyo askar i waldaaminaysa. Ubadkii ayaa toosay, oohinna la galgashay. Eeddaday Sagal oo dhiigkar qabtay istaagga ayay ka dhacday, aabbahay na Sonkortii ayaa ku kacday oo uu la gagabay. Hooyaday iyadu waa ay miyir qabtay. Sidii Gool wayraxday ayay dhan walba u orodday. Waxa ay iskudayday in ay wiilkeeda ka soo riddo nacabka sii wata, hasayeeshee habaarqabe ayaa dharbaaxo dhulka ku ridday ku dhuftay. Dharbaaxadaa kuma aysan dhicin dhabnaka hooyaday e, waxa ay ku dhacday wadnahayga. Illaa maanta ma aanan illaawin, kamana nasannin. Maxaa qoyskaa nabadda u seexday loo gabagabeeyay? Maxaa waaga loogu bariisiin waayay? Maxaan se galabsaday oo laygu galayaa?

Mar kale ayaa la iga xayuubiyay xurmadii, xorriyaddii iyo xuquuqdiisii aan lahaa. Waxaa la ii taxaabay xabsi magaciisa laga argagaxo. Waxa la i mariyay ciqaab aan la doorsoomay. Cidiyaha

ayaa biinso la igaga guray. Koronto ayaa xubnaha xasaasiga ah la igaga dhejiyay, dharaaro badanna hurdo ayaa la iiga dhaariyay. Eedaymaha la igu haystay sida beenta ayay u tarmayeen. Ugu danbayn se waxaa la igu eedeeyay minja-xaabinta xukunka iyo kicin dadweyne. Adduunka waxaa u liita beenaale xusuus xun e, eedayntii hore iyo denbiyadii la ii soo bandhigay meesha waa ay ka baxeen. Ma arkin ruux soo hadal qaada qaraxii Cali iyo qayladii sababtay in dalka la iga matatariyo. Si kasta oo la ii ciqaabay, waa aan diiday qirashada denbi aanan gelin. Haddii aad dhimanna dhareerka waa la iska duwaaye, waa aan adkaystay, una dulqaatay dhibkii la i mariyay.

Maxaabiistii aan Jeelka ugu tagay, oo intooda badan dilaa iyo daroogayste ahaa, waa ay la yaabeen in loo keenay nin dhar cad oo dhaashan, dilaa na aan u ekayn. Waxa ay i dhihi jireen: “Geylamoow, halkan kuma jirayside marka aad dibadda u baxdid ha na illaawin. Maalin aan aad u muurgooday ayuu Gama’diid oo ku eedayснаa dilka xaaskiisa iyo gabar uu dhalay, agtayda soo fariistay si uu ii samirsiyo. Gamaadiid oo diidi jiray eedda loo haysto, waxa uu sheegi jiray in Xaaskiisa oo qurux iyo qiimo ba lahayd uu dilay askari uu waa hore ka dulqaaday, qaadanna waayay in gabar dhaban iyo dhalasho leh ay doorato nin xoogsade ah iyada oo guursan karta Gaashaanle Muufadiisu maraq ku jirto. Gaashaanle Cosoble ayuu ku eedayn jiray dilka xaaskiisii Hodan. Gama’diid ayaa igu waaniyay: “Geylamoow, Xabsiga rag ayaa loo sameeyaye gagso, dhaawaca ku gaaray na ku samir.

Jeelka dhexdiisa maalmaha iyo muuqa dadku ba waa ay isu ekaayeen. waxa aan mutay baahiyo badan oo ay xog la aani kow ka ahayd. Waxa aan ka indho iyo dhego beelay dhacdooyinka dunida, xaaladda dalka, nolosha Shamhaad, iyo waxa ay maalmuhu ku

faleen qoyskaygii. Inkasta oo uu jirku xammili wayay ciqaabtii xabsiga, haddana qalbigu marnaba kama uusan tanaasulin udugga Shamhaad iyo nolol raandhiis macaan oo aan la wadaago. Waxa aan ogaaday in qalbiga wax jecel uu ka geesisanyahay, kana adkaysi badanyahay jirka dhammaanaya ee u nugul dhaawaca. Ma filayo in aan u dulqaadan lahaa daranyadii i gaartay, haddii aanan jecayl cindiga ku haynnin. In badan ayaan u hiloobay dhabta hooyaday, dhinaca Shamhaad, iyo dhuunyashada bariis hilib iyo basbaas lagu iidaamay.

IX

Gu'yaal badan ka dib, waa aan ka soo baxay jeelkii oo aan kaga soo tagay qayb iga mid ah oo aan dib iigu soo noqonaynn in. Tobannan su'aalood oo aan iska weydiyyay, nolosha, jacaylka, Soomaalinimada, sinnaanta, caddaaladda, ciidannimada, dowladnimada iyo jiritaanka, ayaa Geylamihii hore gasabixin waayay, god dheer na ku riday, isaga oo aan dhimannin. Inkasta oo aan rabitaan iyo ruux ahaan ba is beddalay, haddana weli waa aan necbahay gardarrada, kala sarraynta, amar-ku-taaglaynta iyo is maquuninta.

Ma illaawin maalmihii aan ku dhex ciqaabnaa xabsigii rejo beelka ahaa, aniga oo dhidid iga qubanayo, dhiig na iga daadanayo. Xusuustayda kama go'in maxaabiistii hareerahayga luudaysay, kuwii sida awr dabran siriqsanayay, iyo kuwii maskaxda ka dhaawacmay ee dharka dhigtay. Kama nasto muuqaalkii murugada lahaa ee Soomaalidii la silicsanayd ciqaab aysan mudnayn. Maankayga kama baxaan dhallinyaradii ubaxa ahayd ee daadsanayd qolqollada xabsiga. Waxa ay ahaayeen da'yar midabkoodu doorsoomay, sida dameer nin u daran rarto na duudka ka dhacay.

Hankii aniga iyo kumannaan ila mid ah -oo jeelka ku jiray- aan lahayn waxa uu ahaa, in aan dibadda tagno annaga oo aan dhimannin, dhimir beelin, dhaayo na waayin, ma se dhicin. In badan oo jeelka lugahooda ku galay ayaa Nacash lagaga saaray. Boqollaal addimo beelay ayaa iyaga oo gurguuranaya dib guryahoodii loogu celiyay. Kuwo ayaa arag iyo oof ba waayay. Tiro ma leh wiilashii garaad iyo gobannimo ba la galay xabsiga, ee kala

soo baxay maskax gaahi ah.

Mar walba oo gu' ii kordho ama garaad ii biiro, waxa aan garwaaqsadaa downimada qaddiyaddayda. Xabsiga ayaan ku dhex dhiman lahaa haddii uusan jirin mabda' aan u noolahay, iyo sheeko xiriir la leh jiritaankayga oo ay tahay in aan weriyo. Dhayid malaha dhawacyadii jeelka iga soo gaaray. Waa summad oogada ku taalla iyo saxariir sowraca ku kaydsan. Ma jiro wax i illowsiin kara xanuunkii ciddiyoo dhillinta iyo dhufaanidda ba lahaa, haddii se uu jiro wax ka qayb qaadan kara, waa soo if bixidda jiil cusub oo ka dhiidhiya dulmiga. Jiil dhiirran oo iska diida gonda-firinta iyo u hogoshada sida ido uu roob ban ku helay. Jiil aan ka fikiraynnin naftooda, diyaar na u ah in ay u dhabar-adaygaan dhibaataada dhabbaha xorriyadda. Jiil geed dheer iyo mid gaaban ba u fuula, sidii ay u keeni lahaayeen sinnaan laga samriyay aniga iyo malaayiin ila mid ah. Fac diida xakamaha, ku qancidda qaab nololeedka loo gooyay iyo sida sooyaalkooda loo wariyo. Fac aan oggolannin noqoshada koox ciyaaraysa kubbadda cagta, laguna gar-soorayo qawaaniinta kubbadda kolayga, lana doonayo in ay guulaysato!

Ma jiro dareen ka xanuun kulul in aad dadkaaga dhexgeli waydo, dalkaagana ku go'doonto. Waxaa yaab iyo amakaag ah in xilli ummaduhu ilbaxeen, Dayaxa, Xiddigaha iyo meerayaasha fog na gaareen, aniga iyo malaayiin ila mid ah aan xuquuq aasaasi ah raadinayno! Ma yeelan karno qaab-fikir ka duwan kii aabbayaasheen, sida aanaan u yeelan karin rabitaan ka baxsan kii awoowyaasheen! Waxa aan ku noollahay kayn ay hareeyeen xaqiraad iyo faan. Kayn ka arradan caqli iyo caddaalad, lagagana dhaqmo qawaaniinta duur joogta! Malaha waa ay ka liidataa! Saa duur-joogtu isma kala soocdo. Casrigan dunidu isu furantay, dhaqamadu isu dooleen, suugaantu xad kasta isaga gudubtay,

wacyi-wadareedka ummaduhu dhismay, bulshada dunidu na raadinayso dhamaystirka nolosha, annagu waxa aan taagannahay gawaan gu'yaal ka hor laga guurey. Waxa aan ka fikirnaa sidii aan u heli lahayn gayaan, gasiin iyo gobannimo. Dadkayga waxaa isu celiyay isirnacayb, jahli iyo saboolnimo aysan dooranin e lagu dirqiyay.

Waxa aan qirayaa in jidkii aan doortay uu ila jibaaxay dhul qarfe ah, noloshu marar badan igu kedisay, waayuhu na in door ah iga guulaysteen asii aysan marna iga adkaanin, dhinacaygana dhulka dhigin. Sidiisaba dariiqa guushu waa dibir guulallow badan oo wehel la aan ah. Waxaa ku daadsan qodxo nacab ah. Halka dhabbaha guuldarradu yahay doh dad badan, ubax dhalanteed ahna dhinacyadiisa waranyihiin. Ma dafirayo in aan qaatay go'aanno sax iyo khalad ba lahaa, sabab na u noqday dubaaqdii i gaartay. Noloshu iima aysan caddaalad samaynnin, Soomaalidu na igama ayasan deynin keeno aanan yeelaynnin. Dhayal ma ahayn dhabbihii aan soo maray, kama se shalaytaysni. Saa, Qof walba nolosha suu doortay ayuu dayday leeyahay. Toobiyihii aan soo qaaday xasarad iyo xumaan kaliya ma uusan ahayne, xamaasad na waa uu lahaa. Waxa uu i baray dad aan mahadiyay, dadaal aan u aayay iyo dulqaad i caawiyay.

Noloshu waa ay i kurtuma-tirtay. Da'du waa ay i bislaysay, waayuhu na hayin ayay iga dhigeen. Hadda oo ay timuhu boosh cad i yihiin, waxa aan doonayaa nolol aan gadaal eegid iyo gees dhowrid lahayn. Riyadaydu waa in aan si nabadgeliyo ah ugu gam'o dhabta hooyaday, Shamhaad na la haasaawo tan iyo waabariga. In aan tago meel ay ishaydu qabanayso quruxda cirka, carafta badda, dheecha dhirta, kaadda dhulka, iyo qosolka dhallaanka. Nolol uu jirku ku nasto, hanku ku biqlo, naftu ku

magoosho, gobannimo na ku hesho.

Waa aan faraxsanahay. Waxaa ii muuqata nolol mar kale loo mohon karo. Dhowr iyo toban sano ima soo marin maanta oo kale. Qalbigaygu dhiig dihin ayuu butaacayaa. Waxa uu u muuqdaa in uu illaaway tacaddiyadii loo geystay. Sambabadu waxa ay qaadanayaan hawo aan ku milmin oohinta maxaabiista iyo gamaska geerida. Waxa aan la dhacsanahay u madaxbannaanida noloshayda. In marka aan doono seexo, socdo, safro, saamallaylo, sida aan doono na yeelo, waa nimco wayn oo aanan ku baraarugsanayn. Waxaa farxaddayda sii laba jibbaaray farriin uu i soo gaarsiiyay Caydaruus oo ka soo noqday Gacanka Carbeed: “Shamhaad ballantii waa ay ku fara adaygtay. Toddobaad ka hor ayay ka soo laabatay dal ay jacaylkeeda ula baxsatay. Waxa ay la joogtaa saaxiibteed Yaasmiin oo shan dhal aysan noloshu ka qasnayn ah. Amran uurkii wiil ayay ku dhashay. Waa dhowr iyo toban jir Kamaal ku abtirsada, dugsi dhexena dhigta”

Inkasta oo la i dhibay, la i dhaawacay, riyadaydiina la dhantaalay, haddana cuqdad ma qabo. Giddi aadanaha waa aan cafiyay. Mid af ii goday, mid il igu gubay, mid uur ii guntay, mid far ii gilgilay, mid gar igu moosay, iyo mid unuungoyntayda u istaagay ba, saaka qofna uurka waxba uguma hayo. Mahad oo dhanna Eebbe ayaa iskaleh, waana uu ii wanaag falay markii uu Xabsiga iga soo saaray.

